Századvég
2026 · 2. szám

Szerkesztik: Pillók Péter · Gallai Sándor · Gyorgyovich Miklós · Kiss Réka ·
Máthé Áron · Megadja Gábor · Pap Milán · Ványi Éva · Veszelszki Ágnes · S. Király Béla

Korábbi szerkesztőségek:

Demeter Tamás · Pócza Kálmán · Veszelszki Ágnes · Zuh Deodáth

G. Fodor Gábor · Demeter Tamás · Mándi Tibor · Szűcs Zoltán Gábor

Balázs Zoltán · Bódy Zsombor · Cieger András · Csite András · G. Fodor Gábor ·
Kapitány Balázs · Szalai Ákos

Spéder Zsolt · Kerékgyártó Béla · Körösényi András · Kövér György · Sághi Gábor ·
Stumpf István · Tóth István György

Pethő Sándor · Bárány Anzelm · Huoranszki Ferenc · Kovács M. Mária · Körösényi András ·
Liptay Gabriella · Ruzsa Ágnes · Szilágyi Márton

Gyurgyák János · Fellegi Tamás · Kövér László · Kövér Szilárd · Máté János ·
Orbán Viktor · Stumpf István · Varga Tamás · Wéber Attila

Kiadja a Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány
Felelős kiadó: Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány
Olvasószerkesztő: Axmann Lívia

A szerkesztőség címe: Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány, 1037 Budapest,
Hidegkuti Nándor utca 8–10.
Szerkesztőségi titkár: Kolozsvári Krisztina
E-mail: kiado@szazadveg.hu
szazadvegfolyoirat.hu

A lap évente négy alkalommal jelenik meg.

ISSN 3004-2135 (Online)

Tartalom

Előszó 5

VÁLASZTÁS

MOLNÁR BALÁZS
A 2026-os országgyűlési választás eredményeinek elemzése, összehasonlítása a 2024-es európai parlamenti választás eredményeivel 17

DÚRÓ JÓZSEF
Átalakulás vagy helycserés támadás? – A magyar pártrendszer a 2026-os választás tükrében 37

HAJDÚ ANDRÁS
Szórakoztatás, bevonás, lokalitás: Választókerületi és szervezeti tapasztalatok a 2026-os országgyűlési választási kampányról . . . 59

MERKOVITY NORBERT
A magyar politikai kommunikáció kései negyedik korszaka 87

STEFKOVICS ÁDÁM – ORBÁN FERENC
Hozzájárul-e a Facebook-aktivitás a személynek szóló szavazathoz? – A 2026-os egyéni választókerületi jelöltek elemzése 109

UGRÓSDY MÁRTON
A választás következménye Magyarország geopolitikai helyzetére – Menekülés a „különlegesség szigetéről” 141

MŰHELY

MOLNÁR ANDRÁS
Változó ifjúság, változó állampolgárság 163

TOLDI ANDREA
„Felnézek azokra, akik ki mernek állni másokért” 185

RECENZIÓ

PERVAI LILLA
A tízperces ablak: Az amerikai fegyveres erőszak alternatív értelmezése 209

E szám szerzői 221

Előszó

Foreword

Nem meglepő meglepetések és nem újszerű újdonságok

Unsurprising Surprises and Non-Novel Novelties

Négy évvel ezelőtt, a *Századvég* akkori választási tematikus számának (2022. évi második szám) előszavában a lapszámot szerkesztő Ványi Éva azt írta, hogy az eredmények, a kormányon lévő Fidesz–KDNP minden korábbit meghaladó támogatottsága és 135 mandátuma – az előzetes várakozásokkal összevetve – sokaknak meglepetést okoztak. Ez annak ellenére is így volt, hogy a Magyar Társadalomkutató és a Medián viszonylag jól mérte a pártok választás előtti népszerűségét.[1] A meglepettek többsége csalódott, mivel reményüket a választás előtt felsrófolta – egyebek közt – a baloldali-centrista ellenzék közös indulása,[2] a 20k által rekrutált mintegy húszezer ellenzéki szavazatszámláló[3] és a Publicus Intézet döntetlen körüli előrejelzése.[4]

2026. április 12-én a rendszerváltás óta először nyert parlamenten kívüli párt, ráadásul a Tisza Párt egyből az Orbán-kormányokét is meghaladó mértékű minősített (70 százalék feletti) többséget szerzett a maga 141 mandátumával. A Medián és a 21 Kutatóközpont kifejezetten pontosan becsülte meg a várható eredményt, a kormányhoz közelebb álló közvélemény-kutatók viszont úgy jártak, mint négy évvel korábban a Publicus.[5] Ez utóbbiak és az Orbán Viktor miniszterelnök

1 atv.hu 2026.
2 Klubrádió.hu 2020.
3 168.hu 2022.
4 Népszava.hu 2022.
5 24.hu 2026.

személyes kampányát övező lelkesedés és várakozás[6] fényében nem meglepő, hogy a vesztes oldalon ezúttal is nagy volt a csalódás.[7]

Politikusok és politikai elemzők serege adott különféle magyarázatokat a választás eredményére. A sok-sok tényező között gyakran szerepelt a gazdasági stagnálás, a közszolgáltatások (egészségügy, oktatás, tömegközlekedés) romló teljesítménye, a fiatalok – kormányon lévőktől eltérő – szocializációja, értékrendje és sokuk kilátástalansága, a joggal (benne a minősített többséggel) való visszaélés, a korrupció, a hosszú kormányzásból eredő kopás, fásultság, hatalmi arrogancia és magabiztosság, a kegyelmi és gyermekvédelmi ügyek által mélyített hitelvesztés, a kormánypárti szavazóbázis és a párttagság elhanyagolása, a kampánystratégia és a kommunikáció elhibázottsága. Az ellenzéki oldal – relatív többségi választási rendszerben kifejezetten hátrányos – többpárti töredezettségét pedig elsodorta a Tisza – és elsődlegesen Magyar Péter – mozgalmi lendülete, az addigi ellenzéket és a kormánypártokat egyaránt bíráló, agresszív kommunikációja, valamint az üzleti szférából hozott mintákon és a közösségi médián keresztül roppant gyorsan és sikeresen véghez vitt hálózat- és közösségépítése. A korábbi ellenzék csak rácsodálkozott vidéki eredménytelenségére,[8] ezzel szemben a Tiszát vezető Magyar Péter többször is nyakába vette az országot, és nemcsak a billegőnek tekintett választókerületekben, hanem régóta és erős fideszesként elkönyvelt településeken is megfordult.[9] Az alapcélkitűzéseiben egységes, napról napra erősebb, kormányváltásra reálisan egyedüli esélyes Tisza képes volt elszipkázni az addigi ellenzéki pártok szimpatizánsainak zömét, miközben sok új aktivistát és támogatót is megnyert magának Magyar Péter Facebook-megosztásain, a Tisza Szigeteken és a párttal szimpatizáló és/vagy Fidesz-ellenes influenszereken, művészeken, előadókon keresztül. A Tisza a részvételi politizálás élményét kínálta a korábban frusztrált és/vagy kiábrándult ellenzékieknek. Az Orbánt és rezsimjét ellenző oldal 2022-es választás utáni apátiája így 2024-től fokozódó reménybe fordult át, Magyar Péter és a Tisza pedig olyan „angyali körbe" került, melyben minél erősebbnek

6 Weiler 2026.
7 Presinszky–Szilágyi 2026.
8 Erdélyi 2022.
9 Bakró-Nagy–Cseke 2024; 24.hu 2025; Serdült 2025; Bakró-Nagy–Mizsur 2025; Szondi 2026.

látszott, annál többeket vonzott, s minél többen támogatták, annál potensebbé vált.

Jelen lapszámban nem arra keressük a választ, hogy mi vezetett a kormányváltáshoz. Nem vizsgáljuk a szavazói preferenciák alakulása mögötti összes tényezőt, ahogyan az intézményi (pl. egyházi, önkormányzati, államigazgatási, rendvédelmi és titkosszolgálati) szereplők és a Tisza kapcsolatának változására sem térünk ki. Noha nem számított magyar sajátosságnak, hogy egyes hazai rendvédelmi és nemzetbiztonsági körök[10] vagy éppenséggel külföldi titkosszolgálatok[11] is befolyásolni kívánták a választások kimenetét, a kampányban az egyre nyíltabb, erősebb és láthatóan összehangolt fellépésük mindenképp újdonságnak hatott.

A korábbiakkal összevetve sokkal fajsúlyosabbá vált az alternatív és a közösségi média szerepe, s a Facebook mellett egyéb platformok is érdemi befolyásra tettek szert. Az influenszerekre mindkét oldalon önálló iparág épült, a szórakoztatóiparból, az üzleti világból és a mesterséges intelligencia hasznosíthatóságából átvett ötletek nemcsak az információáramlásban és a fogyasztható tartalomgyártásban, hanem a közösségépítésben is meghatározó jelentőséggel bírtak. Ebben az új kampányközegben a hagyományos „talpasok", a klasszikus pártaktivisták háttérbe szorultak a virtuális teret uraló megmondóemberekhez, hálózatokhoz és párthadakhoz képest. A pártok hivatalos kampányuk mellett félhivatalos és informális csápjaikkal a szavazók minden korábbinál szélesebb rétegeit tudták elérni. A politikai sikeresség feltételei a versengésben, a kampányolásban és a hatalom megszerzésében alapjaiban és alapvetően megváltoztak. Ezeket a változásokat és következményeit helyeztük tematikus számunk középpontjába, miközben természetesen áttekintjük a választási eredményeket időbeli és területi összehasonlításban, s arra is választ keresünk, hogy a változások hogyan csapódtak le a magyar pártrendszerben, és miként hathatnak Magyarország geopolitikai helyzetére.

Tematikus tanulmányaink között Molnár Balázs a 2026-os voksolás adatait hasonlította össze a 2024-es önkormányzati és európai parlamenti választások eredményeivel. Írásában dokumentálta, hogy mind-

10 Pethő–Wirth 2026a; Pethő–Wirth 2026b; Bodoky 2026; 444.hu 2026.

11 Kurucz 2026; Magyar 2026; hvg.hu 2026.

két évben – a korábbi, hasonló választásokkal összevetve – magas volt a részvétel, s az ellenzék mindkétszer egyértelmű fölényben volt a fővárosban. 2024-ben a Tisza jó eredményeket ért el a nagyvárosokban és a legjobban kereső magyarok által lakott egyéb – jellemzően agglomerációs – településeken is, a kisvárosokat és a falvakat viszont akkor még stabilan uralta a Fidesz–KDNP. 2026-ban a Tisza a kisvárosok döntő többségét szintén elhódította, s a községekben is érdemben csökkentette hátrányát. Regionálisan az addigi kormánypártok Szabolcs-Szatmár-Bereg, Vas, Tolna és Nógrád megyében voltak a legeredményesebbek, illetve Budapesten, továbbá Pest, Csongrád-Csanád és Baranya megyében bizonyultak a leggyengébbnek. A Tisza a központi régión felül Csongrád-Csanádban, Komárom-Esztergomban és Győr-Moson-Sopronban, tehát csupa magasabb nettó átlagkeresetű területen kapott kiugró arányban országgyűlési választási szavazatokat, és a rendszerváltás óta elsőként sikerült új parlamenti pártként egyből többséget (ráadásul minősítettet) szereznie. A baloldali összefogás 2024-ben még néhány nagyvárosban képes volt kétszámjegyű támogatottságot elérni, 2026-ban viszont a posztkommunista pártok – az MSZP távolmaradása és a DK alig 1 százalékos szavazataránya miatt – nem jutottak parlamenti képviselethez. A Mi Hazánk 2024-ben az önkormányzati választáson – részben Tisza-szimpatizánsok megnyerésével – a Dél-Alföldön képes volt 20 százalék fölötti listás eredményt felmutatni, miközben Nógrád megyében is az országos átlag fölött (a fővárosban viszont az alatt) teljesített. 2026-ban ugyancsak e térségekben szerepelt a legeredményesebben, s bár a korábbinál kissé alacsonyabb százalékkal, így is a küszöb fölé jutott. A választókerületi adatok, a korábban népszerű képviselők jelentős gyengülése és kiesése alapján megállapítható, hogy 2024 nem kilengés, hanem egyértelműen egy új trend kezdete volt, melynek eredményeként a kormány leváltására esélyes új párt, a Tisza képes volt a Fidesszel nem szimpatizálók döntő többségének támogatását megszerezni. A 2026-os választás tehát az egyéni körzetekben sem a jelöltek alkalmasságáról vagy teljesítményéről szólt, hanem a tizenhat éve nem látott kormányváltásról.

Dúró József a pártrendszer trendjeit elemezte írásában, és azt vizsgálta, hogy a 2026-os országgyűlési választás mennyiben illeszkedett a korábbi folyamatokhoz, illetve mivel törte meg azokat. Megállapítja, hogy a közvélemény-kutatási adatok alapján a pártok közötti erőviszo-

nyok már 2024 második felében kialakultak, amihez képest még az erősen felfokozott kampány sem hozott érdemi változást. 2022-höz képest a Fidesz–KDNP veszített választói bázisából, a törzsszavazóin kívüli körben nem volt képes mérhető mozgósításra, a választás után pedig egyetlen hónap alatt a korábbi támogatóinak körülbelül egyharmada elpártolt a vesztes oldaltól. Vereségével véget ért a Fidesz–KDNP pártszövetség domináns pozíciója. Bár van hagyománya a magyar történelemben a több cikluson át kormányzó domináns pártoknak, azt egyelőre nem lehet tudni, hogy a rekordmennyiségű szavazattal győztes Tisza képes lesz-e hosszabb távon is megőrizni a többi pártét jócskán meghaladó támogatottságát. A 2026-os választási eredmények – kiemelkedő részvétel mellett is – a szavazatok erős koncentrálódását mutatták, s az elveszett voksok aránya minden korábbinál alacsonyabb maradt. A klasszikus bal-jobb dichotómia eltűnt a megújult parlamentből, melynek küszöbét ezúttal kizárólag a magukat jobboldalra pozicionáló pártoknak sikerült átlépniük. Ez kevés teret enged a radikális jobboldalnak, amely korábban rendre baloldali kormányzati ciklusokat lezáró választásokon tudott jól szerepelni, ugyanakkor a többi kis párt kiesésével a Mi Hazánk lehet az első számú alternatíva a két nagyobb pártból kiábránduló, de a politikával továbbra is aktívan foglalkozó szavazók számára. Kérdés, hogy akár a parlamenten kívül, akár a kormányzó Tiszából kiszakadva, feltűnik-e valamilyen életképes baloldali kihívó az átalakuló pártrendszerben.

Hajdú András egyrészt a digitális tér dominánssá válását vizsgálta az idei országgyűlési választási kampányban, továbbá a magyar politika megváltozó kereteit vette górcső alá. A választókerületi és pártszervezeti tapasztalatok alapján a 2026-os kampányokat a pártok a szórakoztatás, bevonás és lokalitás szempontjai mentén szervezték. Idesorolhatók Magyar Péter kampánykörútjai, a Tisza Szigetek akciói és az előválasztás, ahogyan a Fidesz–KDNP Harcosok Klubja és Digitális Polgári Körök kezdeményezése, illetve a Mi Hazánkhoz köthető Bűnvadászok is. A szimpatizánsokat kiszolgáló és szórakoztató tartalomgyártás, valamint az aktivistákat mozgósító tartalmak nem tették kivételessé a 2026-os kampányt, sokkal inkább korszakhatárt jelöltek: megmutatták, hogy melyek a megváltozott magyar politikai térben a sikeresség – részben új – szükséges, de nem elégséges feltételei. A digitalizáció világában a választók zöme online felületekről tájékozódik. A korábban

kiszámítható környezet helyett válságok sora követi vagy kíséri egymást, miközben geopolitikai átrendeződés is zajlik. A bizonytalanság és az elégedetlenség fokozta a polarizációt és az elitellenes hangulatot. E környezetben a populizmus nemcsak az elit bírálatára épített, hanem – a szórakoztatóiparból és az üzleti életből átvett eszközökkel – élményalapú önszerveződésre, hálózatosodásra és folyamatos online kommunikációra alapozott kampányt is hozott a politikai versengésbe. Míg országosan az elitellenesség nagy hangsúlyt kapott, addig a választókerületek döntő többségében a helyi elitek küzdöttek meg egymással. A Fidesz–KDNP jellemzően a politikai-intézményi elit tagjaiból, a Tisza pedig az állam és a piac metszetét képviselő vállalkozók, orvosok, jogi munkakörökben dolgozók és fegyveres testületek (egykori) szolgálói köréből állított jelölteket.

Írásában Merkovity Norbert úgy tekint a 2026-os magyar kampánykommunikációra, mint ami a politikai kommunikáció negyedik korszaka kései szakaszának jellegzetességeit viseli magán. A párthonlapokat, az e-mailes és sms-alapú mozgósítást, az online felületek és a közösségi média (Magyarországon jellemzően a Facebook) előtérbe kerülését mára felváltotta-kiegészítette a többplatformos, főként videóalapú, részben kiszervezett szereplőket és eszközöket is felhasználó kampány-ökoszisztéma. Ebben a hibrid médiarendszerben a korábbiaknál is meghatározóbb szerep jut a platformizációnak, a perszonalizációnak, a pártokon kívüli kampányszereplőknek (politikai influenszereknek), a figyelemért és az események keretezéséért folytatott versenynek, a sűrített és érzelmileg telített videós tartalmaknak, a reaktivitásnak és a részben rejtett kampánytechnikáknak. A szerző megállapítása szerint a digitális kampányok ma már nem a politikai verseny kiegészítő terét, hanem szervező közegét jelentik. 2026-ban a Tisza és a Fidesz is platformfüggő kommunikációt folytatott, a Digitális Polgári Körök és Tisza Szigetek mellett influenszerszerű közvetítőkre is támaszkodott, mesterséges intelligencia használatával gyorsította, s egyúttal nehezebben visszakövethetővé tette kampányanyagaik előállítását, amivel tudatosan elmosta a kampány határait.

Stefkovics Ádám és Orbán Ferenc arról végzett kutatást, hogy a 2026-os választás közel 300 egyéni választókerületi jelöltjének nyilvános Facebook-aktivitása (posztok, interakciók és megosztások száma) vajon összefügg-e a reá leadott szavazatokkal, avagy képes volt-e adott

jelölt ennek köszönhetően pártja támogatását meghaladó (ún. személyre szóló) többletszavazatokra szert tenni. A korrelációs és regressziós számítások alapján az egyébként óriási szórást mutató posztolási aktivitás nem eredményezett egyéni szavazatokat. Ez éppen úgy igaz a korábbi ellenzéki pártok jelöltjeire, mint a tiszásoknál közel kétszer, a mi hazánkosoknál három és félszer többet posztoló fideszes és kereszténydemokrata jelöltekre. Míg posztolásban a korábbi kormánypártok jelöltjei jártak élen, addig interakciók és megosztások generálásában hozzájuk képest a Tiszát képviselők átlagosan négyszer annyit (mediánkülönbségben 2,5-ször annyit) tudtak felmutatni, a megosztásokban pedig hatszoros, mediánértékben háromszoros volt javukra az eltérés. Kisebb különbséggel, de a kommentek számában is ők jegyezték a legtöbbet. Az interakciók és megosztások mégsem mutattak erős kapcsolatot a többletszavazatokkal. A gyenge pozitív kapcsolat párthoz kötött, egyedül a Mi Hazánk jelöltjei esetében volt szignifikáns. (Még a Tisza kimagasló számokat produkáló miniszterelnök-jelöltje, Magyar Péter sem szárnyalta túl pártja támogatottságát.) Bár az erősen polarizált, országos ügyek által dominált kampányban nem sok mozgástere volt az egyéni jelölteknek, és többnyire korlátozott maradt a személynek szóló szavazás, a közösségi média – a hagyományoshoz képest – alacsonyabb belépési küszöbéből profitáló Mi Hazánk-jelölteknek összességében sikerült pártjuk eredménye felett teljesíteniük (ez egyébként összefüggheti a helyi ismertségükkel és beágyazottságukkal is[12]). Mindazonáltal az adatok interpretációjának van egy nagyon erős limitációja, ugyanis a kampány során sokat emlegetett botfarmok használatát sem igazolni, sem kizárni nem lehet, márpedig az így generált aktivitás érdemben torzíthatta az interakciókat és a következtetéseket megalapozó számításokat.

Az országgyűlési választás nemzetközi környezetére kitekintő tanulmányában Ugrósdy Márton amellett érvel, hogy a régi, szabályalapú (liberális) nemzetközi rend összeomlott, az Egyesült Államok vezető szerepe politikailag megrendült, morálisan megsemmisült, s a nyers erő és a háború alkalmazása az érdekérvényesítés mindennapos eszközévé vált. Az átrendeződés a világgazdaságban is megmutatkozott: miközben Kína folyamatosan erősödik, mind Amerika, mind Európa

12 A szerk., G. S.

részesedése a világ GDP-jéből csökkenő trendet mutat. Az Európai Unióban a Bizottság az egységes álláspont elérése érdekében a kikényszeríthetőség, az egyhangúság és a további föderalizálódás mellett tette le a voksát. Szűkebb régiónk atomizálódik: Lengyelország az EU kelet-közép-európai szószólója lett, Románia gazdasági és politikai instabilitással küzdve áll az IMF gyámsága alatt, Csehország és Szlovákia pedig – német gazdasági függésben – igyekszik általában a legerősebb hatalmakhoz igazodni. A szerző szerint ebben a megváltozott környezetben a 2010–2026 közötti magyar külpolitika a politikai realizmusra és egyensúlyozásra épült, s elsődlegesen nemzetgazdasági célokat, azon belül működőtőke-behozatalt és stratégiai iparágakban hazai tulajdonszerzést szolgált. A nemzetközi közegben Orbán Viktor akkori miniszterelnök a különutasságáról, a legtöbb európai uniós vezető által vallott – Ugrósdy szerint gyakran téves – nézetek elutasításáról vált ismertté, ami számos Európán kívüli országgal fenntartott kapcsolatban előnyt biztosított Magyarország számára a működőtőkéért folytatott versengésben. A 2026. április 12-i választások után felálló, Magyar Péter által vezetett kormány békésebb, konformista, globálisan kevésbé ambiciózus, az EU-val sodródó vonalon indította el az új magyar külpolitikát.

A folyóiratszámban két műhelytanulmányt olvashatunk, amelyek ugyancsak kapcsolódnak a választásokhoz és a fiatalok értékrendjéhez. Eltérő megközelítésben, de egyaránt a normatív állampolgársággal, az ifjúság értékrendjével és az iskola szocializációs szerepével foglalkoznak. Az első az ifjúságszociológia és az állampolgári elméletek metszéspontjain keresztül vizsgálja a fiatalok – globalizáció, technológiai innovációk és bizonytalanná váló életutak következtében – radikálisan átalakuló társadalmi integrációját, politikai részvételét és állampolgári attitűdjeit. Szerzője, Molnár András felhívja a figyelmet az oktatásban töltött és a szabadon felhasználható idő megnövekedésére, a függetlenedés, a munkavállalás, a családalapítás, s így a felnőtt léttel járó felelősségvállalás időbeli kitolódására. Miközben igyekszik a vonatkozó elméletek és kutatók felvillantására, a tanulmány amellett érvel, hogy ezek a változások nem csupán az ifjúság meghatározásával kapcsolatos megközelítésekre és ifjúságpolitikai modellekre hatottak, hanem az állampolgárság klasszikus elméleteire is, s hosszabb távon szintén befolyásolni fogják a szocializációs elméleteket és empirikus kutatásokat.

A második, Toldi Andrea által jegyzett tanulmány a jó, aktív és demokratikus állampolgársághoz szükséges attitűdöket és motivációkat tárja fel egy nyíregyházi középiskolások körében végzett felmérés alapján. A jó állampolgár felelősen vesz részt a közélet és a döntéshozatal formálásában, amihez fiatalkorban ki kell alakulnia annak az értékrendszernek és attitűdnek, amely aktivitáshoz, a demokratikus alapértékek és -elvek tiszteletéhez vezet. A 2023/24-es, közélettel és demokráciával kapcsolatos kérdőíves és fókuszcsoportos vizsgálatban részt vevő nyíregyházi egyházi és alternatív középiskolák diákjai szerint az aktivitás elsődleges hajtóereje a közösséghez tartozás. A közösségért sokat tevő emberben főképp segítőkészséget, továbbá célratörő és önzetlen attitűdöt véltek felfedezni. Többségük úgy vélte, hogy az iskolákban a jelenlegiél többet kellene foglalkozni gazdasági-pénzügyi kérdésekkel és politikai problémákkal. A demokratikus értékek közül a szabadságot és az egyenlőséget közel egyformán fontosnak tartották, ám az első jellemzően a Diákpolgármesteri Iroda tagjai, a második pedig az integrált programok szervezői körében kapta a legmagasabb támogatottságot. A kérdőíves kutatás szerint a korrupció, a fókuszcsoportokban szerepet vállalók véleménye alapján viszont a médiával való visszaélés tekinthető a demokrácia legnagyobb hibájának.

Recenzió rovatunkban Pervai Lilla mutatja be Jens Ludwig *Unforgiving Places: The Unexpected Origins of American Gun Violence*[13] című könyvét, mely a szerző által három évtizede kutatott fegyveres erőszak általános magyarázatát adó társadalmi folyamatokat és jelenségeket az emberi viselkedés és döntéshozás kognitív folyamatain keresztül vizsgálja. Szerinte a fegyveres erőszakot sokszor nem a gonoszság, az erkölcs hiánya, a rossz társadalmi helyzet vagy a haszonszerzés magyarázza, hanem a konfliktushelyzetekben – különösen kiszámíthatatlan környezetben – megmutatkozó tökéletlen kognitív folyamatok, a korlátozott racionalitás, a túl gyors és ösztönszerű gondolkodásmód – és az ezekből eredő elhibázott döntések szerepe is fontos. Márpedig ilyen döntések bárkinél előfordulhatnak, s akár a mi életünkben is komoly következményekkel járhatnak. Ludwig a viselkedési közgazdaságtanból vett megközelítésével egyfajta metaelméletet kínál az egyéb okokat

13 Ludwig, Jens 2025: *Unforgiving Places. The Unexpected Origins of American Gun Violence.* University of Chicago Press.

tárgyaló elméletek keretéül. Bár nézeteinek alapját több ponton is pszichológiai művek adják, a szerző kerüli a saját megközelítéséhez nem illeszkedő pszichológiai elmélet és terápia kifejezéseket.

Gallai Sándor

Irodalom

168.hu 2022: Gyakorlatilag minden szavazókörben van ellenzéki delegált. *168.hu,* 2022. 04. 03. https://168.hu/itthon/gyakorlatilag-minden-szavazokorben-van-ellenzeki-delegalt-231325 (letöltve: 2026. 09. 07.)

24.hu 2025: „Eddig és ne tovább" – Nagyváradra indult Magyar Péter. *24.hu,* 2025. 05. 14. https://24.hu/belfold/2025/05/14/magyar-peter-egymillio-lepes-gyalogtura-nagyvarad/ (letöltve: 2026. 09. 07.)

24.hu 2026: Így vizsgáztak a közvélemény-kutatók. *24.hu,* 2026. 04. 13. https://24.hu/belfold/2026/04/13/kozvelemeny-kutatas-valasztas-2026-median-nezopont/ (letöltve: 2026. 09. 07.)

444.hu 2026: Gundalf a 444-nek: Dezinformáltam az Alkotmányvédelmi Hivatalt. *444.hu,* 2026. 03. 30. https://444.hu/2026/03/30/gundalf-a-444-nek-dezinformaltam-az-alkotmanyvedelmi-hivatalt (letöltve: 2026. 09. 07.)

atv.hu 2026: Mennyire tévedtek a közvélemény-kutatók 2022-ben? Íme a nagy leszámolás. *atv.hu,* 2026. 03. 26. https://www.atv.hu/belfold/20260326/kozvelemeny-kutatas-valasztas/ (letöltve: 2026. 09. 07.)

Bakró-Nagy, Ferenc – Cseke, Balázs 2024: Térképen, ahogy Magyar Péter bejárta az egész országot, Orbán pedig a saját táborát erősítette. *telex.hu,* 2024. 06. 09. https://telex.hu/belfold/2024/06/09/valasztasi-kampany-orszagjaras-terkepen-orban-viktor-magyar-peter-dobrev-klara-deutsch-tamas (letöltve: 2026. 09. 07.)

Bakró-Nagy, Ferenc – Mizsur, András 2025: Így turnézta végig az országot Magyar Péter 80 nap alatt. *telex.hu,* 2025. 10. 25. https://telex.hu/belfold/2025/10/25/magyar-peter-orszagjaras-terkep-tisza-part-fidesz (letöltve: 2026. 09. 07.)

Bodoky, Tamás 2026: Szexképes zsarolásért elítélt hacker a Tisza Párt kémelhárítója, mégis fontos pozícióba kerülhet. *atlatszo.hu,* 2026. 05. 12. https://atlatszo.hu/kozugy/2026/05/12/szexkepes-zsarolasert-elitelt-hacker-a-tisza-part-kemelharitoja-megis-fontos-pozicioba-kerulhet/ (letöltve: 2026. 09. 07.)

Erdélyi, Katalin 2022: Az ellenzéki szavazatszámlálók elmentek vidékre, és meglepődtek, hogy az milyen. *atlatszo.hu,* 2022. 04. 06. https://atlatszo.hu/kozugy/2022/04/06/az-ellenzeki-szavazatszamlalok-lementek-videkre-es-meglepodtek-hogy-az-milyen/ (letöltve: 2026. 09. 07.)

hvg.hu 2026: Bloomberg: Orbán segítőkész kisegérként bármit megtenne Putyinnak egy kiszivárgott telefonbeszélgetés szerint. *hvg.hu,* 2026. 04. 07. https://hvg.hu/itthon/20260407_orban-viktor-vlagyimir-putyin-oroszorszag-ukrajna-haboru-telefonbeszelgetes-budapest-csucstalalkozo (letöltve: 2026. 09. 07.)

Klubrádió.hu 2020: Megszületett a teljes ellenzéki összefogás 2022-es országgyűlési választásra. *klubradio.hu,* 2020. 12. 20. https://klubradio.hu/hirek/megszuletett-a-teljes-ellenzeki-osszefogas-2022-es-orszaggyulesi-valasztasra-115338 (letöltve: 2026. 09. 07.)

Kurucz, Dániel 2026: A Szabó Bence-sztori másképp. *index.hu,* 2026. 03. 29. https://index.hu/velemeny/2026/03/29/szabo-bence-magyar-peter-titkosszolgalat-lehallgatas-kampany/ (letöltve: 2026. 09. 07.)

Magyar, Éva 2026: Kiszivárgott hangfelvétel: Szijjártó Pétert külföldi titkosszolgálatok hallgathatták le – vizsgálatot rendelt el a kormány. *rtl.hu,* 2026. 03. 23. https://rtl.hu/hirado/2026/03/23/szijjarto-peter-lehallgatas-hangfelvetel-politikai-botrany (letöltve: 2026. 09. 07.)

Népszava.hu 2022: Publicus: döntetlen közelében az ellenzék és a Fidesz, sok múlik a bizonytalanokon, *nepszava.hu,* 2022. 04. 02. https://nepszava.hu/3152177_valasztas-2022-publicus-kozvelemenykutatas-fidesz-ellenzek (letöltve: 2026. 09. 07.)

Pethő, András – Wirth, Zsuzsanna 2026a: Titkosszolgálati nyomásra történt házkutatás a Tiszát segítő informatikusoknál. Aztán kibukott egy gyanús művelet a párt ellen. *telex.hu,* 2026. 03. 24. https://telex.hu/direkt36/2026/03/24/titkosszolgalati-nyomasra-tortent-hazkutatas-a-tiszat-segito-informatikusoknal-aztan-kibukott-egy-gyanus-muvelet-a-part-ellen-1 (letöltve: 2026. 09. 07.)

Pethő, András – Wirth, Zsuzsanna 2026b: Megszólal a nyomozó, aki belülről ismeri a Tisza elleni művelet ügyét. *telex.hu,* 2026. 03. 25. https://telex.hu/direkt36/2026/03/25/megszolal-a-nyomozo-aki-belulrol-ismeri-a-tisza-elleni-muvelet-ugyet (letöltve: 2026. 09. 07.)

Presinszky, Judit – Szilágyi, Máté 2026: – Hogy van? – Szarul! – Sírtak és lökdösődtek a Fidesz veresége után. *telex.hu,* 2026. 04. 13. https://telex.hu/belfold/2026/04/13/hogy-van-szarul-sirtak-es-lokdosodtek-a-fidesz-veresege-utan (letöltve: 2026. 09. 07.)

Serdült, Viktória 2025: Mihez kezd Magyar Péter egy olyan településen, amit legutóbb 77 százalékkal vitt a jobboldal? *hvg.hu,* 2025. 11. 06. https://hvg.hu/360/20251106_Magyar-Peter-orszagjaras-Csakbereny-Ut-a-gyozelembe (letöltve: 2026. 09. 07.)

Szondi, Vanda 2026: Rekord: egy nap alatt hét településen kampányolt Magyar Péter – szerinte esélyes a győzelem. *rtl.hu,* 2026. 04. 07. https://rtl.hu/hirado/2026/04/07/magyar-peter-orszagjaras-het-telepules-tisza (letöltve: 2026. 09. 07.)

Weiler, Vilmos 2026: Orbán Viktor: Olyan győzelmet aratunk, amellyel mindenkit meglepünk, még magunkat is. *telex.hu,* 2026. 04. 11. https://telex.hu/belfold/2026/04/11/orban-viktor-a-halaszbastya-elott-beszel (letöltve: 2026. 09. 07.)

https://doi.org/10.65295/SZF.2026.2-1

MOLNÁR BALÁZS[1]

A 2026-os országgyűlési választás eredményeinek elemzése, összehasonlítása a 2024-es európai parlamenti választás eredményeivel

Analysis of the results of the 2026 parliamentary election and its comparison with the results of the 2024 European Parliament election

Absztrakt

2026. április 12-én a rendszerváltás óta a tizedik országgyűlési választásokat rendezték Magyarországon. A 2022–2026-os parlamenti ciklus során köztes állomás volt a 2024. június 9-i önkormányzati és európai parlamenti választás. Mivel utóbbit hagyományosan arányos választási rendszerben, pártlisták versengésével tartják, az időtényező és az országgyűlési választások esetén részben hasonló, vegyes, azaz országos listák indításával is zajló pártverseny jó összevetésre ad lehetőséget. Összességében a legfontosabb trend a Tisza Párt előbb 2024-ben bekövetkezett, vezető ellenzéki erőként történt betörése a magyar politikába, majd 2026-ban a Magyar Péter által fémjelzett csoportosulás földcsuszamlásszerű választási győzelme. Szintén trendszerűnek mondható a Fidesz–KDNP gyengülése a parlamenti ciklus során, amely már 2024-ben gyengébb eredményt jelentett 2022-höz képest. A tanulmány részletesen tárgyalja a 2024-es európai parlamenti, valamint a 2026-os országgyűlési választás főbb választásföldrajzi jellegzetességeit. Közös a két választásban az ellenzéki pártok hagyományosnak mondható fővárosi fölénye. Mindeközben bizonyos támogatottsági mintázatok már 2024-ben előre jelezték a Tisza Párt erejét a nagyvárosokban és a legjobban kereső magyarok által lakott településeken. Bár ezen a voksoláson a Fidesz–KDNP még nagy különbséggel győzött a kistelepüléseken, 2026-ban már a kisvárosok döntő többségét is a Tisza Párt nyerte, és a falvakban is csökkentette hátrányát. Magyar Péter pártjának támogatottsága a parlamenti választásokon néppárti jellemzőket mutatott, miközben a Tisza Párt szervezete nem pártszerű, hanem mozgalmi alapokra épült.

Kulcsszavak: választás, választási földrajz, adatelemzés, támogatottsági mintázatok

1 Jogász, politológus.

Abstract

On April 12, 2026, Hungary held its tenth parliamentary election since the regime change. During the 2022–2026 legislative term, the municipal and European Parliament elections of June 9, 2024, served as midterm milestones. Since the latter is traditionally conducted under a proportional electoral system with competing party lists, the time factor and the party competition - which is partly similar in parliamentary elections due to the mixed system that also involves national lists - provide a solid basis for comparison. Overall, the most defining trend was the burst of the Tisza Party onto the Hungarian political scene as the leading opposition force in 2024, followed by a landslide victory in 2026 for the political formation hallmarked by Péter Magyar. In parallel, the weakening of the Fidesz-KDNP party alliance was observable throughout the parliamentary term, a trend already reflected in their diminished 2024 results compared to 2022. This study provides a detailed analysis of the primary electoral geography characteristics of both the 2024 European Parliament and the 2026 parliamentary elections. A common feature of both elections is the traditional dominance of the opposition parties in the capital. Meanwhile, certain patterns of political support in 2024 have already foreshadowed the Tisza Party's strength in major cities and in municipalities inhabited by Hungarians with the highest income. While Fidesz–KDNP maintained a substantial lead in small municipalities in 2024, by 2026 the Tisza Party captured the vast majority of small towns, and narrowed its gap in the villages as well. The support for Péter Magyar's party in the parliamentary elections exhibited catch-all party characteristics, while the organization of the Tisza Party was not built on party-like foundations, but rather or that of a movement.

Keywords: election, electoral geography, data analysis, support patterns

Bevezető

Jelen tanulmány kutatási célja a 2026-os országgyűlési választás eredményeinek elemzése, összehasonlítása a 2024-es európai parlamenti választás eredményeivel. A kutatás hipotézise, hogy a ciklusfelező időszakában lezajlott uniós voksolás eredményei alapján a Tisztelet és Szabadság Párt (Tisza Párt) megjelenése és a Fidesz–KDNP támogatottságának korábbi választásokhoz képest bekövetkezett visszaesése olyan területi mintázatokat hordozott, amelyek a 2026-os választás területi adatait meghatározó mértékben jelezték előre. A választási földrajz alapvetése, hogy az egyes választások helyi szavazatarányai jellegzetes területi mintázatokat rajzolnak ki, amelyek szavazásról szavazásra – kisebb eltérésekkel – ismétlődnek. A vizsgálat fő kutatási kérdése, hogy azon két választáson, amelyen eddig a Tisza Párt elindult, igazak-e ezek a tudományos megfigyelések. A kutatás során különböző területi szin-

teken vizsgáltuk a választási mintázatokat, ennek érdekében leíró és összehasonlító elemzési módszert alkalmaztunk. A választási eredmények összehasonlításakor a témában rendelkezésre álló eddigi elemzéseket, megfigyeléseket is figyelembe vettük, ugyanakkor – részben terjedelmi korlátok miatt – értelemszerűen csak a leginkább jellegzetes mintázatokat, az eddigi választási magatartást nagymértékben reprodukáló adatokat vagy éppen ennek ellenkezőjét, a korábbiaktól való kifejezetten kiugró eltéréseket mutatjuk be részletesen.

A 2024-es európai parlamenti választások Magyarországon

Az országos eredmények értékelése

2024. június 9-én Magyarország uniós csatlakozását követően az ötödik európai parlamenti választásokra került sor. A választási részvételt, a választás körülményeit nagyban meghatározta, hogy ezúttal első alkalommal rendezték egyidejűleg az uniós voksolást az önkormányzati választásokkal. Az ilyen, együtt tartott voksolások uniós szintű, hosszú távú kutatások alapján magasabb részvétellel járnak.[2]

Mint azt látni fogjuk, a jelölőszervezetek köre is különbözött a két, egy időben rendezett megmérettetésen. A Tisza Párt ugyanis kihasználta az uniós választás hagyományosan az újonnan a pártrendszerbe belépő szervezeteket segítő jelölési rendszerét (országosan 20 ezer érvényes aláírás), ugyanakkor az önkormányzati választásokon nem indított jelölteket. Ennek előnye számukra az volt, hogy kizárólag a Magyar Péter személyére építő országos kampányukra koncentrálhattak, hátránya viszont az, hogy a Magyarországon hagyományosan az országos politika fontos hátországát jelentő önkormányzatokban öt évre elzárták maguk elől a választópolgárok képviseletének lehetőségét.

Az európai parlamenti választásokat ötödik alkalommal is a Fidesz–KDNP listája nyerte, 2 048 211 szavazattal, 44,82 százalékos eredmény-

2 Björk 2017.

nyel (11 mandátum).[3] Ez uniós összevetésben kiemelkedő sikernek számított, ugyanakkor a korábbi négy európai parlamenti választáshoz képest a Fidesz–KDNP leggyengébb listás eredményét jelentette. 2019-ben ugyanis 52,56 százalékot, 2014-ben 51,48 százalékot, 2009-ben 56,37 százalékot, 2004-ben pedig 47,4 százalékot értek el, utóbbi két esetben ellenzéki pozícióból.

Szintén nagy különbséget jelentett a korábbi uniós voksolásokhoz képest, hogy a részvétel ezúttal az előző négy alkalom 29–44 százalékához viszonyítva rendkívül kiugró, 59,5 százalékos volt. Ez az Európai Unió 27 tagállama közül Belgiumot, Luxemburgot, Németországot és Máltát követően az ötödik legnagyobb szavazási hajlandóságot jelentette.[4]

Ahogy említettük, most először került sor egy napon az európai parlamenti képviselők és az önkormányzati tisztviselők megválasztására, ami mellett a Tisza Párt megjelenése, illetve azzal párhuzamosan a felfokozott belpolitikai hangulat is meghatározó volt a rekordrészvételben. A voksolás 2004 után második alkalommal esett az aktuális parlamenti ciklus időbeli közepéhez közeli dátumra.

A Magyar Péter vezette Tisza Párt azt követően került az országos közélet homlokterébe, hogy 2024. február 10-én a később a párt irányítását formálisan is átvevő politikus nagy visszhangot kiváltó interjút adott a Partizán nevű baloldali politikai csatornának, amely 3 milliós megtekintésszámot jegyzett csak a legismertebb internetes videómegosztón.[5] A hamar az ellenzéki médiumok fő hírforrásává váló politikus 2024. március 15-én jelentette be, hogy indul az uniós választáson, és Talpra Magyarok Közössége néven politikai mozgalmat alapított. 2024. április 10-én derült ki, hogy a 2020-ban bejegyzett, egri székhelyű, addig országosan ismeretlen Tisza Párt lesz a jelölőszervezetük.

Egy április végi Medián-kutatás szerint a Tisza Párt máris 24 százalékos támogatottsággal rendelkezett a Fidesz–KDNP akkori 46 százalékához képest. Ugyanezen felmérés szerint a régi ellenzék pártjai közül a Demokratikus Koalíció–Magyar Szocialista Párt–Párbeszéd (DK–MSZP–Párbeszéd) 9 százalékon, a Magyar Kétfarkú Kutya Párt

3 A választási eredmények forrása minden esetben a Nemzeti Választási Iroda honlapja: https://vtr.valasztas.hu/nyito

4 Az Európai Parlament honlapja: https://results.elections.europa.eu/en/turnout/

5 Partizán 2024.

(MKKP) 6 százalékon, a Momentum 5 százalékon, míg a Mi Hazánk 4 százalékon állt.[6]

A kampány dinamikáját Orbán Viktor miniszterelnök mellett Magyar Péter határozta meg, miközben szoros verseny alakult ki a főpolgármesteri tisztségért Karácsony Gergely, a régi baloldal támogatásával induló inkumbens jelölt és Vitézy Dávid (Vitézy Dáviddal Budapestért–LMP [Magyarország Zöld Pártja]) között, azon forgatókönyv esetén, ha Szentkirályi Alexandra (Fidesz–KDNP) visszalép utóbbi javára. Végül így történt, és minden korábbinál szorosabb eredmény született a főpolgármester-választáson.

A 2024-es európai parlamenti voksoláson végül a Tisza Pártra 1 352 699 választópolgár szavazott, ami 29,60 százalékos eredményt, és 7 uniós képviselői mandátumot jelentett. Az MSZP–DK–Párbeszéd pártszövetség listája 367 162 szavazatot kapott, 8,03 százalékot elérve, két mandátummal. Szintén bejutott az Európai Parlamentbe a Mi Hazánk, 306 404 szavazattal (6,71 százalék). Az uniós parlamentből kiesett a Momentum (3,70 százalék), ott nem szerzett mandátumot a Magyar Kétfarkú Kutyapárt (3,59 százalék), és az 1 százalékot sem érte el a Jobbik (0,99 százalék), az LMP (0,87 százalék), a Jobbik egykori elnöke, Vona Gábor által vezetett 2RK Párt (0,68 százalék), valamint a Márki-Zay Péter által fémjelzett Mindenki Magyarországa Néppárt (0,64 százalék).

Az adatok ilyen részletes ismertetése azért volt szükséges, hogy az Orbán-kormánnyal szembenálló, a Mi Hazánkon kívüli szervezetek *összesített* támogatottságát fel tudjuk mérni. Ha elfogadjuk azt az alaptételt, hogy a 2024-es európai parlamenti választáson félig-meddig tét nélkül voksolhattak az ellenzéki szavazók, de 2026-ra irányadó volt a megmérettetés kimenetele, érdekes következtetésre juthatunk. Eszerint a Tisza Párt kiemelkedő, kerekítve 30 százalékos eredménye mellett valójában egy *potenciálisan* 48,5 százalékos ellenzéki szavazótömb számára vált a kormányváltás letéteményesévé.

Az persze nem állítható, hogy a választás másnapján ekkora szimpatizánsi táborra tett szert Magyar Péter, de a Tisza Párt és a többi ellenzéki párt közötti erőkülönbség teljesen világossá tette a 2026-os kormányváltás hívei számára, hogy melyik formáció révén érhetik el legfontosabb céljukat. Az EP-választás eredményei 2026 felől nézve

6 Barnóczki 2024.

tehát a kormánypártok enyhe, nem behozhatatlan, de potenciálisan hozzávetőleg 4 százalékos hátrányát vetítették előre. A lehetséges kormányváltás esélyes forgatókönyvvé változásához ugyanakkor az említett szavazók döntésére volt szükség, amelyet a régi ellenzéki pártok eltűnése, illetve eljelentéktelenedése, a baloldali pártszövetség (DK–MSZP–Párbeszéd) szétesése, valamint a Momentum 2026-os választástól való távolmaradása is elősegített.

Az eredmények választásföldrajzi jellemzői

Budapest 2019 óta ellenzéki fellegvár, és a Fidesz–KDNP helyzetét némileg nehezítette 2024. június 9-én, hogy Karácsony Gergely főpolgármester leváltása érdekében a párt főpolgármester-jelöltje végül visszalépett. Ezzel együtt a Fidesz–KDNP uniós listája végzett a fővárosban is az első helyen (33,12 százalék), de mindössze 2 484 szavazattal előzték meg a Tisza Párt listáját (32,81 százalék).

Már ekkor kirajzolódott, hogy Budapesten az ellenzéki szavazatok teljes összesítése 2026-ban a 60 százalék feletti Tisza-eredmény lehetőségét is magában hordozza. Országgyűlési választókerületekre lefordítva az adatokat, látszódott, hogy a Tisza Párt a százhat körzetből kilencben nyert, ebből hat fővárosi választókerületben. Ezek között volt olyan, amelynek jelentős része a II. kerület, a Fidesz és a magyar jobboldal egykori hagyományos bázisa, de hasonló jellegűnek mondható a XI. kerületi központú körzet is. Kirajzolódott az is, hogy a kormánypártok 2014 és 2024 között relatív értelemben leginkább a budai részeken szorultak vissza.[7] Ugyanakkor a Fidesz–KDNP listás eredményének visszaesése a 2022-es országgyűlési választáshoz képest a fővárosban (-8,1 százalék) minimálisan, de alacsonyabb volt, mint országosan (-8,2 százalék).[8]

A kormánypártok listája messze a legnagyobb szavazatarányát Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében érte el, 54,5 százalékkal. Ezt követte Tolna megye 52 százalékkal, majd Nógrád 51,6 százalékkal és Vas megye

7 Kovalcsik 2024c.

8 Kalkulációnk során mindkét esetben csak a belföldi szavazatokat vettük figyelembe az összehasonlíthatóság érdekében.

51,3 százalékkal. 2022-ben az országgyűlési választáson nagyon hasonló volt a helyzet, de akkor más volt a sorrend: Szabolcs-Szatmár-Bereg megyét Vas, illetve Tolna és Nógrád megyék követték a Fidesz–KDNP legerősebb területi eredményeinek sorában. Mindkét választáson Budapest hozta a kormánypártok számára a legrosszabb szavazatarányt, és 2022-ben valamint 2024-ben is Csongrád-Csanád megye volt a vidéki leggyengébb térségük (2022: 47,5 százalék, 2024: 38,3 százalék). Intő jel lehetett ugyanakkor számukra, hogy a régóta a jobboldal legerősebb bástyái között számontartott Győr-Moson-Sopron megyében az országosnál is nagyobb visszaesést regisztrálhattak a két választás összehasonlításakor (-9,4 százalékot).

A Tisza Párt esetében figyelemre méltó fejlemény volt, hogy – az Orbán-kormányok mindenkori ellenzékének szempontjából visszatérő mintázatként – Budapesten kapták a legnagyobb szavazatarányt (32,81 százalék) és ezt Pest megye követte (32,1 százalék), majd ezt követően Csongrád-Csanád (31,7 százalék), Komárom-Esztergom (31,7 százalék) és Győr-Moson-Sopron (30,6 százalék) megyében szerepeltek a legjobban. Ha a 2024-es első három negyedéves megyei kereseti adatokkal vetjük össze ezt az erősorrendet, akkor azt láthatjuk, hogy szinte teljes az egyezés: Budapesten, Győr-Moson-Sopron és Komárom-Esztergom megyékben voltak a legmagasabbak a nettó átlagkeresetek.

Általában is megállapítható, hogy a Tisza Párt 2024-es eredményei a választási térképet vizsgálva a legmagasabb keresetűek által lakott övezetekben átlag felettiek voltak. Budapestet és a legjobb átlagkereseti adatokat produkáló megyéket már említettük, de az adatok településszintű vizsgálata alapján még két mintázatot emelnénk ki: a fővároshoz közeli, autópályák mentén elhelyezkedő agglomerációs helyeken (pl. Telki, Gödöllő, Budaörs, Szigetszentmiklós, Gödöllő, Dunakeszi, Veresegyház, Gyömrő), illetve a vidéki nagyvárosok újépítésű lakóingatlanokkal jellemezhető kistelepülésein (pl. Vámosszabadi, Kistokaj, Kozármisleny, Rácalmás, Szálka) is nagyon jól szerepelt Magyar Péter pártja. Mindez arra enged következtetni, hogy a jövedelmi elitek és a felső középosztály átlag feletti mértékben fordultak a Tisza Párt felé.[9]

9 KSH: Fókuszban a megyék – 2024. I–III. negyedév. Térségi összehasonlítás.

A nagyvárosok 2010 óta visszatérően országos átlagukhoz képest gyengébb eredményeket hoztak a kormánypártok számára, így a Tisza Párt relatív jó szereplése ezekben nem volt meglepetés. Külön figyelemre méltó, hogy a Tisza folyóhoz közeli megyeszékhelyeken és középvárosokban már akkor sikerült megelőzniük a kormánypártokat (Nyíregyháza, Tiszaújváros, Szolnok, Jászberény, Szeged). Amint arra a Választási Földrajz nevű tudományos weboldal és közösségi médiás közösség alapítói is felhívták a figyelmet,[10] a Tisza Párt a korábbi ellenzéki pártokkal szemben nem a fővárosban, hanem a megyei jogú városokban szerepelt a legjobban (átlagosan 35,1 százalék). Mindez már a pártok közötti hagyományos erőviszonyok megváltozását tükrözte.

A 20 ezres lélekszám feletti városokban a Tisza Párt 34 százalékot, a 10 és 20 ezer lakos közötti városokban 30,9 százalékot ért el, az ennél kisebb lakosságú településeken pedig országos átlaga alatt szerepelt, az ezer főnél kisebb falvakban összesítve a szavazatok 20,4 százalékát szerezték meg. Mindez kijelölte a párt számára azokat a településtípusokat, ahol a 2026-os választás szempontjából, a választókerületi beosztás sajátosságai miatt kulcsfontosságú volt megerősödniük.

A Fidesz–KDNP viszont minden bizonnyal az összevont európai parlamenti és önkormányzati választások előnyét élvezte kiemelkedő zalaegerszegi, soproni vagy éppen esztergomi szerepléseivel, ahol a kormánypárti polgármesterek nagy fölénnyel, ellenzéki szavazókat is megszólítva nyerték meg a helyhatósági választásokat. Ugyanakkor a megyei jogú városokban összességében már 2024-ben 40 százalék alá szorultak (38,8 százalék), átlag feletti eredményt pedig a kisvárosokban (46,7 százalék), valamint a falvakban (54 százalék) értek el. Szintén intő jel lehetett a kormánypártok számára, hogy a Balaton-parti településeken, ahol 2002-ben és 2006-ban, tehát vesztes választásokon is rendre a Fidesz(–MDF/KDNP) listája győzött, ezúttal összességében országos átlag alatti volt a szavazatarányuk (44,17 százalék).[11]

A baloldali összefogást 2022-höz képest ezúttal kevesebb párt alkotta, a Demokratikus Koalíció, a Magyar Szocialista Párt és a Párbeszéd–Zöldek indultak közös listán. A 8 százalékos eredményben – megszokott módon – fontos szerepet játszott a főváros: Budapesten 12

10 Kovalcsik 2024b.
11 Republikon 2024.

százalékot értek el, nyilván nem függetlenül attól, hogy a végül főpolgármesterként újraválasztott Karácsony Gergely is ezen pártok színeiben jelöltette magát. Kiemelhető még vidékről a DK–MSZP–P salgótarjáni 14,2 százalékos, tiszaújvárosi 13,9 százalékos, tatabányai 12,7 százalékos, dunaújvárosi 12,1 százalékos, pécsi 11,8 százalékos, illetve szegedi 11,3 százalékos szereplése, de ezenkívül többnyire egyszámjegyű szavazatarányokat mutattak fel a többi településen. Debrecenben például a baloldali közös lista csak a szavazatok 6,2 százalékát szerezte meg.[12]

A Mi Hazánk immár parlamenti pártként indult az európai parlamenti választásokon, 2019 után második alkalommal. Az akkori 3,3 százalék után 2024-ben a szavazatok 6,7 százalékát szerezték meg, jóval magasabb részvétel mellett. Miután a Tisza Párt nem vett részt az önkormányzati választásokon, a Mi Hazánk megyei listái sok Tisza-szavazó számára második opcióvá váltak. A Dél-Alföldön három megyei közgyűlésben is 20 százaléknál magasabb szavazatarányt értek el. A Mi Hazánk uniós listája a fővárosban 4,5, a megyei jogú városokban átlagosan 6,1 százalékot kapott, az ennél kisebb településtípusokban viszont rendre 7-8 százalékot. A 2022-es országgyűlési választáshoz hasonlóan Csongrád, Bács-Kiskun déli része, illetve Nógrád megye voltak a legerősebb szavazatszerző térségeik.[13]

A 2026-os országgyűlési választások Magyarországon

Az országos eredmények értékelése

2026. április 12-én az 1990-es rendszerváltás óta a tizedik országgyűlési választásokat tartották Magyarországon. A régió többi országával ellentétben ebben az időszakban minden országgyűlési ciklus négy évig tartott, nem került sor egyszer sem előrehozott választásokra. A pártrendszerben az állandóságot a Fidesz jelenti, amely 1990 óta mindig

12 Kovalcsik 2024a.
13 Presinszky–Kovalcsik 2024.

bejutott a parlamentbe, négy cikluson át ellenzéki pártként, és öt cikluson át kormánypártként.

A választási részvétel messze felülmúlta az összes korábbi, 1990 utáni voksolását, 79 százalékkal. Az eddigi rekord a 2002-es második fordulóban regisztrált 73,5 százalék volt.

A 2026-os választást egy bizonyos értelemben új, 2024-ben átalakított, addig parlamenten kívüli erő, a Tisza Párt nyerte meg, összességében a listás szavazatok 53,2 százalékával, 3 385 890 listás szavazattal. Győzelmük mértékét a vegyes magyar választási rendszer felerősítette.[14] A százkilencvenkilenc parlamenti mandátumból ugyanis százhatot egyéni választókerületekben, egyfordulós választáson, akár relatív többséggel lehet megszerezni, és ezek közül Magyar Péter pártja kilencvenhat körzetet nyert meg. Ezzel összességében a százkilencvenkilencből száznegyvenegy mandátum lett az övék (70,9 százalék), ami az 1994-eshez nagyon hasonló parlamenti aritmetikát eredményezett. Akkor a listás szavazatok 33 százalékát megszerző Magyar Szocialista Párt és a listáival 20 százalékot elérő Szabad Demokraták Szövetsége összességében szintén a voksok 53 százalékát érte el, amivel az 1994-ben megalakult parlamentben a képviselői helyek 72 százalékával rendelkeztek. Nagy különbség viszont, hogy most egyetlen pártlista tett szert ekkora hatalomra, nem pedig egy kétpárti, sok tekintetben megosztott koalíció. A rendszerváltás óta először fordult elő, hogy egy új parlamenti erő azonnal többséget is szerzett az országgyűlésben.

A második helyen a tizenhat éve folyamatosan kormányzó Fidesz–KDNP pártszövetség végzett, az összes listás szavazat 38,6 százalékát, 2 458 337 szavazatot elérve. Mivel az addigi kormánypártok a százhatból csak tíz egyéni választókerületet nyertek meg, a választási rendszer vegyes jellege ezúttal a károkra érvényesült. Mindössze ötvenkettő mandátumuk lett (26 százalék). Belföldön ráadásul a Fidesz–KDNP veresége még súlyosabbnak bizonyult, a Magyarország határain belüli listás szavazatok 36,33 százaléka azt jelentette, hogy a listás szavazatarány terén a jobboldali párt(szövetség) 1998 óta 2026-ban szerepelt a legrosszabbul. Ami a külhoni szavazatokat illeti, ebben a tekintetben most is fölényes, de a korábbi voksarányukat el nem érő győzelmet

14 A választási rendszer aránytalanságairól lásd részletesen: Vida 2024.

arattak, 282 666 levélszavazattal (84,23 százalék) a 46 363 levélszavazatot (13,82 százalék) szerző Tisza Párt előtt.

A két nagyobb erő mögött második alkalommal került parlamentbe a radikális jobboldali Mi Hazánk Mozgalom 358 372 listás szavazattal (5,63 százalék), a hazai szavazatok terén 353 513 vokssal (5,90 százalék). Ez minimális gyengülést jelentett számukra a 2022-es szavazatarányukhoz (5,88 százalék) képest. A Mi Hazánk ezzel az előző ciklushoz hasonlóan újra 6 fős képviselőcsoportot alakíthatott a parlamentben.

Nem jutott be a 2026-ban megválasztott Országgyűlésbe a Demokratikus Koalíció (1,1 százalék), illetve a Magyar Kétfarkú Kutyapárt (0,8 százalék) sem. Az előbbi kívülmaradása azt jelenti, hogy 1990 óta először a posztkommunista utódpárt, illetve az abból kivált politikusok sem képviseltetik magukat az Országgyűlésben.

Az eredmények választásföldrajzi jellemzői

Ahogyan azt a 2024-es európai parlamenti választás fővárosi adatainak elemzése kapcsán jeleztük, az akkori szavazatarányok már előrevetítették, hogy a budapesti választási hagyományok folytatódnak: nagyarányú ellenzéki siker született. A Tisza 63,76 százalékkal végzett az első helyen (653 903 szavazat), míg a Fidesz–KDNP csak 28,36 százalékot ért el. A Mi Hazánk a fővárosban 4,6 százalékot, a korábban Budapesten relatíve erős DK mindössze 1,7 százalékot, a Magyar Kétfarkú Kutyapárt pedig 1,4 százalékot szerzett.

A területi adatokból a korábbi választástörténeti mintázatokhoz hasonló kép rajzolódott ki. A Tisza Párt Csongrád-Csanád megyében egészen kiemelkedően szerepelt (59,9 százalék), ami a korábbi ellenzéki eredményekhez hasonló tendenciát folytatott, de mértékében azoknál jóval kiemelkedőbb volt. Szintén országos szavazataránya feletti eredményt ért el Komárom-Esztergom (56,1 százalék) és Pest megyében (56,9 százalék). Összehasonlítva a 2024-es megyei szavazatarányaikkal, feltűnő, hogy szinte ugyanazon területeken hozták a legerősebb területi adataikat, de Csongrád-Csanád a vidéket tekintve előrelépett az első helyre. Az eltérést az magyarázhatja, hogy a helyi Márki-Zay Péter által vezetett Mindenki Magyarországa Néppárt az uniós választással ellentétben, amelyen 3,76 százalékot ért el, ezúttal nem vett részt a vok-

soláson, viszont kimondottan a Tisza Párt mellett kampányolt. Magyar Péter listája néhány megyében 50 százalék alatt maradt: Vas (48,8 százalék), Tolna (48,2 százalék), Szabolcs-Szatmár-Bereg (49,8 százalék), Nógrád (47,4 százalék).

A Fidesz–KDNP éppen ezekben a megyékben szerepelt a legjobban. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 43,4 százalékot, Vas megyében 43,2 százalékot, Tolna és Nógrád megyékben 42,4 százalékot szerzett. A kormánypártok legrosszabb vidéki adataikat Csongrád-Csanád megyében (31,3 százalék), Pest megyében (34,3 százalék) és Baranya megyében (34,5 százalék) regisztrálhatták. A jobboldali formációk számára történetileg erős nyugat-dunántúli területek közül Győr-Moson-Sopron megyében a Fidesz–KDNP ezúttal nem érte el a 40 százalékos szavazatarányt (39,2 százalék), míg Zalában 40,1 százalékkal 1998 óta a legrosszabbul teljesítettek.[15]

A Mi Hazánk Mozgalom 2019-es megalakulása óta – a pártelnök, Toroczkai László személye miatt is – a Dél-Alföldön számíthatott átlag feletti választási szereplésre. Ezúttal azonban Nógrád megyében érték el legjobb, 7,25 százalékos választási eredményüket. Hevesben és Bács-Kiskunban 6,8, Csongrád-Csanádban 6,7 százalékot, Jász-Nagykun-Szolnok megyében 6,6 százalékot szereztek. Budapesten viszont mindössze az érvényes szavazatok 4,6 százalékát kapták. Leggyengébb vidéki szereplésük Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéhez kötődik: 4,8 százalék. Összességében a választástörténet a radikális párt kapcsán nagy vonalakban ismételte önmagát: a 2022-es országgyűlési választáshoz hasonlóan Csongrád-Csanád, Bács-Kiskun déli része, illetve Nógrád megye voltak a legerősebb szavazatszerző helyeik. Figyelemre méltó, hogy egyfajta sávszerű mintázatban, a keleti országrész észak-déli tengelyén helyezkednek el a Mi Hazánk legnagyobb támogatottságát hozó települések.

A Tisza Párt 96, míg a Fidesz–KDNP tíz választókerületi győzelmet könyvelt el. A fővárosban a mindenkori baloldal, illetve ellenzék visszatérően a XIII. kerületben érte el országosan a legjobb szavazatarányát az elmúlt évtizedekben. A 2026-os választáson a Tisza Párt jelöltje a budapesti 5. számú választókerületben 68,6 százalékkal győzött, míg a

15 1998-ban a Fidesz, 2002-ben a Fidesz–MDF közös lista adatait figyelembe véve.

szintén részben ezen kerületben található budapesti 12. számú választókerületben 64,4 százalékot szerzett a jelöltjük. A III. kerület a baloldal kiemelt szavazatszerző vidékének számított 2014 óta az összes országgyűlési választáson. 2026-ban Boda Krisztina, a Tisza Párt jelöltje kiemelkedő, 64,3 százalékos szavazataránnyal szerzett mandátumot. Magyar Péter pártjának legerősebb választókerületi szereplése ugyanakkor Szegedhez köthető, ugyanis a kizárólag a város szavazókörei által alkotott körzetben Stumpf Péter 67,9 százalékot szerzett.

A Tisza Párt vidéken – az említett szegedi választókerület mellett – szintén kiemelkedő eredményt ért el a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei, nagyrészt miskolci szavazókörök által alkotott 1. és 2. számú választókerületekben. Ezekben egyaránt 60-60 százalékot szereztek Magyar Péter jelöltjei, míg a részben dunaújvárosi Fejér megyei 4. számú választókerületben 60,5 százalékkal lett képviselő Nagy Ervin színművész.

A választástörténeti adatokhoz képest némileg meglepetést jelentett, hogy a győri, Győr-Moson-Sopron megyei 1. számú választókerületben Diószegi Judit 60,2 százalékkal jutott mandátumhoz. Szintén komoly változást jelentett a debreceni eredmények alakulása, ahol évtizedek óta a Fidesz–KDNP jelöltjei nyerték a város mandátumait. Ezúttal a korábban a három választókerület közül leginkább ellenzékinek számító 1. számú választókerületben a Tisza Párt jelöltje 59,5 százalékot, a 2. számú választókerületben 58,2 százalékot, míg a 3. számú választókerületben 50,9 százalékot szerzett. Mindezek mellett a Tisza Párt győzelmei közül kiemelhető még Rost Andreáé, aki a szolnoki központú Jász-Nagykun-Szolnok megyei 1. számú választókerületben 58,9 százalékot ért el, valamint Sopov Ildikóé, aki a tatabányai központú Komárom-Esztergom megyei 1. számú választókerületben szerzett 59,8 százalékot.

A helyben kiemelkedő 2024-es uniós választási eredményeikhez illeszkedett Magyar Péter pártjának eredménysora Pest, illetve Baranya megyékben, valamint Nyíregyházán. A Pest megyei 2. számú választókerületben (központja: Budaörs) Pósfai Gábor 62,8 százalékkal, az 5. számú választókerületben (központja: Dunakeszi) Miskolczi Orsolya és a 10. számú választókerületben (központja: Szigetszentmiklós) Perticsné Kácsor Andrea 62,1 százalékkal, a 6. számú választókerületben (Gödöllő) László Endre Márton 60,6 százalékkal győzött, míg az érdi, 1.

számú választókerületben Jelencsik József 60,1 százalékot ért el. A korábbi választási trendeknek megfelelően a Budapesthez közeli agglomerációs választókerületekben volt erősebb az ellenzék eredménye, míg Pest megye fővárostól távolibb részein gyengébb. A Baranya megyei 1. választókerület (központ: Pécs) szintén régóta az Orbán-kormány mindenkori ellenzéke által dominált területnek számít, ezúttal a Tisza Párt jelöltje, Rúzsa Diána 63 százalékot ért el, a szomszédos 2. választókerületben (központja szintén Pécs) pedig 61 százalékot szerzett a párt jelöltje, Kovács Áron. A korábbi országgyűlési választásokon relatíve szoros körzet volt a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei 1. számú választókerület (központ: Nyíregyháza), ahol ezen a választáson Gajdos László, a Tisza Párt jelöltje, a helyi állatkert igazgatója 64,8 százalékkal szerzett mandátumot.

A Tisza Párt a hagyományosan a kormánypártok által legnagyobb mértékben megnyert körzetekben szerepelt a leggyengébben (Szabolcs-Szatmár-Bereg 4. és 5. számú, Nógrád 2. számú, Vas megye 3. számú választókerületei). A Fidesz–KDNP 2022-ben legerősebb választókerületeiben, az ország prosperálóbb vidékei közé számító Győr-Moson-Sopron megyei 3. számú választókerületben (központ: Csorna) és a Vas megyei 2. számú választókerületben (központ: Sárvár) rendre 46,3, illetve 45,8 százalékos szavazatarányaikkal a Tisza Párt jelöltjei ugyan szoros küzdelemben vesztettek, de szereplésük a választási mintázatok átalakulását támasztotta alá.

A Fidesz–KDNP a négy évvel korábbi 87-hez képest 2026-ban csak tíz egyéni választókerületben győzött. Egy Győr-Moson-Sopron, két Vas, egy Fejér, egy Nógrád, egy Jász-Nagykun-Szolnok, két Szabolcs-Szatmár-Bereg, egy Borsod-Abaúj-Zemplén és egy Hajdú-Bihar megyei körzetben. Korábbi országosan legerősebb választókerületében, a csornai központúban Gyopáros Alpár 47,4 százalékkal győzött, tehát a korábbi választásokkal ellentétben ezúttal nem szerzett abszolút többséget. A Vas megyei 3. számú választókerületben, amely régóta Magyarország egyik leginkább jobboldali térsége, V. Németh Zsolt 49,2 százalékkal nyert.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg 4-es számú választókerületben tudott egyedül abszolút többséggel, 50,6 százalékkal mandátumot szerezni Tilki Attila, ami országosan a kormánypártok legjobb eredményének bizonyult. Érdekes együttható tényező, hogy ebben a körzetben az or-

ságosnál jóval, 10 százalékponttal alacsonyabb, 69,7 százalékos volt a választási részvétel. Mindez erősíti azt a feltevést, hogy a kormánypártok komoly vereségében a korábbinál jóval magasabb részvétel, a korábban inaktív választói csoportok nagyjából háromnegyedmilliós tömegének megjelenése döntő szerepet játszhatott. A választástörténet igazolja, hogy 70 százalék feletti részvétel esetén a Fidesz két választáson is veszített (2026 előtt 2002-ben), és mindkét alkalommal az előző voksoláshoz képest – kerekítve – legalább 10 százalékponttal nőtt a választópolgárok szavazási hajlandósága. Ugyanakkor 2010 és 2022 között a négyszer Fidesz–KDNP győzelmét hozó választásokon soha nem érte el a részvétel a 70 százalékot.[16]

A Fidesz–KDNP leggyengébb szereplései a választókerületek tekintetében Budapesthez és Szegedhez, azaz Magyarország több választás óta leginkább ellenzékinek nevezhető nagyvárosaihoz kötődnek. A fővárosban a kormánypártok a tizenhat körzet közül tizenkettőben a szavazatok 30 százalékát sem szerezték meg. Szegeden a Csongrád-Csanád megyei 1. számú választókerületben a Fidesz–KDNP jelöltje a 25 százalékot sem érte el. Mindez annak fényében különösen figyelemreméltó, hogy az elmúlt kormányzati ciklus legnagyobb beruházása, a kínai BYD-gyár megépítése éppen a csongrádi megyeszékhelyen zajlik. A fejlesztés akár 20 ezer új munkahelyet jelenthet az ipari szempontból a többi hasonló méretű nagyvároshoz képest inkább lemaradónak nevezhető Tisza-parti városban, viszont számos vitát és kritikát generált.[17] A két pécsi választókerületben, amelyek szintén komoly baloldali hagyományokkal rendelkeznek, a kormánypártok 30, illetve 30,9 százalékos szavazatarányt könyvelhettek el.

Figyelemre méltó, hogy olyan régóta jobboldali vezetésű városok által fémjelzett választókerületekben, mint Zalaegerszeg, Debrecen, Esztergom vagy Kecskemét is komoly különbséggel nyertek a Tisza Párt jelöltjei. 1994 óta nem fordult elő, hogy a Balaton partján az összes körzetet elvesztették a hagyományos jobboldali formációk. Ezek közül a keszthelyi központú Zala megyei 2. számú választókerület alakult relatíve szorosan, ahol Varga Balázs, a Tisza Párt jelöltje 3,6 százalékos különbséggel szerzett mandátumot. A tóparti települések választói pre-

16 IDEA 2026.
17 Világgazdaság 2026.

ferenciáinak radikális átalakulását már előrevetítették a 2024-es európai parlamenti és önkormányzati választások, itt tehát egy trendről beszélhetünk.

Érdekes összehasonlításra ad lehetőséget a Tolna megyei 2. számú választókerület, ahol 2025 januárjában időközi parlamenti választást tartottak, a körzetet 2014 és 2024 között képviselő Potápi Árpád halála miatt. Az időközi voksolást 33,5 százalékos részvétel mellett Csibi Krisztina, az akkori kormánypártok jelöltje nyerte meg, a szavazatok 63,6 százalékával, a Tisza Párt távolmaradása mellett. 2026. április 12-én viszont már a Tisza Párt jelöltje, Szijjártó Gábor győzött a voksok 46,6 százalékát megszerezve, míg Csibi Krisztina 45,1 százalékot ért el, immár 77,2 százalékos részvételnél. Mindez azt erősíti, hogy a választás protestjellegű volt, a kormánypártok bázisa nem volt elegendő a magas részvétel ellensúlyozására, csak a korábbi alacsony részvétel mellett volt sikeres a mozgósításuk.

A Mi Hazánk kiemelkedő választókerületi szereplései sehol sem értek mandátumot a radikális párt számára. A Nógrád megyei 2. számú választókerületben Dócs Dávid, illetve a Csongrád-Csanád megyei 2. számú választókerületben Toroczkai László 10 százalékot megközelítő szavazataránnyal végeztek. A független jelöltek közül kiemelkedett egy régi ellenzéki politikus, Hadházy Ákos, aki Zugló képviselőjeként, inkumbens jelöltként 16,1 százalékot szerzett a némileg átalakított körzetben. Újabb egyértelmű bizonyítékként szolgált ez arra, hogy az egyébként ellenzéki választóközönség körében népszerű, választási győzelmet is felmutató politikus személyénél ezúttal a pártválasztás, illetve a kormányváltásra esélyes jelöltre történő szavazás jóval fontosabb mozgatórúgó volt. A pártszavazás húzóhatását korábban is bizonyították.[18]

Az *Átlátszó* internetes oknyomozó portál választási összesítése alapján[19] a fővárosban 2022-höz képest a kormánypártok közel 100 ezer, az 50 ezer főnél népesebb nagyvárosokban 91 ezer, a 15 és 50 ezer fő közötti lakosságszámú középvárosokban 107 ezer, az 5 és 15 ezer fő közötti kisvárosokban 115 ezer, az 5 ezer főnél kisebb lakosságú településeken pedig 221 ezer listás szavazatot veszítettek. Ez százalékosan

18 Tóth–Ilonszki 2015.
19 Átlátszó 2026.

rendre -12,4, -15,1, -15,6, -17,2, -17,4 százalékot jelentett. Tehát a kormánypártok leginkább a 15 ezer fő alatti kistelepüléseken szorultak vissza, majdnem hasonló mértékű csökkenéssel a fővároson és a 15 ezer fő alatti kistelepülésen kívüli, városi-nagyvárosi kategóriában, és Budapesten vesztették el relatíve a legkevesebb 2022-es szavazójukat.[20]

Az ellenzéki összefogás 2022-es szereplésével összevetve, a Tisza Párt Budapesten 199 ezerrel, az 50 ezer főnél népesebb nagyvárosokban 210 ezerrel, a 15 és 50 ezer fő közötti lakosságszámú középvárosokban 256 ezerrel, az 5 és 15 ezer fő közötti kisvárosokban 274 ezerrel, végül az 5 ezer fő alatti kistelepüléseken 463 ezerrel szerzett több szavazatot. Az abszolút számokban látszó nagy különbségeket még inkább árnyalja az eredmények százalékos összevetése. Eszerint a Tisza Párt az ellenzéki összefogás 2022-es listájához képest az 5 ezer fő alatti településeken nagyot lépett előre (21,1 százalék), az 5–15 ezer fő közötti kisvárosokban volt a legnagyobb a növekedésük (21,3 százalék), az 15–50 ezer fő közötti középvárosokban 20 százalékkal, az 50 ezer főnél népesebb nagyvárosokban 19,9 százalékkal, Budapesten pedig 16 százalékkal növelték a szavazatszámukat. A Mi Hazánk százalékos eredménye nagyon kis skálán változott, plusz 0,5 százalék (Budapest) és mínusz 0,6 százalék (50 ezer főnél népesebb nagyvárosok) között.

Következtetések

Miközben az európai uniós és a nemzeti parlamenti választások jellemzően nagyon eltérő részvétel mellett zajlanak, Magyarországon – jelentős részben a most először egyidejűleg rendezett helyhatósági választások miatt – 2024-ben olyan nagy számban járultak urnához a választók, hogy az eredmények a 2026-os országgyűlési választásokat megelőzően is komoly indikátornak számítottak. Utóbbi szavazás eredményei, illetve az eredmények területi mintázatai igazolták, hogy az európai parlamenti választás sok tekintetben alkalmas volt a 2026-os országgyűlési választás kimenetelének előrejelzésére.

20 Érdekes időbeli egybeesés, hogy nagyon hasonló folyamat játszódott le a brit konzervatívok „vidéki falát” jelentő választókerületekben az elmúlt években. Részletesen lásd: CLA 2025.

A 2024-es országos választási eredmények nemcsak azt jelölték ki, hogy a Tisza Párt lesz a kormánypártok fő kihívója 2026-ban, de azt is jelezték, hogy a Fidesz–KDNP hagyományos törzsszavazóinak egy részét elvesztette, miközben Magyar Péter pártja a korábban a kormánypártok dominanciájával leírható térségekben is teret nyert. A Tisza Párt a korábbi baloldali ellenzékkel szemben nem a fővárosban, hanem a megyei jogú városokban szerepelt a legjobban, ami a pártok közötti hagyományos erőviszonyok megváltozását tükrözte.

A Tisza Párt kiemelkedő, kerekítve 30 százalékos 2024-es eredménye mellett valójában egy potenciálisan 48,5 százalékos ellenzéki szavazótömb számára vált a kormányváltás letéteményesévé. Már az európai parlamenti választási eredményekből is látszódott, hogy a jövedelmi elitek és a felső középosztály átlag feletti mértékben fordultak a Tisza Párt felé.

2026-ban a választási részvétel messze felülmúlta az összes korábbi, 1990 utáni voksolását, 79 százalékkal. A területi adatokból a korábbi választástörténeti mintázatokhoz hasonló kép rajzolódott ki, a Tisza Párt az Orbán-kormányok mindenkori ellenzékéhez hasonlóan a fővárosban érte el legjobb eredményét. Összehasonlítva a 2024-es megyei szavazatarányaikkal, szinte ugyanazon területeken hozták a legerősebb területi adataikat, de Csongrád-Csanád előrelépett az első helyre a megyék sorában.

Az egyes választókerületi adatok elemzése is megerősíti, hogy a kormánypártok komoly vereségében a korábbinál jóval magasabb részvétel, a korábban inaktív választói csoportok nagyjából háromnegyedmilliós tömegének megjelenése döntő szerepet játszhatott. A Fidesz–KDNP egy olyan körzetben érte el legjobb egyéni eredményét, ahol a választók az országos adathoz képest 10 százalékponttal kisebb mértékben vettek részt a voksoláson. A választás protestjellegű volt, a kormánypártok bázisa nem volt elegendő a magas részvétel ellensúlyozására. A kormánypártok leginkább a 15 ezer fő alatti kistelepüléseken szorultak vissza, majdnem hasonló mértékű volt a fővároson és a 15 ezer fő alatti kistelepülésen kívüli, városi-nagyvárosi kategóriában a csökkenés mértéke, és Budapesten vesztették el relatíve a legkevesebb 2022-es szavazójukat.

A Mi Hazánk eredményei esetében a választástörténeti mintázat érvényesült. 2026-ban egyfajta sávszerű mintázatban, a keleti ország-

rész észak-déli tengelyén helyezkedtek el a Mi Hazánk legnagyobb támogatottságát hozó települések.

Irodalom

Átlátszó 2026: *Választás 2026.* https://valasztas2026.atlatszo.hu/#/eredmenyek (letöltve: 2026. 09. 03.)

Barnóczki, Brigitta 2024: A Medián is Magyar Péter pártját méri a legerősebb ellenzéki pártnak, mélyponton a Fidesz. *telex.hu,* 2024. 04. 30. https://telex.hu/belfold/2024/04/30/median-magyar-peter-partja-a-legerosebb-ellenzeki-part-melyponton-a-fidesz-kozvelemeny-kutatas (letöltve: 2026. 09. 03.)

Björk, Robin 2017: *Boosting turnout in second-order elections – A quantitative study on the benefits of holding local elections at the same day as the European Parliament election.* Lund University. https://www.lunduniversity.lu.se/publication/8922635 (letöltve: 2026. 09. 03.)

CLA 2025: ‚Rural Wall' collapsing as Conservative support in England falls by 18 points. *CLA,* 2023. 05. 28. https://www.cla.org.uk/news/rural-wall-collapsing-as-conservative-support-in-rural-england-falls-by-18-points/ (letöltve: 2026. 09. 03.)

Kovalcsik, Tamás 2024a: A baloldal leginkább a megmaradt fellegváraiban esett vissza. *telex.hu,* 2024. 06. 13. https://telex.hu/valasztasi-foldrajz/2024/06/13/baloldal-osszeomlasa-terkep-valasztasi-foldrajz (letöltve: 2026. 09. 03.)

Kovalcsik, Tamás 2024b: A megyei jogú városokban lett legerősebb a Tisza Párt. *telex.hu,* 2024. 06. 10. https://telex.hu/valasztasi-foldrajz/2024/06/10/tisza-part-ep-valasztasok-2024 (letöltve: 2026. 09. 03.)

Kovalcsik, Tamás 2024c: Igen, megismétlődött a tíz évvel ezelőtti kétharmados választás, de a Fidesz mégsem dőlhet hátra. *telex.hu,* 2024. 06. 26. https://telex.hu/valasztasi-foldrajz/2024/06/26/fidesz-tisza-orszaggyulesi-rendszerben-europai-parlamenti-valasztasi-eredmenyek(letöltve: 2026. 09. 03.)

KSH: *Fókuszban a vármegyék – 2024. I–III. negyedév, Térségi összehasonlítás.* https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/megy/243/index.html (letöltve: 2026. 09. 03.)

IDEA 2026: *Voter Turnout Database.* https://www.idea.int/data-tools/data/question-country?question_id=9188&country=101&database_theme=293 (letöltve: 2026. 09. 03.)

Nemzeti Választási Iroda. https://vtr.valasztas.hu/nyito (letöltve: 2026. 09. 03.)

Partizán 2024: EXKLUZÍV: Varga Judit exférje a pedofilbotrányról, Rogán Antalról és a fideszes törésvonalakról. *youtube.com,* 2024. 02. 11. https://www.youtube.com/watch?v=8cJulnczg2E&t=5378s (letöltve: 2026. 09. 03.)

Presinszky, Judit – Kovalcsik, Tamás 2024: A Mi Hazánk vidéken erősödött, de Budapesten még mindig láthatatlan. *telex.hu,* 2024. 06. 13. https://telex.hu/belfold/2024/06/13/mi-hazank-onkormanyzati-ep-valasztas-2024-eredmenyek (letöltve: 2026. 09. 03.)

Republikon 2024: *A Balaton panasza. Az EP-választások a Balaton-parti településeken.* Republikon Intézet. 2024. augusztus. https://republikon.hu/media/147588/240807_FCs_Balaton_KD.pdf (letöltve: 2026. 09. 03.)

Tóth, Adrienn – Ilonszki, Gabriella 2015: Pártok vagy választók? A női jelöltek esélye az egyéni választókerületekben, 1998–2010. *Politikatudományi Szemle,* 24. évfolyam, 3, 27–50. https://real.mtak.hu/135711/1/toth_ilonszki.pdf (letöltve: 2026. 09. 03.)

Vida, György 2024: *A magyar országgyűlési választási rendszer területi egyenlőtlenségei 2002 és 2022 között.* Budapest, Saldo Kiadó. https://tudastar.saldokiado.hu/konyv/magyar_orszaggyulesi_valasztasi_rendszer_teruleti_egyenlotlensegei/Vida_Gyorgy_Magyar_orszaggyules_valasztasi_rendszer_doi.pdf (letöltve: 2026. 09. 03.)

Világgazdaság 2026: Hihetetlen bejelentést tett a szegedi BYD-gyárról a kínai cégvezető, erről eddig nem volt szó: nem állnak le, új gyárat is építenek – „Az év végén indulunk". *vg.hu,* 2026. 06. 16. https://www.vg.hu/vilaggazdasag-magyar-gazdasag/2026/06/byd-gyar-szeged-nincs-leallas-huszezer-munkahely (letöltve: 2026. 09. 03.)

https://doi.org/10.65295/SZF.2026.2-2

DÚRÓ JÓZSEF[1]

Átalakulás vagy helycserés támadás? – A magyar pártrendszer a 2026-os választás tükrében

Transformation or a Swap of Actors? – The Hungarian Party System in Context of the 2026 Election

Absztrakt:

A 2026-os országgyűlési választás alapjaiban formálta át a hazai politikai erőviszonyokat. A tizenhat éve kormányzó Fidesz jelentős szavazatvesztésével párhuzamosan a Tisztelet és Szabadság Párt (Tisza) – a 2024-es EP-kampányban feltűnve – a korábbi ellenzéki és számos új szavazót integrálva kétharmados győzelmet aratott. Bár a Fidesz dominanciája megtört, kérdéses, hogy a rendszer megőrzi-e predomináns jellegét. E tanulmány a pártrendszer strukturális átalakulását vizsgálja, így a kampánystratégiák és egyéb hibák elemzése kívül esik a fókuszán. A fő kutatási kérdés a pártrendszer változására irányul. Ennek megértéséhez feltárjuk, mikor morzsolódott le a Fidesz 2022-es bázisáról nagyjából 600-700 ezer szavazó, és pontosan honnan érkeztek a Tisza támogatói. A szöveg elsőként az elmúlt másfél évtized pártpolitikai környezetét mutatja be, majd a Tisza felemelkedését, illetve a 2024-es EP- és önkormányzati választásokat elemzi, végül a 2026-os országgyűlési választás eredményeit és következményeit taglalja.

Kulcsszavak: pártrendszer, pártok, Fidesz, Tisza, választás

Abstract:

The 2026 general election has fundamentally reshaped the domestic political landscape. Alongside a significant loss of votes for Fidesz, which had governed for 16 years, the Respect and Freedom Party (Tisza) – emerging during the 2024 EP campaign – secured a two-third majority by integrating former opposition supporters and numerous new voters. Although Fidesz' dominance has been broken, it remains open whether the system will retain its predominant character. This study examines the structural transformation of the party system; therefore, analyzing campaign strategies and mistakes falls outside its focus. The primary research question addresses how the party system has changed. To understand this, we explore when roughly 600,000–700,000 voters drifted away from Fidesz's 2022

1 Egyetemi adjunktus, Budapesti Corvinus Egyetem (BCE) Politikatudományi Tanszék.

base, and precisely where Tisza's supporters originated from. The paper first outlines the political environment of the past decade and a half, followed by an analysis of Tisza's rise and the 2024 EP and local elections, to finish with the discussion of the results and consequences of the 2026 general election.

Keywords: party system, parties, Fidesz, Tisza, election

Bevezetés

A 2026-os országgyűlési választások alapvetően rendezték át a hazai politikai viszonyokat. Miközben a tizenhat éven át kormányzó Fidesz jelentős mennyiségű szavazatot veszített 2022-höz képest, az ellenzéki térfélen egy új szereplő, a Tisztelet és Szabadság Párt (Tisza) tört be a 2024-es európai parlamenti választások kampányába, majd a 2022-es összefogás szinte valamennyi szavazóját maga mögé állítva, illetve újakat is szerezve, kétharmados győzelmet aratott. Ezzel egyértelművé vált, hogy a Fidesz domináns pozíciója megszűnt a pártrendszeren belül, az azonban még kérdés, hogy az átalakult pártrendszer megtartja-e predomináns[2] jellegét. Sartori definíciója szerint predomináns pártrendszerről beszélhetünk, ha egy párt képes a mandátumok abszolút többségét megszerezni, egyedül kormányozni, és közben nem váltják le.[3] Sartori hangsúlyozta, hogy ez a konstelláció akkor jön létre, ha egy párt legalább három egymást követő választáson el tudja ezt az eredményt érni.[4]

Jelen tanulmány elsősorban a pártrendszer átalakulásával kíván foglalkozni, így a választási kampány elemzése, a pártok által elkövetett hibák, valamint a kampány stílusa nem tartoznak fókuszába. A fő kutatási kérdés, hogy hogyan változott a pártrendszer. Ehhez pedig – az eredmények ismeretében – két fontos további kérdést kell megválaszolni. Először is: mikor vesztette el a Fidesz azt a nagyjából 600-700 ezer szavazót, aki 2022-ben még őket támogatta? És vajon honnan jöttek egészen pontosan a Tisza szavazói?

2 Sartori 1976.
3 Uo. 127.
4 Uo. 198.

A fenti kérdések megválaszolása érdekében a tanulmány először rövid bevezetőt nyújt az elmúlt másfél évtized pártrendszeréről. Ezt követően a Tisza Párt berobbanását, az európai parlamenti és önkormányzati választások eredményeit elemzi. A harmadik rövid alfejezet a ciklus közepi voksolások pártrendszerre gyakorolt hatását tekinti át. Végezetül a 2026-os országgyűlési választás eredményeinek taglalása, illetve következményeinek bemutatása következik.

Mivel az EP-választást követően a közvélemény-kutatók soha nem látott módon széttartó adatokkal álltak elő, jelen tanulmány a 2026-os választások kapcsán legprecízebb becslést adó intézetek – 21 Kutatóközpont, Medián – adataival dolgozik. Hogy a szavazói tömegek mozgása érthetőbbé váljon, nem csupán a választási eredményekhez legközelebb álló becslésekkel, de kiemelten a teljes népességre vonatkozó adatokkal is számol. Emellett – szintén kutatási adatokat elemezve – az egyes szavazók preferenciaváltását is elemzi.

A magyar pártrendszer változásai

Jelen tanulmánynak nem célja a magyar pártrendszer 1990 utáni átalakulását részletesen elemezni. A pártrendszer rendszerváltást követő fejlődéséről sokan és kimerítően értekeztek. A fő trendek a következők: kétpólusúvá váló verseny, koncentráció (a nagyobb pártok szavazatarányának növekedése, az effektív pártszám csökkenése), a verseny egydimenzióssá szűkülése.[5] A 2010 utáni pártrendszer teljesen új helyzetet hozott létre: egyfelől a Fidesz domináns pozícióba került, másfelől pedig az ellenzéki térfél megosztottá vált, a kormánypárt kétosztatú ellenzékkel nézett szembe.[6]

A 2022-es parlamenti választás érdemben nem rendezte át a pártverseny logikáját. A Fidesz képes volt megtartani domináns pozícióját, miközben az ellenzék rendkívül széttagolttá vált. Noha a 2022-es választás előtt még kérdéses volt, hogy a Fidesz maga tekinthető-e domi-

5 Enyedi 1998; Tóth 2001; Soós 2012; Tóth–Török 2015.
6 Horváth–Soós 2015; Tóth–Török 2015; Csizmadia 2017; Horváth 2021.

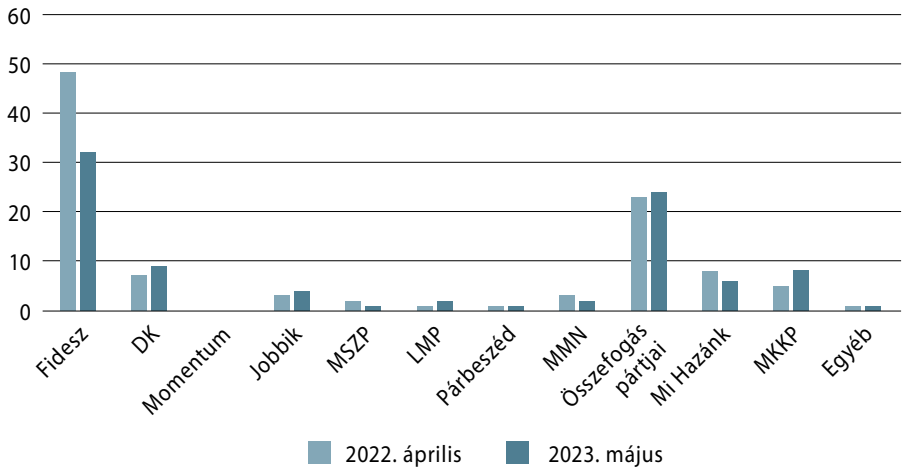
náns pártnak[7] egy predomináns pártrendszerben.[8] Ehhez a predomináns pártrendszer fennmaradása mellett a párt szavazóbázisának folytonossága is szükséges. 2022-re utóbbi is egyértelműen meglévőnek tekinthető, így a kérdésre a válasz: igen. A Mi Hazánk parlamentbe jutásával olyan értelemben is megosztottá vált a kormánnyal szembeni térfél, hogy a párt elutasít mindennemű együttműködést a többi ellenzéki párttal.

A választásokat követően a Demokratikus Koalíció igyekezett magát a legerősebb ellenzéki pártként pozícionálni. Dobrev Klára előretolásával a DK árnyékkormányt alakított, az ellenzék azonban nem tudta érdemben növelni a támogatottságát (1. ábra). Az adatokból látható, hogy az összefogás listájának pártjai nem tudtak új szavazatokat szerezni a választást követő első évben annak ellenére sem, hogy a Fidesz tábora jelentősen zsugorodott. A kormánypártok szavazóinak elbizonytalanodása további kutatásokat igényel, de minden bizonnyal szerepet játszott benne a rekordmagas infláció és a gazdasági növekedés hiánya. Okkal feltételezhető tehát, hogy a Fidesz 2026-os belföldi szavazatszáma – mintegy 2,3 millió fő – nagyjából a választást követő hónapokban zsugorodott ekkorára, s innen már nem is bírta kimozdítani a párt kampánygépezete.

Ez egyébként egybevág Szabó azon megállapításával, hogy a Fidesz mag- és gyűrűszavazói a 2022-es választáson a párt bázisának háromnegyedét tették ki, egyenegyede pedig a legkönnyebben lemorzsolódó réteg volt.[9] Vélhetően pontosan ez a peremszavazói csoport – vagy legalább egy jelentős részük – hagyta el a kormánypártokat a 2022-es választást követően. Amennyiben megnézzük a belföldi szavazatszámokat, hasonló megállapításra juthatunk: 2022-ben 2,8 millió szavazója volt a Fidesznek, míg 2026-ban már csak 2,175 millió.

7 Horváth 2021, 179.
8 Sartori 1976.
9 Szabó 2022, 36.

1. ábra: Az egyes pártok támogatottsága a 2022-es választások előtti utolsó mérésen és 2023 májusában a teljes népességben, a Medián mérése szerint[10]

Forrás: A Medián adatai (Vox Populi) alapján saját szerkesztés

A Fidesz fokozatos jobbra mozdulása[11] a Mi Hazánk növekedési potenciálját korlátozta be a választás után. Mindez konkrét intézkedésekben is megvalósult (pl. a szívhangrendelet vagy a fővárosi önkormányzati választási rendszer arányossá tétele), de kommunikációs elemekben is találunk hasonlóságokat (bevándorlás, szuverenitás). Az összefogás pártjaival való elégedetlenség már a 2021-es előválasztás idején láthatóvá vált, amikor is a fiatalok – akik hagyományosan sokkal impulzívabb módon adják le voksukat – nagy számban szavaztak a pártonkívüli, egyfajta protestjelöltként megjelenő Márki-Zay Péterre. És ezt az elégedetlenséget szemlélteti a fenti ábra azon adata is, amely a Magyar Kétfarkú Kutya Párt (MKKP) támogatottságának növekedését mutatja: 2023 májusára a teljes népesség 8 százaléka – bő félmillió választó – mondta azt, hogy a viccpártra adná voksát.

10 Valamennyi közvélemény-kutatási adat a Vox Populi adatbázisából származik.

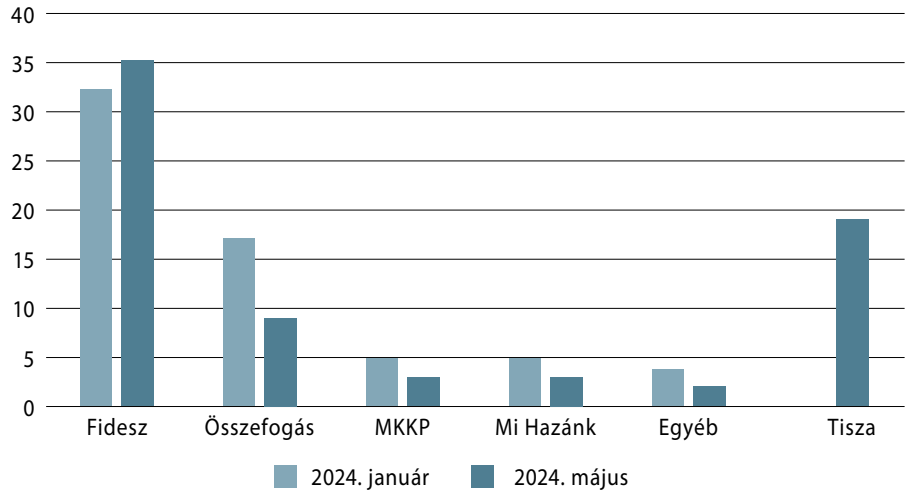
11 A folyamatot a törvényalkotáson keresztül elemzi: Molnár 2024.

A 2024-es önkormányzati és EP-választás

A 2024-es év alapjaiban rendezte át a bő tizenöt éve – logikáját tekintve – változatlan formában meglévő pártrendszert. A 2024 februárjában kirobbant kegyelmi botrányt követően az akkor illetékes igazságügyi miniszter férje, Magyar Péter – aki maga is a kormányhoz kötődő holdudvarban töltött be pozíciókat – előbb interjút adott a Partizánnak, majd bejelentette, Talpra Magyarok! néven indít mozgalmat.[12] Később azt is jelezte, indulni kíván a közelgő európai parlamenti választásokon. Mivel nem volt elegendő ideje bejegyeztetnie új pártot, egy már létező – ám választáson soha még csak jelöltet sem állító – tömörüléssel, a Tisztelet és Szabadság (Tisza) Párttal egyezett meg.[13]

Magyar Péter radikális kormánykritikájával rövid időn belül képes volt az ellenzéki szavazók jelentős részét maga mögé állítani. Ez pedig már a kampány során a parlamenti ellenzéki pártok támogatottságának visszaeséséhez vezetett (2. ábra). Jól látható, hogy a 2022-es összefogás

2. ábra: Az egyes pártok támogatottságának alakulása az EP-választás kampánya előtt, illetve annak végén a teljes népességben, a 21 Kutatóközpont adatai szerint

Forrás: A 21 Kutatóközpont adatai (Vox Populi) alapján saját szerkesztés

12 Hirado.hu 2024.
13 Cseke 2024.

hat pártjának összesített támogatottsága jelentősen visszaesett, de az MKKP, sőt a Mi Hazánk is veszített szavazókat a kampány során.

A választási eredmények végül nem cáfoltak rá a mérésekre: a Tisza képes volt a legnépszerűbb ellenzéki párttá válni, a teljes választókorú népesség szavazatainak közel 20 százalékát, az érvényes szavazatoknak pedig közel 30 százalékát szerezte meg. Mindeközben a parlamenti ellenzékből a DK–MSZP–Párbeszéd közös lista és a Mi Hazánk tudott mandátumot szerezni a strasbourgi székhelyű testületben. Mindemellett a választási részvétel mind európai parlamenti, mind önkormányzati voksolás terén kiemelkedően magasnak (59,46 százalék) bizonyult.

1. táblázat: A 2019-es és 2024-es EP-választás eredménye[14]

Lista	2024-es választás			2019-es választás		
	Szavazat-szám	Szavazat-arány (%)	Mandátum	Szavazat-szám	Szavazat-arány (%)	Mandátum
Fidesz–KDNP	2 048 211	44,82	11	1 824 220	52,56	13
Tisza	1 352 699	29,60	7	–	–	–
DK–MSZP–P*	367 162	8,03	2	786 632	22,67	5
Mi Hazánk	306 404	6,71	1	114 156	3,29	0
Momentum	169 082	3,70	0	344 512	9,93	2
MKKP	163 960	3,59	0	90 912	2,62	0
Jobbik	45 404	0,99	0	220 184	6,34	1
LMP	39 646	0,87	0	75 498	2,18	0
Egyéb párt	77 052	1,69	0	14 452	0,42	0
Összesen	4 569 620	–	21	3 470 566	–	21

* 2019-ben a DK 557 081, az MSZP–P pedig 229 551 szavazatot kapott.
Forrás: NVI 2019; 2024

Az eredményekből jól látszik, hogy a Tisza a kezdeti időszakban elsősorban az ellenzéki szavazókat volt képes felszívni. Ennek egyik fő oka lehet, hogy ezek a szavazók már a korábbi kampányok során olyan üzeneteket kaptak az ellenzéki pártoktól, hogy a politikai nézeteiktől függetlenül az Orbán-kormány leváltására szavazzanak. Így nem túl meglepő, hogy a Fideszéhez egyébként sok tekintetben hasonló szakpolitikai profillal (Ukrajna, migráció, családtámogatás) fellépő, de a kormányt radikálisan támadó Magyar Péter is képes volt maga mögé felsorakoztatni számos olyan szavazót, aki a 2022-es parlamenti választáson

14 Nemzeti Választási Iroda (továbbiakban: NVI) 2019; 2024.

még a parlamenti ellenzéki pártok egyikére szavazott. Ezzel ismét bebizonyosodott, hogy hosszú távon identitás nélkül nem lehet egyben tartani választókat.[15]

Az önkormányzati választás eredményei is tanulságosak a pártrendszer átalakulása szempontjából, ezen ugyanis a Tisza csupán rendkívül korlátozott mértékben indult el (önálló fővárosi közgyűlési lista, illetve ennek érdekében a szükséges minimális három helyett négy kerületi polgármesterjelölt). A megyei jogú városok terén a Fidesz elvesztette Győrt – itt a korábbi fideszes polgármester, Borkai Zsolt is ráindult a kormánypárti jelöltre –, Szolnokot és Nagykanizsát. Sikerült viszont megnyernie Miskolcot, Egert, Salgótarjánt és Baját. A fővárosi kerületek közül az I. (ezt a Fidesz visszaszerezte) és a XII. (ezt a Kutya Párt nyerte meg) cserélt „gazdát". A Fővárosi Közgyűlés átalakított választási rendszerében a Fidesz–KDNP (28,69 százalék) csak minimális különbséggel előzte meg a Tisza (27,34 százalék) listáját. A baloldali ellenzéki lista (DK–MSZP–P) ugyan harmadik helyen végzett, eredményük (16,62 százalék) azonban egyértelműen csalódás volt. A Vitézy Dávid által alapított – és az LMP támogatását is élvező – lista a szavazatok bő tizedét (10,15 százalék) szerezte, s bekerült az MKKP (7,89 százalék) is. Nem így a Momentum, amely néhány szavazattal az 5 százalékos választási küszöb alatt maradt, ami komoly veszteséget okozott a politikai hátországában.

Az összesített szavazatszámokból (megyei jogú városokban a polgármesterjelöltek szavazatszámai, azokon kívül a megyei közgyűlések listáira adott szavazatok) az is látszik, hogy a Fidesz nagyjából azt a szavazatmennyiséget szerezte vidéken, amit az EP-választásokon. Nem ez látszik viszont az ellenzéki térfélen: az összefogás pártjai alig 40 százalékát kapták az EP-választáson az önkormányzati szavazatmennyiségnek, a Mi Hazánk esetében pedig szintén megdöbbentő számok vannak: a radikális jobboldali párt eredménye az önkormányzati választásokon országosan – a főpolgármesteri eredménnyel együtt – is 12 százalék feletti volt. Ez egyben azt is jelezte, hogy 2024-ben létezett nagyjából 200-250 ezer olyan Tisza-szavazó, akinek a másodlagos preferenciája a Mi Hazánk volt, hiszen míg az EP-választáson a Tisza listájára voksoltak, az ugyanazon a napon tartott önkormányzati voksoláson

15 Gazsó–Stumpf 1995.

a Mi Hazánk megyei közgyűlési listáját vagy megyei jogú városokban és Budapesten a radikális jobboldali párt (fő)polgármesterjelöltjét támogatták. Hogy ezek a választók a Fidesztől szakadtak-e le 2022 után, vagy a Jobbik törzsszavazóit alkották korábban, további kutatásokat igényel.

A Tisza végül akkora áttörést ért el, amire valószínűleg maga a párt sem számított. A fővárosi közgyűlési listán és az EP-listán szereplők szinte mindegyike mandátumot szerzett, alig tudták a megszerzett helyeket képviselőjelöltekkel feltölteni. A párt berobbanása egyben a Magyar Péter által „óellenzék" néven aposztrofált – a 2010 utáni politika ellenzékeként funkcionáló – pártok szinte teljes összeomlását is elhozta, és szavazatarányát tekintve a Fidesz leggyengébb EP-választási eredménye lett.

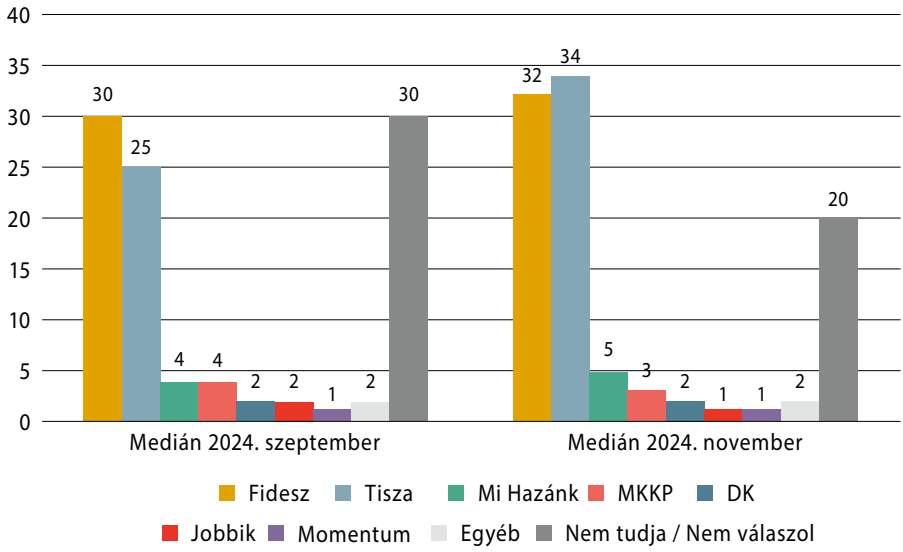
A pártrendszer átalakulása

A 2024-es EP-választásokat követően a Tisza a Mi Hazánkat leszámítva valamennyi ellenzéki párt szavazóját szinte teljes egészében felszívta. Leginkább látványosan a Momentum és a Jobbik esett vissza elsőként, noha a DK sem tudta a korábbi eredményeit megismételni. A 2026-os választások eredményét legpontosabban mérő közvélemény-kutatók – 21 Kutatóközpont, Medián – adatai szerint 2024 őszére a Tisza átvette a vezetést a Fidesz előtt (3. ábra). Az is jól látható, hogy nem a Fidesz támogatottsága kezdett csökkenni – az nagyjából megmaradt a 2023-ban beállt szint körül. A Tisza viszont a 2022-es összefogás pártjainak kárára tudott növekedni, illetve jelentősen csökkent a bizonytalanok/válaszmegtagadók száma is. Kérdés, hogy a 2022-ben Fideszt támogatók, ám a választás után elbizonytalanodók közül mennyien voksoltak végül Magyar Péter pártjára.

A Tisza szavazóbázisának összetétele tekintetében hasonló következtetésre jutott a 21 Kutatóközpont 2025 nyarán végzett felmérése.[16] E szerint a Tisza nagyjából 200-250 ezer szavazót tudott a 2022-es Fidesz-bázisból kihasítani, miközben rengetegen (mintegy félmillióan) vallották magukat bizonytalannak. Magyar Péter pártjának szavazói

16 21 Kutatóközpont 2025.

3. ábra: Az egyes pártok támogatottsága a teljes népességben a Medián 2024. szeptemberi és novemberi mérései szerint

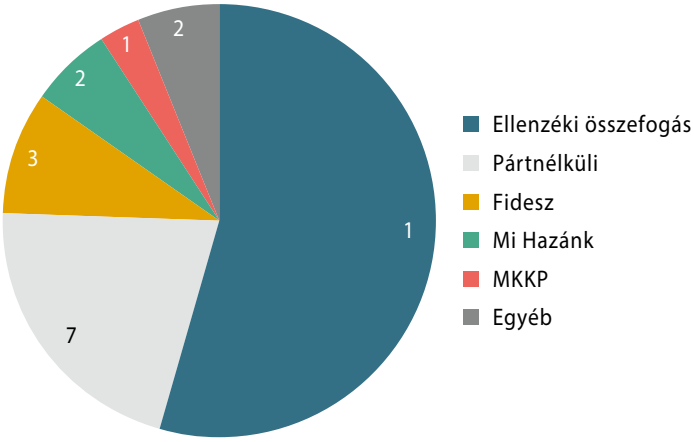

Forrás: A Medián adatai (Vix Populi) alapján saját szerkesztés

döntően – de nem kizárólag – a 2022-es összefogás szavazóiból kerültek ki, ugyanakkor rengetegen voltak olyanok, akik a 2022-es választáson nem szavaztak (nagyságrendileg 500-600 ezer választóról beszélünk). Emellett a Mi Hazánktól is százezer körüli szavazót tudott az újonnan feltűnt párt szerezni, ezeket azonban még az EP-választás előtt (4. ábra).

Az adatokból az is kitűnik, hogy az ellenzéki összefogás szavazóinak bő háromnegyede ment át a Tisza Párthoz, miközben a Fideszből „csak" minden 10-11. választópolgár. Érdekes viszont, hogy a Mi Hazánk 2022-es bázisának nagyjából harmada is Magyar Péter pártjára szavazott volna 2025 nyarán, ami csaknem 110 ezer szavazót jelent. A Kutya Párt saját táborának közel fele kezdte támogatni az új erőt, ami jelzi az MKKP protest jellegét is.

4. ábra: A Tisza szavazóinak 2022-es pártpreferenciája a 21 Kutatóközpont 2025. nyári kutatása alapján[17]

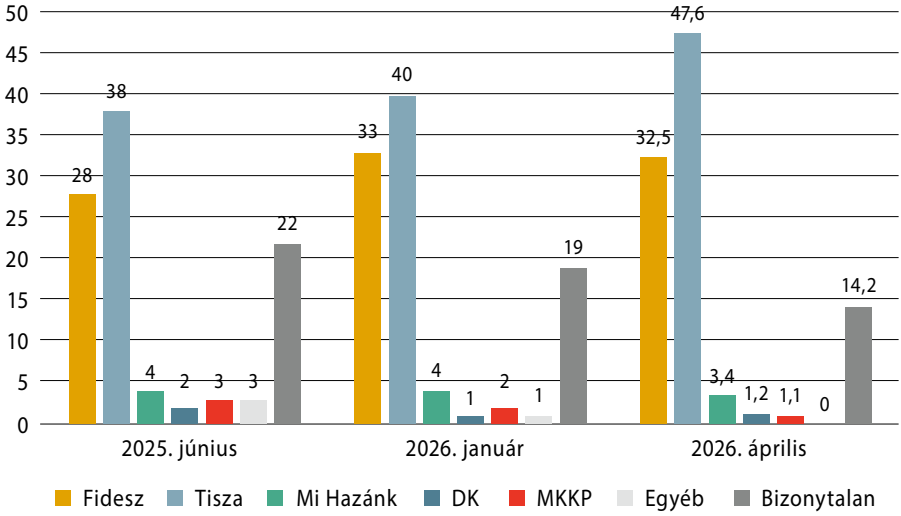
Megjegyzés: a számok a teljes népességre vonatkozó százalékok.
Forrás: 21 Kutatóközpont 2025

2025 nyarától egyértelműen az látszik, hogy az erőviszonyok nagyjából kialakultak (5. ábra). A választási kampány során az egyetlen érdemi változás az volt, hogy a Tisza képes volt olyanokat is mozgósítani, akik korábban még soha nem szavaztak. Az összefogásban részt vevő pártok legtöbbje – Momentum, MSZP, LMP, Párbeszéd – bejelentette, hogy nem indul a voksoláson, s hasonlóan tett Vona Gábor, valamint Márki-Zay Péter pártja is – bár erősen kétséges, hogy ezek a tömörülések el tudtak-e volna indulni egyáltalán. Ez a visszalépés és a szavazók áramlása a Tisza felé fokozta a DK-ra és az MKKP-ra nehezedő nyomást. Mindkét párt ellenállt, előbbi baloldali jellegét igyekezett hangsúlyozni, utóbbi pedig maga is meglehetősen ellentmondásos kommunikációjával gyengítette tovább pozícióit. A Jobbik végül indult, de nem tudott listát állítani.

Amennyiben a választási eredményhez legközelebb eső becsléseket (6. ábra) tekintjük végig, ott is hasonló trendeket tapasztalhatunk. Gyakorlatilag kimondható, hogy a választási kampány érdemben nem változtatott a pártok támogatottságán. A DK és a Kutya Párt megmaradt szavazóinak döntő részét is felszívta a Tisza, amely az Orbán-rendszer

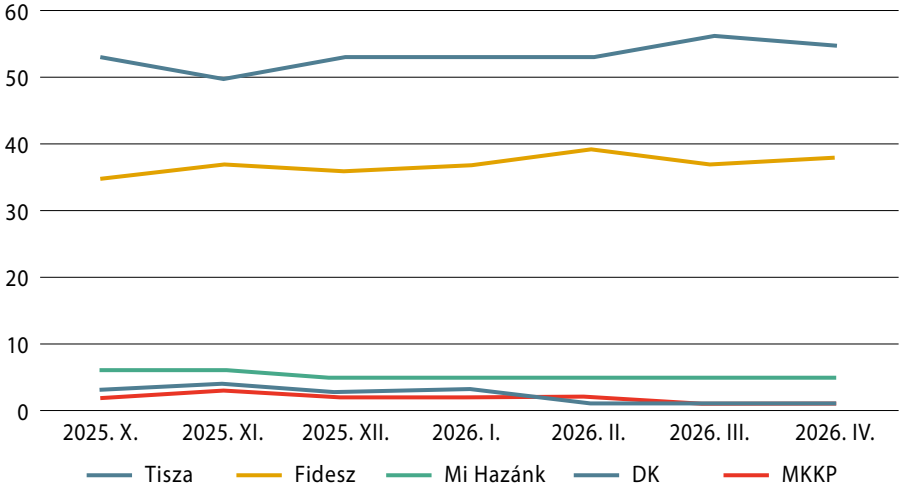
17 21 Kutatóközpont 2025.

5. ábra: Az egyes pártok támogatottsága a teljes választókorú népességen belül, a Medián mérései szerint

Forrás: A Medián adatai (Vox Populi) alapján saját szerkesztés

6. ábra: Az egyes pártok támogatottságának alakulása a választási eredményhez legközelebb álló becslés alapján, a 21 Kutatóközpont mérései szerint

Forrás: A 21 Kutatóközpont adatai (Vox Populi) alapján saját szerkesztés

leváltásának üzenetével képes volt maga mögött felsorakoztatni a Mi Hazánk elkötelezett szavazóin kívül szinte mindenkit, aki a kormány leváltását kívánta elérni. Mivel a végső belföldi részvételi arány végül picivel 80 százalék alatt maradt, a teljes népességben mért adatok is viszonylag pontosnak bizonyultak. Ez pedig arra enged következtetni, hogy a januári mérések sem tekinthetők problémásnak, tehát a frontvonalak már akkor nagyrészt beálltak, érdemben csak a Tisza tudott – minimálisan – növekedni.

A választási eredmények értelmezése

A 2026-os országgyűlési választások húsz esztendő után az első olyan voksolást hozták, amelyet nem a Fidesz–KDNP pártszövetség nyert meg. A Magyar Péter vezette Tisztelet és Szabadság Párt a szavazatok több mint 53 százalékát kapta, amivel kényelmes kétharmados mandátumtöbbséget szerzett. A közel 80 százalékos részvétel példátlanul magas az 1990 utáni magyar politikatörténetben, miközben az országot tizenhat évig kormányzó pártok támogatottsága az ezredforduló óta először nem érte el a 40 százalékot. 2002-höz és 2022-höz hasonlóan ismét mindössze három lista tudta átlépni az ötszázalékos küszöböt (2. táblázat), noha ezúttal ez – akárcsak 2002-ben – kilenc helyett négy parlamenti frakció megalakulását eredményezte. Új jelenség, hogy a magyar parlamentből eltűntek mind a magukat baloldaliként, mind pedig a liberálisként definiáló pártok, s három jobboldali tömörülés jutott az Országgyűlésbe. A Tisza esetén ezt támasztja alá, hogy a pártot erősen kezében tartó Magyar Péter magát konzervatívnak írja le, s a Chapel Hill Expert Survey[18] is a jobbközép pozícióba helyezi a pártot. Emellett az Európai Parlamentben is a jobbközép tömörüléseknek otthont adó Európai Néppárt (EPP) csoportjához csatlakoztak.

18 Rovny et al. 2025.

2. táblázat: A 2022-es és 2026-os országgyűlési választások végeredménye[19]

Lista	2026-os választás			2022-es választás		
	Szavazat-szám	Szavazat-arány (%)	Mandátum	Szavazat-szám	Szavazat-arány (%)	Mandátum
Tisza	3 385 890	53,18	141	–	–	–
Fidesz–KDNP	2 458 337	38,61	52	3 060 706	54,13	135
Mi Hazánk	358 372	5,63	6	332 487	5,88	6
DK	70 298	1,10	0	1 947 331	34,62	57
MKKP	51 965	0,82	0	185 052	3,29	0
MNOÖ			0			1

Forrás: NVI 2022; 2026

Amennyiben azt vizsgáljuk, hogy a belföldi, választásra jogosult teljes népesség hány százaléka szavazott az egyes listákra, azt tapasztaljuk, hogy a Tisza korábban soha nem látott mértékű szavazatmennyiséget volt képes begyűjteni. Ezen csoporton belül a szavazatok 43,84 százalékát (bő 3,3 millió szavazó) kapta, míg a Fidesz–KDNP 28,56 százalékot. A Mi Hazánk eredménye e téren 4,64 százalék, míg a DK 0,92, a Kutya Párt pedig 0,67 százaléknyi voksot kapott. Összevetve ezeket a számokat a 3. és 5. ábra adataival azt láthatjuk, hogy a frontvonalak egyetlen tekintetben változtak az EP-választás és az országgyűlési voksolás között: a Tisza képes volt nemcsak az összefogás pártjainak szinte teljes szavazóbázisát felszívni, de a bizonytalanok közül is rekordszámú szavazót elvinni. Hogy ezekből korábban hányan szavaztak a Fideszre, nagy kérdés. A 21 Kutatóközpont 2025. nyári adatai alapján Magyar Péter pártja csupán 200-250 ezernyi szavazót szerzett az akkori kormánypártoktól, de a végső számok ennek akár a háromszorosát is jelenthetik – kiindulva abból, mennyivel kevesebb szavazatot kapott a Fidesz 2026-ban, mint 2022-ben.

A Tisza – némileg váratlanul – az egyéni választókerületek döntő többségét (kilencvenhat) is meg tudta nyerni, a Fidesz számos vezető politikusa szenvedett vereséget választókerületében. Mindössze tíz olyan körzet volt, ahol a kormánypártok győzni tudtak, és csupán egyetlen helyen – Szabolcs-Szatmár-Bereg 4. számú OEVK (Vásárosnamény) – tudott a jelölt (Tilki Attila) 50 százalék feletti eredményt elérni. A korábban fellegvárnak számító Bács-Kiskun megyében egyetlen mandá-

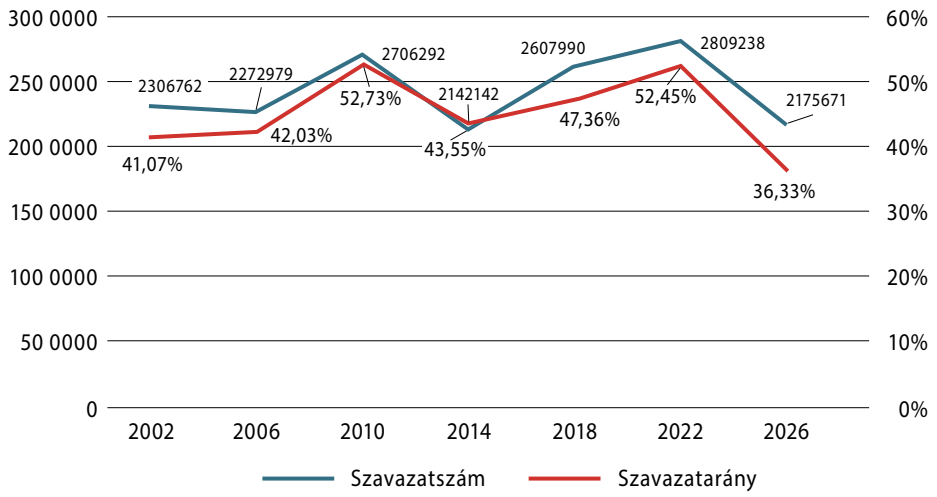
19 NVI 2022; 2026. A szavazatszámok a listás szavazatszámokat tükrözik.

tumot sem szereztek, miközben a három debreceni választókerület közül kettőben is 20 százalékpontnál nagyobb különbséggel győztek a Tisza jelöltjei.

Ha azonban megnézzük, hogy a belföldi szavazatarányok hogyan alakultak 2022-ben és 2026-ban, azt látjuk, hogy már korántsem ilyen meglepő a Tisza tarolása. Míg 2022-ben a különbség bő 16 százalékpontnyi volt a Fidesz javára (52,45 százalék – 36,15 százalék), amivel 87 egyéni választókerületet nyertek meg, addig ez 2026-ban több mint 20 százalékpont (55,76 százalék – 36,33 százalék) volt a Tisza javára. Magyar Péter pártja így tudott kilencvenhat egyéni választókerületet nyerni.

A kisebb pártok közül egyedül a Mi Hazánk tudott a parlamentbe kerülni. Noha szavazatarányát nem tudta növelni, szavazatszámát igen, így a magas részvétel ellenére is megugrotta a parlamenti küszöböt. A Demokratikus Koalíció végül az állami támogatás határát jelentő 1 százalékos listás szavazatarányt el tudta érni, a Magyar Kétfarkú Kutya Pártnak azonban ez sem sikerült.

7. ábra: A Fidesz belföldi szavazatszámának és -arányának alakulása az országgyűlési választásokon 2002 után[20]

Forrás: NVI 2002; 2006; 2010; 2014; 2018; 2022; 2026

20 NVI 2002; 2006; 2010; 2014; 2018; 2022; 2026.

Noha mandátumai mintegy 60 százalékát a Fidesz–KDNP elvesztette, mindez elsősorban a választási rendszernek és az első két lista közötti nagy különbségnek köszönhető. Míg ugyanis korábban a párt a legtöbb egyéni választókerületben győzni tudott, most a Tisza jelöltjei tudtak tarolni ezekben a körzetekben. Így a választási rendszer – a korábbi évekhez hasonlóan – rendkívül nagy mértékben jutalmazta a győztes pártot. Emellett nem elhanyagolható tényező a kiugróan magas részvétel sem, ami egyértelműen a Tisza Pártnak kedvezett. A Fidesz ugyanis egyáltalán nem kapott kevesebb belföldi szavazatot (7. ábra), mint 2014-ben, amikor kétharmados győzelmet aratott. Beszédes azonban, hogy a 2002-es és 2006-os választási vereségkor is több szavazatot szerzett – alacsonyabb részvétel mellett. Jól látható, hogy nettó több mint 600 ezer szavazó pártolt el tőle 2022 óta. Mint az a közvélemény-kutatási adatokból is kitűnik, ezek jelentős része már 2022 és 2023 folyamán – tehát jóval Magyar Péter színre lépése előtt – kiábrándult az akkor kormánypártokból.

A választások következményei

A magyar pártrendszer a rendszerváltást követően fokozatos koncentrálódást mutatott (3. és 4. táblázat). 2002-ig egyre inkább csökkent mind a parlamentbe jutó listák száma, mind pedig az országgyűlési képviselőcsoportok száma. A parlamenti pártok effektív száma[21] a kezdeti 3,77-ről 2002-re 2,5-re esett vissza. 2006-ban a Fidesz–MDF szétválása és a KDNP mint frakció megjelenése kicsit árnyalta ezt a képet, ennek tudható be az adatok enyhe emelkedése 2002-höz képest.

21 A mutató a parlamenti pártok számát azok mandátumarányával súlyozza. Laakso–Taagepera 1979.

3. táblázat: A parlamenti pártokra vonatkozó legfontosabb mutatók

Választás	Küszöböt átlépő listák száma	Parlamenti frakciók száma a ciklus elején	Parlamenti pártok effektív száma
1990	6	6	3,77
1994	6	6	2,90
1998	5	6	3,45
2002	3	4	2,50
2006	4	5	2,61
2010	4	5	2,54
2014	4	5	2,57
2018	5	7	2,67
2022	3	9	2,73
2026	3	4	1,81

A választásokon közösen induló, ám később külön frakcióba ülő pártokat külön kezeltem.
Forrás: SA választási eredmények alapján saját kalkuláció

A 2010-es voksolás a pártrendszer struktúrájában új helyzetet teremtett, azonban a 3. táblázat adatai – csalóka módon – nem erre engednek következtetni. Ugyanúgy négy lista lépte át a küszöböt, ugyanúgy öt képviselőcsoport alakult, s a parlamenti pártok effektív száma is nagyságrendileg hasonló maradt. A választást követően azonban – elsősorban a Fidesztől balra lévő térfél pluralizálódása miatt – a frakciók száma és az effektív pártszám is növekedésnek indult. Ezt a trendet is megfordította azonban a 2026-os voksolás, amelyet követően a mutató példátlanul alacsony, 1,81-es értéket vett fel, s a 2002-es választáshoz hasonlóan három lista lépte át a küszöböt, s összesen négy képviselőcsoport alakult.

A pártrendszer változásáról a fenti adatok mellett azonban más statisztikák is beszédesek (4. táblázat). Ha megnézzük a győztes lista, illetve az első két helyen végző lista összesített szavazatarányát, némileg más képet kapunk. A választáson legtöbb szavazatot kapó lista szavazataránya 2010-ig szinte folyamatosan növekedett, s 2010 után is mindig magasabb volt, mint 2010 előtt bármikor. Az első két lista összesített szavazatarányának 2010-ben kezdődő csökkenése viszont egy másik fontos tényezőt emel ki: a győztes párt – jelen esetben a Fidesz – domináns pozícióba kerülését. A 2022-es választás – az ellenzéki össze-

fogásnak köszönhetően – jelentősen növelte a második helyezett lista szavazatarányát. Ez azonban csalóka, hiszen utána hat frakció alakult a lista résztvevőiből.

4. táblázat. A győztes, illetve az első két helyen végző lista, valamint a küszöb feletti listák szavazataránya

Választás	Első helyezett lista szavazataránya (%)	Első két lista összesített szavazataránya (%)	Küszöb feletti listák szavazataránya (%)
1990	24,73	46,12	84,16
1994	33,00	52,73	87,35
1998	32,92	62,41	88,60
2002	42,05	83,12	88,70
2006	43,21	85,24	96,78
2010	52,73	72,03	96,17
2014	44,87	70,44	96,00
2018	49,27	68,34	92,68
2022	54,13	88,56	94,44
2026	53,18	91,79	97,42

Forrás: a választási eredmények alapján saját kalkuláció

2026-ra – némileg az ellenzéki pártok stratégiájának (az ideológiailag heterogén koalíciók következtében az ideológiai profil szinte teljes eltűnésének, a pártkötődések fellazulásának, az ellenzéki szavazói identitás kialakításának[22]) köszönhetően – teljesen új helyzet rajzolódott ki. Az első két párt szavazataránya történelmi csúcsra, 90 százalék feletti értékre nőtt.

Emellett azt is érdemes megfigyelni, hogyan változott a küszöb felett végzett listák szavazataránya. 1990 és 2006 között folyamatosan csökkent az „elveszett" szavazatok aránya. Ez 2010-et követően – az ellenzéki térfél pluralizálódásának köszönhetően – növekedésnek indult, ami tovább segítette a Fidesz domináns pozícióban maradását. 2018-ban mind a Momentum, mind a Kétfarkú Kutya Párt szignifikáns támogatottságot tudott felmutatni, de nem érték el a parlamentbe jutáshoz szükséges szavazatarányt. A 2022-es választás – és az összefogás – e téren is igyekezett megfordítani a trendet, noha az MKKP ekkor még képes volt 3 százalék feletti eredményre. 2026-ban azonban a Tisza

22 Mikola–Santos 2026.

– a Mi Hazánk szimpatizánsait leszámítva – szinte valamennyi ellenzéki szavazó voksát be tudta gyűjteni, ami oda vezetett, hogy az elveszett szavazatok aránya is példátlanul alacsony lett.

Összefoglalás

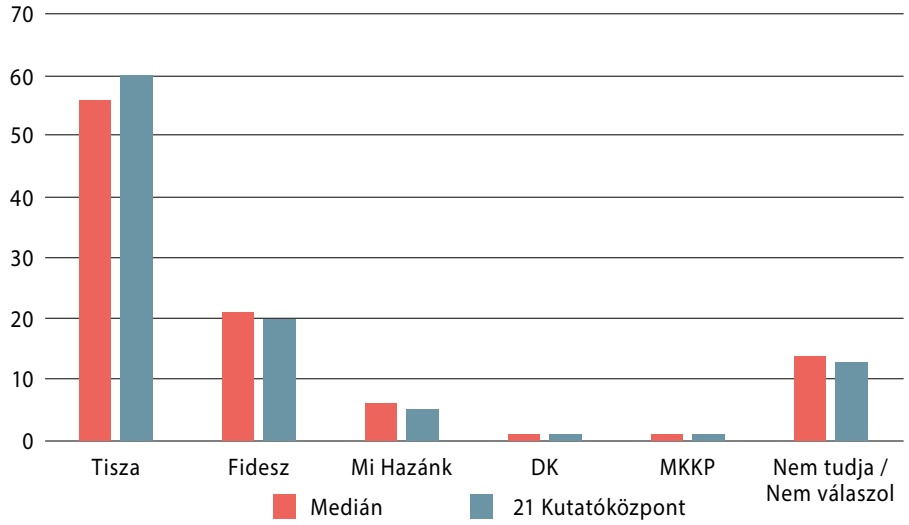
A 2026-os parlamenti választás a pártrendszert alapjaiban rendezte át. A Fidesz 2006 óta először elvesztett egy voksolást, ráadásul igen számottevő különbséggel. Ennek következtében megszűnt domináns pozíciója a magyar pártrendszerben. Hogy a kétharmados győzelmet és soha nem látott szavazatmennyiséget a Tisza képes lesz-e megőrizni – ezáltal domináns párttá válni –, még a jövő kérdése, de a magyar politikai hagyományoktól nem lenne idegen.[23] Az azonban egészen bizonyos, hogy az 1990-es években kialakuló bal-jobb megosztottság eltűnt: a parlamentbe három, magát jobboldaliként definiáló párt jutott be.

A helyzet abban is új, hogy az első két helyen végző lista soha nem kapott még ennyi szavazatot, az elveszett voksok aránya is minden korábbinál alacsonyabb volt, így a pártrendszer koncentráltsága is meghaladta az addigi mutatókat. Ez szembement azzal a 2010 utáni trenddel, amelyik – különösen a baloldali és liberális pártok terén – fokozatos pluralizálódást mutatott.

A közvélemény-kutatási adatok arra is következtetni engednek, hogy az erőviszonyok nem feltétlen a választási kampányban, hanem már 2024 második felében kialakultak. A Fidesz 2022-es bázisából jelentős szavazót veszített 2022 és 2023 fordulójára, míg a Tisza gyakorlatilag átvette a vezetést 2024 végére. A tizenhat évig kormányzó pártok nem voltak képesek a törzsszavazóikon kívül különösebben komoly mozgósításra, így belföldi szavazatszámuk – és a magas részvétel miatt különösen szavazatarányuk – messze elmaradt saját várakozásaiktól. A választás utáni mérések (8. ábra) pedig arra is rámutatnak, hogy a Fidesz bázisa ingataggá vált. A győzteshez húzás szinte valamennyi választás utáni szituáció jellemzője, de itt a Fidesz nagyjából szavazói egyharmadát veszítette el bő egy hónap leforgása alatt. Hogy ebből hosszú távon ki tud-e lábalni Orbán Viktor pártja, a jövő kérdése.

23 Csizmadia 2017.

8. ábra: A pártok támogatottsága a teljes népességen belül a választások utáni első mérésekben, a Medián és a 21 Kutatóközpont adatai szerint

Forrás: A Medián és a 21 Kutatóközpont adatai (Vox Populi) alapján saját szerkesztés

Abban is új helyzet állt elő, hogy a kormánypárt nem kétoldali ellenzékkel néz szembe. Noha a Mi Hazánk eleddig elutasította az együttműködést a Fidesszel, a pártrendszeren belüli pozíciója egyértelműen közelebb áll az egykori kormánypárthoz, mint a Tisza Párthoz. Ráadásul a radikális jobboldal mindig akkor tudott komoly mértékben előretörni, amikor nem a Fidesz volt kormányon (1998, 2010). A két nagy pártból való kiábrándulás egyik haszonélvezője éppen ezért Toroczkai László tömörülése lehet. A jövő másik nagy kérdése pedig az, hogy feltűnik-e új baloldali vagy liberális párt, esetleg a Tisza szakadásával létrejön-e bármilyen hasonló politikai erő. Az sem elképzelhetetlen, hogy létrejön egy, a 2000-es évekre kialakult kétblokkrendszerhez[24] hasonló konstrukció. Hogy vajon a pártrendszer átalakulásának lehetünk tanúi, vagy csupán a domináns pozícióban lévő párt kiléte változott meg, azt a jövő fogja eldönteni, s ebben a választási rendszer megváltoztatásának – vagy a logika megtartásának – komoly szerep juthat.

24 Soós 2012.

Irodalom

21 Kutatóközpont 2025: Honnan erősödik a Tisza, hova tűnnek a Fidesz szavazói? *21kutatokozpont.hu.* https://21kutatokozpont.hu/szavazatvandorlas.html (letöltve: 2026. 07. 01.)

ATV 2026: Magyar Péter: „Én konzervatív vagyok, jobboldali családból származom". *youtube.com, 2026*. 04. 13. https://www.youtube.com/watch?v=x4c6KtDyutY (letöltve: 2026. 07. 01.)

Cseke, Balázs 2024: A neve és programja miatt választotta Magyar Péter az egri Tisza Pártot. *telex.hu,* 2024. 04. 10. https://telex.hu/belfold/2024/04/10/magyar-peter-talpra-magyarok-Tisza-part (letöltve: 2026. 07. 01.)

Csizmadia, Ervin 2009: A magyar pártfejlődés történelmi perspektívában: új hipotézisek. *Politikatudományi Szemle,* 18. évfolyam, 4, 7–33.

Csizmadia, Ervin 2017: *A magyar politikai fejlődés logikája. Összehasonlítható-e a jelen a múlttal, s ha igen, hogyan?* Budapest, Gondolat.

Enyedi, Zsolt 1998: Pártrendszer és politikai konszolidáció. *Politikatudományi Szemle,* 7. évfolyam, 3, 5–32.

Gazsó, Ferenc – Stumpf, István 1995: Pártok és szavazóbázisok két választás után. *Társadalmi Szemle,* 6, 3–17.

Hirado.hu 2024: Talpra Magyarok Közössége néven indít mozgalmat Magyar Péter. *hirado.hu,* 2024. 03. 15. https://hirado.hu/belfold/cikk/2024/03/15/talpra-magyarok-kozossege-neven-indit-mozgalmat-magyar-peter/ (letöltve: 2026. 07. 01.)

Horváth, Attila 2021: *A verseny változatai. A visegrádi országok pártrendszerei 1990-2020*. Budapest, Gondolat.

Horváth, Attila – Soós, Gábor 2015: Pártok és pártrendszer. In Körösényi, András (szerk.) *A magyar politikai rendszer – negyedszázad után*. Budapest, Osiris – MTA PTI, 249–278.

Laakso, Markku – Taagepera, Rein 1979: "Effective" Number of Parties: A Measure with Application to West Europe. *Comparative Political Studies,* 12. évfolyam, 1, 3–27. https://doi.org/10.1177/001041407901200101

Mikola, Bálint – G. Santos, Felipe 2026: Opposition Electoral Strategies against Democratic Backsliding: The United for Hungary Coalition and Its 2022 Primaries. *Democratization,* 33. évfolyam, 4, 902–926. https://doi.org/10.1080/13510347.2025.2522194.

Molnár, Csaba 2024. *A súlytalanság súlya. Az ellenzék törvényalkotásra gyakorolt hatása a radikális jobboldal példáján keresztül*. Budapest, Gondolat.

Nemzeti Választási Iroda 2002: Listás szavazatok összesítése. *Belügyminisztérium Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatal, static.valasztas.hu.* https://static.valasztas.hu/parval2002/so02/ered_ind.htm (letöltve: 2026. 07. 01.)

Nemzeti Választási Iroda 2006: Listás szavazatok összesítése. *Belügyminisztérium Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatal, static.valasztas.hu.* https://static.valasztas.hu/parval2006/hu/09/9_0.html (letöltve: 2026. 07. 01.)

Nemzeti Választási Iroda 2010: Listás szavazatok összesítése. *Belügyminisztérium Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatal, static.valasztas.hu.* https://static.valasztas.hu/dyn/pv10/outroot/vdin1/hu/l120.htm (letöltve: 2026. 07. 01.)

Nemzeti Választási Iroda 2014: Listás szavazatok összesítése. *Belügyminisztérium Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatal, static.valasztas.hu.* https://static.valasztas.hu/dyn/pv14/szavossz/hu/orszlist.html (letöltve: 2026. 07. 01.)

Nemzeti Választási Iroda 2018: Listás szavazatok összesítése. *valasztas.hu.* https://www.valasztas.hu/orszagos-listak-eredmenye?p_p_id=ogykiemelteredmenyek_WAR_nvinvrportlet&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view (letöltve: 2026. 07. 01.)

Nemzeti Választási Iroda 2019: Listákra leadott érvényes szavazatok országosan. *valasztas.hu* https://www.valasztas.hu/osszesitett-eredmenyek_ep2019?p_p_id=epkiemelteredmenyek_WAR_nvinvrportlet&p_p_lifecy (letöltve: 2026. 07. 01.)

Nemzeti Választási Iroda 2022: Országos listák. *vtr.valasztas.hu.* https://vtr.valasztas.hu/ogy2022/orszagos-listak?tab=parties (letöltve: 2026. 07. 01.)

Nemzeti Választási Iroda 2024a: Listákra leadott érvényes szavazatok országosan. *vtr.valasztas.hu.* https://vtr.valasztas.hu/ep2024 (letöltve: 2026. 07. 01.)

Nemzeti Választási Iroda 2024b: Az önkormányzati választások eredményei. *vtr.valasztas.hu.* https://vtr.valasztas.hu/onk2024 (letöltve: 2026. 07. 01.)

Nemzeti Választási Iroda 2026: Országos listák. *vtr.valasztas.hu.* https://vtr.valasztas.hu/ogy2026 (letöltve: 2026. 07. 01.)

Rovny, Jan – Polk, Jonathan – Bakker, Ryan – Hooghe, Liesbet – Jolly, Seth – Marks, Gary –Steenbergen, Marco – Vachudova, Milada Anna 2025: The 2024 Chapel Hill Expert Survey on political party positioning in Europe: Twenty-five years of party positional data. *Electoral Studies,* 97, október. https://doi.org/10.1016/j.electstud.2025.102981

Sartori, Giovanni 1976: *Parties and Party Systems: A Framework for Analysis.* Cambrdige, Cambridge University Press.

Soós, Gábor 2012: Kétblokkrendszer Magyarországon. In Boda, Zsolt – Körösényi, András (szerk.) *Van irány? Trendek a magyar politikában*, Budapest, MTA TK PTI – Új Mandátum, 14–40.

Szabó, Andrea 2022: A centrális erőtér újragombolása. A magyar választó magatartásának alakulása 2010-2022. In Böcskei, Balázs – Szabó, Andrea (szerk.) *Az állandóság változása. Parlamenti választás 2022*. Budapest, Gondolat, 17–37.

Tóka, Gábor 2018: A centrális erőtér bomlása. In Böcskei, Balázs – Szabó, Andrea (szerk.) Várakozások és valóságok. *Parlamenti választás 2018*. Budapest, Napvilág – MTA TK PTI, 78–101.

Tóth, Csaba 2001: A magyar pártrendszer fejlődésének fő iránya. *Politikatudományi Szemle,* 10. évfolyam, 3, 81–104.

Tóth, Csaba – Török, Gábor 2015: *Négy választás Magyarországon*. Budapest, Osiris.

Vox Populi n.d.: Választási közvélemény-kutatások Magyarországon https://drive.google.com/drive/folders/1IVTl_cXGcOfDf8vt03MrwDsNa41Xb8a0 (letöltve: 2026. 07. 01.)

https://doi.org/10.65295/SZF.2026.2-3

HAJDÚ ANDRÁS[1]

Szórakoztatás, bevonás, lokalitás: Választókerületi és szervezeti tapasztalatok a 2026-os országgyűlési választási kampányról

Entertainment, Engagement, Locality. Local and Organizational Insights into the 2026 Parliamentary Election Campaign

Absztrakt

A tanulmány a 2026-os országgyűlési választás kampányában dominánsnak bizonyuló digitális tér kimagasló szerepének kialakulását, valamint a magyar politika 2020-as évtizedre megváltozó keretrendszerét mutatja be, amelyek együtt ahhoz vezettek, hogy a pártok a szórakoztatás, bevonás és lokalitás szempontjai mentén szervezték kampányaikat. A Tisza Szigetek akciói, a Tisza Párt előválasztása, Magyar Péter kampánykörútjai, a Fidesz–KDNP által meghirdetett Harcosok Klubja és Digitális Polgári Körök, a Mi Hazánkhoz kapcsolódó Bűnvadászok egyaránt erre a változásra adott válaszként jelentek meg a magyar politikában. Ez egyúttal arra is utal, hogy a 2026-os kampány logikája, az alkalmazott szervezeti megoldások, valamint az aktivisták mozgósítását célzó programok és tartalmak nemcsak a tárgyalt időszakra jellemző kivételnek tekinthetők, hanem a pártok számára a magyar politikában történő érvényesülés feltételeivé válnak a következő évek során is.

Kulcsszavak: választási kampány, szórakoztatóipar és politika, bevonás és részvétel

Abstract

This study examines the emergence of the digital sphere—which proved dominant in the 2026 parliamentary election campaign—and the changing framework of Hungarian politics in the 2020s, factors that together led political parties to organize their campaigns around the themes of entertainment, engagement, and locality. The “Tisza Islands” campaigns, the Tisza Party’s primary election, Péter Magyar’s campaign tours, the “Warriors’ Club” and “Digital Civic Circles” launched by Fidesz–KDNP, and the “Crime Hunters” associated with Mi Hazánk all emerged in Hungarian politics as responses to this change. This also suggests that the logic of the 2026 campaign—the organizational solutions employed, as well as the

1 Politológus.

programs and content aimed at mobilizing activists—cannot be viewed merely as exceptions characteristic of the period in question, but rather can be expected to remain a prerequisite for political parties to succeed in Hungarian politics in the years to come.

Keywords: election campaign, entertainment industry and politics, engagement and participation

Bevezetés

A 2026-os országgyűlési választás, illetve a megelőző kampányidőszak több szempontból is korszakhatárnak bizonyult. Jelentős változásokat hozott a magyar pártrendszer szerkezetében, átalakította az országos és helyi politikai erőviszonyokat, a kormányzati és parlamenti elit karakterét, mindezek mellett átformálta a választói magatartást , valamint új alapokra helyezte a politikai kommunikációt és a pártok szervezeti működését. A magyar pártrendszerben a 2010-es kritikus választást[2] megelőző 2009-es európai parlamenti választás hozott a 2024-ben tapasztaltakhoz hasonló strukturális változásokat.[3] A 2024-es EP-választás azonban bizonyos területeken még az akkori átrendeződést is felülmúlta. Bár az EP-választások korábban is belépési pontot jelentettek új szereplők számára (pl. 2009 – Jobbik; 2019 – Momentum), illetve az önálló úthoz igazolási lehetőséget biztosítottak a kisebb pártoknak (pl. 2004 és 2009 – MDF; 2014 – LMP), egyetlen új szereplő sem szerzett olyan támogatottságot, mint a Tisza Párt 2024-ben. Ráadásul a Fidesz szavazataránya annak ellenére csökkent a 2019-es és a 2022-es eredményekhez képest, hogy a választáson emelkedett az olyan társadalmi csoportok részvétele, amelyekben a megelőző 10-15 év tapasztalatai alapján a Fidesz átlag feletti támogatottsággal rendelkezett.[4] Mindez a korábbi választási kampányoktól jelentősen különböző kiinduló helyzetet jelentett a 2022–2026-os ciklus második felére.

A tanulmány azt vizsgálja, hogy a megváltozott politikai tér és eszköztár hogyan formálta át a pártok stratégiáját és a 2026-os országgyűlési választási kampány működését a szervezeti háttér, a párttagság

2 Enyedi–Benoit 2011.
3 Tóka 2025.
4 Tóka 2025, 467–470.

és aktivisták mozgósítása, a jelöltállítás, valamint a korábbi választásokon kulcsfontosságúnak bizonyuló választókerület-centrikus gondolkodásmód szempontjából. Az első fejezet azokat a folyamatokat és társadalmi változásokat összegzi, amelyek az utóbbi egy-másfél évtizedben átalakították a politikai verseny kereteit, meghatározva a magyar szereplők mozgásterét. Ezt követi a bevonásra és az élményre koncentráló kampánylogika előtérbe kerülésének bemutatása, majd az előválasztás 2021-es és 2025-ös eltérő szerepének összehasonlítása. A tanulmányt az egyéni választókerületekre történő kitekintés zárja.

Megváltozott politikai tér és eszköztár

A 2020-as évtizedre olyan, az élet- és gondolkodásmódot alapjaiban érintő változások zajlottak le, amelyek a politika működését is mélyreható módon átalakítják. A korábbi választási eredmények alapján a politikatudományban meghatározónak számítottak azok a megközelítések, amelyek a kortárs magyarországi helyzetet – akár pozitív, akár negatív jelzőkkel illetve – nemzetközi kontextusban egyedinek tekintették.[5] A 2026-os választás eredménye, valamint a megelőző kampányidőszak azonban jelentősen módosította ezt az álláspontot. A tanulmány első pontja ezért olyan társadalmi, gazdasági és politikai folyamatokat tárgyal, amelyek megváltoztatták a 2010-es éveket és a 2020-as évtized elejét jellemző magyarországi kereteket, a korábbiaknál merőben új kampányhangulatot és eszköztárat teremtetve a pártok számára.

Digitalizáció minden téren

Az 1990-es évek óta a digitális felületek fokozatos térhódítása zajlik az élet minden területén. Ez a folyamat a pártok működését is jelentősen megváltoztatta. A politikai kommunikáció exponenciálisan bővülő szakirodalmára támaszkodva a tanulmány kiemeli, hogy a digitalizáció folyamata nemcsak a pártok és politikusaik nyilvánosság előtti szerep-

5 Lásd például: Körösényi 2015; Kolosi–Szelényi 2022; Lindner et al. 2021.

lését formálja át, hanem belső életükben is komoly átalakulást idézett elő. A pártok formális szabályzata, a politikusok, párttagok és aktivisták informális viselkedése egyaránt alkalmazkodik a megváltozott körülményekhez.[6] A jelöltek kiválasztása során meghatározó szemponttá vált, hogy ki „hogyan mutat" az online világban, milyen módon kezeli személyesen, illetve munkatársai révén a közösségimédia-felületeket. Ugyanez a szempontrendszer érvényesül eltérő célok kijelölésével a párttagok és aktivisták esetében, akiknek kezelése ráadásul a 2026-os kampányban nem vált el élesen a pártok gyakorlatában. Mindezzel párhuzamosan nemcsak a választók tájékozódásában és véleménykifejezésében, hanem az aktivisták tevékenységében is egyre jelentősebb szerepet kap a digitális tér, amelynek erőviszonyai, hangulata, szerkesztési szempontrendszere első alkalommal vált a kampány központi jelentőségű kérdésévé a magyar politikatörténetben.

Bár az online felületeken zajló politikai kommunikáció hangsúlya már a 2002-es országgyűlési választás kampánya utáni ciklusokban is az interaktivitásra irányult (a „poliblogok", az akkor magyar közegben meghatározó iWiW, majd a „piacra lépő" Facebook és Twitter révén), az akkori környezetben az online világ lehetőségeit még elsősorban eszköznek és nem olyan központi szempontnak tekintették, amihez mindennek alkalmazkodnia kell.[7] A 2010-es évek végére a magyar választók már nemzetközi összehasonlításban is kimagasló aránya támaszkodott a közösségi médiából szerzett információkra, érzésekre a politikai kérdések megítélése során.[8] Ennek hatására a 2020-as évtizedre a nagyjából másfél évtizeddel korábban megjelenő folyamatok rendkívül erőteljes érvényesülése következett be: nagyon magas fokú perszonalizáció, az objektivitás relativizálódása, a populáris kultúra termékeinek és hatásainak közvetlen érvényesülése a politikában, továbbá egyszerű üzenetek dominanciája.[9] A 2020-as évtizedben csak a sportközvetítések terén maradt vezető pozícióban a hagyományos televízió, a választók döntő többsége inkább online hírforrások, tartalomgyártók és influen-

6 Boulianne–Steen-Johansen 2025, 65–66.
7 Merkovity 2022, 118–119.
8 Bene–Farkas 2022, 133.
9 Merkovity 2022, 122–124.

szerek felületeiről tájékozódik közéleti kérdésekről, amelyekkel – vagy magukkal a tartalomgyártókkal – döntően a Facebook, a YouTube és az Instagram felületén találkoznak.[10]

Polikrízis és elitellenes hangulat

A 2020-as évtized első felével kapcsolatban a polikrízis fogalma vált az egyik legszélesebb körben használt kifejezéssé, amely az egymásra épülő, hatás tekintetében egymásba fonódó válságjelenségeket és a belőlük fakadó strukturális problémákat írja le.[11] Az első drasztikus erejű kihívásként a koronavírus időszakát (2020–2022) meghatározó korlátozásokat azonosítják, amelyek zavart okoztak a globális és a helyi gazdaság működésében, valamint olyan mentális, életmódot befolyásoló következményekkel jártak,[12] amelyek felmérése még évekkel később sem fejeződött be. Az ellátási láncokban keletkező zavarok pedig már korábban is érzékelt gazdasági problémákra irányították a figyelmet. Az európai gazdaság hosszabb ideje küzd versenyképességi kihívásokkal, amelyek jelentőségét felerősítették a technológiaváltáshoz kapcsolódó kérdések, majd az ukrajnai háború kitörése és elhúzódása, az energiaválság és a 2022–2023 során kibontakozó inflációs sokk.[13] Az európai országok helyzetét nehezíti, hogy többségük huzamosabb ideje küzd demográfiai kihívásokkal is, amelyek már nemcsak gazdasági, munkaerőpiaci kérdésként jelentkeznek, hanem a politikai közösség jövője (pl. nemzetállami szuverenitás jövője, iszlám helye a nyugati szekuláris társadalmakban) szempontjából is súlyos kérdések megfogalmazásához vezetnek.[14] Mindezzel párhuzamosan geopolitikai átrendeződés is zajlik, ami kiélezte a nemzetközi konfliktusokat.[15] A különböző időpontokban jelentkező, eltérő jellegű válságok egymáshoz kapcsolódása következtében a választók egyre szélesebb körében, továbbá a különböző elitcsoportokban is egyre látványosabb elbizonytalanodás

10 NMHH 2025, 171–199.
11 Schäfferle–Schmid 2026, 4–6.
12 Goodman 2023; Hui Lee–Park– Park 2024; Wu–Street Jr. 2025.
13 Gallai 2023; Fűrész–Hortay 2024.
14 Molnár–Pach–Tar 2024.
15 Helleiner 2025.

és frusztráció jelentkezik.[16] A politikai szereplők, egyúttal az általuk kínált alternatívák is a stabilitás és változás igénye szerint formálódnak, ami erőteljes elitellenes hangulathoz, polarizált politikai helyzethez vezet.[17]

Az európai választók többsége az utóbbi évek válságai miatt jelenleg elégedetlen az Európai Unió és saját hazája politikai vezetőivel. A Századvég Európa Projekt 2026-os kutatási hullámának[18] eredményei szerint az európai választók 65 százaléka elégedetlen az infláció és az energiaárak kezelésével, 58 százalék elégedetlen a gazdák támogatásával, 56 százalék szerint nem születnek megfelelő döntések a nemzetközi kereskedelmi helyzet javítása érdekében. 74 százalék szerint a jelenlegi elit nem törődik a választók szempontjaival, ez az álláspont ráadásul 2026-ban valamennyi tagállamban többséginek tekinthető. Mindez meghatározó szerepet játszik abban is, hogy 2022 júniusától, az ötödik Orbán-kormány hivatalba lépésétől kezdődően az EU 27 tagállamában a 2026-os magyarországi választásig összesen 32 parlamenti választást tartottak (18 volt előrehozott választás), amelyek közül 22 végződött a kormányzó pártok vereségével vagy a kormányzó koalíció összetételének változásával.

Az Ipsos 2025 júliusában publikált globális felmérésében[19] Magyarország esetében szintén a borúlátó közérzet jelentkezett nagyon erőteljesen, ami viszont nem csak az általánosnak tekintett „magyar peszszimizmusból" eredt. A kutatásban a magyar válaszadók 78 százaléka gondolta úgy, hogy rossz irányba mennek a dolgok. Ez az arány a negyedik legpesszimistább érték volt az összes vizsgált ország között. A gazdasági helyzet megítélése hasonlóan alakult: 80 százalék szerint a gazdaság rossz állapotban volt, ami szintén jelentősen felülmúlja az európai átlagot. Ezek az adatok is jelzik, hogy az európai elitellenes légkör a 2022–2026-os ciklus második felére a magyar politikában is meghatározóvá vált.

16 Molnár–Megadja 2024.
17 Kollár–László–Szilágyi 2025.
18 Századvég 2026.
19 Ipsos 2025.

Új társadalmi konfliktusok kibontakozása

Európa politikai életét és a pártrendszereket meghatározó társadalmi konfliktusok jellege a 2020-as évekre jelentősen átalakult. Ez a folyamat a polikrízis hatására tovább gyorsult, és mára egyre élesebb ellentétek formájában jelentkezik. A globalizáció hatására a posztnacionalista-nacionalista ellentét[20] vagy a politikatudományban elterjedtebb formájában a zöld, alternatív, libertariánus (GAL) és tradicionalista, tekintélyelvű, nemzeti fókuszú (TAN) törésvonal[21] nemcsak önmagában jelentkezik új konfliktusként, hanem a korábbi, Lipset és Rokkan által leírt tradicionális törésvonalakat[22] is magába foglalja vagy átformálja. Az eltérő iskolai végzettséghez kapcsolódó különböző elvárások,[23] a globális gazdaság keretei között városokba koncentrálódó erőforrások és szolgáltatások[24] éppúgy éles, gyakran önmagukon túlmutató politikai konfliktusokat alapoznak meg, mint a társadalmi különbségek növekedése[25] vagy a számos nyugati országban érzékelhető lakhatási problémák,[26] illetve a történelmi keresztény felekezetek további térvesztése.[27]

Ezek a kérdések korábban távolinak tűntek a magyar politika hétköznapjaitól, a választók szélesebb körének gondolkodását befolyásoló tényezőktől, azonban az utóbbi másfél-két évtizedben a magyar társadalmat nyitottabbá, politikai tekintetben töredezettebbé[28] tették a korábbi jellegzetességeihez képest. Ez a hatás már a 2024-es EP-választás eredményeiben is érzékelhető volt, és arra utalt, hogy gyorsan, jelentősen változik az a keretrendszer, amelyben a Fidesz–KDNP korábbi győzelmeit elérte.

20 Teperoglou–Tsatsanis 2011, 1209–1210.
21 Kriesi et al. 2008.
22 Lipset–Rokkan 1967.
23 Hooghe–Marks 2026.
24 García del Horno et al. 2024.
25 Nolan–Weisstanner 2022; Cornia 2023.
26 Fuller et al. 2020.
27 Gomez 2024.
28 Kollár–Kollár 2024.

Párttagság, aktivisták szerepének megváltozása

A párttagokat és aktivistákat hagyományosan fontos erőforrásnak tekintik a politikatudományban.[29] Bár a pártok típusai, működési elvei sokat változtak a 20. és 21. század során, a tagok és aktivisták jelentőségének elismerése nem tűnt el a szakirodalomból. A mozgalomalapú pártok, vagyis az ökológiai, zöldpártok és a velük számos kérdésben szembenálló, ugyanakkor szintén mozgalmi háttérre támaszkodó radikális jobboldali pártok sikerei[30] újra előtérbe helyezték a személyes kapcsolatokat, azok mentén szerveződő és tevékenykedő tag- és aktivistahálózat jelentőségét. A 20. századi jellegzetességekhez képest fragmentáltabb, töredezettebb társadalmakban is fontos szerepet kaphatnak a politikai üzenetek eljuttatásában. A szubkulturális háttérrel működő pártok számára a hitelességet biztosítják számos további tevékenység (pl. üzenet közvetítő szerep, tagdíj) mellett, gyűjtőpártok esetében pedig a választói csoportok összekapcsolásában játszhatnak szerepet.

A klasszikus párttagokkal kapcsolatban olyan értelemzés is megjelent a politikatudományban, amely ezt a szerepet egy politikai szereplő melletti elköteleződés „predomináns formájának" tekinti,[31] amihez képest szervezeti, jogi szempontból lazább, politikai tekintetben viszont továbbra is releváns kapcsolati formák alakultak ki. A társadalmi osztályhoz tartozás, az egyéni karrierutat befolyásolni képes klasszikus „erőforrások" (pl. születési helyi, családi háttér, iskolai végzettség, személyes jövedelem, lakóhely státusza) ugyanis kevésbé magyarázzák a digitális térben kifejtett aktivizmust, mint a korábbi, személyes típusú politikai szerepvállalások esetében. A digitális térben kifejtett aktivitáshoz a tapasztalatok szerint négy küszöböt kell átlépni: motiváció szükséges a tevékenységhez, megkerülhetetlen a megfelelő eszköz, az eszköz használatát biztosító képesség és felhasználói gyakorlat.[32] Ezek hiányában egy „klasszikus párttag" vagy aktivista kevésbé lesz hasznos

29 Enyedi–Körösényi 2004, 119–125; Katz 2011, 229–230.
30 Gunther–Diamond 2003.
31 Ziegler et al. 2025, 253.
32 Riegler et al. 2025, 253.

a pártja számára, sőt, ha ezeknek nem felel meg, távol tartja magát a digitális politikai csatatérektől.

Pártok átalakulása – a digitális kor és a populista korszellem sikeres új politikai szereplői

A nyugati politikatudomány, valamint a politikai publicisztika világában egyaránt a populistának minősített politikai szereplők támogatottságának növekedése az egyik központi kérdés. A populizmus politikai sikere már nemcsak átmeneti kilengésnek, hanem strukturális, választói magatartást, pártrendszerek erőviszonyait, szociológiai karakterjegyeket is felmutató átalakulásnak tűnik.[33] A korábbi pontokban bemutatott folyamatok egyszerre jelenthetik a populizmus erősödésének okát, illetve érvényesülésének és kiterjedésének politikai keretrendszerét.

A populizmus dichotóm felfogása szerint az elit és a választók között törés alakul ki[34] a fokozódó egyenlőtlenség, a gazdasági szerkezet változása, a kékgalléros munkásosztály státuszvesztése, az oktatás átalakulása, továbbá az etnikai és vallási struktúra átalakulása, a globalizáció nemzeti kereteket feloldó hatása miatt.[35] Ebben a konfliktusban azok tudnak érvényesülni a populista logika, politikai eszköztár mentén, akik képesek a „vesztesek" döntő többségének támogatását elnyerni. Ez többféle módon megvalósulhat, így a populizmusnak „különböző arcai" lehetnek. A társadalmi konfliktusokat és különbségeket osztályalapon értelmezők baloldali alternatívát vázolhatnak fel. A kulturális kötelék által összefogott közösség, a nemzet nevében fellépők a jobboldalon jelentkeznek új szereplőként. A nép, a politikai közösség a szuverén hatalom forrásaként értelmezése pedig sajátos demokráciavíziót eredményezhet, ami a másik két irányzathoz hasonlóan teremti meg az elit elleni fellépés eszmei alapjait.[36] Utóbbi két irányzat sajátos metszetét azonosították „technokrata populizmusként", amely kormányzati

33 Kriesi 2026.
34 Mudde 2004; Pappas 2019.
35 Kriesi 2026, 4–13.
36 Mény–Surel 2002.

pozícióból a domináns liberális demokrácia paradigmájával szembeni alternatíva képzésre is kísérletet tehet, amire példaként Csehországot és Magyarországot is szokták említeni.[37]

Taggart szerint[38] a politikai verseny jellege ennél is összetettebbé vált a 2010-es évtizedben. Megerősödtek olyan politikai szereplők, akik nemcsak a populista ideológia vagy stílus révén érnek el választási sikereket és konfrontálódnak a fősodorhoz tartozó elittel, hanem átlépik, sőt tagadják azokat a formális és informális kereteket, amelyek korábban meghatározták a politikai cselekvést. Az *unpolitics*[39] logikáját követő szereplő nem a politikával szembeni apátiát, csalódást fejezi ki, nem is a klasszikus politikából történő kivonulás messianisztikus alternatíváját hirdeti, hanem a választók körében jelentkező elit- és rendszerellenes érzetre támaszkodva a fennálló politikai keretek ledöntésére törekszik. Taggart értelmezésében az *unpolitics* kiteljesedése volt Donald Trump és Jair Bolsonaro elnöksége, a Brexithez vezető út a brit politikában, valamint Boris Johnson miniszterelnöki időszaka. Ezek a politikai szereplők felerősítettek és egy ideig felhajtóerőként be is csatornázták a választók nagyon erőteljes elitellenes érzéseit, amit a korábbi formális és informális keretek megtagadásával, ledöntésével értek el.[40] Kelet-Közép-Európában az *unpolitics*-logika és -viselkedés képviselőjének tekinthetjük a szlovák miniszterelnöki pozícióig (2020–2021) emelkedő, ugyanakkor „örök rendszerellenes" Igor Matovičot vagy a később megsemmisített, 2024-es román elnökválasztás első fordulóját megnyerő, vallási miszticizmusra is építő Călin Georgescut.

Az *unpolitics* logikáját érvényesítő politikusok a felsorolt példák alapján egyaránt képesek hosszú történelmi múlttal rendelkező pártok átformálására és teljesen új politikai projektek felépítésére. Magyaror-

37 Havlík 2019.

38 Taggart 2018; Taggart 2022.

39 Az *unpolitics* fogalommal kapcsolatban érdemes röviden kitérni arra a kérdésre, hogy olyan fosztóképzős kifejezés, amely tükörfordításban a politika világán túli aktivitást jelent, alkalmas-e politikai tevékenység kifejezésre vagy sem. Taggart definíciójában hangsúlyozza, hogy nem apolitikus, a politika tagadását, politikától történő elfordulást határozott meg a fogalom tartalmaként, hanem egy politikai logikát és viselkedésmódot, ami viszont csak a részletesebb definíció során válik ismertté. Az *unpolitics* jelenséggel kapcsolatos politikatudományi vita, gondolkodás jelenleg a populizmusirodalom részét képezi, azonban az utóbbi évek politikai folyamatai, a tanulmányban is említett politikusok választási sikerei, kormányzása miatt a következő időszak egyik központi, új kutatási iránya lehet az aktuális társadalmi és politikai folyamatok megértésével kapcsolatban.

40 Taggart 2024, 3–4.

szágon a 2024-es EP-választást követően nem az önálló politikai modell építését hirdető, inkumbens pozícióban lévő Fidesz–KDNP, hanem Magyar Péter és a Tisza Párt vált az *unpolitics* érvényesítőjévé. Egyúttal az *unpolitics* útja tűnt olyan lehetőségnek, amely képes az önmagát kormányzati szerepben is a liberális fősodor paradigmáján kívül helyező Fidesz–KDNP-vel szemben megfogalmazott szerteágazó kritikákat, választói ellenérzéseket egyetlen kihívó mögé koncentrálni. Az *unpolitics* magyarországi kiteljesedésére különleges lehetőséget biztosított, hogy 2022 második felétől a korábbi pontban bemutatott polikrízis hatására a magyar gazdaság éveken át húzódó időszakban gyakorlatilag stagnált. A növekedés ugyanis nemcsak közvetlenül a jövedelmi helyzeten, hanem általánosságban a lehetőségek, az érzet, a szolgáltatások minőségének érzékelésén keresztül is befolyásolja egy közösség gondolkodását.[41] A növekedés lassulása vagy hiánya pedig ezeket a szempontokat negatívan befolyásolja a választók körében. Ennek következtében az *unpolitics*-logika megjelenése és érvényesülése a pártrendszer, a választói magatartás, a politikai elit drasztikus mértékű átalakulására nyitott teret a 2026-os választás esetében.

Bevonásra, élményre és szórakoztatásra épülő politika

Az 1980-as és 1990-es évek egyik népszerű témája volt az *infotainment*-jelenség[42], amely a közéleti híreket és magát a politikát is a bulvármédiából, más szórakoztatóipari ágazatokból átemelt eszközökkel próbálta újraértelmezni, illetve a megváltozott médiakörnyezetben versenyképessé tenni más típusú tartalmakkal szemben.[43] A 2010-es években újra jelentősebb figyelem irányult erre a témára olyan politikusok sikereinek hatására, mint például Donald Trump vagy Justin Trudeau,[44] valamint a közösségimédia-felületek információszerzésben és -terjesz-

41 Susskind 2024.
42 Branston 1993; Brants–Neijens 1998.
43 Street 2011, 235–282.
44 Marinov 2020, 1–3.

tésben betöltött egyre erősebb szerepe miatt, amihez a média világának más szereplői is alkalmazkodnak.[45]

Az előző pontban tárgyalt folyamatok, változások bemutatása azért érdemel fokozott figyelmet, mert érzékeltetik, hogy a politikai versenyben különösen fontossá vált a bevonás érzetét keltő, szórakoztató tartalomként is versenyképes, élményt nyújtó események és üzenetek biztosítása, amelyek egyúttal a hétköznapok tapasztalataihoz is kapcsolódnak. A 2026-os választás kampánya során ez a szempontrendszer erősebbnek és jelentősebbnek bizonyult számos korábban politikai erőforrásként értelmezett adottsághoz képest (pl. tapasztalat, helyi szervezeti beágyazottság, hosszabb időtávon kialakult széles körű ismertség). Különösen értékesnek tűntek azok az akciók, események, amelyek a digitális térben is jól érvényesültek. Ez már nem önmagában az *infotainment*-logikát követő, bulvár világából is merítő politikai stratégia, hanem olyan gondolkodásmód, amely felismerte, hogy a politika a 2020-as évekre nem a szórakoztatóipartól elkülönülve, „felette lebegve" létezik, hanem annak minimum a versenytársa, sőt bizonyos választók gondolkodásában annak részeként is működhet.

Ezt a változást érzékelve a Tisza, a Fidesz–KDNP és Mi Hazánk is sajátos, komoly erőforrásokat megmozgató, egyúttal erre az igényre reagáló választ adott. A Tisza Párt az ellenzéki aktivisták önszerveződését rendezte hálózatba, a Fidesz–KDNP az online politikai aktivitást igyekezett struktúrába szervezni, ahhoz egyúttal élményeket és motivációt biztosító rendezvényeket kapcsolni, a Mi Hazánk pedig lényegében egy saját sorozatot forgatott a párt központi üzeneteinek, életérzésének kifejezésével. A további, országos listát állító, de parlamenti küszöbtől messze elmaradó pártok (DK, MKKP), illetve az egykori parlamenti ellenzéki pártok erre a kihívásra érdemi választ nem adtak, így tevékenységük elemzésétől a tanulmány további részében eltekintünk.

45 Wirz–Zai 2025.

Tisza Párt: Tisza Szigetek önszerveződése és hálózatba rendezése

A Tisza aktivistáiról országrésztől függetlenül hasonló profilt rajzoltak terepkutatások, mélyinterjúk, nyilvános szakértői elemzések során. Az aktivisták közül sokan hosszabb ideje nem találták sem karrierben, sem magánéletben a helyüket, életútjuk vagy karrierjük megakadt a 40-es vagy 50-es éveikben. Korábban politikával eltérő intenzitással foglalkoztak, azonban 2024 tavaszától a Tisza Szigetekben olyan lehetőséget láttak, ami nemcsak az országos politikai erőviszonyokat rajzolja át, hanem a saját életüknek is új célt, új dinamikát ad. Ennek a rétegnek a Szigetekben történő szerepvállalás és a folyamatos politikai aktivitás, tájékozódás vált az életévé. Annak hatására, hogy egy településen több Sziget is működhetett mindenki olyan közeghez kapcsolódhatott, amelynek összetétele számára szimpatikusabb volt, vagy egyszerűen fizikailag elérhetőbbnek tűnt. Ezek a csoportok fokozatosan közösséggé váltak, amelynek tagjai 2024 tavaszától rendszeresen találkoztak. Ha nem volt konkrét politikai ügy, amit felkaroltak volna, akkor csak egyszerű közösségi programokat szerveztek maguknak hétvégére (pl. bográcsozás, kavicsfestés). A 40-es és 50-es generációhoz fokozatosan idősebbek is kapcsolódtak, akik a későbbiekben biztosították a folyamatos online és közterületi jelenlétet, illetve amikor szükséges volt, a kritikus méretű tömeget is.

2025-re a Szigetek világa nemcsak politikai értelemben, hanem magánéletben és szabadidő-eltöltés tekintetében is pótlékká, eszközzé vált olyanok körében, akiknek egyébként is volt szabadideje és politikai aktivitásba csatornázható energiája. Ezt az energiát fűzték, vezették be egy választókerületi szintű hálózatba 2025 első félévében. A folyamat konfliktusokkal is járt, azonban a „politikai amatőrök" háttérbe szorítása sem törte meg a Szigetek energiáját. Ebből a szempontból sikeres döntés volt, hogy a pártot gyakorlatilag bezárták, a Szigetekből mégis kialakítottak egy olyan aktivista hálózatot, amit 2025 őszétől (a jelöltállítási szakaszra) már központilag tudtak mozgatni. A jelöltállítással, majd az egyéni jelöltek kampányának indításával pedig új lendületet, újabb érdekességet biztosítottak a támogatóiknak. Akiknél esetleg valamilyen konfliktus jelentkezett, azokat is igyekeztek megtartani, bizonyos esetekben billegőnek tekintett választókerületbe irányítva őket

(pl. Budapestről vagy Pest megyei választókerületekből Nógrád 1-be), ezáltal fenntartva az elköteleződésüket és aktivitásukat.

A Szigeteknek további energiát adott, hogy egy idő után vállalkozók is feltűntek a körükben. Ez a vállalkozói réteg új lehetőséget azonosított a Szigetekben, valamint a Tisza Pártban, ahol nemcsak elmondhatta sérelmeit, hanem megerősödött abban is, hogy drasztikus változás szükséges az országban, amelynek bekövetkezése esetén számára is új lehetőségek nyílhatnak.

Mindezek 2025 második felében értek össze egy történetté. A Szigetekben voltak nagyon elkötelezett 40-es, 50-es éveikben járók, akik a politikai aktivitásban találtak új célt, amiért minden energiájukat mozgósították. Mellettük megjelentek az ellenzéki érzelmű idősebb, nyugdíjas aktivisták, akik idővel kritikus tömeget biztosíthattak a Szigeteknek. Ez pedig kiegészült egy helyi vállalkozói körrel, akik az aktivitáshoz, majd a konkrét kampányhoz szükséges anyagi erőforrást nyújtottak, továbbá a Fidesztől elfordultak a helyi politikai élet szervezéséhez szükséges tudást is biztosították. Mindezt 2025 őszére választókerületi hálózattá formálták, sőt, amennyiben szükségesnek tűnt, választókerületek között is mozgattak embereket. Így az önkéntes alapon, az alulról építkező politikai aktivitás romantikáját megtartva, szervezett, központilag irányítható struktúrába terelték a Szigetek tagságát.

A Szigetek összekapcsolása, illetve a helyi erőviszonyok megfordítása kapcsán központi szerepet kapott Tóth Péter kampányfőnök választási győzelem utáni Partizán-interjúban[46] kifejtett vírushasonlata. Magyar Péter, valamint más, Tiszához kötődő szereplők (pl. Kéri László, majd a párt frontpolitikusai) országjárásának az lett a célja, hogy a legkisebb településekre is eljussanak olyan logika mentén, hogy a közvetlen környezetben a lehető legerősebb hatást váltsák ki. Tóth Péter nyilatkozata megerősítette, hogy minden eszközt, az országjárást, a magántulajdonú ingatlanokra kihelyezett plakátokat, a postaládákba szórt anyagokat, a standolásokat egyaránt úgy szervezték, hogy mindenhol, közterületen is láthatók legyenek, aki pedig találkozik velük és befogadja, mint egy vírust, terjessze az üzenetüket.

Ez a szempontrendszer sok tekintetben idézi a Jobbik 2009-es és 2010-es, a párt központi arcaival megvalósított, nagyon sok, kistele-

46 Partizán 2026.

pülésekre is elérő lakosságifórum-sorozatát,[47] azonban ez annál is kiterjedtebb, tudatosabb. A Jobbik akkor arra épített, hogy olyan helyekre viszi el vezető politikusait, elsősorban Morvai Krisztinát és Vona Gábort, ahol lehet, hogy a rendszerváltás óta egyetlen kampányban sem járt országos pártvezető. Ez önmagában is izgalmas helyi ügy ahhoz, hogy 80–100 fő megjelenjen, akik közül ha csak a választók fele olyan szinten elköteleződik, hogy ismerősei körében is felvállalja véleményét, akkor már többet léptek előre, mint egy országos plakátkampánnyal vagy televíziós hirdetésekkel. A Tisza annyit változtatott a Jobbikhoz képest, hogy nagyon erős online, majd 2025-től közterületi „előhangolást" végzett, amire aztán politikai eseményeket szerveztek. A helyszínek között kombinálták azokat a kisebb településeket, amelyek a „vírus terjesztése" szempontjából bizonyultak fontosnak olyan nagyobb városokkal, amelyek révén pedig az erőt, a lendületet és az esélyességet tudták sugározni. A kulcsfontosságúnak ítélt választókerületekben (pl. Békés 4., Jász-Nagykun-Szolnok 4., Somogy 3.) Magyar Péter akár 5-6 alkalommal is megjelent csak a kampány során.

A digitális térben már 2024-ben érzékelhető volt, hogy a Tisza hívei rendkívül aktívak a már létező helyi csoportokban, emellett magánprofiljaikon is folyamatosan és politikai szempontból tudatosan kommunikálnak. Az intenzív kommunikációban jelentős szerepet kapott a személyes szál. 2024-től folyamatosan és tudatosan fejtettek ki valamilyen negatív élményt, tapasztalatot az egészségügy, az oktatás vagy általánosságban a közigazgatás működésével kapcsolatban. Ennek keretében nemcsak azt részletezték, hogy valamilyen szolgáltatást nem az elképzelt színvonalon kaptak meg, hanem azt is, hogy a működési zavar két tényezőre vezethető vissza: nincs elég pénz a működéshez a korrupció miatt; rendszerszintű a hiba, mert rossz emberek hoznak döntéseket, és sok esetben a végrehajtók sem a megfelelő emberek. Ez vált a „nem működő állam" tiszás üzenet személyes dimenziót is tartalmazó megtestesülésévé. Az online térben kialakított hangulatot azonban közterületi jelenlétté is át kellett alakítaniuk.

A Tisza Szigetekben az előző ponton bemutatott folyamat hatására nagyon sok olyan ember gyűlt össze, akiknek viszonylag sok szabadideje volt, amit akár anyagi ráfordítás társaságában is hajlandó volt

47 Bíró Nagy–Róna 2011, 246–250.

a Tisza rendelkezésére bocsátani. Amikor ezek az emberek nem dolgoztak, 2024-ben és 2025 első felében valamelyik Sziget aktivitásába kapcsolódtak be, 2025 őszétől pedig a terepen voltak. Hatékonyan valósítottak meg a nagyvállalati identitás- és brandépítés területéről hozott gyakorlatokat, amelyek révén a Szigetek aktivistái már nemcsak saját zárt közegükben vagy az online platformokon voltak aktívak, hanem a nyílt utcán is. Büszkén viselték a logós kabátot, pulóvert, nyakba akasztót, és álltak a pultok mögött. Úgy viselkedtek, mintha egy vállalati termék bemutatóját valósítanák meg, vagy egy munkalehetőségeket kínáló expón vennének részt, csak politikai tartalmat közvetítettek. Korábban a magyar politikában az volt a tapasztalat, hogy az ilyen típusú, üzleti életből importált marketingeszközök csak korlátozott hatékonysággal érvényesülnek. A Tisza kampányának egyik újdonsága volt, hogy ezt az identitásépítő munkát sikeresen végezték el, sok aktivista esetében viszonylag rövid idő alatt.

Az elkötelezett és lelkes aktivistákat 2025 őszétől rendezték feszesebb rendszerbe, aminek az is volt a célja, hogy a kampány utolsó fázisára a közterületeken is többségnek mutassák magukat. Mindent a láthatóságnak és az erőteljes látványnak rendeltek alá. Aki éppen nem dolgozott a munkahelyén, az pultozott vagy aláírást gyűjtött 2026 februárjától. A legfontosabb eseményekre (pl. aláírásgyűjtés kezdete februárban) néhány pontra koncentrálták valamennyi emberüket, hogy még erősebbnek tűnjenek. Bár a beszámolók szerint sok választókerületben nem voltak nagyon sokan, de arra figyeltek, hogy a közterekben (pl. piacok, forgalmas csomópontok, főtér) folyamatosan jelen legyenek. Ehhez biztosított a kritikus létszámot az előző pontban jellemzett nyugdíjas réteg, akiknek még több szabadideje volt, mint a 40-es és 50-es rétegnek.

2026 tavaszán már Magyar Péter eseményeit is ennek a logikának a mentén szervezték. A kisebb településeken napközben szervezett eseményeit három réteg követte jelentősebb létszámban a helyszínen. Nyugdíjasok, akik feltehetően korábban is ellenzékiek voltak, és ráértek megjelenni ezeken az eseményeken. Helyi kisvállalkozók, akik maguknak szervezik a munkarendjüket, így részt vehettek délelőtt vagy koradélután tartott eseményeken. Középiskolások, akiknek szintén szabad a délutánja. A kisebb települések koradélutáni eseményeit a Tisza egy idő után már tudatosan szervezte középiskolák közelébe annak

érdekében, hogy a lehető legtöbb fiatalt tudják felmutatni az élő közvetítés során. Ennek hatására az online térben kialakított helyzetet és érzetet a közterületekre is átfordították, erőforrásaikat sok vállalkozói előéletű jelöltjük (pl. Békés 3. – Ráki Zsolt; Somogy 4. – Csatári Ernő; Veszprém 2. – Forsthoffer Ágnes), ráadásul helyi szinten is tudatosan, 110 százalékos hatékonysággal koncentrálta a szükséges eseményekre és településekre.

Összegezve a Tisza Szigetek működtetése, majd struktúrába szervezése egyszerre jelentett eszközt a bevonás érzetének megteremtésére, élmény és szórakoztatás nyújtására, amelyekhez lokális szempontokat is kapcsoltak.

Fidesz–KDNP: Harcosok Klubja és Digitális Polgári Körök

A Fidesz 2025 tavaszán indította el aktivistatáborának látványos szervezését és mozgósítását az online felületeken. Bár más európai és hazai modellekhez igazodva a párt korábban is fenntartott mozgósítási csatornákat annak érdekében, hogy az online térben is szervezett, határozott politikai erőként jelenjen meg, azonban a 2024-es kampány, majd az azt követő időszak arra ösztönözte a kormánypártokat, hogy egyszerre adjanak új lendületet és biztosítsanak nagyobb organikus támogató hátteret a kommunikációjuknak, különösen a közösségimédia-felületeken. Ennek a folyamatnak vált első állomásává a Harcosok Klubja (HK), amelyet Orbán Viktor hirdetett meg. Az eredetileg WhatsApp-csoportként működő online közösség feladata különböző tartalmak melletti kiállás volt interakciók formájában, lájk, hozzászólás vagy a tartalom megosztása révén. A nagy HK-csoportba kezdetben meghívásos alapon lehetett bekerülni, ahol aztán folyamatosan érkeztek a tagoknak szóló feladatok, illetve egy idő után Orbán Viktor rövid helyzetértékelést, aktuális eseményekkel kapcsolatos véleményét is megosztott támogatóival ezen a csatornán. A HK-aktivisták számára 2025. május 18-án tartották az első személyes részvétellel zajló nagyobb eseményét a budapesti BOK Sportcsarnokban „Harcosok klubja – A kezdet" néven, amely nemcsak új arculatot vezetett be a korábbi Fidesz-, illetve kormányzati eseményekhez képest, hanem a felszólalók körével azt is előrevetítette, hogy milyen irányba indul el a párt kom-

munikációja a következő bő egy éves időszakra. Orbán Viktor mellett a HK frontharcosai közé tartozott a Fidesz több meghatározó politikusa (Lázár János, Menczer Tamás, Gyopáros Alpár, Szentkirályi Alexandra, Szijjártó Péter), akik mellett gyakorlatilag egyenrangú partnerként jelentek meg kormánypárti politikai influenszerek (Apáti Bence, Bohár Dániel, Filep Dávid, Sebestyén Janka). A korábban több szempontból is két „külön világként" értelmezett közeg közvetlen összekapcsolódását az a cél váltotta ki, hogy a közösségi médiában minél szélesebb körhöz és lehetőleg minél erősebb támogatást sugalló tartalmak keretében jussanak el a Fidesz és Orbán Viktor üzenetei. A HK-aktivisták számára ősszel két „edzőtábort" is hirdettek (2025. szeptember 13–14.: Sátoraljaújhely; 2025. október 18–19.: Zánka), amelyek célja egyszerre volt az aktivisták digitális képzése, motiválása, továbbá az ország különböző pontjain tevékenykedők közötti személyes kapcsolat kialakítása. Az ősz második felére azonban a Harcosok Klubja fokozatosan egy másik kezdeményezés hátterébe került, amely a Digitális Polgári Körök nevet kapta.

A Digitális Polgári Körök szervezésének szükségességét 2025-ös tusványosi beszédében fejtette ki Orbán Viktor. A Digitális Polgári Körök célja meghirdetésekor kettős volt: tematikusan szervezett online közösségi keretek biztosítása a kormánypártiaknak, ahol nemcsak információt cserélhetnek, vitatkozhatnak egymással, hanem érveket is gyűjthetnek más felületeken zajló vitákhoz. Az egyes számú Digitális Polgári Kört számos további, tematikusan és személyes kapcsolatok mentén szerveződő DPK követett (pl. Gazdák, Sportolók, Női, Vidéki, Külhoni magyarok, Gazdálkodj okosan, Állatvédelmi, Szőlész-borász), amelyek személyi kör tekintetében a HK eseményein már formálódó logikát követték. A DPK-k alapítói között vegyesen szerepeltek politikusok (pl. Orbán Viktor, Szentkirályi Alexandra, Gyopáros Alpár, Kocsis Máté, Nagy István, Dömötör Csaba, Kovács Zoltán), politikai influenszerek (pl. Bohár Dániel, Deák Dániel) és a klasszikus, politikai aktivitást kifejtő civilek, értelmiségiek (pl. Oberfrank Pál, Máthé Zsuzsa), előadóművészek (pl. Gregor Bernadett, Muri Enikő, Nagy Feró), sportolók (pl. Baji Balázs, Nagy László, Nagy Tímea, Juhász Roland), celebek (pl. Schobert Norbert, Rubint Réka, Dopeman). A DPK-k egy része, illetve az általuk szervezett rendezvények a későbbiekben önálló alkampányhoz hasonló szerepet is betöltöttek, amelyek közül a legnagyobb figyel-

met a Kocsis Máté frakcióvezetőhöz kapcsolódó Zebra DPK eseményei kapták. Bár önálló formátumként indult, fokozatosan szintén önálló alkampányhoz hasonló szerepbe kerültek Lázár János nyílt utcafórumai, a Lázárinfók is, amit jelzett, hogy önálló, Lázárinfó Digitális Polgári Kör is létrejött.

2025. szeptember 20-án Budapesten, a Papp László Sportarénában tartották a Digitális Polgári Körök első találkozóját, a CPAC mintájára szervezett politikai gyűlést, ahol a különböző jobboldali szervezetek bemutatkozása, kisebb események keveredtek a nagyobb volumenű színpadi, közéleti kerekasztal-beszélgetésekkel és politikusi beszédekkel. 2025 novemberétől országos DPK-találkozók sorozata kezdődött, amelynek eseményei a szeptemberihez képest kisebb volumenben, de hasonló koreográfiával, szombatonként, sportcsarnokokban kerültek megrendezésre. Mindezzel párhuzamosan települési és választókerületi szinten is szerveződtek DPK-k, amelyek szerepe már nem az országos napirend befolyásolása, hanem a Fidesz támogatóinak online térben történő orientálása, az aktivisták „fajsúlyának" növelése volt a közösségi médiában.

Összegezve a DPK-k célja az online jelenlét erősítése mellett élmény, szórakoztatás és politikai gondolatmankók biztosítása volt a támogatók számára.

Mi Hazánk: Bűnvadászok népszerűsége

2025 tavaszán indult a Bűnvadászok nevű YouTube-csatorna, amely a Mi Hazánk XV. kerületi önkormányzati képviselője (egyúttal 2026-ban egyéni jelöltje a Budapest 13. választókerületben), Bartal András által vezetett, a magyar radikális jobboldali szubkultúrában a 2000-es évek kezdete óta meghatározó Magyar Önvédelmi Mozgalomból toborzott csapat akcióit mutatja be. A Bűnvadászok olyan eseteket szemléltettek, illetve olyan helyzetekben léptek fel, ahol az igazságérzet a jogrendszer hiányosságaival vagy lassúságával ütközik. Kiválasztott eseteik a Mi Hazánk rendpárti világképével történő ütközések, a „magára maradt kisember" és jogrendszer ellentétét fejezik ki: illegális lakásfoglalók, állatkínzók körüli konfliktusok, a „duguláselhárító maffia" áldozatai vagy hitelkárosultak jelennek meg műsorukban. Így a sorozat egyszer-

re nyújtott politikai gondolatmankókat és adott szórakoztatóipari termékekkel versenyképes tartalmat is, aminek ismertségét és sikerét jelzi, hogy a párt közterületi plakátkampányában is meghatározó szerepet kapott.

Előválasztás új formában és új céllal

A politikai kampányok új szakaszának, elemének tekintett előválasztások iránti érdeklődés jelentősen növekedett a politikatudományban, ami eddig elsősorban szabályozási kérdésekkel, az érintettek esetében jelentkező lehetséges előnyökkel, valamint a párttagság belső dinamikájára gyakorolt hatással foglalkozó kutatásokat eredményezett. Az európai előválasztások sajátossága, hogy nem állami szinten szabályozott politikai versenyt jelentenek, kereteit a pártok szabadon határozhatják meg. Emiatt az előválasztásoknak számos megvalósítási lehetősége van (pl. nyitott/zárt jelölti kör, helyi vagy országos jelölt kiválasztása, csak tagok szavaznak vagy szélesebb kör számára biztosítják a részvétel lehetőségét), amelyek eredményezhetnek fokozott figyelmet és új lendületet az érintettek számára, okozhatnak viszont nehezen kezelhető problémákat is. A túlságosan nyitott előválasztás például azt az érzetet is kiválthatja a párttagokban, hogy a még megmaradt befolyásukat is elveszítik.[48] Emiatt az előválasztás egyszerre jelent lehetőséget és kockázatot a pártok számára, amiket az aktuális magyar ellenzéki szereplők más módon kezeltek 2021-ben és 2025-ben.

A magyar politikában a 2010 utáni időszakban fokozatosan felerősödtek azok az érvek, amelyek előválasztás révén tervezték egy új Orbán Viktor-ellenes, széles szövetség kialakítását. 2021 szeptemberében és októberében tartották az első jelentős, az akkori ellenzéki pártok döntő többségére kiterjedő előválasztást, egyszerre igazodva az ellenzéki kooperáció kényszerűségéhez, kifejezve ugyanakkor az ellenzéki szövetségben részt vevők sokszínűségét és tiszteletben tartva a korábban kialakult erőviszonyokat.[49] A két forduló során mozgósított összesen közel 800 ezer választó részvételével zajló eseményt a médiában később

48 Villaplana–Megías–Barberá 2025, 86–89.
49 Hajdú 2022, 89–92; Ilonszki–Vajda 2024, 60–61.

is a 2022-es ellenzéki kampány legsikeresebb kezdeményezéseként értékelték, hosszabb távon mégis megosztónak bizonyult országos és helyi szinten is, továbbá az akkor felszínre került Márki-Zay Péter–DK–Jobbik konfliktusrendszer a teljes kampányidőszakra fennmaradt.[50]

A 2024-es EP-választás után jelentősen átalakult magyar pártrendszerben újra központi kérdéssé vált, hogy az ellenzék milyen módon dönt a verseny központi terepének számító egyéni választókerületekben[51] induló jelöltekről, illetve lesz-e bármilyen kooperáció a Tisza és a többi ellenzéki párt között. A Tisza Párt végül azt a döntést hozta, hogy más ellenzéki pártok aktív politikusait nem engedi be a jelöltjei közé akkor sem, ha 2022-ben megnyerték választókerületüket, viszont szervez egy saját, szűrt személyek részvételével zajló előválasztást, amire 2025 novemberében került sor, végül 104 választókerületben. A párt rendkívül szűk tagsági körét nem bővítették, ugyanakkor a Tisza Szigetekben koncentrálódó, fentebb tárgyalt aktivistabázist, illetve a pártot korábban anyagilag támogatókat az előválasztás révén választókerületi struktúrába szervezhették. További előnyt jelentett, hogy a két forduló, az induló személyek köre két hétig folyamatos témát szolgáltatott a médiának és a párt szimpatizánsainak, továbbá az előző fejezetben tárgyalt bevonás- és élményközpontú gondolkodásmód újabb megjelenési formájává vált. A párt saját közlése szerint a két fordulóban összesen közel 300 ezer választó vett részt, ami jóval alacsonyabb létszám a 2021-es értékekhez képest. Így a Tisza 2025-ös előválasztása egyszerre több funkciót betöltve, hatékonyan szolgálta a párt kampányát. Élményt nyújtott támogatóinak, biztosította a média figyelmét olyan témában, amit a párt diktálhatott, megerősítette helyi láthatóságát és gyakorlatilag megpecsételte a korábbi ciklusok ellenzéki politikusainak sorsát.

50 Tóka 2022, 380–381.

51 Tóth 2017, 44–45; Hajdú 2022, 87–88.

A lokális elit hatalmi harca – választókerületi küzdelmek

A szórakoztatás és a bevonás szempontjai mentén szervezett akciók tárgyalása során már megjelent a lokális dimenzió jelentősége, amit az egyéni választókerületekben zajló verseny, illetve ott induló jelöltek fejezhetnek ki a legteljesebben. A hivatalos felületeken még mandátumot szerző jelöltekről sem áll rendelkezésre minden olyan adat, amelyek felhasználásával teljes körű, empirikusan is stabil alapokra támaszkodó, generális képet alkothatnánk az országos listát állító pártok egyéni választókerületi jelöltjeiről. Az elérhető adatok inkább a jelöltek általános szociodemográfiai profiljának, illetve néhány, részletesebb adatokat kínáló választókerület egyedi helyzetképének elemzését teszik lehetővé. Emiatt a tanulmány már részletesebben ezt a kérdéskört nem érinti, alaposabb bemutatása további publikációkat igényel.

A Fidesz–KDNP 41 új egyéni jelöltje elsősorban a helyi politikából (pl. polgármesterek – Antal Szabolcs, Hajdú-Bihar 3.; alpolgármesterek – Kónya István, Békés 3.), a kormányzatból (pl. miniszterek – Hankó Balázs, Pest 6.; államtitkárok – Steiner Attila, Budapest 3.) és a közigazgatásból érkezett (pl. kormányhivatal vezetők – Takács Árpád, Békés 1.; járási hivatal vezetők – Cseh Tamás, Bács-Kiskun 2.). A Tisza jelöltjei végzettség és korábbi foglalkozás, tevékenység alapján négy nagyobb csoportot alkotnak: vállalkozók, orvosok, helyben jelentős jogi munkakört betöltők (ügyvédek vagy önkormányzati részlegeket vezetők), korábban fegyveres testületeknél szolgálók. A vállalkozói kör további alcsoportokra bontható: vidéki nagyvállalkozók, helyi kisvállalkozók, transznacionális cégek alkalmazottai és beszállítói. Szintén a korábbi, 2010–2026 közötti baloldali ellenzéki elittől eltérő karakterjegyük, hogy a politikai előélet szempontjából is sokkal inkább „kisvárosiak" a Tisza képviselői (legalábbis azok, akiknek a 2026-os kampány előtt is volt politikai aktivitása). Míg a korábbi baloldali pártoktól bevett gyakorlat volt (a DK és az MKKP 2026-ban is alkalmazta) fővárosi és nagyvárosi politikusok indítása vidéki körzetekben, addig a Tisza tudatosan keresett meg és hozott helyzetbe olyan személyeket, akik korábban már indultak választáson és akár mandátumot is szereztek (pl. Békés 1., Hajdú-Bihar 6., Jász-Nagykun-Szolnok 4.). A Mi Hazánk jelöltjei között jelentős arányt képviseltek kisvállalkozók, kistermelők, akik-

nek döntő többsége nem a választókerülete központi településén él és dolgozik, viszont a helyi politikai életbe önkormányzati vagy megyei közgyűlési képviselőként már élénken bekapcsolódott. A DK elsősorban a párthoz hosszabb ideje kapcsolódó, helyi kötődéssel is rendelkező jelölteket indított, akik közül viszont több megyében is hiányoztak a jelentősebb helyi befolyással rendelkező, 2022-ben és 2024-ben még a párt jelöltjeként szereplő politikusok (pl. polgármesterek).

Röviden összefoglalva a választókerületek döntő többségében a lokális elitek küzdelme érvényesült a 2026-os kampány keretében, amelyben a Fidesz–KDNP jelöltjei képviselték a politikai-intézményi elitet, a Tisza jelöltjei az állam és a piac metszetét képező szférák elitjét, a Mi Hazánk és a DK jelöltjei pedig saját szubkultúrájukban alakítottak ki maguknak meghatározó szerepet. Ennek hatására az egyéni választókerületi küzdelmek is jelentősen átalakultak 2026-ra, egyszerre váltak a tanulmány első pontjában tárgyalt társadalmi változások, valamint a második pontban tárgyalt politikai logikát érintő új szempontok és célok megtestesítőivé. További részleteik feltárása és bemutatása újabb kutatások tárgyát képezheti.

Összegzés

A 2026-as országgyűlési választás kampánya a társadalomban, a külső és belső gazdasági, politikai körülményekben bekövetkező változások hatására a korábbi bő másfél évtizedtől jelentősen különböző helyzetben, hangulatban zajlott. A változásokra a Tisza Párt, a Fidesz–KDNP és a Mi Hazánk eltérő, ugyanakkor egyaránt a szórakoztatás, bevonás, lokalitás szempontjai mentén megfogalmazott választ adott. A 2026-os választás kampányának egyik fontos tapasztalata, hogy a magyar választók már nem önmagában az *infotainment*-logikát követő, bulvár világából is merítő politikai stratégiára rezonálnak, hanem olyan tevékenységre, amely felismerte, hogy a politika a 2020-as évekre nem a szórakoztatóipartól elkülönülve létezik, hanem annak minimum a versenytársa, sok választó gondolkodásában akár annak részeként is működhet. A Tisza Szigetek akciói, a Tisza Párt előválasztása, Magyar Péter kampánykörútjai, a Fidesz–KDNP által meghirdetett Harcosok Klubja és Digitális Polgári Körök, a Mi Hazánkhoz kapcsolódó Bűnva-

dászok egyaránt erre a változásra adott válaszként jelentek meg a magyar politikában. Azok a pártok, amelyek az utóbbi időszakban nem tudtak hasonló akciót, tevékenységet kínálni a választók számára, gyenge eredményt értek el a választáson, vagy az országos lista állításáig sem jutottak el. További kutatásokat igényel annak feltárása, hogy mindez hogyan jelent meg az egyéni választókerületekben, milyen módon járult hozzá a Tisza Párt nagyarányú győzelméhez. A kampány időszakán túlmutató kérdés, hogy ez a logika milyen mértékben fogja meghatározni a 2026-os választást követően kezdődő új parlamenti ciklust, hogyan lehet ezen keresztül még fokozni a politika eljuttatását a választók hétköznapjaiba.

Irodalom

Bene, Márton – Farkas, Xénia 2022: Ki mint vet, úgy arat? A 2022-es választási kampány a közösségi médiában. *Századvég,* 2, 131–160.

Bíró Nagy, András – Róna, Dániel 2011: Tudatos radikalizmus. A Jobbik útja a parlamentbe, 2003–2010. In Lánczi, András (szerk.) *Nemzet és radikalizmus. Egy új pártcsalád felemelkedése.* Budapest, Századvég Kiadó, 242–283.

Boulianne, Sehlley – Steen-Johnsen, Kari 2025: Civic and political volunteering: the mobilizing role of websites and social media in four countries. *Journal of Information Technology & Politics,* 22. évfolyam, 1, 65–81. https://doi.org/10.1080/19331681.2023.2211974

Branston, Gill 1993: Infotainment: A Twilight zone. *Innovation: The European Journal of Social Science Research,* 6. évfolyam, 3, 351–358.

Brants, Kees – Neijens, Peter 1998: The Infotainment of Politics. *Political Communication,* 15. évfolyam, 2, 149–164.

Cornia, Giovanni Andrea 2023: Inequality and Capabilities in an Era of Rising Instability. *Journal of Human Development and Capabilities,* 24. évfolyam, 4, 468–493.

Enyedi, Zsolt – Benoit, Ken 2011: Kritikus választás 2010. A magyar pártrendszer átrendeződése a bal-jobb dimenzióban. In Enyedi, Zsolt – Szabó, Andrea – Tardos, Róbert (szerk.) *Új képlet. A 2010-es választások Magyarországon.* Budapest, Demokrácia Kutatások Magyar Központja Közhasznú Alapítvány, 17–42.

Enyedi, Zsolt – Körösényi, András 2004: *Pártok és pártrendszerek*. Budapest, Osiris Kiadó.

Fuller, Gregory W. – Johnston, Alison – Regan, Aidan 2020: Housing prices and wealth inequality in Western Europe. *West European Politics,* 43. évfolyam, 2, 297–320.

Gallai, Sándor 2023: Bevezetés: 2022 – A legnehezebb év? In Gallai, Sándor (szerk.) *A legnehezebb év? Magyar politika, 2022*. Budapest, MCC Press, 7–49.

Gárcia del Horno, Rubén – Rico, Guillem – Hernández, Enrique 2024: Do they feel they don't matter? The rural-urban divide in external political efficacy. *West European Politics,* 47. évfolyam, 7, 1447–1472.

Gomez, Raul 2024: How have secularisation and educational expansion affected support for the mainstream right in Western Europe? *West European Politics,* 47. évfolyam, 2, 229–254.

Gunther, Richard – Diamond, Larry 2003: Species of Political Parties. A New Typology. *Party Politics,* 9. évfolyam, 2, 167–199.

Hajdú, András 2022: Koncentráció és szervezettség a siker kulcsa. A választási rendszer működése a 2022-es országgyűlési választás esetében. *Századvég,* 2022, 2, 85–110.

Havlík, Vlastimil 2019: Technocratic Populism and Political Illiberalismin Central Europe. *Problems of Post-Communism,* 66. évfolyam, 6, 369–384.

Helleiner, Eric 2025: International finance and the global polycrisis. *Finance and Space,* 2. évfolyam, 221–236.

Hooghe, Liesbet – Marks, Gary 2026: How does the education cleavage stack up against the classic cleavages of the past? *West European Politics,* 49. évfolyam, 3, 636–668.

Hui Lee, Jin – Park, JungHo – Park, Min Sook 2024: Understanding the community and social determinants in mental health inequity: the impact of mass social distancing during the COVID-19 pandemic. *Cities & Health,* 8. évfolyam, 2, 130–142.

Ilonszki, Gabriella – Vajda, Adrienn 2024: Előválasztási kampány a digitális térben. Esettanulmány a 2021-es ellenzéki előválasztás és a politikai ellenségképzés aspektusairól. *Politikatudományi Szemle,* 33. évfolyam, 1, 57–81.

Ipsos 2025: *What worries the world?* https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2025-08/what-worries-the-world-july-2025.pdf (letöltve: 2026. 05. 27.)

Katz, Richard S. 2011: Political Parties. In Caramani, Daniel (szerk.) *Comparative Politics*. Oxford, Oxford University Press, 219–236.

Kollár, Dávid – Kollár, József 2024: Társadalmi rétegződés Magyarországon. In Stefkovics, Ádám – Pillók, Péter (szerk.) *Századvég Riport 2024. Tanulmányok gazdaságról, politikáról, társadalomról*. Budapest, Századvég Kiadó, 117–142.

Kollár, Dávid – László, Tamás – Szilágyi, Petra 2025: Status quo és ressentiment – A politikai stabilitás és változás igénye Európa országaiban. In Stefkovics, Ádám – Pillók, Péter (szerk.) *Századvég Riport 2025. Tanulmányok gazdaságról, politikáról, társadalomról*. Budapest, Századvég Kiadó, 439–457.

Kolosi, Tamás – Szelényi, Iván 2022: A magyar társadalom és politika változásai 2004 és 2022 között. In Kolosi, Tamás – Szelényi, Iván – Tóth, István György (szerk.) *Társadalmi Riport 2022*. Budapest, TÁRKI, 509–519.

Körösényi, András 2015: A magyar demokrácia három szakasza és az Orbán-rezsim. In Körösényi, András (szerk.) *A magyar politikai rendszer – negyedszázad után*. Budapest, Osiris Kiadó – MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet, 401–422.

Kriesi, Hanspeter 2026: The rise of populism and the new cleavage. *West European Politics.* https://doi.org/10.1080/01402382.2025.2591874

Kriesi, Hanspeter – Grande, Edgar – Lachat, Romain – Dolezal, Martin – Bornschier, Simon – Frey, Tim 2008: *West European Politics in the Age of Globalization*. Cambridge, Camridge University Press.

Lindner, Attila – Novokmet, Filip – Piketty Thomas – Zawisza, Thomas 2021: Political Conflict, Social Inequality, and Electoral Cleavages in the Czech Republic, Hungary, and Poland, 1990–2018. In Gethin, Amory – Martínez-Toledano, Clara – Piketty, Thomas (szerk.) *Political Cleavages and Social Inequalities: A Study of Fifty Democracies, 1948–2020*. Cambridge, Harvard University Press.

Lipset, Martin – Rokkan, Stein 1967: Cleavage structures, party systems and voter alignments: An introduction. In Lipset, Martin – Rokkan, Stein (szerk.) *Party systems and voter alignments: Cross-national perspectives*. New York, Free Press, 1–64.

Marinov, Robert 2020: Mapping the infotainment literature: current trajectories and suggestions for future research. *The Communication Review,* 23. évfolyam, 1, 1–28.

Mény, Yves – Surel, Yves 2002: The Constitutive Ambiguity of Populism. In Mény, Yves – Surel, Yves (szerk.): *Democracies and the Populist Challenge*. Houndmills, Palgrave, 1–24.

Merkovity, Norbert 2022: Választási kampányok az interneten. *Századvég*, 2022, 2, 111–130.

Molnár, Attila Károly – Megadja, Gábor 2024: Válság? Miféle válság? In Stefkovics, Ádám – Pillók, Péter (szerk.) *Századvég Riport 2024. Tanulmányok gazdaságról, politikáról, társadalomról*. Budapest, Századvég Kiadó, 551–563.

Molnár, Balázs – Pach, János – Tar, Dávid 2024: Válságok kora. In Stefkovics, Ádám – Pillók, Péter (szerk.) *Századvég Riport 2024. Tanulmányok gazdaságról, politikáról, társadalomról*. Budapest, Századvég Kiadó, 347–383.

Mudde, Cas 2004: The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition,* 39. évfolyam, 4, 541–563.

Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság 2025: *Médiapiaci jelentés 2025*. Budapest, Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság.

Nolan, Brian – Weisstanner, David 2022: Rising income inequality and the relative decline in subjective social status of the working class. *West European Politics,* 45. évfolyam, 6, 1206–1230.

Pappas, Takis Spyros 2019: *Populism and Liberal Democracy: A Comparative and Theoretical Analysis*. Oxford, Oxford University Press.

Partizán 2026: A Tisza kampánya belülről. Interjú Tóth Péter kampányfőnökkel. *youtube.com,* 2026. 04. 23. https://www.youtube.com/watch?v=8qd7jdvN_kk (letöltve: 2026. 04. 24.)

Scarrow, Susan E. 2013: New Challenges of Intra-Party Democracy: Grassroots Activists, Instant Members, and Cyber-Militants. In Avril, Emanuelle – Zumello, Christine (szerk.) *New Technology, Organizational Change and Governance*. London, Palgrave Macmillan UK, 85–101.

Schäfferle, Eva-Maria – Schmid, Lukas 2026: Between openness and resilience: rethinking citizenship in times ofpolycrisis. *Ethics & Global Politics,* 19. évfolyam, 2, 1–10.

Street, John 2011: *Mass Media, Politics and Democracy*. Houndmills, Palgrave.

Susskind, Daniel 2024: *Growth: A History and a Reckoning*. Cambridge, Belknap Press of Harvard University Press.

Századvég 2026: *Európa a háború küszöbén? Az Európa Projekt-kutatás eredményei 2026-ban*. forrás: https://szazadveg.hu/wp-content/uploads/2026/03/Szazadveg-Az-Europa-Projekt-kutatas-eredmenyei-2026.pdf (letöltve: 2026. 05. 26.)

Taggart, Paul 2018: Populism and unpolitics. In Fitzi, Gregor – Mackert, Juergen – Turner, Bryan S. (szerk.) *Populism and the crisis of democracy: Concepts and theory*. London, Routledge, 79–87.

Taggart, Paul 2022: Populism vs. politics. In Manucci, Luca (szerk.) *The Populism interviews: A dialogue with leading experts*. London, Routledge, 70–72.

Taggart, Paul 2024: The Unpolitics of Brexit. *Politics and Governance,* 12. évfolyam, Article 8164. https://doi.org/10.17645/pag.8164

Teperoglou, Eftichia – Tsatsanis, Emmanouil 2011: A New Divide? The Impact of Globalisation on National Party Systems. *West European Politics,* 34. évfolyam, 6, 1207–1228.

Tóka, Gábor 2022: A 2022-es országgyűlési választások: Adatok és meglepetések. In Kolosi, Tamás – Szelényi, Iván – Tóth, István György (szerk.) *Társadalmi Riport 2022*. Budapest, TÁRKI, 371–388.

Tóka, Gábor 2025: A 2024. évi európai parlamenti választások Magyarországon. In Tóth, István György – Gábos, András – Medgyesi, Márton (szerk.) *Társadalmi Riport 2024*. Budapest, TÁRKI, 457–473.

Tóth, Csaba 2017: Választási rendszer és választások 2014-ben. In Boda, Zsolt – Szabó, Andrea (szerk.) *Trendek a magyar politikában – 2. A Fidesz és a többiek: pártok, mozgalmak, politikák*. Budapest, Napvilág Kiadó – MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet, 43–60.

Villaplana, Ramón F – Megías, Adrián – Barberá, Oscar 2025: Party primaries and turnout: Meso-level explanations. *Party Politics,* 31. évfolyam, 1, 86–100.

Wirz, Dominique S. – Zai, Florin 2025: Infotainment on Social Media: How News Companies Combine Information and Entertainment in News Stories on Instagram and TikTok. *Digital Journalism,* 13. évfolyam, 7, 1249–1270.

Wu, Qiwei Luna – Street Jr., Richard L. 2025: How communicative environments affect college students' mental health help-seeking during COVID-19: a cross-sectional study. *Journal of American College Health,* 73. évfolyam, 1, 380–389.

Ziegler, Stine – Borucki, Isabelle – Weissenbach, Kristina 2025: The digital transformation of party membership: How party members perceive online participation and adapt to it under pandemic circumstances. *Party Politics,* 31. évfolyam, 2, 251–264.

Zollinger, Delia – Attewell, David 2026: Updating cleavage theory for the twenty-first century. *West European Politics,* 49. évfolyam, 3, 591–616.

https://doi.org/10.65295/SZF.2026.2-4

MERKOVITY NORBERT[1]

A magyar politikai kommunikáció kései negyedik korszaka

The Late Fourth Age of Hungarian Political Communication

Absztrakt

A tanulmány a magyar online kampánykommunikáció 2024 utáni átalakulását vizsgálja a politikai kommunikáció negyedik korszakának elméleti keretében. A kései negyedik korszak fogalma a negyedik korszak végszakaszát jelöli, amelyben a korábban kialakult digitális kampányfolyamatok telítődnek, belső feszültségeik kiéleződnek, részben elkülönülő elemeik pedig közös működési rendbe szerveződnek. A tanulmány a magyar digitális kampányok történeti fejlődését négy periódusban rekonstruálja, majd strukturált kvalitatív összehasonlítással veti össze a 2022-es országgyűlési kampány digitális dominanciafázisát a 2024 és 2026 közötti időszak kiválasztott eseteivel. Az elemzés négy dimenzióra összpontosít. Vizsgálja az intézményes és a *grassroots*-kommunikáció szervezett összekapcsolódását, az élő, hosszú és rövid videós formák egymásra épülését, a permanens és vezetőközpontú kampány időbeliségét, valamint a kampány látható és rejtett rétegeinek összefonódását. A kiválasztott esetek a kommunikációs mechanizmusok és a szereplők közötti kapcsolatok feltárását szolgálják, a jelenségek gyakoriságáról és választói hatásáról azonban nem adnak reprezentatív képet. Az elemzés arra utal, hogy a 2024 utáni változás a korábban is ismert kampányelemek szorosabb szervezeti, kommunikációs és technikai összekapcsolódásában ragadható meg. A politikai vezetők kommunikációja, a támogatói hálózatok, az offline mozgósítás, a videós tartalomtermelés és a részben rejtett kampánytevékenység mind szorosabb platformfüggő rendszerbe szerveződött. A vizsgált esetekben ez a Tisza és a Fidesz eltérő szervezeti modelljeiben, az egymásra épülő videós formátumokban, a kampány időbeli kiterjedésében, továbbá a proxyoldalak, a jelöletlen MI-tartalmak és a nehezen azonosítható terjesztők működésében vált láthatóvá. A tanulmány következtetése szerint a kampányintegritás vizsgálatának a finanszírozás mellett a résztvevők, az előállítók, a terjesztők és a politikai felelősség azonosíthatóságára is ki kell terjednie.

Kulcsszavak: politikai kommunikáció, digitális kampány, kései negyedik korszak, *grassroots*-kommunikáció, kampányintegritás

1 Egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem Politológiai Tanszék.

Abstract

This article examines the transformation of online campaign communication in Hungary since 2024 through the framework of the fourth age of political communication. The late fourth age denotes the final stage of the fourth age, in which established processes of digital campaigning become saturated, internal tensions intensify, and partly separate elements are integrated into a shared mode of operation. The article reconstructs the development of Hungarian digital campaigning in four periods and uses a structured qualitative comparison to contrast the digital dominance observed in the 2022 parliamentary election with selected cases from 2024 to 2026. The analysis considers four dimensions: the organized integration of institutional and grassroots communication, the interconnection of live, long-form, and short-form video, the temporality of permanent and leader-centred campaigning, and the intertwining of visible and hidden campaign activity. The selected cases identify communication mechanisms and relationships between actors rather than provide representative evidence of their frequency or electoral effects. The analysis indicates that change after 2024 lies in the closer organizational, communicative, and technological integration of established campaign elements. Political leaders' communication, supporter networks, offline mobilization, video production, and concealed campaign activities became increasingly interconnected within a platform-dependent system. In the cases examined, this configuration appeared in the different organizational models of Tisza and Fidesz, interconnected video formats, the temporal extension of campaigning, and the use of proxy pages, unlabeled AI-generated content, and difficult-to-identify distributors. The article concludes that assessing campaign integrity must extend beyond finance to identifying participants, producers, distributors, and those bearing political responsibility.

Keywords: political communication, digital campaigning, late fourth age, grassroots communication, campaign integrity

A kampány átalakuló szerkezete a magyar online térben

A digitális kampányok magyarországi fejlődése közel három évtizedes történeti ívben vizsgálható. A párthonlapokra épülő korai jelenlétet az e-mailes és SMS-alapú mobilizáció, majd a közösségi oldalak fokozatos térnyerése követte.[2] A 2010-es évek második felére a Facebook a kampányok meghatározó online terévé vált. A platform egyszerre kínált közvetlen megszólalási lehetőséget a politikai szereplőknek, kompenzációs felületet a médiában gyengébb pozíciókkal rendelkező pártok-

2 Dányi 2002; Kiss–Boda 2005; Tófalvy 2024.

nak, valamint új eszközöket a követők bevonásához és mozgósításához.[3] A digitális kommunikáció ezzel fokozatosan a kampány kiegészítő eszközéből annak szervező közegévé alakult.

Ez a folyamat 2022-re már kialakult formában volt megfigyelhető. A vezetői platformjelenlét, a videós kommunikáció, a személyhez kötött megszólalások és a hálózati terjedés ekkorra tartósan beépült a magyar kampánygyakorlatba. A 2021-es ellenzéki előválasztás megmutatta a digitális térben zajló ellenségképzés és morális szembeállítás identitásképző erejét. A következő évi országgyűlési kampány pedig azt jelezte, hogy egy külső sokk rövid idő alatt átrendezheti a politikai vezetők előzetesen kialakított ügystratégiáit és kommunikációs hangsúlyait.[4] A perszonalizáció, az affektív kommunikáció és a gyors reaktivitás tehát már a 2024 előtti magyar digitális kampány meghatározó vonásai közé tartozott.

A közösségi platformok jelentősége ugyanakkor túlmutat a politikai tartalmak új terjesztési csatornáin. Technikai architektúrájuk alakítja, hogy milyen kommunikációs cselekvések végezhetők el, milyen tartalmak szerezhetnek láthatóságot, és miként kapcsolódhat össze az online részvétel az offline politikai aktivitással.[5] A politikai szereplők ezért egyszerre rendelkeznek nagyobb közvetlen kommunikációs mozgástérrel, és válnak függővé a platformok változó felületeitől, algoritmikus rangsorolásától, tartalmi szabályaitól és üzleti döntéseitől. A kampány ebben a környezetben technológiai, szervezeti és kommunikációs viszonyok együttese.

A 2024-es európai parlamenti választási kampány ezen a hosszabb fejlődési pályán jelentett fordulópontot. Magyar Péter gyors felemelkedése és a Tisza Párt áttörése megmutatta, hogy a platformokon megszerzett személyes láthatóság rövid idő alatt mozgalmi szerveződéssel és pártépítéssel kapcsolódhat össze.[6] A választást követően a vezetői kommunikáció, az országjárások, a Tisza Szigetek hálózata és a digitálisan koordinált önkéntesség a folyamatos politikai működés részei lettek. A Fidesz 2025-től a Harcosok Klubja, a Digitális Polgári Körök

3 Bene–Farkas 2018; Bene–Somodi 2018; Lilleker et al. 2017.
4 Farkas–Burai–Bene 2024; Szabó Palócz 2024.
5 Bossetta 2018; Theocharis et al. 2023.
6 Benedek 2026.

és a visszatérő videós formátumok létrehozásával építette tovább saját mozgósítási rendszerét. A 2026-os országgyűlési kampányban így mindkét meghatározó politikai oldalon szorosan összekapcsolódott a politikai vezető, a támogatói hálózat, a tartalomtermelés és az offline aktivitás.

A kampány technikai környezete ugyancsak átalakult. A generatív mesterséges intelligencia gyorsabbá és olcsóbbá tette a tartalmak előállítását, lehetővé tette a megszólítások nagyobb léptékű variálását, illetve bővítette az automatizált kampánytevékenység lehetőségeit.[7] Ugyanekkor nehezebbé vált a politikai kommunikáció forrásának, finanszírozásának és felelősségi viszonyainak azonosítása. A digitális kampány szabályozási problémája ezért már a hirdetések ellenőrzésén túl a fizetett közvetítők, a célzott tartalmak, a platformszabályok és a részben rejtett kampányaktivitások átláthatóságát is érinti.[8] A kampányintegritás ebben a tanulmányban a kampánytevékenység forrásának, finanszírozásának, szervezeti kapcsolatainak és politikai felelősségének azonosíthatóságára utal.

Ezeknek a fejleményeknek az értelmezéséhez Jay Blumler negyedik korszakról szóló tézise kínál elméleti kiindulópontot. A negyedik korszakot a kommunikációs bőség, a szereplői kör fragmentálódása, az intézményes és *grassroots*-kommunikáció kettőssége, valamint a politikai kommunikációs ökológia növekvő bizonytalansága jellemzi.[9] Jelen tanulmány a kései negyedik korszak fogalmával e fejlődés végszakaszát ragadja meg. A fogalom nem önálló ötödik korszakot jelöl. A negyedik korszak meghatározó folyamatai ebben a szakaszban telítődnek, belső feszültségeik kiéleződnek, korábban részben elkülönülő elemeik pedig közös működési rendbe szerveződnek.

A magyar kampánykommunikációban a végszakasz kezdete 2024-re tehető. Előfeltételei a 2019 után kialakult digitális dominanciafázisban épültek ki, teljes szerkezete pedig a 2026-os országgyűlési kampányban vált láthatóvá. A tanulmány központi kérdése, hogy milyen szerkezeti változások különítik el a 2024 után kibontakozó kampánykommunikációt a digitális dominancia 2022-ben már megfigyelhető formájától,

7 Foos 2024.
8 Dommett 2020.
9 Blumler 2016.

és ezek mennyiben értelmezhetők a politikai kommunikáció negyedik korszakának kései szakaszaként.

A kérdés megválaszolásához a tanulmány strukturált kvalitatív összehasonlítást alkalmaz. A 2022-es országgyűlési kampányt viszonyítási pontként kezeli, majd négy dimenzió mentén vizsgálja a 2024 és 2026 közötti átalakulást. Az elemzés az intézményes és a *grassroots*-kommunikáció integrációjára, az élő, hosszú és rövid videós formák egymásra épülésére, a permanens és vezetőközpontú kampány időbeliségére, valamint a kampány látható és rejtett rétegeinek összefonódására összpontosít. A tanulmány fő állítása szerint a kései negyedik korszak újdonsága a korábban is ismert digitális kampányelemek szerkezeti integrációjában ragadható meg. A vezetői kommunikáció, a támogatói hálózat, az offline mozgósítás, a videós tartalomtermelés és a részben rejtett kampánytevékenység 2024 után mind szorosabb platformfüggő rendszerbe rendeződött.

A kései negyedik korszak mint értelmezési keret

A kései negyedik korszak a negyedik korszakon belüli szerkezeti átrendeződés értelmezésére szolgál. A magyar eset vizsgálatához azt kell tisztázni, miként változott meg az intézményes és az alulról induló kommunikáció kapcsolata, majd milyen konfigurációba rendeződtek ezek a kapcsolatok 2024 után.

Jay Blumler és Dennis Kavanagh a politikai kommunikáció harmadik korszakát még az információs bőség, a felgyorsult verseny, a professzionalizáció és a fokozódó kommunikációs nyomás felől ragadta meg.[10] Blumler később a digitális kommunikáció térnyerését már önálló korszakváltásként értelmezte. A negyedik korszak szerkezeti újdonságát a politikai kommunikációs ökológia kettéválásában látta. Az intézményes politikai kommunikáció mellett megerősödött a *grassroots*-szint, amelyben az állampolgárok, mozgalmak, közösségek és különféle hálózati szereplők közvetlenebbül vesznek részt a politikai tartalmak előállításában, terjesztésében és értelmezésében.[11] A *grassroots* jelző a ta-

10 Blumler–Kavanagh 1999.
11 Blumler 2016.

nulmányban nem teljes szervezeti autonómiát jelent. A részvétel helyi, önkéntes és hálózati formáira utal, amelyek eltérő mértékben kapcsolódhatnak a pártközpontokhoz, és szervezett kampányfeladatok ellátására is kiterjedhetnek. A két szint különböző működési elveket követ, mégis folyamatosan keresztezi egymást. Ez nagyobb kommunikációs önállóságot biztosít a politikai szereplőknek, miközben fragmentáltabbá, bizonytalanabbá és nehezebben ellenőrizhetővé teszi a teljes kommunikációs környezetet.

Az intézményes és a *grassroots*-szintek kapcsolata a hibrid médiarendszerben bontakozik ki. A pártok, a politikai vezetők, a sajtó, a platformok, a közvetítő szereplők és a felhasználói hálózatok kölcsönösen alakítják a politikai tartalmak láthatóságát és jelentését.[12] Az üzenetek több kommunikációs rétegen haladnak keresztül, miközben újrakódolódnak, átkereteződnek és eltérő közönségekhez igazodnak. A negyedik korszak ezért széttartó kommunikációs ökológiaként működik, amelyben a politikai cselekvés intézményes és közösségi formái egyszerre különülnek el és fonódnak össze.

A magyar eset értelmezésében Blumler kettős ökológiája azért fontos, mert a kései szakaszban az intézményes és a *grassroots*-kommunikáció kapcsolata szervezettebbé válik. A digitális környezet már korábban is számos érintkezési pontot hozott létre a két szint között, a 2024 után kibontakozó konfigurációban azonban ezek a kapcsolatok részben formalizált kampányhálózatokká sűrűsödnek.[13] A politikai vezető, a pártközpont, a támogató közösség, a közvetítő szereplők és a platformokon zajló tartalomterjesztés közös működési rendbe kapcsolódik. A 2019 utáni fejlemények ennek feltételeit teremtették meg.[14]

A kései negyedik korszak fogalma a korábban elkülönülő kampányelemek tartós összekapcsolódására irányítja a figyelmet. A platformfüggőség, a vezetőközpontú kommunikáció, a támogatói hálózatok, a videós tartalomtermelés és a részben rejtett kampánytechnikák önmagukban korábban is jelen voltak. A korszak kései szakaszát az különbözteti meg, hogy ezek közös működési rendbe szerveződnek. Szerkezeti integrációról akkor beszélhetünk, amikor a politikai szereplők,

12 Chadwick 2017; Gurevitch–Coleman–Blumler 2009.
13 Blumler 2016; Sorensen 2024.
14 Bene–Merkovity 2026.

a támogatói hálózatok, a szervezeti feladatok, a kommunikációs formátumok és a terjesztési folyamatok tartósan, ismétlődően és egymás működését támogatva kapcsolódnak össze. A „kései" jelző az alapvető működési logikák telítődésére, belső feszültségeik kiéleződésére és szorosabb összekapcsolódására utal. Nem feltételezi a negyedik korszak közeli lezárulását vagy egy ötödik korszak szükségszerű megjelenését. A következő fejezet a magyar digitális kampányok történeti ívét tekinti át, hogy elkülöníthetővé váljon a 2019-ben kezdődő digitális dominanciafázis és a 2024-től kibontakozó kései szakasz.

A magyar digitális kampányok négy periódusa

A jelen tanulmány számára a magyar digitális kampányok története nem csupán háttér. Ebben a közel harmincéves ívben vált láthatóvá, miként jutott el az online politikai kommunikáció a kísérleti jelenléttől addig a pontig, ahol már maga szervezte a kampány ritmusát, hordozóit és láthatósági feltételeit.[15] A digitális fejlődés négy szakaszban írható le. Ez a periodizáció nem lezárt történeti séma, mégis segít azonosítani azokat a fordulópontokat, amelyek után a korábbi leírás már szűknek bizonyult.[16]

Az első szakasz az 1990-es évek közepétől 2006-ig tartott. Ebben az időszakban a pártok internetes jelenléte még elsősorban a honlapokra épült, amelyek tájékoztató és reprezentációs funkciót töltöttek be. A digitális kampány ekkor még a politikai verseny peremén helyezkedett el. A pártok programot, híreket, vezetői portrékat és alapinformációkat tettek közzé, miközben a kampány fő tere továbbra is a hagyományos média maradt. A korszak valódi újdonságát a 2002-es választás körüli digitális mobilizáció adta, amikor az e-mailes és SMS-es láncüzenetek a kampány kiegészítésén túl saját terjesztési logikát is létrehoztak.[17] Ekkor vált először érzékelhetővé, hogy az online kampány nem teljesen azonos a pártközpontok által közvetlenül irányított kommunikációval.

15 Uo.; Kiss–Boda 2005.
16 Bene–Merkovity 2026.
17 Dányi 2002; Kiss–Boda 2005; Merkovity 2022.

A második szakasz 2006 és 2014 közé tehető. Ekkor az online eszközök stabilan beépültek a kampányeszköztárba, és a párthonlapok mellett megjelentek a blogok, a közösségi oldalak és a személyesebb megszólalási formák. Ez a korszak a perszonalizáció erősödését is magával hozta. Gyurcsány Ferenc blogja, majd Orbán Viktor videóblogja azt jelezte, hogy a digitális tér a politikai vezetők személyesebb, közvetlenebb és folyamatosan karbantartott jelenlétének kedvezett.[18] Az iWiW és a Facebook korai használata szintén ebbe az irányba mutatott. A hangsúly ekkor már nem a jelenléten volt, hanem az üzenetek célba juttatásán, a támogatók szervezésén és a vezetői karakter erősítésén.

A harmadik szakasz 2014 és 2019 között bontakozott ki, és ezt a periódust az aszimmetrikus kommunikáció időszakának tekinthetjük. A Facebook ekkor vált a kampányok első számú platformjává, a politikai szereplők pedig mind intenzívebben igazodtak a hálózati logikához. A korszak sajátossága az volt, hogy az ellenzék számára az online tér stratégiai kompenzációs felületként működött, mivel a hagyományos médiaviszonyok jóval szűkebb mozgásteret hagytak. A kormánypártok ezzel szemben még hosszabb ideig támaszkodtak a hagyományos médiarendszer erőforrásaira, jóllehet fokozatosan ők is erősítették közösségimédia-jelenlétüket.[19] A Facebook-dominancia mellett ekkor vált tartóssá a perszonalizáció, a vizuális önbemutatás és a virális terjedésre alkalmas kampánytartalmak szerepe is.

A negyedik periódus 2019-ben kezdődött, és a digitális kampány dominanciafázisaként írható le. A digitális tér ekkortól a politikai verseny egészét szervező közeggé vált.[20] A kampány többplatformossá vált. Ezzel párhuzamosan a tágabb kormányzati politikai kommunikációban is elkülönülő platformfunkciók alakultak ki. A magyar kormányzati szereplők Twitter-tevékenysége például azt mutatta, hogy a felület a nemzetközi közönség megszólításának önálló csatornájaként működött.[21] A politikai hirdetések volumene is nőtt, és megerősödtek a részben kiszervezett kampánytechnikák. A Megafon és a hozzá kapcsolódó kormánypárti influenszerhálózat felemelkedése jól jelezte, hogy a hi-

18 Horváth 2007; Merkovity 2022; Tófalvy 2024.
19 Bene–Farkas 2018; Bene–Somodi 2018.
20 Bene–Merkovity 2026.
21 Kacziba 2023.

vatalos pártkommunikáció mellett nagyléptékű közvetítői infrastruktúra is kiépült.[22] A 2022-es országgyűlési kampányban ez a dominanciafázis már kialakult formában volt megfigyelhető.

A 2024-es európai parlamenti választás a perióduson belüli fordulópontot jelentette. Magyar Péter gyors felemelkedése és a Tisza Párt áttörése megmutatták, hogy a platformok személyes láthatóságot, mozgalmi szerveződést és pártépítést képesek rövid idő alatt egymáshoz kapcsolni.[23] Ezt az időpontot a negyedik korszak kései szakasza kezdetének tekinthetjük. A változás túlmutatott a digitális kampány újabb mennyiségi bővülésén. A vezetői kommunikáció, a támogatói hálózatok, a videós tartalomtermelés és a permanens mozgósítás szerkezetileg összekapcsolódott.

A negyedik periódus ezért két belső szakaszra tagolható. A 2019 és 2024 közötti dominanciafázis a feltételek kiépülésének időszaka, a 2024 utáni szakaszt pedig az addig részben elkülönülő kampányelemek szerkezeti összekapcsolódása jellemzi. Az összehasonlítás következő része azt vizsgálja, milyen mechanizmusok választják el ezt a konfigurációt a 2022-ben már kialakult digitális dominanciaformától.

Az összehasonlítás szempontjai és forrásai

A tanulmány strukturált kvalitatív összehasonlítással vizsgálja a magyar digitális kampánykommunikáció 2024 utáni átalakulását. A 2022-es országgyűlési választási kampány a digitális dominancia már kialakult formáját képviseli, amelyben a platformok, a személyhez kötött kommunikáció, a videós tartalmak és a kiszervezett kampánytechnikák egyaránt jelen voltak.[24] Ehhez viszonyítva vizsgálható, hogy a 2024 és 2026 közötti időszak milyen szerkezeti változásokat hozott.

Az összehasonlítás négy dimenzióra épül. Az első az intézményes és a *grassroots*-kommunikáció kapcsolata. A második az élő, hosszú és rövid videós formátumok egymásra épülése. A harmadik a permanens és vezetőközpontú kampány időbelisége. A negyedik a kampány látha-

22 Mikola 2026.
23 Benedek 2026.
24 Bene–Merkovity 2026; Merkovity 2022; Mikola 2026.

tó és rejtett rétegeinek összefonódása. Az első dimenzió Blumler kettős kommunikációs ökológiáját teszi vizsgálhatóvá, a további három pedig azt követi, hogy a szerkezeti integráció miként jelenik meg a kommunikációs formátumok, a kampány időbelisége és a felelősségi viszonyok szintjén. A forrásbázist tudományos kutatások, hivatalos párt- és vezetői csatornák, szervezeti dokumentumok, kampányesemények, videós műsorok, valamint sajtó- és tényfeltáró anyagok alkotják. Az esetek célzott kiválasztása arra irányult, hogy mindkét meghatározó politikai oldalon azonosíthatóvá váljanak a négy dimenzió működési módjai, és ezek összevethetők legyenek a 2022-es viszonyítási ponttal.

Az elemzés célja a kommunikációs mechanizmusok és a szereplők közötti kapcsolatok feltárása. A kiválasztott esetek nem alkotnak reprezentatív kampánykorpuszt, ezért a tanulmány tartózkodik a különböző formátumok gyakoriságára vagy általános súlyára vonatkozó kijelentésektől. Az összehasonlítás azt vizsgálja, hogy a korábban is jelen lévő kampányelemek milyen kapcsolatba kerültek egymással, és ez miként alakította át a kampány szerkezetét.

A kései negyedik korszak a 2026-os kampányban

A vizsgált 2026-os kampányjelenségek újdonsága nem vezethető vissza egyetlen technológiai eszközre vagy kommunikációs formára sem. A videó, a politikai influenszer, a permanens kampány és a platformfüggőség már korábban megjelent a magyar politikai kommunikációban. A változás abban ragadható meg, hogy ezek az elemek 2024 után szorosabb és szervezettebb rendszerbe kerültek. A következő négy dimenzió ennek a konfigurációnak az eltérő oldalait mutatja be.

Az intézményes és a grassroots*-kommunikáció integrációja*

A 2022-es kampányban már jelentős szerepet játszottak a hivatalos pártkommunikáción kívül elhelyezkedő közvetítők. A Megafon és a hozzá kapcsolódó politikai influenszerek a kormánypárti üzenetek felerősítésében, fizetett terjesztésében és informálisabb nyelvre fordításá-

ban vettek részt. Formálisan elkülönültek a Fidesztől, tényleges működésük azonban a kormánypárti kampány kommunikációs kapacitását növelte.[25] A modell alapvetően közvetítői infrastruktúrát hozott létre, amely párhuzamosan működött a párt és a politikai vezetők hivatalos csatornáival.[26]

A Tisza 2024 utáni szervezetépítése eltérő kapcsolatrendszert alakított ki. A Tisza Szigetek hivatalos önmeghatározásuk szerint nem képezik a párt szervezeti egységeit. Helyi, alulról szerveződő civil közösségként működnek, ugyanakkor céljaik között szerepel a Tisza Párt politikai munkájához való kapcsolódás. A központi információk eljuttatása kijelölt kapcsolattartókon keresztül történik, a Tisza Világ felülete pedig események, feladatok és úgynevezett kihívások szervezését, teljesítését és jóváhagyását teszi lehetővé. Az önkéntesek központi kampányfeladatokat, köztük szórólapozást, kopogtatást, rendezvényi és logisztikai munkát is vállalhatnak.[27] A helyi közösség és a pártközpont közötti viszony így egyszerre őriz civil és kampányszervezeti elemeket.

Az akkori kormánypárti oldalon a Harcosok Klubja és a Digitális Polgári Körök egymást kiegészítő hálózatként épültek fel. A Harcosok Klubja a konfliktusosabb digitális fellépést, a gyors reakciót és az aktív tartalomterjesztést helyezte előtérbe. A Digitális Polgári Körök szélesebb, regisztrált támogatói közösségként jelentek meg, amelyhez országjárások és személyes találkozók is kapcsolódtak. A Harcosok Órája visszatérő videós műsor a vezetői kommunikációt, az aktivisták megszólítását és a digitális mozgósítást kapcsolta össze. Orbán Viktor saját megfogalmazásában is egységes politikai feladatként kezelte az online jelenlétet és annak offline következményeit.[28]

A 2022-es és a 2024 utáni modellek közötti különbség nem pusztán a párton kívüli szereplők jelenlétében rejlik. A Megafon elsősorban a központi kampány üzeneterősítő és terjesztő rétegeként működött.

25 Mikola 2026.

26 Horváth–Polyák–Urbán 2025.

27 Tisza Párt 2025; Tisza Párt: TISZA Szigetek; Tisza Párt: Csatlakozz a TISZA Önkénteseihez!; Tisza Párt: Kérdésed van? Itt találod a választ.

28 Lovas–Vorák 2025; Magyar Nemzet 2025a; Magyar Nemzet 2025b; Magyarország Kormánya 2025a; Magyarország Kormánya 2025b; Magyarország Kormánya 2025c; Magyarország Kormánya 2025d.

A Tisza Szigetek, a Tisza Világ, a Harcosok Klubja és a Digitális Polgári Körök a közösségépítést, az identitásképzést, a feladatkiosztást, az offline mozgósítást és az online terjesztést is összekapcsolják. A *grassroots*-formák ebben a szerkezetben az intézményes politika által használt és részben koordinált kampányerőforrássá válnak. A kései negyedik korszak egyik szerkezeti sajátossága így az intézményes és a *grassroots*-kommunikáció közötti határ szervezett átjárhatósága.

Az élő, hosszú és rövid videós formák összekapcsolódása

A videó és az élő közvetítés már a 2022-es kampányban is jelen volt. Az ellenzéki szövetség programbemutatóját Facebookon és YouTube-on közvetítették, Márki-Zay Péter országjárásának eseményeiről pedig rendszeresen készültek és kerültek fel videók. Orbán Viktor kampányának nyilvánosan követhető élő eseményei között kiemelt helyet foglalt el a székesfehérvári kampányzáró.[29] A videó ekkor is alkalmas volt a hagyományos médiához való hozzáférés részleges pótlására, valamint a politikai vezető közvetlen megjelenítésére.

A 2024 utáni esetek az élő közvetítések visszatérő és többfunkciós használatát mutatják. Magyar Péter áprilisi Kossuth téri, majd júniusi Hősök téri rendezvényét saját Facebook-oldalán is élőben közvetítették, a felvételek pedig az esemény lezárulta után is elérhetők maradtak. A választást követően 2024 júliusában elindult a Magyar Infó. A műsor első epizódjait heti rendszerességgel tették közzé, ami a kampányeseménytől független, visszatérő vezetői videóformátumot hozott létre.[30]

A Fidesz oldalán a Harcosok Órája töltött be hasonló funkciót. A műsor rendszeres fórumot biztosított a kampány fő témáinak értelmezéséhez, a politikai helyzet keretezéséhez és az aktivisták közvetlen megszólításához. A teljes beszélgetések mellett rövidebb részletek és továbbterjeszthető videók is megjelentek a kormánypárti kommunikációs térben. Az elemzett csatornákon a politikai esemény, a hosszú

29 Bakró-Nagy–Cseke 2022; Márki-Zay 2022; Merkovity 2022.
30 Farkas 2024; Szalay 2024; Tisza Párt 2026.

videós megszólalás és a rövid részletek egymásra épülő formátumrendszere rajzolódott ki.[31]

Ebben a formátumrendszerben az offline esemény egyúttal élő közvetítés, teljes hosszúságú felvétel és később felhasználható audiovizuális nyersanyag. A hosszú formátum a vezetői közvetlenség és a részletesebb értelmezés lehetőségét kínálja. A rövid részletek a figyelem megszerzését, az affektív sűrítést és a gyors terjesztést szolgálják. A vizsgált esetek többplatformos terjesztést mutatnak, viszont nem igazolják minden esetben a tartalmak platformonként eltérő kialakítását. Emiatt pontosabb többplatformos jelenlétről és formátumok közötti átalakításról beszélni, mint következetes platformadaptációról.

A permanens és vezetőközpontú kampány

A permanens kampány nem a 2024 utáni időszakban jelent meg a magyar politikai kommunikációban. A kormányzati kommunikáció, a folyamatos politikai mobilizáció és Orbán Viktor stratégiailag felépített személyes platformjelenléte korábban is átnyúlt a hivatalos kampányidőszak határain.[32] A 2022-es választás előtt Márki-Zay Péter az ellenzéki előválasztást követően több mint százötven kampányfórumon vett részt, miközben Orbán Viktor nyilvános országjárása jóval korlátozottabb és kevésbé követhető volt.[33] A kampány intenzitása ebben az időszakban is jóval korábban emelkedni kezdett, mint ahogy a hivatalos kampányidőszak megnyílt.

Magyar Péter 2024-es megjelenése után a választási kampány, a mozgalomépítés és a vezetői kommunikáció egymást erősítő folyamattá váltak. A júniusi választást nem követte kommunikációs visszavonulás. Júliusban elindult a Magyar Infó, folytatódtak az országjárások, kialakult a Tisza Szigetek hálózata, majd a Tisza Világ az önkéntes munka, az események és a közösségi feladatok szervezéséhez is infrastruktúrát

31 Magyarország Kormánya 2025a.
32 Petrovszki-Oláh 2023; Sonnevend–Kövesdi 2024.
33 Bakró-Nagy–Cseke 2022.

biztosított.[34] A pártépítés így nyilvános és folyamatosan közvetített kampányfolyamattá vált.

A Fidesz 2025-ben, jóval a választás hivatalos kampányidőszaka előtt kezdte meg digitális mozgósítási rendszerének látványos kiépítését. A Harcosok Klubja, a Digitális Polgári Körök és a Harcosok Órája egymást követő létrehozása a vezetői kommunikációt szervezeti és médiainfrastruktúrával egészítette ki. A kampány előkészítése nyílt politikai programmá vált, amelyben az online aktivitás, a regisztrált támogatói közösség, a képzés és az országjárás egyaránt szerepet kapott.[35]

Az időbeli kiterjedés önmagában korábbi jelenség. A kései negyedik korszak sajátosságát az adja, hogy a vezetői jelenlét, a szervezetépítés, a visszatérő videós tartalom, az országjárás és a támogatói hálózat folyamatos kampányciklusban kapcsolódik össze. A választási kommunikáció így kevésbé különíthető el a párt és a politikai vezető mindennapi működésétől. A kampány egyszerre válik szervezetépítési folyamattá, médiatermelési renddé és tartós mozgósítási gyakorlattá.

A kampány látható és rejtett rétegeinek összefonódása

A kiszervezett kampány 2022-ben már elmosta a hivatalos pártkommunikáció határait. A Megafon formálisan elkülönült a Fidesztől, influenszerei ugyanakkor jelentős mennyiségű kormánypárti tartalmat állítottak elő, amelyet fizetett hirdetésekkel terjesztettek. A szervezet és szereplői nyilvánosan azonosíthatók voltak, a párthoz fűződő kapcsolatuk és a finanszírozás rendje azonban kevésbé volt átlátható.[36] A nemzetközi szakirodalom rejtett kampánykommunikációként tárgyalja azokat a gyakorlatokat, amelyekben a hirdető, a politikai kedvezményezett és a célzott közönség közötti kapcsolat a nyilvánosság számára csak részben rekonstruálható.[37]

A 2026-os kampány eltérő szabályozási és platformkörnyezetben zajlott. Az Európai Unió politikai hirdetések átláthatóságáról szóló sza-

34 Szalay 2024; Tisza Párt: TISZA Szigetek; Tisza Párt: Csatlakozz a TISZA Önkénteseihez!; Tisza Párt: Kérdésed van? Itt találod a választ.

35 Lovas–Vorák 2025; Magyar Nemzet 2025a; Magyar Nemzet 2025b.

36 Mikola 2026.

37 Kim et al. 2018.

bályai 2025 októberében váltak teljes körűen alkalmazandóvá. A Meta ugyanekkor megszüntette a politikai, választási és társadalmi ügyekhez kapcsolódó fizetett hirdetések terjesztését az Európai Unióban.[38] A tiltás ugyanakkor nem zárta le a politikai tartalmak fizetett terjesztését. Egy 2026. januári vizsgálat tizennégy fideszes jelölthöz kapcsolódó száznyolcvanegy hirdetést azonosított. Ezek közül százhatvankettő átjutott a platform szűrőjén.[39]

A „Nem a mi háborúnk" Facebook-oldal esete megmutatta, miként alkalmazkodhat a kampány ehhez a környezethez. Az ismeretlen hátterű oldal tizenöt, részben mesterséges intelligenciával előállított háborús videót tett közzé. A tartalmak közül tizenhármat százharminckettő fizetett hirdetésben terjesztettek, és a videók összesen közel nyolcszázezer megtekintést értek el. Vizuális világuk, témájuk és szlogenjeik több ponton kapcsolódtak a Fidesz hivatalos háborús kommunikációjához, miközben a finanszírozó és a szervezeti háttér nem vált egyértelművé.[40]

A kampány további eseteiben proxyoldalak, jelöletlen MI-képek, gyorsan újraalakuló TikTok-hálózatok, álprofilok és külső dezinformációs műveletek is megjelentek. Egyes tartalmakat nehezen azonosítható profilok hirdettek, mások organikus terjedés révén értek el több tíz- vagy százezres közönséget. A választás előtt orosz vagy orosz kötődésű szereplőkhöz kapcsolt narratívák is bekerültek a magyar platformnyilvánosságba.[41]

A 2022-ben megfigyelhető kiszervezett kampány és a 2026-os esetekben megjelenő rejtett kampánygyakorlatok közötti különbség a felelősségi viszonyok további széttagolódásában áll. Az üzenet politikai kedvezményezettje, tartalmi előállítója, technikai készítője, finanszírozója, hirdetője és terjesztője eltérő szereplő lehet. A kampány látható és rejtett rétegei ezzel egymásra épülnek. A generatív MI növeli a tartalomtermelés sebességét és utánzóképességét, a proxyoldalak és álprofilok pedig bizonytalanabbá teszik a politikai felelősség hozzárendelését. A kampányintegritás problémája ezért már a kampánytevé-

38 Európai Bizottság 2025; Meta 2025.
39 Zeller 2026.
40 Dezső 2026a.
41 Pálos 2026; Dezső 2026b; Zverev–Lowe 2026.

kenység felismerhetőségét és a résztvevők azonosíthatóságát is magában foglalja.

A négy dimenzió alapján a kései negyedik korszak nem különálló technológiai újdonságok sorozataként jelenik meg. A vezetői kommunikáció, a szervezett támogatói hálózat, a videós formátumrendszer, a permanens mozgósítás és a részben rejtett kampánytevékenység közös platformfüggő rendszerbe rendeződik. A négy dimenzió együttesen mutatja meg, miként kapcsolódtak össze a korábban részben elkülönülő kampányelemek.

Következtetés

A tanulmány arra kereste a választ, hogy milyen szerkezeti változások különítik el a 2024 után kibontakozó magyar kampánykommunikációt a digitális dominancia 2022-ben már megfigyelhető formájától, és ezek mennyiben értelmezhetők a politikai kommunikáció negyedik korszakának kései szakaszaként. Az összehasonlítás alapján a fordulat nem egyetlen technológiai eszköz vagy kommunikációs forma megjelenéséhez köthető. A videó, a vezetőközpontú kommunikáció, a permanens kampány, a politikai influenszerek és a kiszervezett tartalomterjesztés már 2022 előtt is része volt a magyar politikai versenynek. A 2024 utáni változás ezek szorosabb szervezeti, kommunikációs és technikai összekapcsolódásában ragadható meg. Ez a négy területen megfigyelhető integráció különíti el a 2024 utáni konfigurációt a 2022-ben már kialakult digitális dominanciaformától, és ez indokolja a kései negyedik korszak fogalmának használatát.

A szerkezeti átalakulás egyik központi területe az intézményes és a *grassroots*-kommunikáció kapcsolatának átrendeződése volt. A 2022-es kampányban a Megafon elsősorban a kormánypárti üzenetek felerősítését és terjesztését végző, a hivatalos pártkommunikáció mellett működő infrastruktúrát alkotott. A 2024 után kiépülő támogatói hálózatok ennél több funkciót egyesítettek. A Tisza Szigetek, a Tisza Világ, a Harcosok Klubja és a Digitális Polgári Körök eltérő szervezeti logikával kapcsolták össze a közösségépítést, az identitásképzést, a feladatkiosztást, az offline mozgósítást és az online terjesztést. A *grassroots*-részvétel formái

ezzel az intézményes politika szervezett kampányerőforrásává váltak, miközben továbbra is megőrizték a közösségi, mozgalmi vagy civil szerveződés külső jegyeit.

A videós kommunikáció és a permanens kampány az új szerkezet működését tette láthatóvá. Az élő közvetítés, a hosszabb videós műsor, a kampányesemény teljes felvétele és az ezekből készített rövid részletek egymásra épülő formátumrendszert alkottak. Az offline esemény egyidejűleg szolgált helyszíni mozgósításként, közvetlen vezetői megszólalásként és későbbi digitális tartalmak forrásaként. A kampány időbeli kiterjedése tartós szervezeti gyakorlattá alakította a politikai mozgósítást. Magyar Péter 2024 után megszakítás nélkül kapcsolta össze a nyilvános szereplést, az országjárást, a videós jelenlétet és a pártépítést. A Fidesz 2025-ben kezdte meg digitális támogatói rendszerének kiépítését, még a hivatalos kampányidőszak előtt. A permanencia sajátosságát ezért a vezetői kommunikáció, a szervezetépítés, a médiatermelés és a mozgósítás folyamatos integrációja adta.

A kései negyedik korszak másik meghatározó vonása a kampány látható és rejtett rétegeinek összefonódása. A 2026-os kampányban az üzenet politikai kedvezményezettje, tartalmi előállítója, technikai készítője, finanszírozója, hirdetője és terjesztője több esetben elkülönült egymástól. A proxyoldalak, az álprofilok, a jelöletlen MI-tartalmak és a hirdetési korlátozásokhoz alkalmazkodó technikák tovább bontották a kampánytevékenység korábban is bizonytalan határait. A generatív MI ebben a folyamatban gyorsította a tartalom előállítását, növelte az utánzóképességet, és megkönnyítette a vizuálisan hitelesnek ható, nehezen visszakövethető anyagok előállítását. A technológia jelentősége így a már működő platformlogikák felerősítésében és a felelősségi viszonyok további széttagolásában állt.

Blumler kettős politikai kommunikációs ökológiája ebben a helyzetben eljutott egy késői, belső feszültségeit kiélező szakaszba. Az intézményes és a *grassroots*-kommunikáció továbbra is elkülöníthető működési logikákat követ, kapcsolatuk azonban szervezettebbé és átjárhatóbbá vált. A politikai vezetők közvetlen kommunikációs autonómiája együtt növekedett a platformoktól, a támogatói hálózatoktól és a közvetítő szereplőktől való függéssel. A kommunikációs rendszer centrifugális tendenciái ezzel új formát öltöttek. A szereplők, csatornák és tartalmak

sokasága mellé központilag szervezett integráció társult. A kései negyedik korszak ezért egyszerre jelent nagyobb széttartást és szorosabb kampányszervezeti összekapcsolódást.

Mindez a kampányintegritás értelmezését is kitágítja. Az átláthatóság kérdése már nem korlátozható a politikai hirdetések finanszírozására vagy a pártok hivatalos kampánykiadásaira. Ugyanilyen fontossá vált annak megállapítása, hogy ki vesz részt a kampányban, milyen kapcsolatban áll a politikai szereplőkkel, ki állítja elő és finanszírozza a tartalmat, valamint ki viseli érte a politikai és jogi felelősséget. A platformok saját szabályai, a gyorsan változó terjesztési technikák és a félformális hálózatok működése miatt a kampány felismerhetősége maga is a transzparencia kérdésévé vált.

A strukturált kvalitatív összehasonlítás a változás mechanizmusainak feltárását tette lehetővé, a jelenségek gyakoriságáról és választói hatásáról azonban nem ad reprezentatív képet. További kutatás szükséges a támogatói hálózatok tényleges koordinációjának, a hosszú és rövid videós tartalmak közötti áramlásnak, a platformonkénti terjesztési gyakorlatoknak és a közönségreakcióknak a szisztematikus vizsgálatához. A bemutatott esetek arra utalnak, hogy a 2024-ben megkezdődött átalakulás a 2026-os kampányban már összefüggő szerkezeti konfigurációként jelent meg. A magyar eset ezért megalapozottan értelmezhető a negyedik korszak végszakaszaként, amelyben a korábban kialakult tendenciák telítődnek, egymásba kapcsolódnak, és saját ellentmondásaikat is mind élesebben hozzák felszínre.

Irodalom

Bakró-Nagy, Ferenc – Cseke, Balázs 2022: Márki-Zay Péter keresztül-kasul bejárta az országot a kampányban, Orbán csak a billegő körzetekre koncentrált. *telex.hu,* 2022. 04. 02. https://telex.hu/valasztas-2022/2022/04/02/kampanyhajra-marki-zay-peter-orban-viktor-orszagjaras (letöltve: 2026. 07. 28.)

Bene, Márton – Farkas, Xénia 2018: Kövess, reagálj, oszd meg! A közösségi média a 2018-as országgyűlési választási kampányban. In Böcskei, Balázs – Szabó, Andrea (szerk.) *Várakozások és valóságok: Parlamenti választás 2018.* Budapest, Napvilág Kiadó – MTA TK PTI, 410–437.

Bene, Márton – Merkovity, Norbert 2026: A digitális kampányok története Magyarországon (1996–2024). *Médiakutató,* 27. évfolyam, 1, 55–67.

Bene, Márton – Somodi, Dániel 2018: „Mintha lenne saját médiánk…": A kis pártok és a közösségi média. *Médiakutató,* 19. évfolyam, 2, 7–20.

Benedek, István 2026: Polarizing transition? Opposition strategies and the rise of Péter Magyar and the Respect and Freedom Party (TISZA) in Hungary. *Comparative European Politics,* 24. évfolyam, 1, 24.

Blumler, Jay G. 2016: The fourth age of political communication. *Politiques de communication,* 6, 19–30.

Blumler, Jay G. – Kavanagh, Dennis 1999: The third age of political communication: Influences and features. *Political Communication,* 16. évfolyam, 3, 209–230.

Bossetta, Michael 2018: The digital architectures of social media: Comparing political campaigning on Facebook, Twitter, Instagram, and Snapchat in the 2016 U.S. election. *Journalism & Mass Communication Quarterly,* 95. évfolyam, 2, 471–496.

Chadwick, Andrew 2017: *The hybrid media system: Politics and power.* 2. kiadás. New York, Oxford University Press.

Dányi, Endre 2002: A faliújság visszaszól: Politikai kommunikáció és kampány az interneten. *Médiakutató,* 3. évfolyam, 7, 23–36.

Dezső, Annamari 2026a: A Fidesz fejbelövős horrorvideójára hajazó Facebook-hirdetésekkel szórta meg egy rejtélyes oldal a gödieket. *lakmusz.hu,* 2026. 02. 20. https://lakmusz.hu/2026/02/20/a-fidesz-fejbelovos-horrorvideojara-hajazo-facebook-hirdetesekkel-szorta-meg-egy-rejtelyes-oldal-a-godieket (letöltve: 2026. 07. 28.)

Dezső, Annamari 2026b: Hiába törli a TikTok a fideszes kampányt bizarr AI-videókkal támogató hálózat oldalait, folyton újabbak lépnek a helyükre. *lakmusz.hu,* 2026. 04. 04. https://lakmusz.hu/2026/04/04/hiaba-torli-a-tiktok-a-fideszes-kampanyt-bizarr-ai-videokkal-tamogato-halozat-oldalait-folyton-ujabbak-lepnek-a-helyukre (letöltve: 2026. 07. 28.)

Dommett, Katharine 2020: Introduction: Regulation and oversight of digital campaigning – Problems and solutions. *The Political Quarterly,* 91. évfolyam, 4, 705–712.

Európai Bizottság 2025: *New EU rules on political advertising come into effect.* https://commission.europa.eu/news-and-media/news/new-eu-rules-political-advertising-come-effect-2025-10-10_en (letöltve: 2026. 07. 28.)

Farkas, Judit 2024: Magyar Péter a Hősök terén: Közösen számoljuk fel az Orbán–Tiborcz–Mészáros-részvénytársaságot (frissítve). *szeged.hu,* 2024. 06. 08. https://www.szeged.hu/cikk/vajon-tobben-lesznek-mint-a-bekemenetesek-14-oratol-tuntet-a-hosok-teren-a-tisza-part (letöltve: 2026. 07. 28.)

Farkas, Xénia – Burai, Krisztina – Bene, Márton 2024: Shocking experience: How politicians' issue strategies are shaped by an external shock during campaigns. *Politics and Governance,* 12, 8077.

Foos, Florian 2024: The use of AI by election campaigns. *LSE Public Policy Review,* 3. évfolyam, 3, 8.

Gurevitch, Michael – Coleman, Stephen – Blumler, Jay G. 2009: Political communication—Old and new media relationships. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science,* 625. évfolyam, 1, 164–181.

Horváth, Kata – Polyák, Gábor – Urbán, Ágnes 2025: Outsourced political campaign: Role of pro-government political influencers in spreading hostile narratives in Hungary. *Media and Communication,* 13. évfolyam, 10671.

Horváth, Tamara 2007: A Gyurcsány-blog. In Kiss, Balázs – Mihályffy, Zsuzsanna – Szabó, Gabriella (szerk.) *Tükörjáték: A 2006-os országgyűlési kampány elemzése*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 302–314.

Kacziba, Péter 2023: Magyar kormányzati szereplők digitális diplomáciai tevékenysége a Twitteren (2021–2022). *Pólusok,* 4. évfolyam, 1, 2–26.

Kim, Young Mie – Hsu, Jordan – Neiman, David – Kou, Colin – Bankston, Levi – Kim, Soo Yun – Heinrich, Richard – Baragwanath, Robyn – Raskutti, Garvesh 2018: The stealth media? Groups and targets behind divisive issue campaigns on Facebook. *Political Communication,* 35. évfolyam, 4, 515–541.

Kiss, Balázs – Boda, Zsolt 2005: *Politika az interneten*. Budapest, Századvég Kiadó.

Lilleker, Darren G. – Koç-Michalska, Karolina – Negrine, Ralph – Gibson, Rachel – Vedel, Thierry – Strudel, Sylvie 2017: Social media campaigning in Europe: Mapping the terrain. *Journal of Information Technology & Politics,* 14. évfolyam, 4, 293–298.

Lovas, Gergő – Vorák, Anita 2025: A komment a legjobb fegyver, az egyszerű nem buta, Orbán Viktor a piros ász – erre tanították a harcosokat az edzőtáborban. *telex.hu,* 2025. 10. 20. https://telex.hu/belfold/2025/10/20/harcosok-klubja-edzotabor-beszedek-lazar-janos-orban-balazs-dukasz-magor (letöltve: 2026. 04. 11.)

Magyar Nemzet 2025a: Orbán Viktor: Indul a Digitális Polgári Körök első országjárása. *magyarnemzet.hu,* 2025. 10. 25. https://magyarnemzet.hu/belfold/2025/10/orban-viktor-digitalis-polgari-korok-dpk-orszagjaras (letöltve: 2026. 04. 11.)

Magyar Nemzet 2025b: Itt a bejelentés: Már százezren csatlakoztak Orbán Viktor digitális polgári köreibe. *magyarnemzet.hu,* 2025. 11. 16. https://magyarnemzet.hu/belfold/2025/11/100-ezren-csatlakoztak-orban-viktor-digitalis-polgari-korok (letöltve: 2026. 04. 11.)

Magyarország Kormánya 2025a: Orbán Viktor interjúja a Harcosok Órája csatornának. *kormany.hu,* 2025. 07. 29. https://kormany.hu/hirek/orban-viktor-interjuja-a-harcosok-oraja-csatornanak?isSpecial=true (letöltve: 2026. 04. 11.)

Magyarország Kormánya 2025b: Orbán Viktor előadása a XXXIV. Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktáborban. *kormany.hu,* 2025. 07. 26. https://kormany.hu/hirek/orban-viktor-eloadasa-a-xxxiv-balvanyosi-nyari-szabadegyetem-es-diaktaborban?isSpecial=true (letöltve: 2026. 04. 11.)

Magyarország Kormánya 2025c: Veszély van, Európa a háború küszöbén áll. *kormany.hu,* 2025. 11. 15. https://kormany.hu/hirek/veszely-van-europa-a-haboru-kuszoben-all (letöltve: 2026. 04. 11.)

Magyarország Kormánya 2025d: Orbán Viktor beszéde a Harcosok Klubja „A kezdet" című rendezvényén. *kormany.hu,* 2025. 05. 18. https://kormany.hu/hirek/orban-viktor-beszede-a-harcosok-klubja-a-kezdet-cimu-rendezvenyen (letöltve: 2026. 07. 28.)

Márki-Zay, Péter 2022: Csak felfelé! Az emelkedő Magyarország programja. *markizaypeter.hu,* 2022. 03. 08. https://markizaypeter.hu/facebook-event/csak-felfele-az-emelkedo-magyarorszag-programja/ (letöltve: 2026. 07. 28.)

Merkovity, Norbert 2022: Választási kampányok az interneten: Magyar trendek a kilencvenes évek közepétől a 2022-es országgyűlési választási kampányig. *Századvég,* 2. évfolyam, 2, 111–130.

Meta 2025: *Ending political, electoral and social issue advertising in the EU in response to incoming European regulation.* https://about.fb.com/news/2025/07/ending-political-electoral-and-social-issue-advertising-in-the-eu/ (letöltve: 2026. 07. 28.)

Mikola, Bálint 2026: Carpet bombing vs. targeting: The impact of pro-government social media influencers during the 2022 Hungarian general election campaign. *Frontiers in Political Science,* 7, 1672594.

Pálos, Máté 2026: AI-videók, szabálytalan hirdetések, orosz dezinformáció: A kampányban minden eddiginél durvábban próbálták meg zárójelbe tenni a valóságot. *lakmusz.hu,* 2026. 04. 11. https://lakmusz.hu/2026/04/11/ai-videok-szabalytalan-hirdetesek-orosz-dezinformacio-a-kampanyban-minden-eddiginel-durvabban-probaltak-meg-zarojelbe-tenni-a-valosagot (letöltve: 2026. 04. 17.)

Petrovszki-Oláh, László 2023: Viktor Orbán's Facebook activity related to Covid-19 during the first wave of the pandemic. In Winiarska-Brodowska, Małgorzata (szerk.) *The new communication revolution*. Kraków, Jagiellonian University Press, 201–213.

Sonnevend, Julia – Kövesdi, Veronika 2024: More than just a strongman: The strategic construction of Viktor Orbán's charismatic authority on Facebook. *The International Journal of Press/Politics,* 29. évfolyam, 4, 891–918.

Sorensen, Lone 2024: Populist disruption and the fourth age of political communication. *European Journal of Communication,* 39. évfolyam, 1, 71–85.

Szabó Palócz, Orsolya 2024: Előválasztási kampány a digitális térben: Esettanulmány a 2021-es ellenzéki előválasztás és a politikai ellenségképzés aspektusairól. *Politikatudományi Szemle,* 33. évfolyam, 1, 37–60.

Szalay, Dániel 2024: Magyar Péter beismerte, valótlanul vádolta meg a 444-et az EFOTT-on – a politikus elnézést kért. *media1.hu,* 2024. 07. 15. https://media1.hu/2024/07/15/magyar-peter-444-efott-valotlan-vadak-bocsanatkeres-magyarinfo/ (letöltve: 2026. 07. 28.)

Theocharis, Yannis – Boulianne, Shelley – Koç-Michalska, Karolina – Bimber, Bruce 2023: Platform affordances and political participation. How social media reshape political engagement. *West European Politics,* 46. évfolyam, 4, 788–811.

Tisza Párt 2025: TISZA Sziget Etikai Szabályzat. https://www.scribd.com/document/873214437/TISZA-Sziget-Etikai-Szaba-lyzat (letöltve: 2026. 04. 11.)

Tisza Párt 2026: Köszönöm, köszönöm, köszönöm! Holnap közösen történelmet írunk! TV. *magyartisza.hu.* https://magyartisza.hu/hirek/tv (letöltve: 2026. 04. 11.)

Tisza Párt: TISZA Szigetek. *magyartisza.hu.* https://magyartisza.hu/cselekedj/tisza-szigetek (letöltve: 2026. 03. 10.)

Tisza Párt: Csatlakozz a TISZA Önkénteseihez! *magyartisza.hu.* https://magyartisza.hu/cselekedj/onkentes (letöltve: 2026. 07. 28.)

Tisza Párt: Kérdésed van? Itt találod a választ. *magyartisza.hu.* https://magyartisza.hu/cselekedj/tiszavilag/gyik (letöltve: 2026. 07. 28.)

Tófalvy, Tamás 2024: "The offline part was the essence of it" – The social history of iWiW, the Hungarian online social network. *Internet Histories,* 8. évfolyam, 3, 246–262.

Zeller, Márton 2026: Németh Balázs 37 politikai hirdetést adott fel januárban a Facebookon, de így sem ő volt a legtöbbet hirdető fideszes képviselőjelölt. *lakmusz.hu,* 2026. 01. 28. https://lakmusz.hu/2026/01/28/nemeth-balazs-37-politikai-hirdetest-adott-fel-januarban-a-facebookon-de-igy-sem-o-volt-a-legtobbet-hirdeto-fideszes-kepviselojelolt (letöltve: 2026. 07. 28.)

Zverev, Anton – Lowe, Christian 2026: Coordinated Telegram posts push pro-Orban narratives on eve of Hungary vote, research shows. *Reuters.* https://www.reuters.com/business/media-telecom/coordinated-telegram-posts-push-pro-orban-narratives-eve-hungary-vote-research-2026-04-10/ (letöltve: 2026. 04. 11.)

https://doi.org/10.65295/SZF.2026.2-5

ORBÁN FERENC[1] – STEFKOVICS ÁDÁM[2]

Hozzájárul-e a Facebook-aktivitás a személynek szóló szavazathoz? A 2026-os egyéni választókerületi jelöltek elemzése

Does Facebook activity contribute to the personal vote? An analysis of the 2026 single-member constituency candidates

Absztrakt

A közösségi média térnyerése új empirikus terepet nyit a személynek szóló szavazat (*personal vote*) klasszikus kérdésének vizsgálatához, azaz annak, hogy a jelölt mennyiben képes pártja általános támogatottságától független, egyéni tőkéjének tulajdonítható szavazatokat szerezni. Tanulmányunk a 2026-os magyarországi országgyűlési választás egyéni választókerületi jelöltjeire fókuszálva azt elemzi, hogy a Facebook-kampányteljesítmény összefügg-e a jelöltek pártjukhoz viszonyított relatív eredményével. Az adatbázis 296 jelölt több mint 127 ezer bejegyzését öleli fel; a függő változó a jelölt egyéni és pártja listás szavazataránya közötti, választókerületi szinten mért különbség, amely a személyre szóló szavazat közvetlen operacionalizációja. A magyarázó változókat (posztszám, átlagos interakció- és megosztásszám) logaritmikus transzformáció és standardizálás után, választókerület szerint klaszterezett standardhibájú lineáris regressziókban modellezzük, a pártállás moderáló szerepét interakciós tagokon keresztül tesztelve. Az eredmények szerint a posztolási aktivitás önmagában nem, az elköteleződési mutatók (interakciók, megosztások) viszont gyenge pozitív együttjárást mutatnak a szavazatarány-többlettel; ez az összefüggés azonban párthoz kötött, és kizárólag a Mi Hazánk jelöltjeinél szignifikáns. Az eredményeket az erősen polarizált, országos ügyekre fókuszáló politikai verseny és kampány, valamint a személynek szóló szavazat szűk tere magyarázzák, a kisebb párt kivételes helyzete pedig a kiegyenlítési tézissel értelmezhető. A tanulmány így amellett érvel, hogy a közösségimédia-teljesítmény és az egyéni választási eredmény kapcsolata nem univerzális, hanem a pártkontextus által moderált.

Kulcsszavak: személynek szóló szavazat, közösségi média, Facebook, választási kampány, egyéni választókerület, kiegyenlítési tézis, 2026-os országgyűlési választás

1 Junior kutató, Századvég.
2 Kutatóintézeti igazgató, Századvég.

Abstract

The rise of social media opens up a new empirical arena for examining the classic question of the "personal vote"—that is, the extent to which a candidate is able to secure votes attributable to his or her individual political capital, independent of his or her party's overall support. Focusing on the candidates in single-member districts in the 2026 Hungarian parliamentary elections, our study analyzes whether Facebook campaign performance is correlated with the candidates' relative results compared to their parties' overall performance. The database includes more than 127,000 entries for 296 candidates; the dependent variable is the difference, measured at the electoral district level, between a candidate's share of individual votes and their party's share of list votes, which is a direct operationalization of the individual vote. We model the explanatory variables (number of posts, average number of interactions and shares) in linear regressions with standard errors clustered by electoral district, following logarithmic transformation and standardization, with the moderating role of party affiliation tested via interaction terms. According to the results, posting activity alone does not show a correlation with the vote share surplus, whereas engagement metrics (interactions, shares) do show a weak positive correlation; however, this correlation is party-specific and is significant only for candidates from the Mi Hazánk party. The results can be explained by the highly polarized political competition and campaign focused on national issues, as well as the limited scope for personal voting; the exceptional situation of the smaller party, meanwhile, can be understood through the equalization thesis. The study thus argues that the relationship between social media performance and individual election results is not universal, but is moderated by the party context.

Keywords: vote for an individual candidate, social media, Facebook, election campaign, single-member district, equalization thesis, 2026 parliamentary election

Bevezetés

A közösségi média az elmúlt másfél évtizedben a választási kampányok megkerülhetetlen terepévé vált: a jelöltek a hagyományos média kapuőrei nélkül, közvetlenül érhetik el a választókat, ami különösen az egyéni választókerületi versenyekben értékelődik fel, ahol a személyes ismertség és a helyi beágyazottság hagyományosan meghatározó tényező.[3] Ez a változás új megvilágításba helyezi a politikatudomány egy klasszikus kérdését: mennyiben képes a jelölt pártja általános támogatottságától független, saját egyéni tőkéjének köszönhető szavazatokat

3 Klinger–Svensson 2015.

– azaz személynek szóló szavazatot (*personal vote*) – szerezni?[4] A nemzetközi empirikus irodalom eredményei vegyesek: míg holland és német adatokon a jelöltek közösségimédia-aktivitása és egyéni választási eredménye között pozitív összefüggést mutattak ki,[5] más vizsgálatok szerint a kapcsolat platform- és kontextusfüggő, és korántsem tekinthető univerzálisnak.[6]

A kérdés a magyar vegyes választási rendszerben különösen jól vizsgálható, hiszen az egyéni és a listás szavazatok szétválása révén a személynek szóló szavazat közvetlenül mérhető. A hazai kutatások közül Bene a 2014-es országgyűlési választás adatain igazolta, hogy a jelöltek Facebook-aktivitása összefügg a pártjukhoz viszonyított egyéni teljesítménnyel, ám nem minden mutató esetében egyformán: a hatás a megosztásokon keresztül érvényesült, összhangban a kétlépcsős kommunikációs modell logikájával,[7] miközben a lájkok és kommentek nem mutattak szignifikáns kapcsolatot.[8] Papp ugyanakkor arra hívta fel a figyelmet, hogy a személynek szóló szavazat tere Magyarországon szűk, és elsősorban a kevésbé beágyazott jelöltek számára nyitott.[9] A 2026-os választás e kérdések újravizsgálatára kivételes lehetőséget kínál: a pártrendszer átalakulása és a Tisza Párt megjelenése nyomán alapvetően új versenyhelyzet jött létre, amelyben a kampány minden korábbinál nagyobb mértékben zajlott a közösségi médiában.[10]

Kutatásunkhoz a 2026-os választáson elinduló három nagy párt egyéni jelöltjeinek Facebook-posztjait használtuk fel – 296 jelölt több mint 127 ezer bejegyzését –, amelyekhez választókerületi szintre bontva kapcsoltuk hozzá az országgyűlési választás eredményeit. Azt vizsgáljuk, hogy a jelöltek posztolási aktivitása, valamint a posztjaikra érkezett interakciók és megosztások összefüggnek-e egyéni választási eredményükkel. Tanulmányunk az alábbiak szerint épül fel: először bemutatjuk a személyes szavazat fogalmát, valamint a hipotéziseinkhez és kutatási kérdésünkhöz kapcsolódó elméleti modelleket, majd átte-

4 Cain–Ferejohn–Fiorina 1987.
5 Kruikemeier 2014; Kelm et al. 2023.
6 Nielsen–Vaccari 2013.
7 Katz–Lazarsfeld–Roper 2017.
8 Bene 2017.
9 Papp 2016.
10 Vö. Bene–Farkas 2022.

kintjük a legfontosabb hazai és nemzetközi empirikus eredményeket. Ezt követően részletesen ismertetjük a felhasznált adatokat és a statisztikai módszertant, végül rátérünk kutatásunk eredményeire.

Elméleti háttér

A közösségi média kampányeszközként való elterjedése az elmúlt két évtizedben alapvetően formálta át a parlamenti jelöltek kampánystratégiáit. A Facebook, a Twitter és más platformok megjelenése új lehetőséget teremtett arra, hogy a jelöltek közvetlenül, a hagyományos médiától függetlenül érjék el a szavazókat, különösen az egyéni választókerületi versenyekben, ahol a személyes láthatóság és a helyi beágyazottság hagyományosan meghatározó tényezők. Ez a változás egy régóta vizsgált kérdést helyezett új megvilágításba: képes-e a jelölt a saját pártjánál jobb vagy rosszabb eredményt elérni, és ha igen, szerepe van-e ebben az online kampányaktivitásnak?

A kérdés megválaszolása nem egyszerű, mert a közösségi médiának tulajdonított összefüggések iránya nem magától értetődő: a már népszerű jelöltek eleve több követőt és reakciót gyűjtenek, így a kapcsolat egy része fordított oksággal is magyarázható, más része pedig a pártszavazattól nehezen elválasztható. Az sem magától értetődő, hogy minden interakció-mutató egyformán releváns. A következőkben előbb tisztázzuk a kutatás kulcsfogalmait, majd bemutatjuk a közösségi média politikai hatásának elméleti modelljeit és pszichológiai-kommunikációs mechanizmusait, végül áttekintjük azokat a hazai és nemzetközi empirikus vizsgálatokat, amelyek közvetlenül a közösségimédia-aktivitás és a személynek szóló szavazat kapcsolatát tesztelték.

A személyes szavazat fogalma

Jelen tanulmányban az egyéni jelöltek pártjukhoz viszonyított szavazatarányára fókuszálunk, amelyet a szakirodalom a személynek szóló szavazat fogalmával ragad meg. A személynek szóló szavazat azokat a szavazatokat takarja, amelyeket a jelölt nem pártja általános támogatottságának, hanem saját egyéni tőkéjének (helyi ismertség, kam-

pányaktivitás, személyes hitelesség, tapasztalat) köszönhet.[11] Magyarországi kontextusban ennek mérése az egyéni választókerületben a jelöltre leadott szavazatok és az ugyanott, a pártra listán leadott szavazatok arányának összevetésével lehetséges: ha a jelölt felülteljesíti pártját, az egyéni tőkéje javára írható különbözet tekinthető személynek szóló szavazatnak.[12] A kutatás logikáját ez az operacionalizálás jelöli ki: nem a jelölt abszolút szavazatszáma az érdekes, hanem az, hogy pártjához képest mennyivel teljesít jobban vagy rosszabbul.

A közösségi média kampányaktivitás fogalma alatt a tanulmány a jelöltek által kampányidőszakban közzétett tartalmakat és az azokra érkező felhasználói reakciókat érti. A szakirodalom különbséget tesz a puszta jelenlét (fiók megléte), az aktivitás mennyisége (posztok száma) és az elért interakciók között.[13] Ez utóbbin belül sem kezelhető egységesen minden reakciótípus: a lájkok, a kommentek és a megosztások eltérő mechanizmusokon keresztül fejthetnek ki hatást, ahogy a következő részekben látni fogjuk, ez az alapkérdés megválaszolása szempontjából sem közömbös.

Elméleti modellek

A személynek szóló szavazat koncepciója Cain, Ferejohn és Fiorina munkájára vezethető vissza, akik brit és amerikai képviselők választói kötődéseit vizsgálva mutatták ki, hogy a mandátumszerzés nem magyarázható pusztán a pártszavazattal: a jelöltek egyéni tulajdonságai és aktivitása önálló magyarázóerővel bírnak.[14] A vegyes választási rendszerekben ez a logika különösen érvényes, hiszen az egyéni és listás szavazat szétválásán keresztül a személynek szóló szavazat közvetlenül mérhető. A személynek szóló szavazat megszerzésének klasszikus csatornái (például a jelölt helyi aktivitása, a választókerületi problémák megjelenítése, a személyes kapcsolatépítések) mind olyan tevékenysé-

11 Cain–Ferejohn–Fiorina 1987.
12 Bene 2017.
13 Gibson–McAllister 2015; Effing–Van Hillegersberg–Huibers 2016.
14 Cain–Ferejohn–Fiorina 1987.

gek, amelyek a közösségi médiában is folytathatók, és ezáltal új dimenzióval bővítik a szavazat megszerzésének lehetőségeit.

A következőkben azt tekintjük át, milyen mechanizmusokon keresztül kapcsolódhat a jelölt közösségimédia-jelenléte a személynek szóló szavazathoz. Az elméleteket három, egymásra épülő kérdés mentén tárjuk fel. Először azt vizsgáljuk, hogyan jut el egyáltalán a jelölt üzenete a saját követői körén túlra, azaz milyen terjedési logika jellemzi a platformot. Másodszor arra kérdezünk rá, hogy az így megszerzett láthatóság milyen pszichológiai mechanizmuson keresztül alakulhat át szavazói preferenciává, és hol vannak ennek a korlátai. Harmadszor pedig azt járjuk körül, hogy ezekből a mechanizmusokból mely jelöltek profitálnak: a már erős pozícióban lévők vagy éppen a marginális szereplők.

Hogyan terjed a tartalom?

A politikai kommunikáció egyik legtartósabb elmélete Katz, Lazarsfeld és Roper kétlépcsős kommunikációs modellje, amely szerint a tömegmédia hatása nem közvetlen: az üzenetek elsősorban a politikailag aktív, tájékozott befogadókhoz jutnak el, akik aztán véleményvezérként közvetítik azokat szélesebb kapcsolati hálójuknak.[15] A digitális nyilvánosságban ez a modell különös relevanciát nyer: a közösségi médiában a politikai tartalmak elsősorban az elkötelezett, politikailag aktív felhasználókhoz jutnak el organikusan, akik megosztásaikon keresztül terjesztik azokat olyan kapcsolataik felé is, akik egyébként nem keresnék ezeket az üzeneteket. A modellből közvetlenül következik, hogy a tartalom terjedési képessége, azaz a megoszthatóság válhat a kampányhatékonyság kulcsmutatójává, nem pedig a puszta posztolási aktivitás.

Ez a modell azt is megmagyarázza, miért lehet a kétlépcsős terjedés hatása aszimmetrikus a platformok között. Egy zártabb, ismerősi kapcsolatokra épülő platformon (mint a Facebook) a megosztás társas kockázattal jár (a felhasználó a saját kapcsolati hálója előtt vállal politikai állásfoglalást), míg egy nyilvánosabb, gyengébb kötésekre épülő platformon (mint a Twitter) ez a társas költség alacsonyabb, de az elérhető

15 Katz–Lazarsfeld–Roper 2017.

közönség politikailag már eleve elkötelezettebb. Ez a különbség önmagában is magyarázatot adhat arra, miért függhet a közösségimédia-aktivitás és a választási eredmény kapcsolata attól, melyik platformot vizsgáljuk. Nielsen és Vaccari brit adatokon például azt találták, hogy a Facebookon mért népszerűség összefüggött a jelöltek szavazatszámával, a Twitteren mért aktivitás viszont nem; erre az eredményre később részletesen visszatérünk.[16]

Klinger és Svensson a hálózati média logikájának fogalmával írták le azt a minőségi fordulatot, amelyet a közösségi média hozott a politikai kommunikációban. A tömegmédia szerkesztői kapuőrzésen alapuló, egyirányú modelljével szemben a hálózati logika lényege, hogy a tartalom terjesztése decentralizált és horizontális, a relevancia nem szerkesztői döntés, hanem algoritmikus és közösségi folyamat eredménye.[17] Ez a jelöltek számára egyszerre jelent lehetőséget és kockázatot. Lehetőség, mert a hagyományos médiához való hozzáférés nélkül is elérhetnek szavazókat, és az egyéni kampányüzenet nem szorul pártközponti szűrőn keresztül. Kockázat, mert a tartalmak terjedése kiszámíthatatlanabb, és az algoritmus logikája az érzelmileg telített, interaktivitást generáló üzeneteket részesíti előnyben a semleges politikai tartalommal szemben. A kétlépcsős és a hálózati logika együtt arra ad választ, hogyan kerül a jelölt tartalma a választó szeme elé. Azt azonban nem magyarázzák meg, hogy a megnövekedett láthatóság miért fordulhat át egyáltalán szavazói támogatásba. Ehhez a következő két, egymással ellentétes irányú elméleti megfontolás visz közelebb.

Hogyan hat a választóra?

Zajonc kísérletsorozata kimutatta, hogy az ismételt találkozás egy ingerrel, legyen az szó, arc vagy név, önmagában pozitívabb értékeléshez vezet anélkül, hogy a befogadónak tudatos figyelmet kellene fordítania a tartalomra.[18] Ez az ismerősségi elv a politikai kommunikációban is érvényes: a jelölt neve és arca, amely újra és újra felbukkan a felhasználók hírfolyamában (akár megosztott bejegyzésként, akár kommen-

16 Nielsen–Vaccari 2013.
17 Klinger–Svensson 2015.
18 Zajonc 1968.

tekbe ágyazva), ismerősségi hatást kelt, ami a szavazófülkében előnyé válhat. Ugyanakkor a puszta expozíció hatása nem korlátlan, a túlzott ismétlés fárasztóvá válhat, sőt, akár ellenszenvet is kiválthat a befogadóban, ami az inger negatívabb értékeléséhez vezethet. Továbbá ha az expozíció egyértelműen negatív tartalommal párosul, a jelölt iránti pozitív attitűd kialakulása elmaradhat, sőt, a hatás akár visszájára is fordulhat.[19]

Nem kerülhető meg az a kritikai irodalom sem, amely kétségbe vonja, hogy a közösségi média érdemben képes meggyőzni a szavazókat. Bennett és Iyengar korai, máig sokat hivatkozott érvelése szerint a médiaválasztás bővülésével a felhasználók egyre inkább csak a meglévő meggyőződéseiket megerősítő tartalmakat fogyasztják, ami a tényleges meggyőzés esélyét csökkenti.[20] Az azóta eltelt közel két évtizedben a médiakörnyezet jelentősen átalakult, és az újabb, nagymintás digitális nyomkövetéses vizsgálatok árnyalják ezt a képet: az átlagos felhasználó médiadiétája kevésbé zárt, mint ahogy azt a szelektív expozíció tézise sugallja, és a közösségi média inkább növeli, semmint szűkíti az eltérő nézetekkel való véletlenszerű találkozás esélyét.[21] A megerősítés dominanciájára vonatkozó alapérv tehát fenntartható, de erősebb formájában, „visszhangkamra"-tézisként nem igazolható. A személynek szóló szavazat kontextusában azonban ez a kritika csak részben releváns, mivel itt nem a pártpreferencia megváltoztatásáról van szó, hanem arról, hogy az azonos pártállású vagy bizonytalan szavazók melyik jelöltet részesítik előnyben, melyhez elegendő lehet egy alacsonyabb küszöbű, ismerősségen és szimpátián alapuló hatás, amely megkülönbözteti egymástól az ugyanolyan párthoz kötődő jelölteket. Ehhez hozzátehető, hogy a közösségi média hatása nemcsak meggyőzési, hanem mobilizációs csatornán is érvényesülhet: a jelölt saját követőit buzdíthatja arra, hogy ne csak a pártlistán, hanem az egyéni választókerületben is rá szavazzanak.[22] Ez a mechanizmus vegyes választási rendszerekben különösen jelentős, ahol a szavazóknak két szavazatuk van.

19 Miller 1976; Pfister et al.
20 Bennett–Iyengar 2008.
21 Guess 2021; Arguedas et al. 2022; Terren–Borge 2021.
22 Bond et al. 2012.

Az expozíció iránya ugyanakkor nem közömbös: az érzelmileg telített, támadó tartalmak a platformokon rendszerint hatékonyabban terjednek, ám a jelölt megítélésére akár negatívan is hathatnak, így a magas interakciószám nem feltétlenül jelent pozitív elköteleződést.[23] Mivel elemzésünk a posztokat tartalmilag nem kódolja, ezt a megkülönböztetést nem tudjuk közvetlenül tesztelni; az eredmények értelmezésekor azonban visszatérünk rá.

Kire hat?

Az eddig tárgyalt mechanizmusok azonban nem hatnak egyformán minden jelöltre. A terjedési és az ismerősségi hatás egyaránt feltételez valamekkora kiinduló láthatóságot, ezért érdemes külön mérlegelni, hogy a platformok a már meglévő erőforrásokat erősítik-e fel, vagy éppen új esélyeket teremtenek a korábban hátrányos helyzetű szereplők számára. Pippa Norris normalizálási tézise szerint a közösségi média elsősorban azokat a jelölteket erősíti, akik a hagyományos médiában is jelen voltak, hiszen ők rendelkeznek a szükséges anyagi, szervezeti és humán erőforrásokkal.[24] Ezzel szemben a kiegyenlítési hipotézis arra hívja fel a figyelmet, hogy a közösségi média alacsony belépési küszöbe lehetővé teszi a kisebb, kevésbé ismert jelöltek számára is, hogy a hagyományos médiától függetlenül elérjék a választókat.[25] A személynek szóló szavazat vizsgálata szempontjából ez a vita különösen releváns, mert a jelölt pártjához viszonyított egyéni teljesítménye éppen azt méri, mennyire képes kilépni a pártja árnyékából, vagyis a kiegyenlítési mechanizmus egyik lehetséges indikátora lehet.

Az áttekintett elméletek tehát nem egymás alternatívái, hanem együttesen jelölik ki a vizsgálat kereteit. A kétlépcsős és a hálózati logika azt valószínűsíti, hogy nem a posztolás mennyisége, hanem a tartalom továbbadhatósága a döntő; a puszta expozíció és a szelektív expozíció együtt arra utal, hogy a hatás inkább alacsony küszöbű, ismerősségen alapuló és pártpreferencián belül érvényesülő; a normalizálás-kiegyen-

23 Nai–Tresch–Maier 2022.

24 Norris 2001.

25 Van Aelst–Walgrave 2002; Strandberg 2013.

lítés vita pedig azt jelzi, hogy a hatás nagysága pártonként eltérhet. Ez a három megállapítás közvetlenül megalapozza a hipotéziseinket és a kutatási kérdésünket.

Empirikus eredmények: a közösségi média hatása a személynek szóló szavazatra

Az elméleti keretek azt jelzik, hogy a közösségimédia-aktivitás több, egymással részben versengő, részben egymást kiegészítő mechanizmuson keresztül hathat a személynek szóló szavazatra. Az alábbiakban azokat a kutatásokat tekintjük át, amelyek ezt az alapösszefüggést közvetlenül tesztelték.

A legfontosabb hazai empirikus eredmény Bene Márton 2017-es kutatásából származik, aki a 2014-es magyarországi országgyűlési választás egyéni választókerületi adatain igazolta, hogy a jelöltek Facebook-aktivitása összefügg a személynek szóló szavazattal, de nem egyformán minden mutató esetén.[26] A posztok átlagos megosztásszáma szignifikáns pozitív összefüggést mutatott a pártjuktól eltérő, egyéni teljesítménnyel, míg a lájkok és a kommentek átlagos száma nem mutatott szignifikáns összefüggést. Ez a mintázat összhangban áll a kétlépcsős hatás modelljével: a megosztás az a reakciótípus, amely a tartalmat az eredeti követői körön kívülre viszi és potenciálisan mobilizálható szavazókhoz juttatja el, ezzel szemben a lájk és a komment jellemzően a már elkötelezett szavazók visszajelzései maradnak. A megfigyelt eltérés tehát összeegyeztethető a modellel, de önmagában nem igazolja a feltételezett mechanizmust. Papp Zsófia ezzel párhuzamosan azt is kimutatta, hogy a személynek szóló szavazat megszerzése Magyarországon inkumbens-hátránnyal jár: az előző ciklusban mandátumot szerzett jelöltek nehezebben tudják felülteljesíteni pártjukat, mint a kihívók, ami arra utal, hogy a személynek szóló szavazat tere Magyarországon elsősorban az ismeretlen vagy kevéssé beágyazott jelöltek számára nyitott, éppen ezért különösen releváns kérdés, hogy a közösségi média képes-e ezt a teret kitágítani.[27]

26 Bene 2017.
27 Papp 2016.

Bene a 2014-es kampány Facebook-posztjain végzett szövegbányászati vizsgálatában a felhasználói reaktivitás mintázatait tárta fel: azt találta, hogy a negatív érzelmekkel teli, személyes és aktivitásra felszólító tartalmak váltják ki a legtöbb reakciót, és a viralitást különösen a mozgósító, megosztásra ösztönző posztok segítik.[28] Ez az eredmény a hálózati média logikájának empirikus igazolása is egyben: a platform algoritmusa és a felhasználói magatartás együttesen az érzelmileg bevonó tartalmakat jutalmazzák, ami a semleges, informatív kampánykommunikációval szemben strukturális előnyt jelent a perszonalizált, erős érzelmi töltetű posztoknak. Bene a 2018-as kampányt vizsgálva szövegbányászati módszerrel mutatta ki, hogy a politikusok Facebook-oldalain a korrupció és a helyi fejlesztések témái generálták a legtöbb felhasználói reakciót, és a fordított témagazdahatás érvényesült: a jelöltek saját témáikban jellemzően kevesebb reakciót váltanak ki, mint ellenfeleik ugyanezekben a témákban.[29] Ez arra utal, hogy a tematikus stratégia nemcsak a tartalom, hanem a várható interakció szempontjából is meghatározó döntés a kampányban.

A 2022-es választási kampányt elemző hazai vizsgálatok tovább árnyalják ezt a képet, és egyúttal a pártállás szerepére is ráirányítják a figyelmet. Bene és Farkas kimutatták, hogy az ellenzéki jelöltek és oldalak minden szereplőtípusnál több megosztást tudtak kiváltani, míg a kormánypártokhoz kapcsolódó oldalak a lájkokban jobban szerepeltek.[30] Ha a kétlépcsős hatás logikáját elfogadjuk, mely szerint elsősorban a megosztások kapcsolódnak a szavazói mozgósításhoz, akkor ez a pártállás szerinti aszimmetria a személynek szóló szavazat szempontjából is következményekkel jár, és önálló empirikus kérdést vet fel: vajon az ellenzéki jelöltek magasabb megosztásszáma együtt jár-e nagyobb egyéni szavazati előnnyel, mint a kormánypárti jelöltek látszólag szélesebb, de passzívabb elköteleződési bázisa? Bene, Burai és Farkas a 2022-es kampányban a vezető politikusok platformhasználati stratégiáit vizsgálva azt találták, hogy a pártok eltérő kommunikációs logikát alkalmaznak: egyes pártok a perszonalizációt és az interaktivitást helyezik előtérbe, mások a tematikus következetességet, ami arra utal,

28 Bene 2016.
29 Bene 2021.
30 Bene–Farkas 2022.

hogy a közösségi média kampányhatékonysága nemcsak az aktivitás mennyiségétől, hanem a mögöttes stratégiától is függ.[31]

Nemzetközi kontextusban Kruikemeier holland adatokon igazolta elsők között, hogy a perszonalizált és interaktív Twitter-kommunikáció magasabb szavazataránnyal jár együtt.[32] Jacobs és Spierings a 2010-es és 2012-es holland választásokon azt mutatták meg, hogy a Twitter széles körű elterjedése esetén is fennmarad a pozitív összefüggés az aktivitás és az egyéni eredmény között, ami azért fontos, mert kizárja azt a lehetséges magyarázatot, hogy a hatás csupán a platform újdonságából, a korai alkalmazók előnyéből fakad.[33] Effing és munkatársai holland helyi választásokon egy összesített közösségimédia-mutatóval (amely az aktivitást, a követőszámot és az interakciókat egyaránt magában foglalta) igazolták, hogy a közösségi média teljesítménye pozitívan korrelál a preferenciális szavazatokkal.[34] Kelm és munkatársai a 2021-es német szövetségi választáson nagymintás vizsgálattal megerősítették, hogy a közösségi médiát aktívan használó jelöltek szignifikánsan több szavazatot kaptak, mint azok, akik nem rendelkeztek profillal vagy nem voltak aktívak.[35]

Az eddig tárgyalt vizsgálatok túlnyomó többsége megfigyeléses, ezért együttjárásokat mutat ki. A kevés kísérleti eredmény egyike ennél óvatosabb képet fest. Broockman és Green randomizált terepi kísérletükkel fontos ellenpontot állítottak: a Facebook-hirdetések növelték a jelölt névfelismerését, de közvetlenül nem javították az általános értékelést. Ez az eredmény nem mond ellent a fenti megállapításoknak, hanem pontosítja azokat: az expozíció elsősorban az ismeretlenség csökkentésén keresztül hat, és csak akkor alakul át szavazói preferenciává, ha a jelölt egyébként képes a megnövekedett ismertséget pozitív attitűddé fordítani.[36] Kleinnijenhuis és munkatársai a tömegmédia és a közösségi média együttes hatását vizsgálva arra a következtetésre jutot-

31 Bene–Burai–Farkas 2022.
32 Kruikemeier 2014.
33 Jacobs–Spierings 2016.
34 Effing–Van Hillegersberg–Huibers 2016.
35 Kelm et al. 2023.
36 Broockman–Green 2014.

tak, hogy a közösségi média hatása nem értelmezhető a tömegmédiától függetlenül: a két médiatípus együttesen, egymást erősítve fejti ki hatását a választói preferenciákra.[37]

Fontos hozzátenni, hogy az összefüggés nem minden vizsgálatban mutatható ki egyértelműen, és a kritikai irodalom számbavétele a téma tudományos megítélése szempontjából elengedhetetlen. Nielsen és Vaccari brit adatokon azt találták, hogy a Twitteren mért online népszerűség nem korrelál a szavazatszámmal, míg a Facebook esetében igen, ami önmagában is jelzi, hogy a platformok között jelentős eltérés lehet, és az „online aktivitás" mint egységes fogalom félrevezető lehet.[38] Baxter és Marcella a 2011-es skót parlamenti választáson szintén nem talált meggyőző okozati kapcsolatot a közösségi média használata és a választási eredmény között.[39] Bright és munkatársai a 2015-ös és 2017-es brit választások jelöltjeinek Twitter-aktivitását vizsgálva rámutattak arra is, hogy a legtöbb idevágó kutatás keresztmetszeti jellegű, egyetlen választást és egyetlen országot vizsgál, ami komoly módszertani problémát jelent: a közösségimédia-aktivitás könnyen összefonódhat a kampány általános professzionalizáltságával, a jelölt rátermettségével vagy a stáb elhivatottságával, így a kimutatott összefüggés részben más, meg nem figyelt tényezők hatását is tükrözheti.[40] Egy, a 2019-es európai parlamenti választások Facebook-kampányait vizsgáló nemzetközi összehasonlító kutatás arra is rámutat, hogy a közösségi média kampányait elsősorban a nemzeti politikai kontextus határozza meg, ami óvatosságra int a hatások általánosításakor.[41] Ezt a szkeptikus álláspontot erősíti Rita és munkatársai kutatása is, amely szerint a közösségi média diskurzusainak hangulata nem állítható egyértelmű kapcsolatba a választási eredményekkel.[42] Egy, a magyar esethez közelebb álló kontextusban Kristensen és munkatársai dán adatokon azt találták, hogy már egyetlen Facebook-lájk attribútum (azaz hogy egy felhasználó lájkolja-e egy jelölt oldalát) önmagában is erős

37 Kleinnijenhuis–Van Hoof–Van Atteveldt 2019.
38 Nielsen–Vaccari 2013.
39 Baxter–Marcella 2013.
40 Bright et al. 2020.
41 Haßler et al. 2021.
42 Rita–António–Afonso 2023.

előrejelzője a tényleges szavazói magatartásnak.[43] Ez módszertani szempontból azért figyelemre méltó eredmény, mert nem a jelölt által generált aktivitást, hanem a választók oldalán megjelenő, nyilvánosan megfigyelhető elköteleződést használja magyarázó változóként, amivel egy alternatív, a személynek szóló szavazattal összefüggő csatornát azonosít: nem feltétlenül az számít, mit posztol a jelölt, hanem az, hogy a választók mennyire hajlandóak nyilvánosan kötődést vállalni mellette.

Összességében az áttekintett kutatások (köztük a hazai vizsgálatok) két ponton mutatnak egybehangzó képet. Egyrészt a közösségimédia-aktivitás és a személynek szóló szavazat között létezik kimutatható, pozitív irányú összefüggés, amelyet magyar és nemzetközi adatok egyaránt megerősítenek, és amely a 2014-es és 2022-es választásokon egyaránt tetten érhető, ha eltérő mértékben és pártállás szerint is, aszimmetrikusan. Másrészt ez az összefüggés nem egyenletes az elköteleződéstípusok között: a megosztás jellegű interakciók konzisztensen erősebb együttjárást mutatnak, mint a passzív visszajelzések, ami mind elméleti, mind módszertani szempontból azt indokolja, hogy ezeket a mutatókat ne egységes „közösségimédia-aktivitás" indexként, hanem külön-külön kezeljük. Mindeközben a kritikai irodalom arra figyelmeztet, hogy ez az összefüggés nem tételezhető fel automatikusan és univerzálisan: erőssége és iránya ország-, platform- és időszakfüggő, és a kimutatott hatások egy része potenciálisan más, meg nem figyelt kampányjellemzők hatását is magában foglalhatja. Ez nem gyengíti, hanem megalapozza a jelen tanulmány empirikus megközelítését: a kontextusfüggőség kezelése (például párt szintjén kontrollált modellekkel) éppen azért szükséges, mert a személynek szóló szavazat és a közösségimédia-aktivitás közötti kapcsolat valószínűleg nem egységes, hanem moderált hatás.

Hipotézisek, kutatási kérdések

Az áttekintett szakirodalom alapján megalapozottnak tűnik az a feltevés, hogy a jelöltek Facebook-kampányaktivitása együtt jár a pártjuktól eltérő, egyéni választási teljesítménnyel. A hatás mechanizmusa –

43 Kristensen et al. 2017.

a kétlépcsős kommunikációs modell logikáját követve – elsősorban nem a passzív visszajelzéseken, hanem a tartalom aktív továbbítását jelentő megosztásokon keresztül érvényesül: a megosztás az a reakciótípus, amely az üzenetet az eredeti követői körön túlra viszi, és potenciálisan mozgósítható szavazókhoz juttatja el.[44] A hazai empirikus eredmények ezt a mechanizmust a 2014-es választáson igazolták, és a 2022-es kampány adatai is arra utalnak, hogy a közösségimédia-aktivitás és az egyéni választási teljesítmény között fennálló összefüggés tartós jellemzője a magyar kampánypolitikának.

Fontos hangsúlyozni, hogy hipotéziseink együttjárásra vonatkoznak, nem oksági hatásra. Kutatási elrendezésünk keresztmetszeti, és az elköteleződési mutatók, valamint a választási eredmény között kétirányú kapcsolat is elképzelhető: a sikeresebb jelöltek eleve nagyobb figyelmet és több reakciót vonzanak. A hipotézisek megerősítése tehát azt jelentené, hogy a szakirodalomban leírt mechanizmussal összeegyeztethető mintázatot találunk, nem pedig azt, hogy a Facebook-teljesítmény szavazatokat termelt.

Mindezek alapján az alábbi hipotézist fogalmaztuk meg:

H1a: *A jelöltek Facebook-kampányoldalain mért elköteleződés pozitív összefüggést mutat a jelöltek egyéni választási eredményével, azaz a személynek szóló szavazattal.*

H1b: *Az összefüggés a megosztások száma esetében erősebb, mint a posztok száma vagy az egyéb interakciós mutatók esetében.*

A hazai empirikus eredmények ugyanakkor arra utalnak, hogy a közösségimédia-aktivitás és a választási eredmény közötti kapcsolat pártonként eltérő mintázatokat mutathat: Bene és Farkas[45] kimutatta, hogy a 2022-es kampányban az ellenzéki szereplők a megosztásokban, a kormánypárti oldalak a lájkokban teljesítettek jobban, ám azt nem vizsgálták, hogy ez az elköteleződési aszimmetria eltérő mértékben konvertálódik-e egyéni szavazattá. Mivel a normalizálási és kiegyenlítési tézis is eltérő predikciót ad arra nézve, hogy mely jelöltek profitálnak a platformhasználatból, a pártok közötti különbségeket önálló kutatási kérdésként kezeljük:

44 Bene 2017; Katz–Lazarsfeld–Roper 2017.

45 Bene–Farkas 2022.

KK1: *Eltér-e pártonként a jelöltek Facebook-teljesítménye (posztok száma, interakciók, megosztások) és egyéni választási eredménye közötti összefüggés iránya és erőssége?*

Adat és módszertan

Kutatásunkhoz a 2026-os országgyűlési választáson induló egyéni választókerületi képviselőjelöltek nyilvános Facebook-oldalainak posztjait használtuk fel. Azért a Facebookra fókuszáltunk, mert továbbra is ez a közösségi oldal a legfontosabb online terepe a magyar választási kampányoknak.[46] A 106 egyéni választókerületben összesen 639 jelölt indult, ám nyilvános, az adatgyűjtés idején elérhető Facebook-oldallal csak 492 rendelkezett. Számos kispárti és független jelölt eleve nem használt ilyen fiókot; tovább szűkítette a kört, hogy a választás után több jelölt törölte az oldalát, így ők nem kerülhettek be az elemzésbe. Az adatokat a SentiOne- és a Data365-programokkal gyűjtöttük ki, az elemzést R-ben végeztük a dplyr[47], az rlang[48] és a kableExtra[49] csomagokkal. A posztokat 2026. január 1-től április 12-ig gyűjtöttük, kiszűrve az aznap 19:00, azaz az urnazárás után született bejegyzéseket, amelyek a választás kimenetelét már nem befolyásolhatták. A posztok kigyűjtése április 23. és július 2. között történt.

A teljes adatbázisba 490 jelölt összesen 148 325 posztja került be. Minden poszthoz rögzítettük, hogy az adatgyűjtés pillanatában menynyi reakció, komment és megosztás érkezett rá, valamint hány követője volt ekkor a jelölt oldalának. Az interakciós mutatókat tehát nem a közzététel, hanem a választást követő adatgyűjtés időpontjában mértük, így elvben a szavazás után keletkezett reakciókat is tartalmazhatják. Ennek torzító hatása vélhetően korlátozott, mert a közösségimédia-tartalmak elköteleződési életciklusa rövid, és erősen jobbra ferde eloszlást követ: az interakciók döntő része közvetlenül a közzététel után

46 Bene–Merkovity 2026.
47 Wickham et al. 2026.
48 Henry–Wickham 2026.
49 Zhu et al. 2019.

keletkezik, majd az aktivitás gyorsan lecseng.[50] Goldstein és munkatársai több mint kétmillió Facebook-poszt idősoros adatain azt találták, hogy az összes interakció mintegy 90 százaléka a közzétételt követő harminc órán belül érkezik be, és a nem virális posztok több mint háromnegyede már az első napon eléri teljes életciklusa alatt megszerzett interakciószámának 80 százalékát; két napon belül ez az arány 93 százalék.[51] Mivel a vizsgált posztok túlnyomó többsége a szavazás előtt több héttel született, az adatgyűjtés időpontjában mért értékek gyakorlatilag a posztok végleges interakciószámát tükrözik. Ezt követően minden jelölt posztjait egyetlen sorba aggregáltuk, megkapva a posztokra érkező átlagos és medián reakció-, komment- és megosztásszámot. Az aggregált adatokhoz hozzácsatoltuk a jelölt szavazatszámát és -arányát, a választókerület részvételi arányát, valamint a jelölt pártjának ugyanott elért listás eredményét (amennyiben volt ilyen), majd kiszámítottuk a jelöltre és a pártlistára leadott szavazatok arányának különbségét. Elemzésünk függő változója ez a különbség: a jelölt egyéni választókerületi szavazataránya és pártja ugyanott elért listás szavazataránya közötti, százalékpontban mért eltérés (a továbbiakban: szavazatarány-többlet), amely a személynek szóló szavazat közvetlen mérőszáma. Pozitív értéke azt jelzi, hogy a jelölt felülteljesítette pártját, negatív értéke pedig azt, hogy elmaradt tőle.

Az elemzést a parlamenti mandátumot szerző három párt (Fidesz–KDNP, Tisza, Mi Hazánk) jelöltjeire szűkített mintán végeztük el (n_jelölt = 296, n_poszt = 127 729). A kisebb pártok alacsony jelöltszáma és közösségimédia-jelenléte mellett a becslések megbízhatatlanok lennének. Elemzési stratégiánk három lépésből áll. Először leíró statisztikákkal mutatjuk be, hogy az egyes pártok jelöltjei átlagosan hogyan teljesítettek a Facebookon a kampány során, és a pártok milyen mennyiségben és eredményességgel használták a platformot (heti átlagos interakció-, komment- és megosztásszám, pártonkénti bontásban). Ezután korrelációs elemzéssel vizsgáljuk a szavazatarány-többlet és a Facebook-teljesítmény (posztszám, interakciók, megosztások) összefüggését, egyszerre tesztelve a H1a és a H1b hipotéziseket. Végül regresszióval vizsgáljuk, hogy ez az összefüggés fennmarad-e a jelölt neme,

50 Szabó–Huberman 2010.
51 Goldstein et al. 2023.

valamint a párthovatartozásának kontrollálása mellett. A jelölt neme kétértékű (referenciakategória: férfi); a párthovatartozás esetén pedig a Fidesz–KDNP-t tettük referenciakategóriává.

Eredmények

Az alábbi fejezetben bemutatjuk a kutatási eredményeket, elsőként leíró statisztikákkal, mely a vizsgált időszak Facebook-használati adatait mutatják be pártonként aggregálva. Az 1. táblázatban az látható, hogy a különböző jelölőszervezetekhez tartozó jelöltek átlagosan mennyi posztot tettek ki a nyilvános Facebook-oldalukra. Jól látható, hogy a Fidesz–KDNP (a továbbiakban Fidesz) jelöltek átlagosan sokkal többet posztoltak, mint a parlamentbe bejutott vetélytársaik, közel kétszer annyit, mint a győztes Tisza jelöltjei, míg a Mi Hazánk jelöltjeinél majdnem három és félszer többet. Ahogy a szórás is mutatja, jelentős eltérések mutatkoztak a jelöltek posztolási gyakorisága között. A minimum- és maximumoszlopok a vizsgált időszakban az egyes pártokhoz tartozó, illetve független jelöltek által elért legalacsonyabb és legmagasabb posztmennyiséget számszerűsítik. Itt szembetűnő, hogy a Mi Hazánk esetén volt olyan jelölt, aki a vizsgált időszakban mindössze egyetlen posztot tett ki az oldalára, ellenben egy-egy jelöltjük több mint kétezer poszttal is rendelkezik. Ezek az eltérések a szórás nagyságában is megmutatkoznak.[52]

1. táblázat: az egyéni jelöltek posztolási gyakoriságai pártonként

Párt	Átlag	Medián	Szórás	Jelöltek száma	Minimum	Maximum
Fidesz–KDNP	716	687	245.59	99	175	1626
Tisza	367	360	148.52	106	50	997
Mi Hazánk	198	86	357.14	91	1	2958

Forrás: SentiOne és Data365 adatok alapján saját szerkesztés

52 A legtöbb poszttal Paré Attila, a Mi Hazánk Mozgalom Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 6-os számú választókerületi jelölt rendelkezett.

A 2. táblázatban a jelöltek posztjaira adott reakciók, kommentek és megosztások átlagainak statisztikáit mutatjuk be pártonkénti bontásban. A táblázatban nem tüntettük fel azokat a jelölőszerveket, amelyeknek mindössze egy jelöltje rendelkezett nyilvános Facebook-oldallal. Szembetűnő, hogy amíg a Tisza jelöltjeihez képest a Fidesz–KDNP jelöltjei közel kétszer annyit posztoltak átlagosan, addig az interakciók, kommentek és megosztások tekintetében merőben más a kép, ugyanis a Tisza jelöltjeire átlagosan több mint négyszer annyi interakció érkezett, mint a kormánypártiakéra, míg a mediánmutató esetén ez a különbség 2,5-szörös. A posztokra érkezett átlagos kommentszámban is jobban teljesítettek a Tisza jelöltjei a Fidesznél, ám a mediánkülönbség ennél jóval mérsékeltebb. A két nagy párt között a legmarkánsabb különbség a megosztásokban található, a Tisza jelöltjeinek posztjait átlagosan közel hatszor, mediánértékben háromszor többen osztották meg, mint a Fidesz jelöltjeinek posztjait. A Mi Hazánk posztjaira érkező átlagos interakciószáma mindössze az egytizede a Tisza jelöltjeiéhez képest, de az átlagos kommentszámban is jelentős, 7,5-szörös a különbség, ugyanakkor az átlagos megosztásszámban kevéssel maradtak el a Fidesz jelöltjeitől.

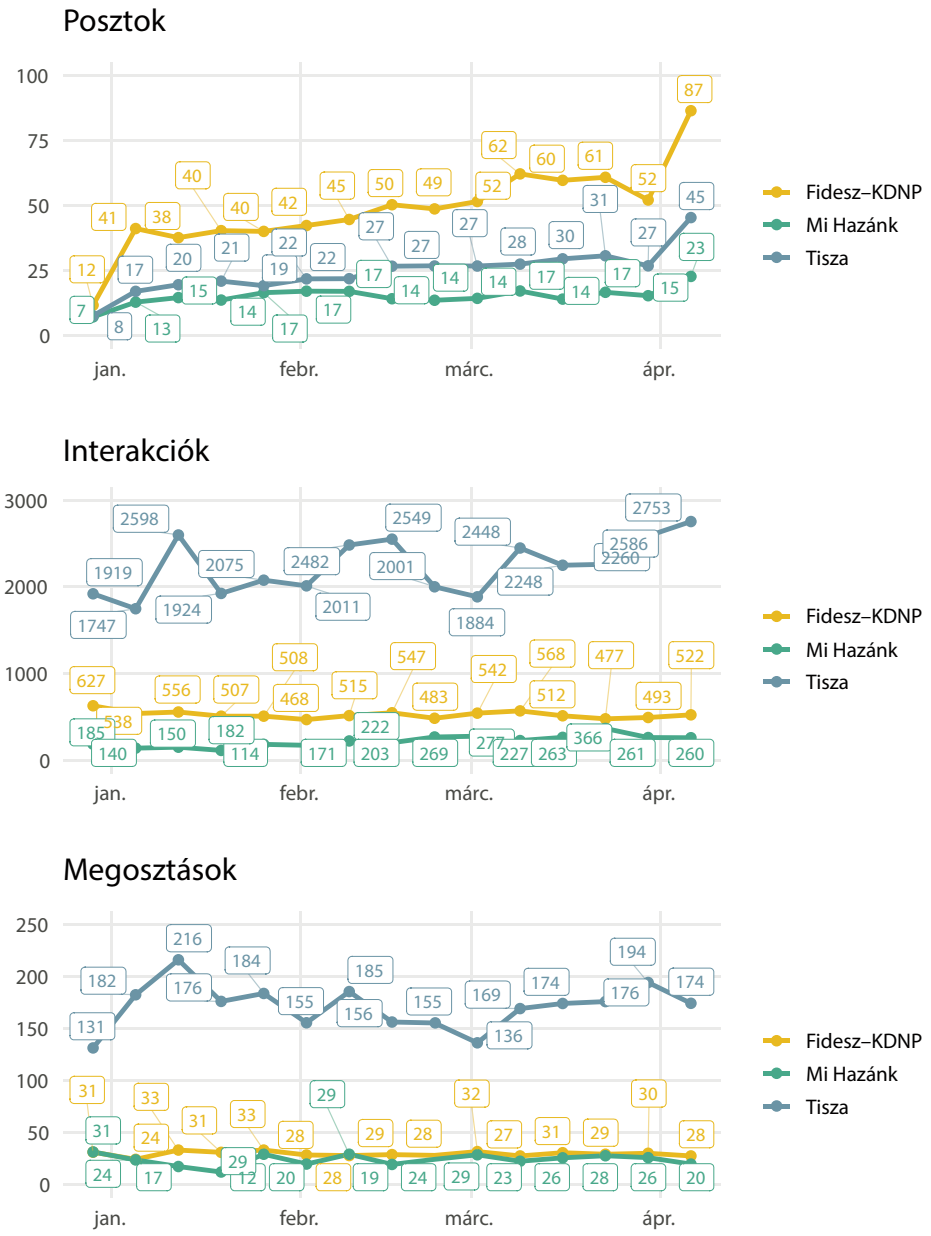
2. táblázat: A jelöltek posztjaira adott átlagos és medián reakciók

Párt	Fidesz–KDNP	Tisza	Mi Hazánk
Átlagos posztszám	716	367	197
Átlag interakciószám	527	2273	229
Medián interakciószám	192	476	24
Átlag kommentszám	38	104	14
Medián kommentszám	14	24	1
Átlag megosztásszám	29	169	23
Medián megosztásszám	10	31	2

Forrás: SentiOne és Data365 adatok alapján saját szerkesztés

Megvizsgáltuk, hogyan alakult a jelöltek posztolási gyakorisága, az interakciók és megosztások száma az időszak során. Az 1. ábra a három Facebook-mutató heti alakulását foglalja össze jelöltenkénti átlagban, pártonként. A felső panel a posztolási aktivitást mutatja: a két nagy párt görbéje a kampány előrehaladtával fokozatosan emelkedik, a Fidesz–KDNP végig a Tisza két-háromszorosán mozog, a Mi Hazánk je-

1. ábra: Facebook-posztolási gyakoriság heti bontásban jelöltenként, pártok szerint

Forrás: SentiOne és Data365 adatok alapján saját szerkesztés

löltjei pedig alacsony és nagyjából állandó szinten posztolnak. Az utolsó előtti héten mindhárom pártnál látszik a húsvéti visszaesés, majd a záró héten meredek felfutás következik (a Fidesz jelöltjeinél heti mintegy 87, a Tiszánál 45, a Mi Hazánknál 23 poszt átlagosan). A középső és az alsó panel ezzel szemben fordított képet ad: az interakciók és a megosztások tekintetében a Tisza Párt jelöltjei végig kiemelkednek a mezőnyből (a heti átlagos interakciószámuk a kampány második felében a 2000–2900-as sávba emelkedik, megosztásszámuk pedig a 150–225-ös tartományba), miközben a jóval többet posztoló Fidesz és a Mi Hazánk jelöltjei alacsony, közel állandó szinten maradnak. Az ábra így időbeli bontásban is megerősíti a leíró statisztikák fő tanulságát: a nagyobb posztmennyiség nem fordult át arányosan nagyobb elköteleződésbe, sőt, a legaktívabban posztoló Fidesz-jelöltjei kapták átlagosan az egyik legkevesebb reakciót.

Lineáris regressziós elemzés

Mivel a kétváltozós korrelációk nem kezelik a választókerületek eltérő nehézségét vagy a párt korábbi erősségét, a regressziós modellek megbízhatóbb becslést adnak az összefüggésről. Elemzésünk záró lépéseként lineáris regressziót futtattunk a három parlamentbe jutott párt (Fidesz–KDNP, Tisza, Mi Hazánk) egyéni jelöltjein. Először azt vizsgáltuk, hogy a Facebook-aktivitás (a posztok száma, az átlagos interakció- és megosztásszám) összefügg-e a szavazatarány-többlettel, a jelölt pártállását és nemét kontrollálva. Ezt követően a Facebook-mutatók és a pártállás interakciós tagjaival azt teszteltük, hogy ez az összefüggés eltér-e a három párt jelöltjei között. Három külön modellt becsültünk; a függő változó mindegyikben a jelölt egyéni és pártja listás eredménye közötti különbség (szavazatarány-többlet) volt. Magyarázó változóként az első modellbe a posztok medián számát, a másodikba a posztokra érkezett medián interakciószámot, a harmadikba pedig a medián megosztásszámot vontuk be. Mindhárom mutatót logaritmikusan transzformáltuk a ferdeség csökkentése érdekében, majd z-standardizáltuk, hogy az együtthatók a három modell között összevethetők legyenek. A párt hatását a Facebook-mutatókkal alkotott interakciós tagokon keresztül becsültük, a Fidesz–KDNP-t választva referenciakategóriának;

így a Tisza és a Mi Hazánk interakciós együtthatói a Fidesz–KDNP-hez viszonyított eltérést fejezik ki. Kontrollváltozóként a jelölt nemét szerepeltettük. Robusztusságellenőrzés céljából a modelleket lefuttattuk úgy is, hogy mediánértékek helyett a posztok, interakciók és megosztások átlagos számait használtuk fel. Továbbá külön modellben megvizsgáltuk, hogy változik-e a posztokra adott interakciók hatása akkor, ha csak a pozitív tartalmú intreakciókat vesszük figyelembe (lájk, szív). Erre a finomításra azért volt szükség, mert a szakirodalom szerint a komplexebb reakciók mögötti szándék kétértelmű: a „haha" a politikai térben gyakran a gúny és a kinevetés jele,[53] míg a „wow" a megbotránkozást is kifejezheti.[54] Az így kapott modellek eredményeit a Melléklet fejezetben tüntettük fel M1 és M2 táblázat néven.

A főhatásmodellek szerint a jelöltek posztolási aktivitása önmagában nem függ össze a szavazatarány-többlettel: a posztok számának együtthatója nem szignifikáns (0,009; SE = 0,006), és a modell a függő változó varianciáját alig magyarázza (R^2 = 0,049). A posztokra érkezett elköteleződés ezzel szemben pozitív együttjárást mutat: a medián interakciószám (0,034; SE = 0,009) és a medián megosztásszám (0,029; SE = 0,008) egyaránt szignifikáns, és e két modell magyarázóereje is nagyobb (R^2 = 0,145, illetve 0,135). Ez arra utal, hogy nem a posztok mennyisége, hanem a rájuk érkező interakciók és megosztások járnak együtt a jelöltek párthoz viszonyított felülteljesítésével. A kontrollváltozók közül a jelölt neme nem szignifikáns, a párthovatartozás esetén viszont az interakciók és megosztások kapcsán is a Tisza Pártiság a Fideszhez képest negatív irányban függ össze, ami azt jelenti, hogy a Tisza Párt jelöltjei kisebb eséllyel teljesítettek felül a pártjuknál a választás során a fideszes jelöltekhez képest.

53 Paolillo 2023; Sturm Wilkerson–Riedl–Whipple 2021.
54 Al-Zaman–Ahona 2022; Anwar–Giglietto 2024.

3. táblázat: A Facebook-teljesítmény és a jelöltek szavazatarány-többlete közötti összefüggés – lineáris regressziós főhatásmodellek[55]

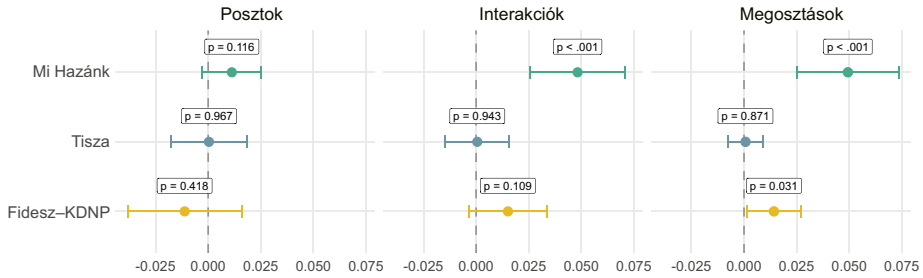
	Posztok	Interakciók	Megosztások
Konstans	-0.01 (0.015)	0.002 (0.018)	-0.009** (0.015)
Posztok	0.009 (0.006)		
Interakciók		0.034*** (0.009)	
Megosztások			0.029*** (0.008)
Nem (ref.: Férfi)	0.008 (0.007)	0.002 (0.007)	0.005 (0.006)
Tisza (ref.: Fidesz–KDNP)	-0.009 (0.006)	–0.035*** (0.007)	-0.039*** (0.008)
Mi Hazánk	-0.018 (0.019)	0.008 (0.018)	-0.011 (0.015)
N	296	296	296
R2	0.047	0.144	0.131
Adjusztált R2	0.034	0.133	0.119
RMSE	0.07	0.06	0.06

Forrás: SentiOne, Data365 és választási adatok alapján saját szerkesztés

Az interakciós modellek (2. ábra) ugyanakkor megmutatják, hogy ez az összefüggés nem általános, hanem egyetlen párthoz kötődik. Az interakciók és a megosztások pozitív együttjárása a szavazatarány-többlettel kizárólag a Mi Hazánk jelöltjeinél szignifikáns; a Fidesz–KDNP és a Tisza jelöltjeinél a Facebook-teljesítmény egyik formája sem függ össze a választókerületi eredménnyel. A főhatásmodellekben látott pozitív együtthatók tehát nagyrészt a Mi Hazánk jelöltjeitől származnak.

55 A táblázat három különálló OLS-regresszió eredményeit közli. A függő változó mindegyik modellben a jelöltek szavazatarány-többlete. A minta a három parlamentbe jutott párt (Fidesz–KDNP, Tisza, Mi Hazánk) egyéni jelöltjeire korlátozódik (n = 296). A cellákban regressziós együtthatók láthatók, zárójelben a választókerület (OEVK) szerint klaszterezett standardhibák.: férfi. + p < 0,1; * p < 0,05; ** p < 0,01; *** p < 0,001.

2. ábra: A Facebook-teljesítmény pártspecifikus összefüggése a szavazatarány-többlettel – interakciós modellek[56]

Forrás: SentiOne, Data365 és választási adatok alapján saját szerkesztés

Összegzés

Tanulmányunk azt vizsgálta, hogy a 2026-os országgyűlési választáson induló egyéni választókerületi jelöltek Facebook-teljesítménye összefügg-e a személynek szóló szavazattal, vagyis a jelöltek pártjukhoz viszonyított felülteljesítésével. A 296 jelölt több mint 127 ezer bejegyzésén végzett elemzés két fő eredményt adott. A jelöltek posztolási aktivitása önmagában nem függ össze a szavazatarány-többlettel, a posztokra érkező interakciók és megosztások viszont gyenge, de pozitív összefüggést mutatnak vele a teljes mintán. Ez az összefüggés azonban nem általános: a párt szerinti bontásban csak a Mi Hazánk jelöltjeinél szignifikáns, a Fidesz–KDNP és a Tisza jelöltjeinél nem. Az eredmények tehát nem támasztják alá a H1a hipotézist, a H1b-t csak részben, a KK1 kutatási kérdésre pedig igennel válaszolnak: a Facebook-teljesítmény és az egyéni eredmény kapcsolata pártonként eltér.

56 Az ábra a Facebook-mutatók (posztok száma, medián interakciószám, medián megosztásszám) és a szavazatarány-többlet közötti pártspecifikus regressziós meredekségeket mutatja, három különálló interakciós modell alapján, amelyekben az adott Facebook-mutató és a pártállás szorzata szerepel. A pontok a párton belüli meredekséget, a vízszintes vonalak a 95 százalékos konfidenciaintervallumot jelölik; a p-értékek azt tesztelik, hogy az adott párt meredeksége nullától különbözik-e. A standardhibákat a választókerület (OEVK) szintjén klaszterezték. A minta a három parlamentbe jutott párt egyéni jelöltjeire korlátozódik (n = 296). A szaggatott függőleges vonal a nulla meredekséget jelöli. + p < 0,1; * p < 0,05; ** p < 0,01; *** p < 0,001.

A teljes mintán megfigyelt pozitív együttjárás illeszkedik a hazai és nemzetközi irodalomhoz, amely szerint az elköteleződést kiváltó közösségimédia-jelenlét összefügg a jelöltek egyéni teljesítményével,[57] és különösen Bene[58] eredményéhez, amely a 2014-es választáson a megosztásokon keresztül azonosította a személynek szóló szavazatot. A megosztások és az interakciók hasonló erőssége a Mi Hazánk jelöltjeinél a kétlépcsős kommunikációs modell logikáját követi, amelyben a hálózaton továbbítható tartalom hordozza a legnagyobb mozgósító potenciált. A pártonkénti feltételesség ugyanakkor a kritikai irodalom figyelmeztetését erősíti meg:[59] a közösségimédia-aktivitás és a választási eredmény kapcsolata nem univerzális, hanem kontextus- és szereplőfüggő.

A két nagy párt jelöltjeinél tapasztalt nulla összefüggés a magyar kontextusból magyarázható. A 2026-os kampányt elsősorban országos szempontok határozták meg, és jóval kevésbé szólt olyan helyi ügyekről, amelyekben a helyi jelölteknek tényleg szerepük vagy jelentőségük lehetett volna: a verseny lényegében a Fidesz–KDNP és a Tisza országos küzdelmére szűkült, és a szavazói döntést túlnyomórészt az országos pártpreferencia határozta meg. Egy ilyen polarizált, listás logikát követő versenyben a személynek szóló szavazat tere szűk,[60] és az egyéni jelölt Facebook-teljesítménye nemigen különül el attól az eredménytől, amelyet a pártválasztás eleve kijelöl. Ahol a szavazat elsősorban a pártnak szól, ott a jelölt online teljesítménye között kevés önálló variancia van.

A Mi Hazánk kivételes helyzete a kiegyenlítési tézissel értelmezhető. A kisebb, országosan kevésbé domináns párt jelöltjei kevésbé beágyazottak és ismertek, így náluk nagyobb tér nyílik arra, hogy a közösségi médián épített ismertség és elköteleződés megkülönböztesse őket egymástól és a pártlistás alaptól. Ez egybecseng Papp[61] megállapításával, amely szerint a személynek szóló szavazat elsősorban a ke-

57 Kruikemeier 2014; Kelm et al. 2023.
58 Bene 2017.
59 Nielsen–Vaccari 2013; Bright et al. 2020.
60 Papp 2016.
61 Papp 2016

vésbé beágyazott jelöltek számára nyitott, és arra utal, hogy a közösségi média kiegyenlítő szerepe ott érvényesül, ahol az országos pártpreferencia nem nyomja el a jelölt egyéni hozzájárulását.

Az eredmények több irányban jelölnek ki további kutatást. A keresztmetszeti elrendezés nem választja el megnyugtatóan a Facebook-teljesítmény és az eredmény oksági viszonyát a fordított oksági magyarázattól, ezért több választásra kiterjedő és időbeli (paneljellegű) elrendezések tennék lehetővé a mechanizmus szigorúbb tesztelését. A tartalom minőségének bevonása, mindenekelőtt a mozgósító és a negatív, érzelmileg telített posztok szerepe tovább árnyalná a képet, akárcsak a platformok közötti eltérések vizsgálata. A pártonkénti mintázat oka szintén nyitott kérdés: külön elemzést kíván, hogy a kiegyenlítő hatás a párt méretéhez vagy inkább a jelöltek beágyazottságához kötődik-e.

Eredményeink több korláttal olvasandók. Az elemzés megfigyeléses és keresztmetszeti, ezért az összefüggések asszociatívak, nem okságiak; a népszerűbb jelöltek eleve több elköteleződést vonzanak, ami a kapcsolat egy részét fordított okságként magyarázhatja. Elemzésünk az interakciókat mennyiségi mutatóként kezeli, tartalmi szempontból nem különbözteti meg a pozitív és a negatív visszajelzéseket. Egy magas interakciószám így egyaránt fakadhat támogatói lelkesedésből és a jelölt elleni ellenséges mozgósításból, ami a mért összefüggést tompíthatja. Az interakciós mutatókat a választást követő adatgyűjtéskor rögzítettük, így elvben a szavazás utáni reakciókat is tartalmazhatják, bár ezek torzító hatása valószínűleg korlátozott. További bizonytalanságot jelent, hogy a kampány során többször felmerült a gyanú: botok vagy más, mesterségesen generált aktivitás torzíthatta egyes jelöltek posztjaira érkező interakciókat. Adataink a nyilvánosan megfigyelhető reakciószámokat rögzítik, a valódi és a mesterségesen előállított elköteleződést azonban nem tudjuk megkülönböztetni egymástól, így ezt a lehetséges torzítást az elemzés nem kezeli; amennyiben az ilyen manipuláció pártonként eltérő mértékű volt, az a becsült összefüggéseket is befolyásolhatta. Végül a minta a nyilvános Facebook-oldallal rendelkező jelöltekre szűkül, és a választás után törölt oldalak szelekciós torzítást okozhatnak; az elemzés emellett csak a három parlamenti pártra terjed ki.

A következtetés így óvatos, de világos: a jelöltek Facebook-teljesítménye a 2026-os, erősen polarizált választáson nem általánosan, hanem a pártkontextus által moderálva függött össze a személynek szóló szavazattal, és kimutatható együttjárás lényegében csak ott jelentkezett, ahol az országos pártpreferencia teret hagyott az egyéni jelölti tőkének.

Irodalom

Al-Zaman, Md Sayeed – Ahona, Tasnuva Alam 2022: Users' Reactions to Rape News Shared on Social Media: An Analysis of Five Facebook Reaction Buttons. *Asian Journal for Public Opinion Research,* 10. évfolyam, 1. https://doi.org/10.15206/ajpor.2022.10.1.51

Anwar, Sawood – Giglietto, Fabio 2024: Facebook Reactions in the Context of Politics and Social Issues: A Systematic Literature Review. *Frontiers in Sociology,* 9. évfolyam, május. https://doi.org/10.3389/fsoc.2024.1379265

Arguedas, Amy Ross – Robertson, Craig T. – Fletcher, Richard – Nielsen, Rasmus Kleis 2022: Echo Chambers, Filter Bubbles, and Polarisation: A Literature Review. *Reuters Institute for the Study of Journalism.* https://doi.org/10.60625/RISJ-ETXJ-7K60

Baxter, Graeme – Marcella, Rita 2013: Do online election campaigns sway the vote? A study of the 2011 Scottish parliamentary election. *Libri: International Journal of Libraries & Information Services,* 63. évfolyam, 3, 190–205. https://doi.org/10.1515/libri-2013-0015.

Bene, Márton 2016: Virális politika. *Politikatudományi Szemle* 25. évfolyam, 2, 84–110.

Bene, Márton 2018: Megosztásból szavazat. *Politikatudományi Szemle* 27. évfolyam, 1, 41–62.

Bene, Márton 2021: Topics to Talk about. The Effects of Political Topics and Issue Ownership on User Engagement with Politicians' Facebook Posts during the 2018 Hungarian General Election. *Journal of Information Technology & Politics,* 18. évfolyam, 3, 338–54. https://doi.org/10.1080/19331681.2021.1881015

Bene, Márton – Burai, Krisztina – Farkas, Xénia 2022: Ahány párt, annyi szokás? Politikai vezetők kommunikációs stratégiái a közösségi oldalakon a 2022-es választási kampányban. *Az állandóság változása. Parlamenti választás 2022.*, 115–39. Budapest, Gondolat Publishers; MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet. https://real.mtak.hu/154702/ (letöltve: 2026. 09. 15.)

Bene, Márton – Farkas, Xénia 2022: Ki mint vet, úgy arat? A 2022-es választási kampány a közösségi médiában. *Századvég,* 2. évfolyam, 2, 131–60.

Bene, Márton – Merkovity, Norbert 2026: A digitális kampányok története Magyarországon (1996–2024). *Médiakutató,* 27. évfolyam, 1, 55–67. https://doi.org/10.55395/mk.2026.1.5

Bennett, W. Lance – Iyengar, Shanto 2008: A New Era of Minimal Effects? The Changing Foundations of Political Communication. *Journal of Communication,* 58. évfolyam, 4, 707–31. https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2008.00410.x

Bright, Jonathan – Hale, Scott – Ganesh, Bharath – Bulovsky, Andrew – Margetts, Helen – Howard, Phil 2020: Does Campaigning on Social Media Make a Difference? Evidence From Candidate Use of Twitter During the 2015 and 2017 U.K. Elections. *Communication Research,* 47. évfolyam, 7, 988–1009. https://doi.org/10.1177/0093650219872394

Broockman, David E. – Green, Donald P. 2014: Do Online Advertisements Increase Political Candidates' Name Recognition or Favorability? Evidence from Randomized Field Experiments. *Political Behavior,* 36. évfolyam, 2, 263–89. https://doi.org/10.1007/s11109-013-9239-z

Cain, Bruce – Ferejohn, John – Fiorina, Morris 1987: *The Personal Vote: Constituency Service and Electoral Independence*. Harvard University Press. https://doi.org/10.4159/harvard.9780674493285

Effing, Robin – Hillegersberg, Jos van – Huibers, Theo 2016: Social Media Indicator and Local Elections in the Netherlands: Towards a Framework for Evaluating the Influence of Twitter, YouTube, and Facebook. In Sobaci, Mehmet Zahid (szerk.) *Social Media and Local Governments: Theory and Practice*, 281–98. Cham, Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-17722-9_15

Gibson, Rachel K. – McAllister, Ian 2015: Normalising or Equalising Party Competition? Assessing the Impact of the Web on Election Campaigning. *Political Studies,* 63. évfolyam, 3, 529–47. https://doi.org/10.1111/1467-9248.12107

Goldstein, Ian – Edelson, Laura – Nguyen, Minh-Kha – Goga, Oana – McCoy, Damon – Lauinger, Tobias 2023: Understanding the (In)Effectiveness of Content Moderation: A Case Study of Facebook in the Context of the U.S. Capitol Riot. *arXiv.* https://doi.org/10.48550/arXiv.2301.02737

Guess, Andrew M. 2021: (Almost) Everything in Moderation: New Evidence on Americans' Online Media Diets. *American Journal of Political Science,* 65. évfolyam, 4, 1007–22. https://doi.org/10.1111/ajps.12589

Haßler, Jörg – Magin, Melanie – Russmann, Uta – Fenoll, Vicente, szerk. 2021: *Campaigning on Facebook in the 2019 European Parliament Election: Informing, interacting with, and mobilising voters*. Springer Nature. https://doi.org/10.1007/978-3-030-73851-8

Henry, Lionel – Wickham, Hadley 2026: rlang: Functions for Base Types and Core R and „Tidyverse" Features. https://rlang.r-lib.org (letöltve: 2026. 09. 15.)

Jacobs, Kristof – Spierings, Niels 2016: *Social Media, Parties, and Political Inequalities*. New York, Palgrave Macmillan US. https://doi.org/10.1057/9781137533906

Katz, Elihu – Lazarsfeld, Paul Felix – Roper, Elmo 2017: *Personal Influence: The Part Played by People in the Flow of Mass Communications*. London New York, Routledge.

Kelm, Ole – Angenendt, Michael – Poguntke, Thomas – Rosar, Ulrich 2023: Which candidates benefit from social media? An analysis of the 2021 German federal election. *Electoral Studies,* 86. évfolyam, december, 102701. https://doi.org/10.1016/j.electstud.2023.102701

Kleinnijenhuis, Jan – Van Hoof, Anita M J – Van Atteveldt, Wouter 2019: The Combined Effects of Mass Media and Social Media on Political Perceptions and Preferences. *Journal of Communication,* 69. évfolyam, 6, 650–73. https://doi.org/10.1093/joc/jqz038

Klinger, Ulrike – Svensson, Jakob 2015: The Emergence of Network Media Logic in Political Communication: A Theoretical Approach. *New Media & Society,* 17. évfolyam, 8, 1241–57. https://doi.org/10.1177/1461444814522952

Kristensen, Jakob Bæk – Albrechtsen, Thomas – Dahl-Nielsen, Emil – Jensen, Michael – Skovrind, Magnus – Bornakke, Tobias 2017: Parsimonious Data: How a Single Facebook like Predicts Voting Behavior in Multiparty Systems. *PLOS ONE,* 12. évfolyam, 9, e0184562. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0184562

Kruikemeier, Sanne 2014: How political candidates use Twitter and the impact on votes. *Computers in Human Behavior,* 34. évfolyam, május, 131–39. https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.01.025

Miller, Richard L. 1976: Mere Exposure, Psychological Reactance and Attitude Change. *Public Opinion Quarterly,* 40. évfolyam, 2, 229–33. https://doi.org/10.1086/268290

Nai, Alessandro – Tresch, Anke – Maier, Jürgen 2022: Hardwired to Attack. Candidates' Personality Traits and Negative Campaigning in Three European Countries. *Acta Politica,* 57. évfolyam, 4, 772–97. https://doi.org/10.1057/s41269-021-00222-7

Nielsen, Rasmus Kleis – Vaccari, Cristian 2013: Do people "like" politicians on Facebook? Not really. Large-scale direct candidate-to-voter online communication as an outlier phenomenon. *International Journal of Communication,* 7. évfolyam, 2333–56.

Norris, Pippa 2001: *Digital Divide: Civic Engagement, Information Poverty, and the Internet Worldwide*. Cambridge University Press.

Paolillo, John C. 2023: The awkward semantics of Facebook reactions. *First Monday*. https://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/13157 (letöltve: 2026. 09. 15.)

Papp, Zsófia 2016: Inkumbens-hátrány, helyi kötődés és a személynek szóló szavazat Magyarországon. *Politikatudományi Szemle,* 25. évfolyam, 2, 31–56.

Pfister, Roland – Schwarz, Katharina A. – Holzmann, Patricia – Reis, Moritz – Yogeeswaran, Kumar – Kunde, Wilfried 2023: Headlines Win Elections: Mere Exposure to Fictitious News Media Alters Voting Behavior. *PLOS ONE,* 18. évfolyam, 8, e0289341. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0289341

Rita, Paulo – António, Nuno – Afonso, Ana Patrícia 2023: Social media discourse and voting decisions influence: sentiment analysis in tweets during an electoral period. *Social Network Analysis and Mining,* 13. évfolyam, 46,. https://doi.org/10.1007/s13278-023-01048-1

Strandberg, Kim 2013: A Social Media Revolution or Just a Case of History Repeating Itself? The Use of Social Media in the 2011 Finnish Parliamentary Elections. *New Media & Society,* 15. évfolyam, 8, 1329–47. https://doi.org/10.1177/1461444812470612

Sturm Wilkerson, Heloisa – Riedl, Martin J. – Whipple, Kelsey N. 2021: Affective Affordances: Exploring Facebook Reactions as Emotional Responses to Hyperpartisan Political News. *Digital Journalism,* 9. évfolyam, 8, 1040–61. https://doi.org/10.1080/21670811.2021.1899011.

Szabó, Gábor – Huberman, Bernardo A. 2010: Predicting the popularity of online content. *Commun. ACM* 53. évfolyam, 8, 80–88. https://doi.org/10.1145/1787234.1787254

Terren, Ludovic – Borge, Rosa 2021: *Echo chambers on social media: A systematic review of the literature*. https://openaccess.uoc.edu/items/4703db77-37f3-488a-8e90-8d680bc2d497 (letöltve: 2026. 09. 15.)

Van Aelst, Peter – Walgrave, Stefaan 2002: New Media, New Movements? The Role of the Internet in Shaping the 'Anti-globalization' Movement. *Information, Communication & Society,* 5. évfolyam, 4, 465–93. https://doi.org/10.1080/13691180208538801

Wickham, Hadley – Francois, Romain – Henry, Lionel – Müller, Kirill – Vaughan, Davis 2026: dplyr: A Grammar of Data Manipulation.

Zajonc, Robert B. 1968: Attitudinal Effects of Mere Exposure. *Journal of Personality and Social Psychology,* 9. évfolyam, 2, Pt.2, 1–27. https://doi.org/10.1037/h0025848

Zhu, Hao – Travison, Thomas – Tsai, Timothy – Beasley, Will – Xie, Yihui – Yu, GuangChuang 2019: *Package 'kableExtra'.* https://cran.hafro.is/web/packages/kableExtra/kableExtra.pdf (letöltve: 2026. 09. 15.)

Melléklet

M1 táblázat: Lineáris regressziós főhatásmodellek csak a pozitív interakciók bevonásával

Konstans	-0.001 (0.006)	0.002 (0.003)	0.009** (0.003)
Posztok	0.009 (0.006)		
Pozitív interakciók (lájk+szív)		0.034*** (0.009)	
Megosztások			0.029** (0.008)
Nem (ref.: Férfi)	0.008 (0.007)	0.002 (0.006)	0.005 (0.006)
Tisza (ref.: Fidesz–KDNP)	-0.009 (0.006)	-0.035*** (0.007)	-0.039*** (0.008)
Mi Hazánk	-0.018 (0.019)	0.008 (0.018)	-0.011 (0.015)
N	296	296	296
R^2	0.047	0.146	0.131
Adjusztált R^2	0.034	0.135	0.119
RMSE	0.07	0.06	0.06

+ p < 0,1; * p < 0,05; ** p < 0,01; *** p < 0,001.
Forrás: SentiOne, Data365 és választási adatok alapján saját szerkesztés

M2 táblázat: Főhatásmodellek az interakciók és megosztások átlagjainak számításával

Konstans	-0.001 (0.006)	0.003 (0.018)	0.010* (0.004)
Posztok	0.009 (0.006)		
Pozitív interakciók (lájk+szív)		0.029*** (0.009)	
Megosztások			0.027** (0.008)
Nem (ref.: Férfi)	0.008 (0.007)	0.003 (0.007)	0.005 (0.006)
Tisza (ref.: Fidesz–KDNP)	-0.009 (0.006)	-0.033*** (0.007)	-0.040*** (0.010)
Mi Hazánk	-0.018 (0.019)	0.001 (0.018)	-0.013 (0.015)
N	296	296	296
R^2	0.047	0.119	0.116
Adjusztált R^2	0.034	0.107	0.103
RMSE	0.07	0.06	0.06

+ p < 0,1; * p < 0,05; ** p < 0,01; *** p < 0,001.
Forrás: SentiOne, Data365 és választási adatok alapján saját szerkesztés

https://doi.org/10.65295/SZF.2026.2-6

UGRÓSDY MÁRTON[1]

A választás következménye Magyarország geopolitikai helyzetére – Menekülés a „különlegesség szigetéről”

How Hungarian foreign policy might change post-election: an escape from the Island of Difference

Absztrakt

Magyarország 2010–2026 között egy alapvetően nemzeti gazdasági célú külpolitikát hajtott végre. Bár ellenfelei gyakran „kalmárdiplomáciának” nevezték, a magyar külpolitikai stratégia valójában őszintén kimondta azt, amit a legtöbb ország csak csendben vall be magának: külpolitikáját is a nemzetgazdasági érdek szolgálatába állítja. Ezt a stratégiát láthattuk a működőtőke-bevonzás politikájában, míg a stratégiai iparágakban való hazai tulajdonszerzés politikai célja szükségképpen ütközőpályára helyezte a magyar kormányt európai partnereivel. Magyarország Orbán Viktor miniszterelnöksége alatt világszerte ismert volt világfelfogásáról, különutasságáról és a legtöbb európai vezető által ismételgetett konvencionális bölcsességek elutasításáról, amely számos Európán kívül országban versenyelőnyt biztosított hazánk számára, például az FDI-projektek megszerzése terén. Ugyanakkor a 2026 áprilisában megválasztott új kormány az első hónapok tapasztalata szerint a különlegesség helyett az átlagosság útját választja, amely egy békésebb és nyugodtabb európai, ellenben kevésbé ambiciózus globális szerepet jelöl ki az új magyar külpolitika számára.

Kulcsszavak: Magyarország, Európai Unió, külügyi stratégia, konnektivitás, Globális Dél

Abstract

Hungary’s foreign policy was based on straightforward economic interests. Even though its opponents have often labeled it too much trade-oriented, in reality Hungarian foreign policy strategy openly stated what everybody was doing all the time: its foreign policy objectives should always serve its economic goals. This feature was highly visible in Hungary’s effort to attract foreign direct investment, and in promoting national ownership in various strategic sectors, including banking, telecommunications and strategic infrastructure. These goals have pitted the Hungarian government against its European allies, whose

1 Külpolitikai elemző, a *Gócpont* Substack és YouTube-csatorna alapító házigazdája, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem munkatársa.

corporations were the victims of the Hungarian attempts to re-establish national sovereignty over key parts of the national economy. During the leadership of Viktor Orbán, Hungary was well-known for its own worldview, its contrarian approach to European affairs, including foreign policy, and the rejection of the conventional wisdoms most European leaders were echoing all the time - putting Hungarian diplomacy ahead of the pack when it came to opening doors and attracting foreign investment outside of the EU. However, with the election of a new government in April 2026, instead of the Island of Difference, the Island of Conformity approach will shape Hungarian foreign policy. This will provide for an easier and less turbulent European relationship, but will completely reposition Hungary in the eyes of the Global South.

Keywords: Hungary, European Union, foreign policy strategy, connectivity, Global South

A geopolitikai tér változása

A kisállamok mozgásterét alapvetően meghatározza az a folyamat, amelyet Békés Márton világrendszerváltásnak nevezett el.[2] A régi, liberális, szabályalapú nemzetközi rend illúziója mára végérvényesen összeomlott, a háború újra a nyugati államok érdekérvényesítésének elfogadott eszköze lett, és a hatalmi érdekek vasöklét már semmilyen szaténkesztyű nem fedi el. A külpolitika nyíltabb és őszintébb lett, legalábbis azok számára, akik nem a fősodratú sajtóból tájékozódnak a világ dolgait illetően.[3]

Az országok többsége számára valamilyen szabályalapú rend alapvetően a stabilitás ígéretét hordozza magában. Az intézményi közgazdaságtanból tudjuk: az intézmények csökkentik a tranzakciók költségeit,[4] és azon államok számára, amelyek nem rendelkeznek megfelelő méretű haderővel vagy más érdekérvényesítő képességgel, egy szabályokon alapuló rend sokkal inkább preferáltabb, mint az erő jogán szerveződő rend, amelyben a nagyhatalmak kényük-kedvük szerint érvényesíthetik az érdekeiket a kisebbek rovására. A bipoláris rend valamennyire biztosította ezt a stabilitást: csupán a két szuperhatalom érdekszféráinak határvidékén voltak konfliktusok, miközben a magterületek az elrettentés árnyékában, de stabilan létezhettek és fejlődhet-

2 Békés 2022.
3 Ugrósdy 2024.
4 North 1990.

tek. A bipoláris rend összeomlása után a Pax Americana harminc éve során pedig a liberális internacionalizmus elvei szerint szerveződő globalizáció, illetve a Bretton Woods-i rendszerből kinövő globális intézményrendszer biztosította azokat a kiszámítható feltételeket, amelyek az országok többsége számára lehetővé tette a korábban példátlan mértékű gazdasági fejlődést.

A vitathatatlan amerikai vezető szerep korszaka azonban mára véget ért, külső és belső okok miatt is. A külső okok között a kihívók, így elsősorban Kína gazdasági erejének növekedését, valamint az amerikai szövetségesek (így kiemelten Európa) relatív gyengülését kell megemlíteni. Miközben a második világháború után, amikor a mai világrend alapjai létrejöttek, az Egyesült Államok a világ GDP-jének 50, míg a háború miatt romokban heverő Európa még mindig mintegy 30 százalékát adta, addig 2026-ban ugyanez a szám az USA esetében 25 százalék (vásárlóerő-paritáson számolva viszont már csak 14[!]), míg Európa esetében szintén 25 százalék (PPP-ben számítva 20 százalék).[5] A belső okok között elsősorban az amerikai dezindusztrializáció, a hagyományos amerikai álom szertefoszlása miatt létrejött belső frusztráció, a társadalmi egyenlőtlenségek, valamint a (pénzügyi) szolgáltatásokra alapuló gazdaság negatív mellékhatásai érdemelnek említést, amelyek együttesen vezettek Donald Trump és az establishment-ellenes politikai erők 2016-os, majd 2024-es választási győzelméhez.

A gazdasági és az ebből fakadó katonai erő relatív hanyatlása mellett legalább ennyire fontos szerepet játszik a Nyugat morális vezető szerepének megsemmisülése is. A nyugati politikai irodalomban Machiavelli, míg az újabb kínai elméletek között Jen Hszüe-tung[6] ír arról, mennyire fontos az igazságos és kiszámítható vezetés egy bizonytalanságokkal teli világban. *A fejedelmet*[7] most nem is idézném részletesen, azonban Jen állítása, amelyből Kína növekvő nemzetközi szerepét vezeti le, mindenképpen említést érdemel.

Jen könyvében[8] amellett érvel, hogy a realizmus rosszul teszi, amikor nem veszi figyelembe a moralitás jelentőségét a nemzetközi kapcsola-

5 Világbank: *World Bank Open Data*.
6 Yan 2019.
7 Machiavelli 2020.
8 Yan 2019.

tokban. Igenis számít, hogy a világ vezető ereje, de az egyes államok is mennyire tiszteletre méltók és megbízhatók. Az egyes államok a nemzetközi térben azonban nem egyenlőek: a nemzetek képessége függ az erejüktől, de a befolyásuktól is. A politikai vezető szerep exponenciálisan tudja növelni és csökkenteni az ország erejét: ha egy országban hisznek a többiek, mert például megbízható és szavahihető, akkor a nemzetközi erejét radikálisan tudja növelni, ha azonban visszaél a vezető szerepével, akkor legyen bármilyen erős is, az adott országra a többiek nem fognak vezető hatalomként tekinteni. Az erő a nyers erőszakon, míg a tekintély a többiek bizalmán alapul. Mind a kettő az uralom eszköze, de a másodiknál a vezettek beleegyezése önkéntes, ezért ez a típusú vezetés szükségképpen könnyebben fenntartható, mint az erővel kikényszerített hűség.

Az egyes államok vezetői stílusát Jen szerint a nemzetközi térben négy fő kategóriával lehet leírni. Ezek a humánus tekintély, a hegemónia, az anokrácia és a zsarnokság.[9] A megváltozó nemzetközi környezetben a felemelkedő államok számos stratégiát követhetnek, de mivel mindig ők a relatíve gyengébb fél, elsősorban olyan megoldásokat keresnek, amelyek nem agresszívek, és nem vonják magukra a domináns hatalom haragját. A valóságban persze a vezetési stílusok nem ilyen tiszták: rendszerint két típus keveredését látjuk a valódi döntéshozatalban. A globalizáció korában, amikor (szinte) minden információ hozzáférhető, még mindig a humánus tekintély tűnik a legjobb és leginkább elfogadott vezetési formának, ezt tudja az ENSZ legtöbb tagja elfogadni. Ez a megközelítés azonban szükségessé teszi, hogy az ezt hirdető állam konzisztensen lépjen fel otthon és külföldön is.

Az Egyesült Államok és Európa pontosan ezen a morális vizsgán bukott el az elmúlt években. Az ukrajnai, a gázai, majd az iráni háborúk ugyanis kikezdték az összes olyan „értéket", amelyet a Nyugat nemcsak magáénak tartott, hanem fennen hirdetett a Szovjetunió összeomlása óta eltelt 35 évben.[10] Minden szemlélő számára nyilvánvalóvá vált az a kettős mérce, amelyet addig a liberális univerzalizmus el tudott fedni, és mindenki a saját szemével láthatta, hogy a fehér és nem fehér emberek életének értéke nem egyenlő. Ez a felismerés erősítette meg

9 Uo. 25–53.
10 Ugrósdy 2025a.

a Globális Dél alternatív világmagyarázatát, kezdte ki azokat a nyugati értékeket, amelyeket korábban az európai és amerikai gondolkodók igyekeztek univerzálisnak beállítani, és tették világossá azt, amit Orwell frappánsan így írt le: „Minden állat egyenlő, de egyes állatok egyenlőbbek a többinél".[11]

A nagyhatalmi politizálással természetesen semmi gond nincsen: a nemzetközi kapcsolatok tudománya alapvetően arról szól, hogyan kell elfedni az erő nyers valóságát úgy, hogy a vezetettek is egyetértsenek a fennálló renddel, és ne csak ne akarják aláásni, hanem inkább lelkesen támogassák azt. De pontosan ezért volt ennyire korrozív a Nyugat morális helyzetének fent leírt megsemmisülése, ugyanis ezzel épp azok rombolták le a nemzetközi rend gondosan megrendezett, de elképzelt világát, akik felépítették azt. Innentől minden olyan érv, amely a nemzetközi vagy nyugati értékekre mint megtámadhatatlan axiómákra hivatkozik, nevetségessé válik a nem nyugati partnerek körében. Ezt látjuk akkor, amikor alulfogadják az Európai Unió vezetőit Kínában,[12] és ezt látjuk akkor is, amikor a sokkal kisebb gazdasági erővel rendelkező Brazília elnöke küldi haza a fegyverekért kilincselő német kancellárt.[13] A nyugati különlegesség korának vége: ahogyan egy vezető szingapúri diplomata fogalmazott e sorok szerzőjének 2025 második felében: a nyugati vezetésű unipoláris világ amúgy is csak egy alig 35 éves történelmi aberráció volt.

Ebben a változó világrendben kellene helyt állnia annak az európai elitnek, amely az elmúlt négy évben, az ukrajnai háború kezdete óta még inkább elszakadt a valóságtól, mint az azt megelőző két és fél évtizedben.[14] A nyugati politikusokat csak a globális elitnek való megfelelés vezérli, saját választóikkal, ha lehet, inkább nem is foglalkoznak. Jól látható ez az Európai Bizottság, de különösen a kül- és biztonságpolitikai főképviselő Ukrajna-mániáján, ami a Globális Dél országaiban felmérhetetlen károkat okoz az európai érdekérvényesítésben. A világ legnagyobb részét ugyanis nem Ukrajna, hanem a saját fejlődésük, biz-

11 Ugrósdy 2025b.
12 Chen–Chen 2025.
13 Reuters 2023.
14 Gócpont 2026a.

tonságuk és élelmiszerbiztonságuk érdekli, és nem két szláv nép belháborúja.

Az uniós válasz erre a közönyre azonban nem az önreflexió, hanem a hangerő további növelése. Igaz, az uniós diplomácia mára inkább csak a „jóemberkedés", és nem annyira a diplomácia követelményeit tartja szem előtt, menetrend szerinti ütemességgel kiadva az újabb és újabb nyilatkozat és tweeteket az akutális orosz légitámadás vagy éppen a szankciók meghosszabbításáról szóló döntés előtt. A harctéri valóságra és a világ menetére ezek a nyilatkozatok ugyan kevés hatással vannak, de az üzenetek célközönsége amúgy sem a nagyvilág, hanem az a kommunikációs buborék, amelyben az uniós elitek töltik mindennapjaikat.

Európa stratégiai gondolkodása a mai napig az USA-hoz van kötve: amikor az európai progresszívek által kevésbé szeretett, republikánus elnökök vannak hatalmon, akkor hirtelen megnő az igény az európai stratégiai autonómiára, míg a jobban szeretett demokrata elnökök idején az európai elit is a transzatlanti egység fontosságát hangsúlyozza. Bár 1991, a Szovjetunió szétesése után Európa valóban élvezhette a békéből fakadó előnyöket, az ukrajnai háború 2022-es eszkalációja miatt ma megint dogmának számít brüsszeli körökben, hogy Európa védelme Amerika nélkül nem lehetséges. Többek között ez az oka annak is, hogy a háborúpárti Hajlandók Koalíciója szinte azonnal létrejött, miután Trump elnök a minimális jelét mutatta annak, hogy lezárná az ukrajnai háborút: valójában az európai politikai vezetők többsége ma is minden erejével azon van, hogy az USA-t benn tartsa az ukrajnai háborúban, ezzel is biztosítva az amerikai védelmet Európa számára. Az Ukrajnának folyósított európai segélyek, amelyek egyre nagyobb része amerikai hadiipari megrendelésekre megy el, szintén ezt a célt szolgálják.

Az uniós külpolitika egyik kulcskérdése, hogy van-e egységes európai álláspont. A Bizottság véleménye erről az, hogy ha nincsen szolidaritás, akkor azt ki kell kényszeríteni, akár az egyhangúság elvének eltörlésével is. Az Unió hangjának azonban nem a hangerő, hanem a tartalom adna súlyt, és ahogyan azt most is láthatjuk, tartalmi oldalon szinte alig van valami mondanivalója Brüsszelnek, amire a világ amúgy kíváncsi lenne. Cserébe a tagállamokat folyamatosan nyomás alá kell helyezni, és sorba kell állítani annak érdekében, hogy az n+1 számú,

Oroszországot elítélő nyilatkozatot ki lehessen adni, noha ennek hatása a háború végkimenetelére valójában elenyésző.

Az új magyar kormánynak ebben a környezetben kellene kiállni a magyar érdekekért. Egy olyan környezetben, ahol az uralkodó, de tévúton lévő elit úgy érzi, végre eljött az idő a renitensekkel való leszámolásra. Amikor azért kell példát statuálni, hogy az elmúlt évek magyar ellenállása eszébe se jusson többé egyetlen uniós kormánynak sem, és semmi se állhasson a fejlődés elkerülhetetlen útjába. Ez az irány azonban csak újabb kudarcokhoz fog vezetni, és semmiképpen sem fogja feloldani azokat a strukturális problémákat, amelyek az ukrajnai háborúhoz vezettek.

Ahhoz, hogy az önsorsontó uniós iránnyal szembe lehessen szállni, elsősorban tagállami szuverenitásra, leleményességre és egyenes gerincre van szükség. Az előző magyar kormány minden politikai tőkéjét feltette arra, hogy megelőzze az Európai Unió politikai és gazdasági összeomlását, és ellentartson az egyre erősebb föderalizációs törekvéseknek, az EU alapító atyái által is alapvetőnek tartott Nemzetek Európája modell mentén, de veszített. Ezzel szabad út nyílt a föderalisták előtt, akik immár saját képükre formálhatják az európai integrációt.

Közép-Európai hangsúlyeltolódások

Miközben az uniós központ részéről az elvárás most már az egyértelmű és feltétlen igazodás a közös irányvonalakhoz, addig a hagyományos közép-európai hatalmi viszonyok is megváltoznak. Ebben a térség két legnagyobb országa, Lengyelország és Románia játszik kulcsszerepet, amelyek egyszerre szeretnének Brüsszel és Washington leghűségesebb szövetségesének látszani, miközben a Brüsszel–Washington-feszültségek egyre erősebbek.

Lengyelország – valóban példátlan – gazdasági növekedésének, valamint az orosz–ukrán háború ügyében elfoglalt álláspontjának köszönhetően egyértelműen az EU keleti felének szószólója lett.[15] Az ország, amely az elmúlt harminc évben a folyamatos orosz veszéllyel riogatott, 2022 februárja után most vindikálva érzi magát, és egyetlen lehetősé-

15 Gócpont 2026b.

get sem mulaszt el, hogy igazát a „bűnös" németek orra alá dörgölje. Varsó ma nyugat és dél helyett északra tekint: a svéd és finn NATO-tagság után a skandináv országokat látja természetes szövetségesének az oroszokkal szembeni elrettentés, és az EU hatalmi geometriájának átrendezése kapcsán is. Varsó álma, hogy Berlinnel és Párizzsal együtt ülhessen a nagyok asztalánál, ítéletet mondva a kisebb tagállamokról, saját nemzeti érdekeinek megfelelően. Ehhez viszont sokkal inkább egy lengyel vezetésű északi-balti együttműködésre, mintsem egy megerősödött V4-re van szükség. Ráadásul ha az EU védelmi dimenziója legalábbis a narratív térben hosszabb távon is megerősödik, és az orosz veszéllyel való fenyegetés továbbra is „jolly joker" lesz a napirendalkotásban, akkor Varsó sokkal többet remélhet a katonailag amúgy is felkészültebb norvég–svéd–finn vonaltól, mint az amúgy is oroszbarátabbnak tartott, kevésbé militarista közép-európai partnerektől.

A mindenkori lengyel vezetés álmai azonban egyelőre csak álmok maradnak. Varsó gazdasági növekedése nagyrészt a rohamosan növekvő eladósodottságnak és az uniós pénzek beáramlásának köszönhető, miközben a varsói kormány az Európai Unió második legnagyobb költségvetési deficitjével működteti az államháztartást. Eközben Donald Tusk kabinetjének nemcsak az ukrán menekültekre és az előző, Jog és Igazságosság-kormánytól örökölt családtámogatásokra, hanem az infrastruktúrára, az energiaszektorra és a térség legnagyobb katonai modernizációs programjára is költenie kell – nem csoda, hogy a Tusk-kormány a gyors eladósodás útjára lépett. Igazi nagyhatalom nincsen lakosság nélkül, de Lengyelország demográfiája csak egyre romlott az elmúlt évek során. A beáramló ukrán menekültek ugyan enyhítették a válságot, de a lengyelek termékenységi rátája 2024-ben már csak 1,14 volt,[16] ami néhány évtizeden belül komoly demográfiai problémákat vetít előre. Donald Tusk kormányát egyelőre az európai közbeszéd élén tartja az, hogy az orosz támadás ügyében igazuk lett, de minden más strukturális tényező a lengyel nagyhatalmiság vágya ellen szól.

Románia legalábbis a narratív térben a lengyelekhez hasonló ambíciókkal rendelkezik, azonban jobb esetben is fele akkora lakossággal és a lengyeleket meg sem közelítő politikai stabilitással próbál meg feltűnni az EU és a NATO keleti szárnyán, a román külpolitikai hagyo-

16 Eurostat 2026.

mánynak megfelelően a legmegbízhatóbb szövetséges képére aspirálva. Bukarest számára a problémák pedig egyre csak sokasodnak: rendszeresek a kormányválságok,[17] a radikális pártokat már csak alkotmányos trükközéssel, adott esetben pedig a választási eredmények megsemmisítésével sikerül távol tartani a kormányrúdtól,[18] miközben a költségvetési deficit úgy is Európa-rekorder,[19] hogy az ország jó ideje ismét az IMF gyámsága alatt áll. Egy ilyen politikai és gazdasági környezetben kellene a fősodratú román politikai és biztonsági elitnek egy megbízható, kiszámítható szövetséges képét sugároznia magáról, úgy Brüsszel, mint Washington felé. Lehetetlen küldetés ez, a mostani román politikai elitnél felkészültebb politikusoknak sem lenne könnyű eleget tenni ennek a kihívásnak. Mivel Románia még annyira sem szuverén ország, mint a Donald Tusk vezette Lengyelország, ezért valójában a két legnagyobb lélekszámú közép-európai ország számára nem maradt más, mint a háborúpárti brüsszeli és a neoliberális IMF-es elitnek való feltétlen megfelelés.

Közép-Európa többi országa, elsősorban a csehek és a szlovákok egy ilyen szétcsúszó regionális környezetben kellene, hogy megőrizzék saját szuverenitásukat. Mind a két ország – ahogyan egész Közép-Európa – erősen függ a német gazdaságtól, és így a német politikai elittől is. Ráadásul a csehek és a szlovákok is hajlamosak saját érdekeiknek megfelelően kiegyezni az éppen aktuális legerősebb hatalommal, ami a szuverenista tábor számára nem a legjobb előjel. Természetesen néha előfordul, hogy patrióta politikusok kerülnek vezető pozíciókba ezekben a fővárosokban, de dolguk így sem könnyű: a merénylettől kezdve a bírósági nyomásgyakorlásig számos eszközzel próbálták már félreállítani a csehek és szlovákok nemzeti érdeket követő vezetőit az elmúlt években. Komoly ellenállásra Prága és Pozsony részéről csak akkor lehet számítani, ha Budapest vagy Varsó, de ideálisan a két „nyakas" főváros együtt szervezi meg Brüsszel ellenzékét. Budapest és Varsó azonban most Brüsszel szövetségese, így a V4 két „középső" tagja várhatóan ismét meghajol majd a nagyobb erők előtt.

17 Henley–Popoviciu 2026.
18 Kirby–Thorpe 2024.
19 Emerging Europe 2026.

A fenti dinamikát felerősíti a közép-európai együttműködés egyre erősebb biztonságiasítása. Ennek fő oka természetesen a vélt vagy valós orosz veszély, ami egyértelműen dominálja az északkeleti EU-tagállamok által diktált napirendet nemcsak a térségben, hanem az egész EU-n belül is.[20] Kérdés, hogy egy ilyen kiélezettnek beállított helyzetben, ahol az EU/NATO keleti szárnyának biztonsága szinte az egyetlen kérdés, amelyről a régiós országok vezetői érdemben egyeztetnek, a hagyományos közép-európai együttműködési témák, például az infrastruktúra (igaz, ez részben kettős felhasználású jószág), a gazdasági együttműködés vagy az emberek közötti kapcsolatok mekkora figyelemre számíthatnak.

Ha egy, a közép-európai térségre nagy hatással bíró váratlan eseményt kellene meghatározni, amely a magyar kormány mozgástérét is meghatározhatja, akkor az a patrióta kisantant létrejötte lenne. Szlovákiában, Csehországban, részben Szerbiában már most is a Patrióták Európáért európai parlamenti frakcióhoz közel álló kormányok vannak hatalmon. Romániában pedig e sorok írásakor komoly esély mutatkozik arra, hogy a permanens kormányválságot a román köztársasági elnök nem tudja feloldani, és új választások kiírására kényszerül. Ebben az esetben pedig nem kizárható, hogy a Románok Egyesüléséért Szövetség (AUR) és annak vezetője, George Simion meghatározó pozícióba kerül egy új kabinetben (már az előző, Ilie Bolojan vezette kormányt is az ő szavazataikkal sikerült megbuktatni). Bár az AUR európai szinten az Európai Konzervatívok és Reformisták (ECR) pártszövetség tagja, ideológiájában sokkal közelebb áll a közép-európai nacionalista-soviniszta hagyományhoz. Az AUR kormányra/kormányközelbe kerülése egy egyértelműen trumpista, az európai és a regionális status quót is szándékosan felbolygatni akaró, határozottan magyarellenes párt előretörését hozná. A Trump-közeliségnek, illetve Románia erősen NATO-párti elitjének, valamint a növekvő védelmi kiadásoknak köszönhetően egy ilyen román kormány, bár szinte bizonyára komoly támadások alatt állna a brüsszeli elit részéről, az USA támogatását élvezve erős, akár magyarellenes szövetséget alkothatna a Benes-dekrétumokkal kapcsolatos kétoldalú feszültségek miatt még mindig gyanakvó szlovák és cseh vezetéssel, míg Donald Tusk lengyel miniszterelnök passzivitását a vé-

20 Gócpont 2026a.

delmi célokkal való egyetértéssel lehetne megnyerni. Egy ilyen helyzetben a magyar kormány számára is jelentősen nehezebb lenne regionális és európai érdekeinek érvényesítése.

Az önálló magyar külpolitika – és annak vége

A 2010–2026 közötti magyar külpolitikai irányvonalat számos kritikával lehet illetni, de azt nem lehet állítani, hogy a négy ciklus alatt a magyar vezetés ne próbálkozott volna egy saját, az európai fősodortól független külpolitika megvalósításával. Az önállóság természetesen nem önmagában álló cél volt: a külpolitikai mozgástér bővítésének fő célja a külföldi befektetések és a külkereskedelem növelése volt, amelynek fő belpolitikai okait elsősorban a munkahelyteremtésben és a gazdasági növekedés ösztönzésében, míg a késői években az európai politikai tér átalakításában érdemes keresni.[21]

A kis- és közepes méretű országok alapvetően két stratégiát követhetnek saját külpolitikájuk megalkotása során. Vagy elbújnak egy regionális vagy globális hegemón szoknyája mögé (ez a könnyebb út, amely kevesebb önállósággal, de egyben kevesebb felelősséggel is jár), vagy saját, önálló arculatot és célokat alakítanak ki, amely rendkívüli felkészültséget, stratégiai érzéket és politikai tehetséget kíván meg nemcsak az ország vezetőitől, hanem a vezetők döntéseit végrehajtó bürokratáktól is. Az első stratégiára példa a legtöbb európai ország, néha egész nagyok is, mint például Németország. A második stratégiára sokkal kevesebb példát találunk, mind közül a legismertebb talán Szingapúr, de említhetnénk az Egyesült Arab Emirátusokat[22] vagy Azerbajdzsánt[23] is. Indiát, amely hagyományosan önálló külpolitikát visz a függetlenség elnyerése óta, csak azért nem sorolnám ebbe a kategóriába, mert Delhi nyilvánvalóan nem egy kisállam fővárosa, így az ő lehetőségeik saját útjuk bejárására értelemszerűen jobbak, mint egy kis népességű, tőkehiányos ország számára.

21 Orbán 2023.
22 Roa 2024.
23 Gvosdev 2020; Krnjevic-Miskovic 2024.

Az önálló stratégia követése kapcsán érdemes röviden kitérni Szingapúrra, amelyet stratégiai elhelyezkedésén kívül szinte semmi sem predesztinál arra a szerepre, amelyet ma betölt a világgazdaságban és a világpolitikában.[24] Amikor az ország 1965. augusztus 9-én kivált Malajziából, még csak az akkori lakosságának elegendő mennyiségű ivóvíz sem volt. Az államalapító miniszterelnök, Li Kuan Ju felismerte: Szingapúr csak akkor fog tudni fennmaradni, ha az adott kor összes nagyhatalma számára értékessé teszi magát. A mai napig ez vezeti a szigetország külpolitikáját: legalábbis látszatra egyenlő távolságot tartva a nagyhatalmaktól keresni azokat a réseket, ahol prémium szolgáltatásokat vagy ipari kapacitásokat kínálva érdekeltté teszik a meghatározó hatalmakat Szingapúr fennmaradásában és sikerében. Eleinte az olaj- és petrokémiai ipar, majd a félvezetők, ma pedig a biotechnológia azok a területek, amelyek az első naptól kezdve jelentős pénzügyi, jogi és üzleti tanácsadási szolgáltatások mellett meghatározzák a szingapúri gazdaságot.[25] Ahogyan a szingapúri külügyminisztérium veteránja, Bilahari Kausikan írja könyvében[26]: az az ország, amelynek oldalakra kell állnia, nagyon komoly külpolitikai hibát vétett már évekkel korábban. Az egyensúlyozás tehát lehetséges, de kétségtelenül rendkívül felkészült közszektor, államférfi minőségű vezetők, és jóindulatú vagy legalábbis megengedő szemléletű nagyhatalmak kellenek a sikerhez.

Magyarország előző kormánya egy hasonló stratégiával próbálkozott, egy másik kontinensen, EU- és NATO-tagságunk miatt több kötöttséggel.[27] A stratégia mégis sokáig sikeres is tudott lenni: hazánk volt az az ország, ahol a keleti és a nyugati tőke és technológia találkozni tudott. A rendszerváltoztatás óta a nyugati és kiemelten az európai, elsősorban német, osztrák és olasz vállalatok voltak a meghatározó befektetők Magyarországon. Ezen persze nincs mit csodálkozni: Németország déli tartományaihoz ezeréves gazdasági kapcsolat fűzi a teljes Duna-völgyet, és hazánk is hagyományosan ebbe a gazdaságföldrajzi gravitációs térbe tartozik. Ausztria a legközelebbi tőkeerős nyugati ország volt 1990-

24 A bekezdés erősen támaszkodik Bilahari Kausikan *Singapore Is Not an Island* c. könyvére. Kausikan 2017.

25 Peh 2016.

26 Uo.

27 Orbán 2023. A könyv többször is hivatkozik a szingapúri példára a magyar konnektivitás alapú külpolitikával összefüggésben.

ben a piacgazdaságba való átmenet során, Észak-Olaszország vállalatai pedig hagyományosan a délnémet gazdasági térhez kötődnek, így szinte természetes volt, hogy mind az iparban, mind a szolgáltatásokban szinte azonnal megjelentek térségünk meghatározó befektetői, akik sikeressé is váltak a magyar piacon.[28]

Az európai tőke beáramlása azonban korlátot is jelentett a magyar gazdasági fejlődés számára, ugyanis a külföldi nagyvállalatok egyrészt méretüknél, tőkeerejüknél és tapasztalatuknál fogva akadályozták a magyar cégek növekedését, másrészt – főleg a stratégiai jelentőségű bank-, energia- és telekommunikációs szektorokban – egyre inkább a járadékvadászat irányába mozdult el az üzletpolitikájuk, ahogyan azt a devizahitel-válság kapcsán is láthattuk. Ennek következtében abban a munkahelyteremtés alapú gazdaságpolitikában, amelyet a 2010-ben hivatalba lépő kormány követett, új szereplők bevonására is szükség volt. A munkát terhelő adók csökkentése, a fogyasztást terhelő adók növelése, a befektetőknek nyújtott kedvezmények és támogatások, valamint a vállalati jövedelemadó jelentős csökkentése[29] megnyitotta az utat a külföldi befektetők előtt, akik a saját szempontjaik szerint is a legversenyképesebb európai országban ruháztak be, több mint egymillió új munkahelyet létrehozva Magyarországon a 2010–2019-es időszakban. Az adatokat nézve ugyanakkor az látszik, hogy a magyar export struktúrája továbbra is Európa-központú maradt, és hiába sikerült megkétszerezni az exportvolument tizenhat év alatt, valójában a közös piac részesedése a magyar külkereskedelmi forgalomból továbbra is 80 százalék körüli.[30]

Az önálló külpolitikát az is lehetővé tette, hogy a nemzeti kormány kiemelt célja volt a stratégiai iparágakban legalább a magyar többségi tulajdon visszaszerzése. Tanulva a devizahitel-válságból, a nyugati nagyvállalatok hazai árazási gyakorlataiból, valamint a közüzemi cégek privatizációjából, 2010–2026 között az egyik legfontosabb feladat a hazai tulajdoni arány növelése lett. Ez természetesen ütközőpályára helyezte a kormányt számos külföldi partnerével. Franciaországgal például a cafeteria-szolgáltatók kapcsán került összetűzésbe a magyar kabinet a

28 Ugrósdy 2021.
29 Török 2020.
30 Ugrósdy 2021.

2010-es évek elején, a pénzügyi szektorban a GE Capital 2015-ös kivásárlása jelentett nagyobb fordulatot. A banki különadók miatt a német és az olasz kormány megorrolt a magyar vezetésre, a kiskereskedelmi árrések korlátozása a bécsi gazdasági elit körében keltett felháborodást, míg a telekommunikációs szektorra rótt terhek miatt Berlin emelte fel egyre többször a telefont. Az Orbán-kormány elleni, egyre inkább koordinált fellépésnek tehát nem annyira az úgynevezett „demokratikus visszacsúszás", hanem sokkal inkább a gazdasági érdek állt a hátterében. Természetesen erről a közbeszédben és a napi sajtóban meglehetősen kevés szó esett, de érdemes látni azt is, hogy a magyar–amerikai gazdasági kapcsolatok is jobban fejlődtek Donald Trump két elnöksége alatt, mint az Obama- és Biden-adminisztráció idején, amikor az üzlet nem függött az eltérő politikai nézőpontoktól.

A hagyományosan nagy befektetőnek számító nyugati országok irányában a fenti célok ellenére folyamatos volt az egyensúlyozás. Míg az ipari szektorban a német, osztrák és olasz cégek hatalmas adókedvezményeket, állami támogatásokat és munkahelyteremtő állami transzfereket kaptak, addig a szolgáltató szektorban működő nyugati vállalatok a politikai nyomásgyakorláson kívül semmit sem tudtak tenni az őket érintő hátrányokkal szemben, ugyanis ha kivonultak volna Magyarországról, akkor a piacaikat is elvesztették volna. A szolgáltatók, így főleg a bankok, kiskereskedelmi láncok, biztosítók és telekommunikációs cégek kénytelenek voltak „lenyelni a békát", cserébe újult erővel lobbiztak saját fővárosaikban a magyar kormányra helyezett nyomás növelése érdekében. Itt viszont az a helyzet állt elő, hogy míg egyes nyugati, jellemzően termelő cégek tökéletesen elégedettek voltak a magyar kormány szolgáltatásaival, úgy a társasági nyereségadó, mint a munka törvénykönyvében megfogalmazott előnyök kapcsán, addig a szolgáltató szektorban működő vállalatok minden frusztrációjukat otthon öntötték ki – és így a például a berlini szakértők és hivatalnokok két, teljesen különböző Magyarország-képet alakítottak ki magukban annak függvényében, hogy melyik vállalat képviselőjével beszéltek utoljára.

Nem lehet eléggé hangsúlyozni a vállalati érdekek szerepét a magyar–EU kapcsolatokban sem. Franciaországgal és annak elnökével, Emmanuel Macronnal is azután vált igazán intenzívvé a magyar kormányfő párbeszéde, miután hazánk nyitottságot mutatott a paksi atom-

erőmű francia, Framatome által gyártott fűtőelemekkel való ellátására[31] (egy korábbi korszakban pedig francia Becsületrendet ért a budapesti négyes metró szerelvényeinek beszerzése az Alstomtól). Németország esetében is hasonló fejleményeket láthattunk: amíg a német autóipar elégedett volt magyarországi bázisaival, addig a német bankok és biztosítók szava is kisebb súllyal esett latba például Angela Merkel kormányzása idején. Mindez persze mindig is le volt fedve a liberális-progresszív NGO-szektor aggódásával a magyar demokrácia minősége kapcsán, de a valódi nyugati sérelmek egyértelműen a gazdasági dimenzióban léptek fel.

Mivel a nyugati országokkal való baráti kapcsolat a magyar stratégiai célokkal (a stratégiai iparágak magyar többségi tulajdonba vétele) alapvetően összeférhetetlen volt, ezért a két- és többoldalú európai viszonyrendszer „megjavítása" eleve értelmetlen volt. A megoldást így a Keleti és a Déli Nyitás politikája jelentette, egy olyan külpolitikai kísérlet, amely egyszerre próbált az összes nagyhatalommal jóban lenni, pusztán pragmatikus, gazdasági érdekből levezethető alapokon.[32] Az egykori ellenzéki, mára kormánypárti sajtó ezt az irányzatot hajlamos volt a dehonesztáló „kalmárdiplomácia" néven illetni, azonban látni kell, hogy minden saját érdekeit szem előtt tartó ország kizárólag saját gazdasági érdekeinek megfelelően viselkedik a világban még akkor is, ha ezt a gazdasági érdeket valamilyen tetszetős színes papírba be is csomagolja.

Miután Nyugat felé az út bezárult, és a globalizáció is egy újabb szakaszába lépett, amely példátlan gazdasági fejlődést hozott Kelet- és Délkelet-Ázsia országaiban, ezért 2012-ben elindult a Keleti Nyitás. Ennek célja az Európától keletre (és délre) lévő, feltörekvő gazdasági erőközpontokkal való kapcsolatépítés lett. Magyarország két téren is előnyt élvezett uniós társaival szemben ebben a versenyben: egyrészt, a magyar külpolitika mentes volt az EU országainak nagy részére jellemző képmutatástól (hogyan is lehetett volna másként, amikor a magyar kormány maga is a nyugati képmutatás ellen próbált fellépni, például a Budapestet érő demokráciakritikák kapcsán), másrészt kis méretünk, nyitott gazdaságunk, kezdeményező külpolitikánk, az EU-n

31 Brückner 2023.
32 Ugrósdy 2025c.

belüli különutasságunk, valamint Orbán Viktor globális hírneve olyan ismertséget biztosított a magyar kormány küldöttei számára külföldön, amelyek számtalan ajtót nyitottak meg az elmúlt tizenhat évben. Mindenki kíváncsi volt a magyarokra még akkor is, ha nem értettek velük egyet, mert végre akadt egy európai ország, amely nemcsak a brüsszeli kommunikációs paneleket ismételte folyton vissza a világ minden táján, hanem saját ötleteire, eszére és leleményességére alapozva próbált meg navigálni a változó világban. Ez az ismertség és érdeklődés Európán kívül főleg 2022, az ukrajnai háború kitörése után erősödött fel, mert mindenki kíváncsi volt arra, mitől gondolja egy kicsi európai állam, hogy a háború ügyében neki és nem a brüsszeli elitnek van igaza.

A Keleti Nyitás persze mit sem ért volna gazdasági eredmények nélkül. A fő cél a diverzifikáció volt: mivel a magyar kormány viszonylag hamar felismerte, hogy az Európának való gazdasági kitettsége túl magas, illetve a zöld átállás miatt pont azok az iparágak kerültek veszélybe (pl. a német autóipar), amelyek a hazai gazdaságban is kulcsfontosságú szerepet játszottak, ezért kiemelt cél lett az új autóipari klaszterekhez és főleg az elektromos autózásban meghatározó cégekhez való közeledés. Magyarország ezért szállt versenybe a Tesla első európai gyárának megszerzéséért (a gyárat végül Brandenburgban építették fel, ahol rendszeresen politikai támadásoknak van kitéve Elon Musk közéleti megnyilvánulásai miatt), majd épített ki szoros együttműködést a dél-koreai és kínai autóipari cégekkel és beszállítókkal, elsősorban az akkumulátorgyártás (SK Innovation, Samsung SDI, CATL), valamint az autógyártás (BYD, illetve a CATL-akkumulátorokra épülő debreceni BMW-gyár) területén is. A fejlesztési tervek két szálon futottak: egyrészt fenn kívánták tartani a német kapcsolatot abban az esetben, ahol ez lehetséges volt (Mercedes, BMW), akár a Németországban leszerelt gyárak befogadása kapcsán, másrészt új partnereket kívántak bevonni annak érdekében, hogy az esetlegesen megszűnő német ellátási láncok mellett/helyett más, hasonló gyártóknak is el tudják adni a magyar cégek, így kiemelten a kis- és középvállalatok által előállított köztes termékeket. A sajtó itt is végig csak a felszínt kapargatta, és politikai célokra használta fel az évtizedes átállás folyamatát, de az már a 2010-es évek közepétől világos volt, hogy ha Magyarország bármilyen szerepet kíván játszani a jövő autóiparában, akkor kizárólag a legjobb német és az egyre jobb keleti autógyártókkal kell együttműködnie.

Az új projektekért folyó verseny azonban erős volt. A CATL debreceni gyáráért például Spanyolország és Németország is az utolsó pillanatig versenyben volt – az ilyen alkalmakkor nyújtott nagy segítséget az, hogy a magyar miniszterelnök nevét a világon mindenhol ismerték, és főleg Európán kívül elismerték azt a külpolitikai utat, amelyet hazájának választott. Amikor az új, meghatározó iparágakhoz kapcsolódó befektetések célországot választanak, az ilyen „puha" dimenziók is kiemelten fontosak lehetnek, főleg akkor, amikor egy, a külpolitikával napi szinten nem foglalkozó vállalati igazgatótanácsi teremben születik meg a döntés. Hazánk az elmúlt években kiemelt mértékben tudott ázsiai tőkét bevonni, és nemcsak Kínából, hanem Dél-Koreából, Szingapúrból és Indiából is – és nem csak az autóipar területén.

A gazdaság és a politika mellett néha a hagyomány és a történelmi öntudat is kiemelhet egy országot a sok közül. Erre kiváló esettanulmány Magyarország és a Türk Államok Szervezetének (korábban Türk Tanács) kapcsolata.[33] A magyarok – ahogyan Orbán Viktor miniszterelnök maga is megfogalmazta – a legnyugatibb keleti nép. Közép-Ázsia felemelkedő országai, így Kazahsztán és Üzbegisztán is testvérként tekint ránk. A törökökkel való kapcsolatunk a közös történelmünk miatt nem mentes az ellentmondásoktól, viszont az utóbbi évtizedekben sokkal barátibbá vált, mint korábban, és igaz ez az azeri relációra is. A türk országok persze messze vannak, van néhány nyugati szemnek furcsa szokásuk, és mások az üzleti eljárások is, de az kétségtelen, hogy stratégiai jelentőséggel bírnak. Azerbajdzsán, Kazahsztán és Üzbegisztán meghatározó energiaexportőr, Törökország pedig kulcsfontosságú tranzitország, amely nélkül a közép-ázsiai nyersanyagok soha nem jutnak el Európába. Kirgizisztán stratégiai jelentőségét többek között Afganisztánhoz való közelsége adja, amelyre a Magyar Honvédség afganisztáni missziója, illetve a 2021-es evakuáció kapcsán is emlékezhetünk. A térség vezetői, akik sok esetben természetesen nem a progreszszív európai demokratikus hagyományokat követik, ellenben Európa számára is létfontosságú nyersanyagok és útvonalak felett diszponálnak, pedig barátként, testvérként és szövetségesként tekintettek a magyar kormányra tizenhat éven át. Ez apró, de kézzelfogható előnyöket biztosított hazánk számára, például az azeri olaj- és gázmezőkhöz való

33 Ugrósdy 2020.

hozzáférés, az üzbég bankszektorba vagy a kazah mezőgazdaságba való belépés esetén. Természetesen ez soha nem kizárólagosságot jelentett, de lehetőséget adott arra, hogy a magyarok is ott üljenek a nagyok asztalánál, még ha egy kicsit alacsonyabb széken is. Ehhez viszont kölcsönös tisztelet és megbecsülés, a kettős mérce és a leckéztetés figyelmen kívül hagyása, és sok-sok fárasztó utazás kellett, de az eredmények egyértelműen láthatóvá váltak a kormányzati ciklus 2026-os végére.

A fenti példák is mutatják, hogy a magyar külpolitika az elmúlt tizenhat évben nem öncélú barkácsolás, hanem a nemzet gazdasági céljainak érvényesítése mentén lett megszervezve. Természetesen a külső sokkok, a koronavírus-járvány, és különösen az ukrajnai háború kitörése után az a szűk mezsgye, amelyen a magyar vezetésnek egyensúlyoznia kellett, egyre szűkebbé vált. Donald Trump 2024-es újraválasztásáig a teljes atlanti progresszív establishment azon dolgozott, hogy a magyar külpolitika ellehetetlenüljön. Ezért címkézték a „diktátorok barátjának" a magyar kormányfőt, noha legtöbb partnerével a nyugati vezetők is leültek és üzleteltek. Ezért kellett a Trump-, Kína-, majd oroszpártiság vádjával kizárni a magyar kormányt a „civilizált" nyugati diskurzusból. Ezért kellett bebizonyítani, hogy mindenki, aki letér a progresszió útjáról, és saját ötletekkel áll elő, annak bűnhődnie kell. 2026 második felére pedig mindenki láthatja, hogyan jár az, aki a külpolitika terén is ki akar lépni a sorból.

Egy új külpolitika esélyei

A 2026-ban hivatalba lépő magyar kormány deklaráltan nem az elődje által járt utat kívánja követni a külpolitikában. Ez logikus döntés az új vezetés részéről, hiszen a kampányba befektető kül- és belföldi gazdasági-politikai körök egyértelműen a 2010 előtti világot akarják visszahozni. Az új kormány úgy látszik, visszatér a „jó tanuló" megközelítéshez, amikor nem az Európai Unióval és annak intézményeivel való politikai vitában és küzdelemben, hanem az uniós előírások minél előbbi átültetésében kíván jeleskedni. Jó példa erre az új kormány első két hónapja során Ukrajnával szemben tanúsított magatartása: az új magyar kabinet elengedte vétóját az EU-csatlakozási tárgyalások megkezdése kapcsán, noha a kétoldalú kapcsolatok rendezése szempontjából

kulcsfontosságú nemzeti kisebbségi ügyek továbbra sem oldódtak meg, ugyanis az ukrán oldal részéről csak ígéretek, és nem konkrét törvénymódosítások történtek a sajtóban hangosan beharangozott megállapodás ellenére sem. De az új magyar kormány mégis úgy döntött: hinni fog a kijevi vezetés ígéreteinek, az idő pedig majd megmondja, menynyire volt elbizakodott ez a döntés.

Az Európai Unió vezetése és a brüsszeli progresszív elit számára egyszerűen nem megengedhető, hogy különutas kormányok legyenek az Unióban. Amikor az EU folyamatosan eddigi legmélyebb politikai és gazdasági válságát éli, és háborúra készül Oroszország ellen, akkor egyszerűen nem fér bele, hogy bármelyik tagállami kormány, bármekkora legyen is, kibeszéljen a sorból, és megkérdőjelezze azokat az alapvető dogmákat, amelyen a jelenlegi progresszív elit egyre törékenyebb uralma nyugszik. Ráadásul a radikális pártok egyre több európai országban válnak a legnépszerűbb politikai formációkká, ezért napról napra nő annak a veszélye, hogy az erővel fenntartott európai politikai kohézió idő előtt felbomlik. Ezért is kell példát statuálni Magyarországgal, hogy mindenki előre láthassa, milyen sors is vár az eretnekekre.

Az új magyar kormány eddig az európai elit elvárásainak megfelelően teljesít – egy-két kivételtől eltekintve. Ukrajna kapcsán teljes fordulat állt be – néhány uniós kormányfő „vakarja is a fejét", hogy „most már neki kellene megállítania" keleti szomszédunk uniós csatlakozását. A Nyugat-Balkán ügyében, ahol Orbán Viktor kormánya erőteljes pozíciókat épített ki, szintén az európai fősodorhoz igazodik az új kormány. Nagy kihívást fog jelenteni a transzatlanti viszonyhoz való magyar hozzáállás: míg a hazai döntéshozók egyértelműen a klasszikus atlantista vonalat képviselik, addig a klasszikus atlantizmus ma már nem létezik: a Republikánus Pártot a Trump-féle „America First"-megközelítés dominálja, míg a Demokrata Párt szélsőbaloldali fordulata miatt szintén izolacionista irányba indult el, politikai otthon nélkül hagyva a neokonzervatív „héjákat", akik a hagyományos atlantista vonalat képviselték Washingtonban. Ráadásul az EU identitásának egyre nagyobb részét adja az USA-val való szembenállás,[34] így egy túlságosan Amerika-barát magyar kormány épp az azt hatalomra segítő uniós elitek számára tűnne különösen gyanúsnak.

34 Puglierin–Shapiro 2023.

Magyarország méreténél fogva nem önálló gazdasági szereplő a világban, ezért az új magyar kormány külpolitikájának valódi mérlegét nem a kétoldalú találkozók és a fotók, hanem sokkal inkább azok a gazdasági folyamatok fogják meghatározni, amelyek valójában megmutatják majd az új magyar kormány minőségét. Ha a nemzeti kézbe került vállalatokat ismét külföldi tulajdonosoknak privatizálják, akkor pontosan tudjuk majd, hogy milyen megrendelést kellett teljesíteni. Amikor Magyarország beleáll az EU Kína elleni kereskedelmi háborújába, akkor fog igazán látszódni, hogy a budapesti vezetés a magyar állampolgárok és munkavállalók vagy az európai tőkéscsoportok érdekeit képviseli-e. Amikor az uniós politikákkal foglalkozó magyar döntéshozók véleményt alkotnak a zöld átállásról, amely több százezer magyar állást is veszélybe sodorhat a német autóipari összeomláson keresztül, akkor látjuk majd, hogy a nemzeti érdek vagy a „zöld vallás" és az európai elitekkel való konformitás a fontosabb. Ezek a döntések pedig néhány hónapon belül meg kell, hogy szülessenek, ugyanis a globális és európai változások tempója nem ad lehetőséget a tétovázásra.

Magyarország az elmúlt tizenhat évben a „különlegesség szigete" volt. Egy olyan ország, amelynek vezetése hajlandó volt másként gondolkodni, másként dönteni, és vállalni az ezzel járó felelősséget. A 2026-os választások megmutatták, mit gondolnak ezekről a döntésekről a magyar választók. A következő kormányzati ciklus nem a különlegességről, hanem az átlagosságról fog szólni. Ez önmagában nem jó vagy rossz döntés, a döntés minőségét annak eredményei fogják majd meghatározni, amelyeket még szükségképpen nem láthatunk. De valójában ez adja a politikai döntések valódi nehézségét is: tökéletlen információ birtokában, folyamatos időnyomás alatt kell választanunk a bizonytalan kimenetelek között. A választáson kapott mandátum a külpolitika terén is egyértelmű: úszni kell az árral, aztán valahogy majd úgyis lesz. Így nekünk is már csak egy kérdésünk maradhat a tanulmány végére: de mi van akkor, ha az ár pont egy vízesés felé sodor minket? A válasz hamarosan kiderül.

Irodalom

Békés, Márton 2002: A világrendszerváltás: A többpólusú világrend forgatókönyve. *Kommentár,* 4, 71–85.

Brückner, Gergely 2023: Orbán Viktor megszerette a franciákat, a Budapest Airportot is velük veheti meg. *telex.hu,* 2023. 09. 14. https://telex.hu/gazdasag/2023/09/14/orban-viktor-budapest-airport-paks-vinci-veolia-framatome-francia-nuklearis-energetika-repter (letöltve: 2026. 09. 03.)

Chen, Laurie – Chen, Xiuhao 2025: EU-China ties at inflection point, von der Leyen says after tense Beijing summit. *reuters.hu,* 2025. 07. 24. https://www.reuters.com/world/china/eu-china-ties-inflection-point-von-der-leyen-says-after-tense-beijing-summit-2025-07-24/ (letöltve: 2026. 09. 03.)

Emerging Europe 2026: Borrowed time. *Emerging Europe Insight,* 2026. 03. 17. https://emerging-europe.com/borrowed-time/ (letöltve: 2026. 09. 03.)

Eurostat 2026: *Fertility Statistics.* https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Fertility_statistics (letöltve: 2026. 09. 03.)

Gócpont 2026a: Ezért lesz háború Európában. *Gócpont,* 2026. 05. 15. https://gocpont.substack.com/p/ezert-lesz-haboru-europaban

Gócpont 2026b: Lesz-e Varsó Európa fővárosa? *Gócpont,* 2026. 05. 28. https://gocpont.substack.com/p/lesz-e-varso-europa-fovarosa

Gvosdev, Nicholas K. 2020: Geopolitical Keystone: Azerbaijan and the Global Position of the Silk Road Region. *Baku Dialogues,* 4. évfolyam, 1.

Henley, Jon – Popoviciu, Andrei 2026: Romania's Pro-Europe government collapses unleashing fresh turmoil. *The Guardian,* 2026. 05. 25. https://www.theguardian.com/world/2026/may/05/romania-pro-europe-government-collapses (letöltve: 2026. 09. 03.)

Kausikan, Bilahari 2017: *Singapore Is Not an Island: Views on Singapore Foreign Policy.* Szingapúr, The Straits Times Press.

Kirby, Paul – Thorpe, Nick 2024: Romania's cancelled presidential election and why it matters. *BBC,* 2024. 12. 06. https://www.bbc.com/news/articles/cx2yl2zxrq1o (letöltve: 2026. 09. 03.)

Krnjevic-Miskovic, Damjan 2024: Superseding Middle Power Theory with the Keystone Concept: The Persuasive Case of Azerbaijan and the Silk Road Region. *CSP Journal,* 1, 31–65.

Machiavelli, Niccoló 2020: *A Fejedelem - Helikon Zsebkönyvek 4.* Budapest, Helikon

North, Douglass C. 1990: *Institutions, Institutional Change and Economic Performance.* Cambridge, Cambridge University Press, 27–35.

Orbán, Balázs 2023: *Huszárvágás. A konnektivitás magyar stratégiája.* Budapest, MCC Press.

Peh, Shing Huei 2016: *Neither Civil, Nor Servant: The Philip Yeo Story.* Szingapúr, Straits Times Press.

Puglierin, Jana – Shapiro, Jeremy 2023: The art of vassalisation: How Russia's war on Ukraine has transformed transatlantic relations. *European Council on Foreign Relations,* 2023. 04. 04. https://ecfr.eu/publication/the-art-of-vassalisation-how-russias-war-on-ukraine-has-transformed-transatlantic-relations/ (letöltve: 2026. 09. 03.)

Reuters 2023: Brazil's Lula cold shoulders Germany's Scholz on Ukraine support. *Reuters,* 2023. 01. 31. https://www.reuters.com/world/brazils-lula-cold-shoulders-germanys-scholz-ukraine-support-2023-01-31/ (letöltve: 2026. 09. 03.)

Roa, Carlos 2024. Between Giants: The HAIKU Nations' Dance on the Geopolitical Stage. *CSP Journal,* 1, 67–92.

Török, Zoltán 2020: *Understanding Large Scale Policy Change. National Policy Reform Under External Constraints – The Case of Hungary.* Doktori disszertáció. Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem.

Ugrósdy, Márton 2020: After The Pandemic: Time for More Minilateralism? In Ulutas, Ufuk (szerk.) *The World after COVID-19: Cooperation or Competition?* Antalya, Centre for Strategic Research & Antalya Diplomacy Forum, 146–150.

Ugrósdy, Márton 2021: Magyarország az első: A kölcsönös partnerségen alapuló magyar külpolitika. In Mernyei, Ákos – Orbán, Balázs (szerk.) *Magyarország 2020: 50 tanulmány az elmúlt 10 évről.* Budapest, MCC Press, 943–963.

Ugrósdy, Márton 2024: Változó világrend – magyar szemszögből. *Kommentár,* 3, 3–12.

Ugrósdy, Márton 2025a: A Világrendszerváltás unortodox szemmel. *Látószög,* 2025. 12. 22. https://latoszogblog.hu/aktualis/vilagrendszervaltas-unortodox-szemmel/ (letöltve: 2026. 09. 03.)

Ugrósdy, Márton 2025b: Európa végórái? *Látószög,* 2025. 08. 29. https://latoszogblog.hu/aktualis/europa-vegorai/ (letöltve: 2026. 09. 03.)

Ugrósdy, Márton 2025c Keleti nyitás és konnektivitás. In Horváth, Levente (szerk.) *Keleti Nyitás 15.* Budapest, Eurázsia Központ, Neumann János Egyetem, 23–28.

Világbank: *World Bank Open Data.* https://data.worldbank.org/ (letöltve: 2026. 09. 03.)

Yan, Xuetong 2019: *Leadership and the Rise of Great Powers.* Princeton, NJ, Princeton University Press.

https://doi.org/10.65295/SZF.2026.2-7

MOLNÁR ANDRÁS[1]

Változó ifjúság, változó állampolgárság – Az ifjúságszociológiai és állampolgári elméletek metszéspontjai az ifjúság újraértelmezésében

Changing Youth, Changing Citizenship – Intersecting Youth Sociology and Citizenship Theories in the Reinterpretation of Youth

Absztrakt

A tanulmány a későmodern társadalmak kontextusában vizsgálja az ifjúság és az állampolgárság fogalmának átalakulását, különös tekintettel az ifjúságszociológiai és állampolgári elméletek metszéspontjára. Kiindulópontja, hogy a globalizáció, a technológiai innovációk és az életutak fokozódó bizonytalansága radikálisan átalakította a fiatalok társadalmi integrációját, politikai részvételét és állampolgári attitűdjeit, amely hosszú távú következményekkel járt a szocializációs elméletek és empirikus kutatások fejlődésére. A tanulmány áttekinti a megváltozott ifjúság főbb elméleti megközelítéseit, reflektálva az állampolgárság normatív dimenzióinak folyamatosan változó értelmezéseire. Kiemelt figyelmet fordít a politikai szocializáció különböző paradigmáinak kritikai elemzésére, valamint az iskola helyének értelmezésére ebben a komplex rendszerben. A tanulmány azt az érvet képviseli, hogy bár az állampolgári nevelés mechanizmusainak hatása empirikus szempontból vitatott, az iskolai intézmények rendelkeznek azokkal a szocializációs eszközökkel, amelyek elősegíthetik az állampolgári kompetenciák, a kritikai gondolkodás és a demokratikus részvétel alapjainak elsajátítását egy átalakuló társadalmi környezetben.

Kulcsszavak: politikai szocializáció, ifjúságszociológia, állampolgári nevelés, iskolai szocializáció, állampolgári kompetenciák

1 PhD-hallgató, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Politikatudományi Doktori Iskola.

Abstract

The study examines the transformation of the concepts of youth and citizenship in the context of late modern societies, with particular attention to the intersection of youth sociology and civic theories. It starts from the premise that globalization, technological innovations, and the increasing uncertainty of life courses have radically reshaped young people's social integration, political participation, and civic attitudes, with long-term implications for the development of socialization theories and empirical research. The study reviews the main theoretical approaches to the changing nature of youth, reflecting on the continuously evolving interpretations of the normative dimensions of citizenship. Special attention is given to the critical analysis of different paradigms of political socialization, as well as to situating the role of the school within this complex system. The study argues that, although the effects of civic education mechanisms are empirically contested, educational institutions possess the socialization tools necessary to facilitate the acquisition of civic competencies, critical thinking, and the foundations of democratic participation in a transforming social environment.

Keywords: political socialization, sociology of youth, civic education, school socialization, civic competencies

Miként válik (vagy nem válik) valaki aktív és felelős állampolgárrá? Az állampolgári szocializációval foglalkozó tanulmányok kiindulási pontját talán ezzel a kérdéssel lehetne legegyszerűbben összefoglalni. Azonban tudjuk, hogy a témakör és annak közoktatáshoz való egyszerű rögzítése elhamarkodott lépés lenne, hiszen állampolgári és politikai identitásunk kialakulása egy ennél összetettebb és egyedi folyamat, amelyben számos tényező szerepet játszik, miközben a felelős állampolgár fogalmának széles körben elfogadott definiálása is egy nehéz kérdéskör. Jelen tanulmány célja, hogy körbejárja ezeket a fogalmakat, és bemutassa relevanciájukat a változó ifjúság és állampolgári koncepciók tükrében.

A politikai szocializáció kutatásának kezdete a 20. század közepére tehető, együtt fejlődve a modern állampolgári elméletek reneszánszával. Egy olyan folyamatot takar, amely során az egyének politikai attitűdjei és egyéni viselkedési mintázatai kialakulnak.[2] A kutatások politikatudományi relevanciája elsősorban a fiatalok körében kialakult társadalmi és politikai részvételnek, valamint aktivitásnak vizsgálatában ragadható meg, amely területet mind kvantitatív, mind kvalitatív meg-

2 Szabó M. 2001.

közelítések széles köre dolgozza fel. A későmodern társadalmakban azonban a globalizáció és a technológiai fejlődés okozta társadalmi változások a kutatások középpontjában álló két kulcsfogalmat – az ifjúságot és az állampolgárságot – alaposan kikezdték. A társadalmi környezet folyamatos változása nemcsak a politikai részvétel formáit alakítja át, hanem a társadalom normatív és intézményi kereteit is egyre jobban feszegeti. Míg bizonyos kutatások a fiatalok politikától való távolmaradását az apatikus-érdeklődő dichotómiában vizsgálják az előbbit megerősítő eredményekkel („elidegenedő paradigma"), addig számos kutatás mélyebb mechanizmusokat feltételez, olyan fogalmakat alkotva a részvételi mintázatokra, mint a csendes, lázadó vagy készenléti állampolgár („elkötelezett paradigma").[3]

Jelen tanulmány a politikai és állampolgári szocializáció megváltozott folyamatait vizsgálja, különös tekintettel arra, hogyan alakítják a fiatalok közéleti és politikai orientációját a társadalmi átalakulások, és ez miként vethető össze a klasszikus szocializációs elméletekkel, kiemelt figyelmet szentelve az állampolgári nevelés különböző formáira. Arra keresi a választ, hogy a folyamatosan változó ifjúsági és állampolgári attitűdök hogyan vethetőek össze a kortárs elméletekkel. Ennek érdekében a tanulmányt az átalakuló ifjúság és állampolgárság közös elméleti dimenzióinak bemutatásával kezdem, majd a szocializációs irodalom változó elméleti megközelítéseire irányítom a fókuszt. Ezt követően elhelyezem az állampolgári nevelést a szocializációs irodalom hálójában, ahol bemutatom annak szerkezetét és potenciális lehetőségeit.

Az ifjúság és állampolgárság fogalmi meghatározása a változások tükrében

Az ifjúság fogalmának meghatározása fontos és mégis a hazai tudományos diskurzusban kevésbé megjelenő vitapont. Az eltérő megközelítések nem csupán elméleti, hanem módszertani különbségeket is magukban hordoznak, amelyek alapvetően befolyásolják a fiatalok társadalmi részvételének és szocializációs mintázatainak kutatását. Az e körbe

3 Bennett 2008; Papházi–Oross–Szabó 2024.

sorolható elméletek az ifjúság fogalmának az elmúlt három évtizedben megfigyelhető, egyre növekvő likviditására reflektálnak, amelynek kialakulását a nyugati társadalomfejlődés sajátos jellemzői tették lehetővé. A gazdasági és technológiai robbanásszerű fejlődés, illetve a szociális intézkedések a nyugati társadalomban a 20. század második felére már olyan változásokat eredményeztek, amely az oktatásban töltött és szabadon felhasználható idő megnövekedéséhez, így pedig az ifjúság társadalmi csoportként való értelmezéséhez vezetett. Az oktatás, családalapítás, munkavállalás és függetlenedés egyre későbbi időszakban valósul meg, így a felnőtt léthez kapcsolódó felelősségek is egyre későbbi korban következnek be. E folyamatok és az általuk létrehozott mintázatok megragadására a kutatók különböző fogalmi kereteket dolgoztak ki.

James E. Côté a „megakasztott felnőttkor" (*arrested adulthood*[4]) kifejezéssel arra utal, hogy a felnőtté válás a késő modern társadalmakban megakad, és gyakran stagnál, mivel a hagyományos átmeneti intézmények – mint a család, a munkaerőpiac, a közösségek – és a klasszikus normák meggyengülnek, a lehetőségek pedig ezzel ellentétesen kitágulnak. A szerző szerint azért is homályos az átmenet, mivel a felnőtt társadalomban általánossá vált egyfajta belső (mag)identitás hiányának érzése, amely fontos lenne a posztindusztriális társadalomban nagyfokú individualizációt elváró felnőtté váláshoz.[5] Biggart és Walther szerzőpáros is hasonló folyamatokat vázol fel. A felnőtté válás nagyobb bizonytalanság között zajlik le, mint korábban, ezzel pedig a fiatalok többször megszakadó, előre-hátra ingadozó folyamaton keresztül birkóznak meg, gyakran elérve a felnőtt státuszt, majd „visszaesve" a korábbi életpozícióba az oktatás és a munkaerőpiaci helyzetük változásával. Ezt a folyamatot a szerzők találóan „jojó átmenetként" (*yoyo-transition*[6]) illusztrálják.[7] Jeffrey Jensen Arnett „kialakuló felnőttkor" (*emerging adulthood*[8]) néven illeti a kitolódó ifjúsági életszakaszt, amelynek kialakulását a strukturális változásokhoz való alkalmazkodáshoz köti.

4 A szerző fordítása.
5 Côté 2000.
6 A szerző fordítása.
7 Biggart–Walther 2006.
8 A szerző fordítása.

Ennek az időszaknak Arnett sajátos jellemzőket tulajdonít, amelyek elkülönítik a fiatal felnőttkort a többi életszakasztól. Ilyen lehet az identitás felfedezése, a korszakra jellemző magasfokú instabilitás, az önfókusz előtérbe kerülése, az átmeneti köztes lét érzése és emellett a lehetőségek megnövekedett skálája.[9]

A társadalmi változások jelentősen megnehezítik a klasszikus ifjúsági, állampolgársági és szocializációs elméletek alkalmazását, valamint azt is, hogy egyértelműen meghatározható legyen, kit tekintünk fiatalnak. Az elmúlt évtizedek ifjúságszociológiai kutatásai közt két megközelítés vált dominánssá, amely próbálta megfogni az átalakuló fiatalság kutatási kereteit. Ezeket a szakirodalom kutatási „ikerpályákként" (*twin tracks*) azonosítja.[10]

Ifjúság mint átmeneti időszak

Az ifjúságfogalom strukturalista-funkcionalista felfogása angolszász tradícióra támaszkodik, és az ifjúságot a klasszikus parsons-i elméletre alapozva úgy értelmezi, mint egy átmeneti korszakot, vagyis egy élettani, társadalmi, pszichológiai fejlődési szakaszt a gyerekkor és felnőttkor között. Parsons a társadalmat önfenntartó rendszernek tekintette, ahol az intézmények a stabilitást és a rendet szolgálják. Az ifjúságfogalom ilyen jellegű felfogása az önfenntartás látens oldalára összpontosít, amely az értékek továbbadását, vagyis idegen szóval a politikai szocializációt jelöli, amelyben maga az ifjúság az értékek újratermelődésének időszaka.[11] Az átmeneti megközelítésnek van egy beteljesedési pontja, amelyet hagyományosan a szociális önállósághoz, munkahelyi elhelyezkedéshez vagy társadalmi integrációhoz kötnek. Ebben a megközelítésben született kutatások a fiatalokat többnyire egy adott életkor vagy élethelyzet alapján jellemzik, gyakran sikeres-sikertelen dimenzióba helyezve az egyéneket az alapján, hogy esetükben megvalósultak-e a társadalomba való beágyazódás feltételei. Azonban ahogyan Andy Furlong rámutat, az ifjúság és maga a szocializáció fo-

9 Arnett 2004.

10 Hood-Williams–Cohen 2003.

11 Oross–Szabó 2019; Gyorgyovich–Déri 2024; Parsons 1942.

lyamata sokkal diverzifikáltabb és töredezettebb annál, hogy egyfajta metamorfózisként lehessen leírni.[12] Ennek szemléltetésére teremtett lehetőséget az ifjúság kulturális megközelítése.

Ifjúság mint társadalmi konstrukció

A második megközelítés német–francia tradíciókon alapul, és az ifjúság fogalmának szélesebb, kulturális értelmezését adja.[13] Az ifjúság efféle megközelítése a fiatalságot társadalmi és kulturális szempontból jól elkülöníthető csoportként jellemzi, amely saját normákkal, értékekkel és viselkedési mintákkal rendelkezik.[14] Alapvetően az osztályharc részhalmazaként tekintettek rá, az 1970-es évek neoliberális fordulata azonban átalakította a hagyományos mintákat, és az individualizáció, illetve az oktatási expanzió a társadalmi kötődések gyengülését hozta, meggyengítve ezt a feltételezett kapcsolatot.[15] Nagyobb hangsúly helyeződik a csoportot alakító társadalmi összefüggésekre, így az ifjú- és felnőttkor között elmosva a határvonalat, megnehezítve a csoport behatárolását. Az átmeneti megközelítéssel ellentétben itt az ifjúság inkább szubkultúrák halmaza, mintsem lineáris folyamat.

A megközelítések között egy fontos ponton érdemes a különbséget felfedezni. Az átmeneti megközelítés a fiatalokat strukturális keretek közt értelmezi, ahol főként kívülről történik a szocializáció az intézményrendszerek által, míg a kulturális megközelítés az individuális döntések halmazát emeli ki. Ez a dichotómia illeszkedik abba a 20. századi szociológiai vitába, hogy az emberek mennyiben szabadon alakítják az életüket (*agency*), és mennyiben a társadalmi struktúrák (osztály, nem, intézmények) határozzák meg azt (*structure*). A két megközelítés között továbbá nemcsak elméleti, hanem módszertani különbségek is fellelhetőek. Míg az első megközelítés behaviorista, pozitivista hagyományt követ, és főként kvantitatív módszerekre támaszkodik, addig utóbbi megnyitotta az utat a többségében kvalitatív eszközökre támasz-

12 Furlong 2015.
13 Oross–Szabó 2019.
14 Cohen 1997.
15 Furlong 2015.

kodó elméleti irányzatok előtt.[16] Az ikerpályák mai napig párhuzamosan vannak jelen a szakirodalomban. A különböző kutatások jelentősen építenek rájuk, miközben az utóbbi évtizedekben megszületett az igény a két megközelítés áthidalására is. Az egyik ilyen megközelítés a Karen Evans által „korlátozott cselekvőképességnek" (*bounded agency*[17]) nevezett jelenség, amelyben a fiatalok cselekvőképességének korlátozottságát írja le a szerkezeti, intézményi, társadalmi és időbeli korlátok által.[18] Az átmenet ezáltal mindig árnyalt, hiszen egyszerre lehet egy folyamatként tekinteni rá, amelyben az egyén és vele szimultán a fiatalság mint társadalmi csoport politikai mintázatai kialakulnak, illetve egy eredményként, amely a már meglévő politikai kultúra és társadalmi rend újratermelődését hozza magával. Hasonló koncepciót tükröz Ken Roberts elmélete a „strukturált individualizációról" (*structured individualization*[19]). A szerző amellett érvel, hogy bár a fiatalok egyre inkább egyéni döntések alapján alakítják életútjukat, a döntések a társadalmi struktúrák által erősen behatároltak. Szerinte a fiatalok nem szabadon döntenek, hanem strukturált pályautak között navigálnak.[20]

Az ifjúság szerkezetének átalakulása nemcsak az ifjúságpolitikai modelleket kezdi ki, hanem jelentős hatást gyakorol az állampolgárság klasszikus elméleti megközelítéseit illetően is. A globalizáció és a technológiai fejlődéssel együtt járó társadalmi változások az állampolgár fogalmának meghatározásában is jelentős kérdéseket vetettek fel, míg a tömeges bevándorlás kikezdte a korábbi klasszikus nemzetállami felfogásokat. Ezek a változások tehát nemcsak az ifjúság intervallumának kitolódásához és társadalmi csoportként való megjelenéséhez vezettek, hanem felülírták az állampolgárság klasszikus elméleteinek alapvető téziseit is. Anita Harris szerint a változások által fiataloknak három okból is megkülönböztetett szerepe van az állampolgári elméleteket tekintve. Egyrészről a fiatalok megnevezés mára átíveli az állampolgári – és főként politikai – jogok korhatárát, hiszen a legtöbb országban ez 18 év, ahol viszont a 21. században már nem merül ki

16 Woodman–Bennett 2015.
17 A szerző fordítása.
18 Evans 2007.
19 A szerző fordítása.
20 Roberts 2003.

a fiatalság fogalma. Másodszor a politikai intézményeket nem a fiatalok hozzák létre, hanem a „felnőttek" öröklik rájuk azokat a struktúrákat, amelyben élnek, ebbe a folyamatba pedig nem vonják be őket. Harmadszor viszont – paradox módon az előző jellemzővel[21] – a fiatalok mindig is a politika figyelmének központjában állnak, mivel a kutatások generációs szakadékot sejtetnek mind ideológiai (liberálisabbak), mind részvételi oldalról (passzívabbak).[22] Ennek értelmében a fiatalokat kívülről próbálja a rendszer szocializálni, miközben a kitolódott ifjúsággal az átmenet során nem öröklődnek át az elvárt állampolgári attitűdök, és azok feltételei sem teremtődnek meg. A probléma itt kétosztatú: egyrészről tehát a gazdasági fejlődés és a magas fokú individualizáció okozta késleltetett átmenet az állampolgári attitűdök kialakulásának eltolódását eredményezték, másrészről pedig a globalizáció és a technológiai fejlődés megváltoztatta az állampolgárság alapvető alkotóelemeit, generációs különbségeket hozva létre, amely szorosan kapcsolódik a bevezetőben említett elkötelezett és elidegenedő ifjúsági paradigmák jellemzőihez. Míg az elkötelezett ifjúság paradigmájában gondolkodók a társadalmi aktivitást a kormányzati szférán kívül látják, a kormányzati szférára hárítva a felelősséget a fiatalokkal való hangnem megtalálásának kudarcában, addig az elidegenedő paradigma – bár elfogadva a közösségi kifejezés autonóm formáit – az empirikus adatokon nyugvó generációs visszaesésre helyezi a hangsúlyt. Utóbbi egy régebbi állampolgársági modellt tart fent, az ahhoz köthető jogokra és kötelességekre helyezve a hangsúlyt, előbbi a globalizációval kapcsolatos identitásváltozásra koncentrálva, az önkifejezést és személyes értékeket kiemelve sokkal inkább elkötelezettnek látja a fiatalokat. Az utóbbi paradigmában született tanulmányok a politikai részvétel nem konvencionális formáira koncentrálnak, ebben az elméleti háttérben az utóbbi két évtizedben pedig egyre jelentősebb számú tanulmány jelent meg. Ezek a jelenségek is azt a Bennett általi forgatókönyvet erősítik, miszerint zajlik egyfajta eltolódás a posztindusztriális demokráciákban a kötelességtudó állampolgári modell felől az önmegvalósító állampolgári modell felé.[23] Ezeket laza hálózatok kötik össze, amelynek

21 Szerzői megjegyzés.
22 Harris 2015.
23 Bennett 2008.

közös pontja a személyes értékek. Viszont a kommunikációs és intézményi környezet, amely ezzel foglalkozna, a mai napig többségében a kötelességtudó állampolgári modell paradigmájában gondolkodik, növelve a távolságot a fiatalok és a kormányzati intézmények közt.[24]

Láthatjuk, hogy az utóbbi harminc évben kialakuló társadalmi változások az ifjúság és az állampolgárság koncepciójának milyen jellegű átalakulását hozták magukkal. A változások és az elméleti munkák hosszú távon meghatározták a további ifjúságkutatások jellemzőit, illetve megfigyelhető egy eltolódás az önmegvalósító állampolgári modell felé, amelyet azonban az intézmények kevésbé hajlamosak leképezni. A következőkben arra térek ki, hogy mindeközben a szocializációs irodalom hogyan viszonyult ezekhez a változásokhoz.

A politikai szocializáció legfontosabb megközelítései

A politikai attitűdök és egyéni viselkedési formák kialakulása egy hosszú távú, bonyolult és nehezen kibogozható folyamat, amelyre kognitív és affektív tényezők egyaránt hatással vannak. A politikai szocializáció azt a folyamatot írja le, ahol ezek az identitások kikristályosodnak, a társadalom megismeri a saját értékeit, attitűdjeit és más viselkedési formákat.[25] A fogalom politikatudományi felhasználása az 1950-es években kezdődött el Herbert H. Hyman által, aki a *Politikai szocializáció* című művében teremtett alapot a kutatási területnek.[26] A választási viselkedés mechanizmusait kutató behaviorista irányzat aranykorszakában az Egyesült Államokban arra keresték a választ, hogy a serdülők milyen mértékben vesznek át politikai értékeket a fejlődésük korai – főként családi – szakaszaiban. A korai kutatásoknak ezáltal két célja volt: azonosítani tudják a politikai rendszer stabilitásának generációkon átívelő feltételeit, illetve feltárják az összefüggéseket a fiatalkorban átvett minták és a felnőttkori politikai értékek között.[27]

24 Uo.
25 Neundorf–Smets 2017; Muxel 2022.
26 Hyman 1959.
27 Csákó 2004.

Az 1970-es évekre részben a társadalmi változásoknak köszönhetően háttérbe szorultak a klasszikus elméletek. A családi szocializáció primátusának elhalványulásával utat törtek a szocializációt beteljesedési pont nélküli folyamatként leíró tanulmányok.[28] Florence Haegel szerint az ekkori változás négy alterületét hozta létre a témát érintő politikatudományi kutatásoknak: (1) az iskoláskorú politikai és állampolgári szocializáció kutatásának előtérbe kerülését a családi szocializációval szemben, (2) a mannheimi alapokon nyugvó generációformáló folyamatokra és a generációkat szocializációs szempontból megkülönböztető, (3) a társadalmi mobilitás szocializációs hatásaira összpontosító, illetve (4) a kevésbé rendszerezett, a felnőttek másodlagos politikai szocializációjának mozgatórugóit vizsgáló irányzatokat.[29] A kutatások új dimenzióinak megjelenése érezhetően reakcióként is szolgált a korábban említett változásokra, amely mind módszertani, mind elméleti szempontból is meghatározó eredményekkel járt. A szocializációra nem csupán passzív befogadásként, hanem egyben aktív folyamatként tekintettek, vagyis meghatározóvá vált az az elgondolás, hogy a gyermek a szocializáció folyamán alakítani tudja a környezetének attitűdjeit is.[30] Eredményként és folyamatként egyaránt tekintünk rá, amelynek egyik oldalán a társadalmi és kulturális determinációk (pl. család, szocioökonómiai háttér), másik oldalán pedig a különböző helyzetekben, különböző szereplőkkel alakított interakciók és folyamatok állnak. Folyamat abban az értelemben, hogy az egyén politikai érdeklődésének és érésének a folyamata zajlik, eredmény pedig abban, hogy a folyamat során a társadalmi értékek és normák átöröklődnek a társadalomban.[31]

A folyamatként való megközelítésében az egyéni életutak és döntéshelyzetek kerülnek előtérbe, eredményközpontú megközelítésében pedig az egyes – neoinstitucionalista értelemben vett – intézmények hatása bír kiemelkedő jelentőséggel. A társadalom tagjai közti interakciók és egyéni döntések is azonban számos külső stabil hatást hordoznak magukban. A mi szempontunkból jelentős mozgatórugókat kiválóan lehet összefoglalni az egyéni és kollektív logika összekapcsolását

28 Sapiro 1994.
29 Haegel 2021.
30 Giddens 2006.
31 Renshon 1977; Muxel 2022.

elvégző Anne Muxel politikai szocializációról szóló írásán keresztül, ahol négy időbeliség (temporalitás) metszéspontján keresztül vizsgálja az egyén politikai életútjának alakulását.[32]

Történelmi temporalitás: Ez a dimenzió az adott történelmi kontextushoz és eseményekhez kötött politikai döntések keretrendszerét adja. Elhelyezi az alanyt egy történelmi térben, ahol kijelöli a döntések lehetőségeit és kontúrjait, illetve formálja a politikai magatartást.

Generációs temporalitás: Az egyént egy közös élményeken alapuló generációs közösségbe helyezi el. Kiindulási pontja egyrészről Karl Mannheim generációs elmélete,[33] másrészről a befolyásolható évek hipotézis (*impressionable years hypothesis – IYH*[34, 35]), amely a fiatalkori politikai tapasztalatok különösen maradandó hatásait feltételezi az egyének politikai identitása és viselkedési szokásai tekintetében.[36]

Narratív identitás temporalitása: Az egyéni életutat meghatározó személyes élmények és élettörténeti események. Ezek az élmények nagymértékben befolyásolják az egyén politikai orientációját és részvételét, hiszen a politikai identitás folyamatosan alakul és újrarendeződik az életút során. Idekapcsolódnak az olyan események, mint a szülők válása, a párkapcsolatban megjelenő politikai kérdések vagy a karrierúti döntések.[37]

Genealógiai temporalitás: Ez az idődimenzió az egyén családtörténetéhez és politikai örökségéhez, vagyis az intergenerációs hatásokhoz kapcsolódik. Ez a folyamat azonban az eredményalapú háttér mögött feltárhatja az egyén individualizálódásának és önmegvalósításának formáit az örökségtől való eltávolodás tekintetében.

A szocializáció másik, eredményközpontú megközelítése ugyanolyan komplex folyamatként képzeli el a társadalmi tanulást, azonban olyan színtereket és hatásmechanizmusokat próbál meg beazonosítani, amelyek szignifikáns hatással lehetnek az egyén korai fejlődésére. Ezeknek a mechanizmusoknak különböző kategorizálási próbálkozásait ismerjük. Egyrészről a szocializáció ezen típusai lehetnek direkt és indirekt

32 Muxel 2022.
33 Mannheim 1928.
34 Sears–Funk 1999.
35 A szerző fordítása.
36 Bővebben lásd: Osborne–Sears–Valentino 2011; Schuman–Rogers 2004; Grasso 2014.
37 Bővebben lásd: Voorpostel–Coffé 2014; Muxel 2015; Geurkink–Akkerman–Sluiter 2024.

jellegűek. Direkt formáról beszélhetünk, amennyiben az egyén tervezett és nyilvánvaló nevelést kap (például iskolai állampolgári nevelés során), illetve indirekt formáról, amennyiben a közösségi értékek és közéleti fogékonyság spontán átöröklődése zajlik.[38] Amennyiben ezt intézményes oldalról közelítjük meg, hasonló értelemben beszél a politikai szocializációs mechanizmusokról Szabó Ildikó a formális és nem formális tényezők elkülönítésével. Míg a formális tényezők (például iskola és közösségi szervezetek) az állampolgári magatartások átörökítésében, addig a nem formális tényezők a politikai identitás kialakulásában játszanak fontos szerepet.[39] Az eredményalapú megközelítést hagyományosan négy színtér megkülönböztetésével szokás felírni. Elsődleges szocializációs színtérnek tartjuk a családot, amely a politikai személyiségünk alapköveit rakja le. Ezt későbbiekben az iskola, a kortárscsoportok és a média hatása egészíti ki, amelyeket a másodlagos szocializációs térbe sorol a szakirodalom.[40] További felsorolások harmadlagos szocializációs színtereket is megkülönböztetnek, amelyek a karrierválasztáshoz és munkavállaláshoz köthetőek.[41]

Bár jelentős lett a szocializációs folyamatokban az egyéni életutak vizsgálata, az eredményközpontú megközelítés még mindig kiemeltnek tűnik, már csak abban a tekintetben is, hogy az említett folyamatok és egyéni döntések is nagymértékben befolyásoltak a szocializációs színterek, illetve generációs, kulturális, történelmi és genealógiai adottságok által. Ezáltal az iskola intézményes környezete, amelyben a fiatalok idejük nagy részét töltik, jelentős hatással bírhat a szocializációs folyamatokra.

38 Brezsnyánszky 2001.
39 Szabó 2009.
40 Szabó 2001.
41 Nagy 2013.

Az iskolai szocializáció színtere – az állampolgári nevelés

A családi környezetből kikerülve az iskola a politikailag szervezett társadalom első modelljéül szolgál.[42] A többi politikai szocializációs színtérrel szemben minden fiatal részt vehet és többségében részt is kell vennie benne. Különböző kutatások kimutatták, hogy ez az állapot hozzájárul a szocioökonómiai hatások keltette különbségek mérsékléséhez a politikai érdeklődés terén.[43] Hatását direkt és indirekt módon is kifejti, miközben a tanárok mellett a kortárscsoportok is meghatározó aktorok lehetnek a politikai készségek fejlesztésében.[44] Megismerkednek az iskolai és politikai intézményrendszerrel, illetve az általános interakciók segítségével demokratikus érdekérvényesítési mintákat és normákat sajátítanak el.[45] Jelentőségét növeli, hogy a fiatalok szocializációjára a különböző színterek közül az állam az oktatásra tud a legnagyobb hatással lenni.[46]

Mechanizmusait tekintve Pusztai Gabriella megkülönbözteti a rekonstrukciós és konstruktivista felfogásokat. Míg előbbi az iskolai szocializációt úgy értelmezi, mint ahol a tanulók a makroszintű struktúrák nyomásának engedelmeskedve a terv szerint követik az iskolában közvetített normákat, addig a konstruktivista felfogásban a diák aktív szereplő, aki nemcsak befogadja, hanem részt is vesz az intézményi kultúra újraalkotásában.[47] Ez a két felfogás nem csupán a kutatásokban, hanem az oktatáspolitikai megfontolásokban is jelen van. Mindkét oldalnak saját eszköztára van, amelyet a legjobban az állampolgári nevelési módszerek típusainak leírásával érhetünk el. Ennek három csoportját különbözteti meg a szakirodalom a formális, a nem formális és a rejtett tanterv metszetében.[48]

A formális tanterv ennek az első és legnyilvánvalóbb formája, amely a tanórák kereteit foglalja magában. Az európai gyakorlat szerint meg-

42 Szabó 2000.
43 Biseth–Hoskins–Huang 2021.
44 Stadelmann–Sulzer 2017.
45 Kalocsai 2014.
46 Campbell 2019.
47 Pusztai 2020.
48 Bischoff 2016; Holle–Ványi 2022; Holle 2024.

valósítási módjait illetően megvalósulhat különálló tantárgyként – (állam)polgári nevelés vagy társadalmi ismeretek néven –, beilleszthető egy másik tantárgy keretei közé – mint ahogyan a magyar példa is mutatta 2023-ig –, avagy több tantárgyon átívelően lehet jelen az oktatásban.[49] Ez az állampolgári nevelés frontális oktatásának helye, hatásáról ugyanakkor a szakirodalomban jelentősen eltérő eredmények születtek, amelyeket számos, a folyamatban közrejátszó tényező magyaráz. Ilyen tényező lehet például a pedagógusok meggyőződésrendszere, amelynek vizsgálatára ugyan rendelkezésre állnak empirikus adatok, az állampolgári nevelés értelmezése szempontjából azonban kiemelt jelentőséggel bírnak azok a normatív megközelítések is, amelyeket a szocializációs folyamatban részt vevő aktorok – legyenek azok egyének vagy intézmények – képviselnek. Holle Alexandra doktori disszertációjában ezen normatív megközelítések összefoglalását végzi el, majd teszteli a nemzeti alaptanterv és tanárokkal készült interjúk során, igazolva a tanárok megközelítésének befolyását a formális oktatás területein belül. Megkülönböztet liberális, kommunitárius, republikánus, nemzeti, globális, kritikai és zöld irányzatokat, amelyeket tovább bont, és különböző jellemzőkkel lát el.[50] Ezentúl a tanórák tekintetében több tanulmány rámutatott a környezet minőségének jelentőségére is, miszerint egy nyitott, biztonságos környezet pozitív hatással lehet a fiatalok politikai és állampolgári hatékonyságérzetére.[51] A hatékonyságérzet hatással van a politikai érdeklődés és politikai részvétel között mind közvetlen és közvetett módon egy fajta mediátor szerepet betöltve, ezáltal kiemelt jelentőségű a későbbi politikai és állampolgári attitűdöket tekintve.[52]

A nem formális oktatás az iskola tanórákon kívüli tevékenységét foglalja magában. Ilyen lehet például a diákönkormányzat, iskolai programok vagy vitaklub működése. A demokratikus iskolai programoknak nagy hagyománya van az Egyesült Államokban, amelyek kifejezetten pozitívnak tűnő eredménnyel zárultak.[53] A diákok azonban a legtöbb

49 Eurydice 2017; Schulz et al. 2024.
50 Holle 2024.
51 Ballard et al. 2016; Manganelli–Lucidi–Alivernini 2015.
52 Manganelli–Lucidi–Alivernini 2014; Manganelli–Lucidi–Alivernini 2015; Zhu et al. 2018.
53 Levy 2011.

esetben Magyarországon csak alacsony arányban vesznek részt ezeken, illetve a kiválasztás folyamatában – ebből is eredően – több esetben sérülnek a demokrácia feltételei.[54] Az állampolgári nevelés harmadik, leginkább homályos területe az úgynevezett rejtett tanterv. Ez alatt az olyan szocializációs hatásokat érti a szakirodalom, amelyek nem köthetőek az iskola meghirdetett oktatási és nevelési feladatai közé. A rejtett tanterv hatásait is elsajátítják, de nem szándékos módon. A folyamatot strukturáló tényezők nem egy-egy szereplőhöz köthetőek, hanem az iskolarendszer egészét bevonják.[55] Gubi Mihály egyfajta zajként írja le a kommunikációs csatornában.[56] A rejtett tanterv a téma talán legérdekesebb pontja, azonban természetéből adódóan egy kifejezetten nehezen kutatható terep. Ezek alapján az állampolgári nevelés megvalósított formáinak felmérése nem egyszerű feladat, azonban az iskola képessége megvan arra, hogy áthidalja az egyes állampolgári és ifjúságszociológiai paradigmákat. Míg egyfajta eredményközpontú megközelítésben akár államilag meghatározott szocializációs keretet ad a diákoknak, demokratikusan és nyitottan megvalósított formája képes tered adni a kulturális felfogásoknak, az önmegvalósítás különböző állampolgári formáinak és az aktív szocializációs folyamatnak.

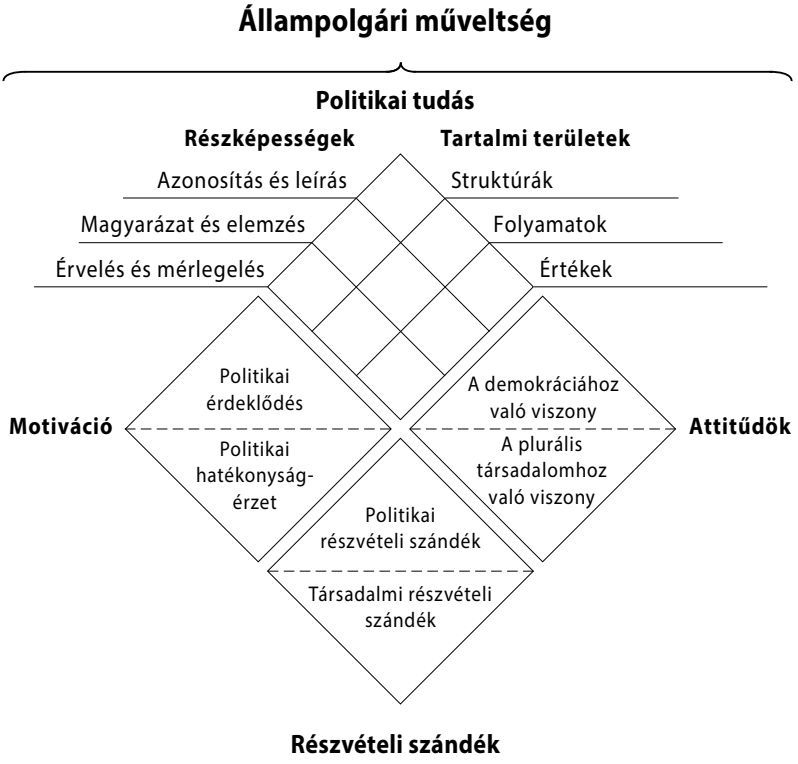
A nevelés céljait kiválóan foglalja össze az Alscher–Ludewig–McElvany szerzőpáros által meghatározott állampolgári műveltségi keretrendszer, amely az alapvető kompetenciák tekintetében a politikai tudást, a diákok motivációit, attitűdjeiket és a részvételi szándékukat emeli ki (1. ábra). A négy kompetencia együttes vizsgálata határozza meg az állampolgári műveltség szintjét.[57] Ez a modell képes azon a (rész) kompetenciák feltárására, amely az állampolgári nevelés célkitűzéseit tükrözi, ezáltal az állampolgári nevelés tartalmi struktúráira világít rá. Az állampolgári nevelés pontos tartalma tehát valahol a normatív megközelítések és az alapvető célkitűzések közös metszetében alakul ki. Általános cél elfogadása kevésbé látható előre a tudományos térben, gyakorlati megvalósulása pedig még európai szinten is nagyon eltérő

54 Dancs–Kinyó 2015; Laki–Szabó 2014; Kósa 2019.
55 Kósa 2015.
56 Gubi 1980.
57 Alscher–Ludewig–McElvany 2022.

országonként. Sikere és módszeressége nagyban függ attól is, hogy milyen mértékben vállalják fel a tanárok a szocializáló szerepet.

Ezek a tények is hozzájárulnak ahhoz, hogy iskola politikai szocializációs hatását tekintve nem beszélhetünk egységről. Az elmúlt évtizedekben újra nagyobb figyelem összpontosul az iskola politikai szocializációs mechanizmusaira, az eredmények viszont most is szerteágazóak a hatását illetően. A konfliktus továbbá abból is adódik Julia Weiss szerint, hogy az iskola hatását annak komplexitása miatt kifejezetten nehéz izolálni olyan más befolyásos faktoroktól, mint az előző fejezetben említett színterek.[58] A kutatások többsége nem az iskolai

1. ábra: Az állampolgári műveltségi keretrendszer

Forrás: Alscher–Ludewig–McElvany 2022; az eredeti tanulmányban szereplő ábrák alapján az ábrát készítette: Holle–Ványi 2022, 21.

58 Weiss 2020.

oktatás szerepének alapjait kérdőjelezi meg, hanem inkább az egyes faktorok bizonyos kompetenciákra és attitűdökre vagy azok tartósságára gyakorolt hatásának mértékét. Az iskola azonban képes összekapcsolni és befolyásolni a kulturális és átmeneti megközelítéseket.

Az állampolgári nevelés és iskolai szocializáció jelentősége az eltérő eredmények ellenére több ponton pozitív hatással van a fiatalokra, amelyre számos elméleti és empirikus eredmény is felhívja a figyelmet. Megfelelően megvalósított módja támogatja és alakítja a társadalmi szerepvállalást, illetve fejleszti az állampolgárok azon kompetenciáit, amelyek szükségesek a társadalomban való aktív részvételhez. Segíti a diákokat abban, hogy elegendő információval rendelkezzenek a körülöttük lévő világról, szűrni tudják a rájuk zúduló információáradatot a digitális világban. Hozzájárul a kritikai gondolkodásmód kialakulásához, előmozdítja a demokratikus gondolkodást és aktív társadalmi részvételre ösztönöz.[59] Túlmutatva a formális oktatás keretein olyan készségeket fejleszthet, amelyek kiemelt jelentőséggel bírnak a politikán és oktatáson túl, segíthetnek a munkaerőpiaci elhelyezkedésben és a harmadlagos szocializációs térben. Ilyen készségek közé sorolhatóak a The World Economic Forum által definiált kulcskompetenciák: mint a kritikus gondolkodás, a szociális tudatosság, csapatmunkára való hajlam, kommunikáció és vitakultúra alakulása.[60] A politikai szocializációban szerepe már csak abból a szempontból is jelentősnek bizonyul, hogy logikus módon az állampolgári tevékenység hiánya is szocializálhat.[61]

Konklúzió

A fiatalok társadalmi integrációjának késleltetődése, az önálló egzisztencia megteremtésének nehézségei, valamint az életpályák kiszámíthatatlansága közvetlen hatást gyakorolnak a politikai szocializáció folyamatára. Mindez megnyilvánulhat az intézmények iránti bizalom gyengülésében, az állampolgári részvétel klasszikus formáitól való el-

59 Eurydice 2017.
60 World Economic Forum 2016; Holle 2022.
61 Csákó 2009.

távolodásban, illetve az alternatív, kevésbé intézményesült politikai cselekvési módok felértékelődésében. Az állampolgárság így a fiatalok számára nem egy stabil, hanem nagyon változó tartalommal megjelenő rendszer, a politikai tanulás ma pedig sokkal inkább hálózatos, többszintű és időben rétegzett folyamat, amelyben a formális és informális terek egyaránt jelentős szerepet játszanak.

A tanulmányban arra kerestem a választ, hogy az állampolgári szocializációs modellek mennyire képesek reagálni ezekre a társadalmi változásokra. Bár egyelőre kijelenthetjük, hogy az iskolai szocializáció többi színtértől elkülönülő hatása tekintetében sok a kérdés, összességében az iskola kiemelt jelentőségű színtér marad, mivel potenciálisan képes strukturált keretet biztosítani a demokratikus értékek, készségek és politikai kompetenciák elsajátításához szocioökonómiai háttértől függetlenül minden fiatal számára. Emellett demokratikusan, nyitottan megvalósított módja képes olyan teret nyújtani, amely hozzájárul az önmegvalósító, kulturális és folyamatjellegű attitűdöknek. Az említett áthidaló elméleteknek megfelelően az *„agency-structure”* dichotómiában képes teret biztosítani mindkét dimenzió számára. Az ismertetett kutatási eredményekből kiindulóan úgy látszik tehát, hogy az oktatási rendszer ebben a megváltozott társadalmi környezetben képes lehet strukturált és exkluzív keretet nyújtani az állampolgári kompetenciák fejlődéséhez. Ugyanakkor az állampolgári nevelés hatásmechanizmusai nem egyértelműek, és nagyban függenek a céljainak, az alkalmazott módszereinek és a végrehajtás minőségétől. Ennélfogva a fiatalok politikai szocializációjának vizsgálata továbbra is kiemelt jelentőségű az állampolgárság átalakulásának metszetében, mégis sok tekintetben elhanyagolt kutatási területről beszélünk. A jövőben szükséges volna olyan országspecifikus felméréseket készíteni, amelyek az alapvető célkitűzések, az azok megvalósulását befolyásoló normatív elgondolások és helyi specifikumok harmonizációjával az egyes programok hatását vizsgálják a középiskolások és a fiatal felnőttek tekintetében, lehetőleg komparatív szemlélettel. A megváltozott környezet olyan problémákat rejt magában, amelyre a szocializációs elméleteknek és gyakorlatnak is reagálniuk kell. Ebben az iskola a tulajdonságait és lehetőségeit tekintve is adekvát válaszként szolgál, így érdemes a mélyebb struktúrák feltárásával foglalkoznunk.

Irodalom

Alscher, Pascal – Ludewig, Ulrich – McElvany, Nele 2022: Civic Literacy – zur Theorie und Messbarkeit eines Kompetenzmodells für die schulische politische Bildung. *Zeitschrift für Erzie hungs wis senschaft,* 1–21.

Arnett, Jeffrey J. 2004: *Emerging Adulthood. The Winding Road From the Late Teems Through the Twenties*. New York, Oxford University Press.

Ballard, Parissa J. – Cohen, Alison K. – Littenberg-Tobias, Joshua 2016: Action Civics for Promoting Civic Development: Main Effects of Program Participation and Differences by Project Characteristics. *American Journal of Community Psychology,* 58. évfolyam, 3–4, 377–390.

Bennett, W. Lance 2008: Changing Citizenship in the Digital Age. In Bennett, W. Lance (szerk.) *Civic Life Online: Learning How Digital Media Can Engage Youth. The John D. and Catherine T. MacArthur Foundation Series on Digital Media and Learning.* Cambridge, MA., The MIT Press, 1–24.

Biggart, Andy – Walther, Andreas 2006: Coping with Yo-Yo Transitions. Young Adults' Struggle for Support, between Family and State in Comparative Perspective. In Leccardi, Carmen – Ruspini, Elisabetta (szerk.) *A New Youth?: Young People, Generations and Family Life.* Hampshire, Ashgate Publishing Ltd., 41–62.

Biseth, Heidi – Hoskins, Bryony – Huang, Lihong 2021: Civic and Citizenship Education: From Big Data to Transformative Education. In Hoskins, Bryony – Huang, Lihong – Biseth, Heidi (szerk.) *Norhtern Lights on Civic and Citizenship Education. A Cross-national Comparison of Nordic Data from ICCS*. Online kiadás. IEA., 147–160.

Bischoff, Kendra 2016: The civic effects of schools: Theory and empirics. *Theory and Research in Education*, 14. évfolyam, 1, 91–106.

Brezsnyánszky, László 2001: A 20. század iskolamodelljeinek politikai szocializációs hatásrendszere. *Új Pedagógiai Szemle,* 51. évfolyam, 4, 15–24.

Campbell, David E. 2019: What Social Scientists Have Learned About Civic Education: A Review of the Literature. *Peabody Journal of Education,* 94. évfolyam, 1, 32–47.

Cohen, Phil 1997: Az ifjúsági probléma újragondolása. In Gábor, Kálmán – Jancsák, Csaba (szerk.) *Ifjúságszociológia: szemelvények.* Szeged, Belvedere Meridionale, 157–215.

Hood-Williams, John – Cohen, Phil 2003: Mods and Shockers: Youth Cultural Studies in Britain. In Bennett, Andy – Cieslik, Mark – Miles, Stevens (szerk.) *Researching Youth*. London, Palgrave Macmillan, 59-71.

Côté, James E. 2000: *Arrested Adulthood: The Changing Nature of Maturity and Identity*. New York, NYU Press.

Csákó, Mihály 2004: Ifjúság és politika. A politikai szocializáció kutatásáról. *Educatio,* 13. évfolyam, 4, 535–550.

Csákó, Mihály 2009: Iskolai demokrácia, diákönkormányzatok, diákjogok. In Majsai Tamás – Nagy Péter Tibor (szerk.) *Lukács, a mi munkatársunk: a WJLF tisztelgő kötete Lukács Péter 60. születésnapjára*. Budapest, WJLF, 91–110.

Dancs, Katinka – Kinyó, László 2015: Az iskolai demokrácia és az osztálytermi légkör összefüggéseinek vizsgálata strukturális egyenletek modelljeivel. *Magyar Pedagógia,* 115. évfolyam, 4, 63–382.

European Commission/EACEA/Eurydice 2017: Citizenship Education at School in Europe – 2017. *Eurydice Report,* Luxemburg, Publications Office of the European Union.

Evans, Karen 2007: Concepts of Bounded Agency in Education, Work, and the Personal Lives of Young Adults. *International Journal of Psychology,* 42. évfolyam, 2, 85–93.

Furlong, Andy 2015: Transitions, Cultures, and Identities: What is Youth Studies? In Woodman, Daniel – Bennett, Andy (szerk.) *Youth Cultures, Transitions, and Generations*. London, Palgrave Macmillan, 16–27.

Geurkink, Bram – Akkerman, Agnes – Sluiter Roderick 2024: Developing Political Trust at Work: How Socialization Experiences in the Workplace Reduce Inequalities in Political Trust. *Political Behavior,* 46. évfolyam, 3, 2005–2024.

Giddens, Anthony 2006: *Szociológia*. Budapest. Osiris Kiadó.

Grasso, Maria T. 2014: Age, period and cohort analysis in a comparative context: Political generations and political participation repertoires in Western Europe. *Electoral Studies,* 33, 63–76.

Gyorgyovich, Miklós – Déri, András 2024: Kérdőjelek és a válaszok? – A magyar ifjúság életvitel-csoportjai. In Papházi Viktor – Oross Dániel – Szabó Andrea (szerk.) *Csendes? Mozgalmi? Miként jellemezhető a magyar ifjúság a 21. században?* Budapest, Nemzeti Ifjúsági Tanács, 19–54.

Gubi, Mihály 1980: A rejtett tanterv elméletei. *Világosság,* 21. évfolyam, 1, 15–22.

Harris, Anita 2015: Transitions, Cultures, and Citizenship: Interrogating and Integrating Youth Studies in New Times. In Woodman, Daniel – Bennett, Andy (szerk.) *Youth Cultures, Transitions, and Generations*. London, Palgrave Macmillan, 84–98.

Haegel, Florence 2021: Political Socialisation: Out of Purgatory? *European Journal of Sociology,* 61. évfolyam, 3, 333–364.

Holle, Alexandra 2022: Some thoughts on civic education. Lessons from the international literature. *Intersection, East European Journal of Society and Politics,* 8. évfolyam, 1, 51–57.

Holle, Alexandra 2024: *Az állampolgári nevelés nyomában. Elméletek, politikai szándékok és elitgimnáziumi perspektívák*. Doktori értekezés. Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem.

Holle, Alexandra – Ványi, Éva 2022: Helyzetkép a hazai iskolai állampolgári nevelésről. Kontextus, kudarcok, kutatási irányok és kihívások. *Politikatudományi Szemle,* 31. évfolyam, 3, 7–33.

Hyman, Herbert 1959: *Political Socialization: A Study in the Psychology of Political Behavior*. Glencoe, Free Press.

Kalocsai, Janka 2014: Demokratikus attitűdök a hazai középiskolákban. *Educatio,* 23. évfolyam, 2, 327–335.

Kósa, Rita Diána 2015: Kockázatok és mellékhatások az iskolai nevelésben. *Metszetek,* 4. évfolyam, 1, 77–85.

Kósa, Rita Diána 2019: *„Autonómia és szabálykövetés". Az általános iskolai szocializáció főbb irányai és esélyei*. Doktori disszertáció, Debreceni Egyetem.

Laki, László – Szabó, Andrea 2014: Mi lehet a magyar fiatalok demokráciaszkepszise mögött? In Szabó, Andrea (szerk.) *Racionálisan lázadó hallgatók II.: apátia – radikalizmus - posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében*. Szeged, Belvedere Meridionale, 21–42.

Levy, Brett L. M. 2011: Fostering Cautious Political Efficacy Through Civic Advocacy Projects: A Mixed Methods Case Study of an Innovative High School Class. *Theory and Research in Social Education,* 39. évfolyam, 2, 238–277.

Manganelli, Sara – Lucidi, Fabio – Alivernini, Fabio 2014: Adolescents' Expected Civic Participation: The Role of Civic Knowledge and Efficacy Beliefs. *Journal of Adolescence,* 37. évfolyam, 5, 632–641.

Manganelli, Sara – Lucidi, Fabio – Alivernini, Fabio 2015: Italian Adolescents' Civic Engagement and Open Classroom Climate: The Mediating Role of Self-Efficacy. *Journal of Applied Developmental Psychology,* 41, 8–18.

Mannheim, Karl 1928: Das Problem der Generationen. *Kölner Vierteljahreshefte für Soziologie,* 2, 157–184.

Muxel, Anne 2015: Politicization via the Private Sphere. Talking Politics with Family and Friends. *Revue française de science politique,* 65. évfolyam, 4, 541– 562.

Muxel, Anne 2022: Political Socialization and Political Participation. In Giugni, Marco – Grasso, Maria (szerk.) *The Oxford Handbook of Political Participation*. Online, Oxford Handbooks, 687–702.

Nagy, Ádám 2013: Szocializációs közegek. *Replika,* 83. évfolyam, 2, 95–108.

Neundorf, Anja – Smets, Kaat 2017: Political Socialization and the Making of Citizens. *Oxford Handbook Topics in Politics.*

Oross, Dániel – Szabó, Andrea 2019: *A politika és a magyar fiatalok*. Budapest, Progress könyvek, Noran Libro Kiadó.

Osborne, Danny – Sears, David O. – Valentino, Nicholas A. 2011: The End of the Solidly Democratic South: The Impressionable-Years Hypothesis. *Political Psychology,* 32. évfolyam, 1, 81–108.

Papházi, Viktor – Oross, Dániel – Szabó, Andrea 2024: Felébred-e az alvó polgár? A racionálisan lázadó magyar fiatalok 2023 őszén. In Papházi Viktor – Oross Dániel – Szabó Andrea (szerk.) *Csendes? Mozgalmi? Miként jellemezhető a magyar ifjúság a 21. században?* Budapest, Nemzeti Ifjúsági Tanács, 9–16.

Parsons, Talcott 1942: Age and Sex in the Social Structure of United States. *American Sociological Review,* 7. évfolyam, 5, 604–616.

Pusztai, Gabriella 2020: Az iskolai szocializáció értelmezési paradigmái. In Pusztai, Gabriella (szerk.) *Nevelésszociológia. Elméletek, közösségek, kontextusok*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 13–29.

Renshon, Stanley Allan 1977: *Handbook of Political Socialization, Theory and Research*. New York, The Free Press.

Roberts, Ken 2003: Problems and Priorities for the Sociology of Youth. In Bennett, Andy – Chieslik, Mark – Miles, Steven (szerk.) *Researching Youth*. Basingstoke, Palgrave Macmillan, 13–26.

Sapiro, Virginia 1994: Political Socialization During Adulthood: Clarifying the Political Times of our Lives. *Research in Micropolitics,* 4, 197–223.

Sears, David O. – Funk, Carolyn L. 1999: Evidence of the Long-Term Persistence of Adults' Political Predispositions. *Journal of Politics,* 61. évfolyam, 1, 1–28.

Stadelmann, Steffen Isabelle – Sulzer, Linda 2017: Just another brick in the wall? The relationship between classroom-based political education and the political interest of young adults in Switzerland. *Journal of Youth Studies,* 21. évfolyam, 4, 550–573.

Schulz, Wolfram – Ainley, John – Frailon, Julian – Losito, Bruno – Augusti, Gabriella Damiani, Valeria – Friedman, Tim 2024: *Education for Citizenship In Times of Global Challenge. IEA International Civic and Citizenship Education Study 2022 International Report*. Amsterdam, International Association for the Ecaluation of Educational Achievement.

Schuman, Howard – Rogers, Willard L. 2004: Cohorts, Chronology, and Collective Memories. *The Public Opinion Quarterly,* 68. évfolyam, 2, 217–254.
Szabó, Ildikó 2000: *A pártállam gyermekei. Tanulmányok a magyar politikai szocializációról*. Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó.
Szabó, Ildikó 2009: *A nemzet és a szocializáció. A politika szerepe az identitások formálódásában Magyarországon 1867–2006*. Budapest, L'Harmattan Kiadó.
Szabó, Miklós 2001: A politikai szocializáció. In Kéri, László – Szabadfalvi, József (szerk.) *Societas Politica – fejezetek a politikai szociológia köréből*. Miskolc, Bíbor Kiadó, 245–266.
Voorpostel, Marieke – Coffé, Hilde 2014: The Effect of Parental Separation on Young Adults' Political and Civic Participation. *Social Indicators Research,* 124, 295–316.
Weiss, Julia 2020: What Is Youth Political Participation? Literature Review on Youth Political Participation and Political Participation and Political Attitudes. *Frontiers in Political,* 2. évfolyam, 1–13.
Woodman, Daniel – Bennett, Andy 2015: Cultures, Transitions, and Generations: The Case for a New Youth Studies. In Woodman, Daniel – Bennett, Andy (szerk.) *Youth Cultures, Transitions, and Generations*. London, Palgrave Macmillan. 1–15.
World Economic Forum 2016: *New Vision for Education: Fostering Social and Emotional Learning through Technology.* World Economic Forum.
Zhu, Jinxin – Kuang, Xiaoxue – Kennedy, Kerry J. – Mok, Magdalena M. C 2018: Previous Civic Experience and Asian Adolescents' Expected Participation in Legal Protest: Mediating Role of Self-Efficacy and Interest. *Asia Pacific Journal of Education,* 38. évfolyam, 3, 414–431.

https://doi.org/10.65295/SZF.2026.2-8

TOLDI ANDREA[1]

„Felnézek azokra, akik ki mernek állni másokért” – A jó, aktív és demokratikus állampolgársághoz szükséges attitűdök és motivációk

“I admire those who have the courage to stand up for others” – Attitudes and motivations necessary for good, active and democratic citizenship

Absztrakt:

Minden demokratikus rendszer alapja, hogy állampolgárai felelősen vegyenek részt a közélet formálásában és a döntéshozatalban. A mai fiatalokból válnak a jövő vezetői, ezért elengedhetetlen, hogy már fiatalkorban elsajátítsák azt a tudást, amelyre épülve kialakulnak azok az attitűdök, az az értékrendszer, amely segítségével aktív, a közösség iránt felelősséget vállaló jó állampolgárokká, a demokratikus értékeket és elveket tiszteletben tartó demokratikus állampolgárokká váljanak. Egy magyarországi megyeszékhely középiskolásai körében zajlott kutatás arra kereste a választ, hogy a fiatalok szerint milyen szerepe van az attitűdöknek, és milyen motivációk szükségesek ahhoz, hogy a fiatalok aktív közéleti szereplőként segítsék a demokratikus folyamatokat. A kutatás célja a középiskolások demokráciához és állampolgári elköteleződéshez való viszonyulásának összehasonlítása az általuk megfogalmazott valós részvételi hajlandósággal. A középiskolások véleményének felmérése kérdőíves kutatással és fókuszcsoportos interjúkkal készült. A kutatásban részt vevő fiatalok szerint a közösségi életben való részvétel legerősebb hajtóereje a közösséghez tartozás.

Kulcsszavak: állampolgári ismeretek, aktív állampolgárság, attitűd, motiváció

1 Ügyvivő szakértő, nyelvtanár, külföldi hallgatók nemzetközi koordinátora, PhD-hallgató, Debreceni Egyetem Egészségtudományi Kar; ORCID: 0000-0001-7154-4441; e-mail: toldine.andrea@etk.unideb.hu

Abstract

Democratic systems are based on their citizens' responsible participation in shaping public life and decision-making. Today's young people will become the leaders of the future, therefore, acquiring the knowledge and the skills necessary for becoming active, good and democratic citizens is a fundamental expectation of them. A study conducted among secondary school students in a Hungarian county seat sought to answer the question of what role attitudes play in young people's opinion and what motivations are necessary for young people to help democratic processes as active public actors. The aim of the research was to compare secondary school students' attitudes towards democracy and civic engagement with their actual willingness to participate. The opinion of secondary school students was assessed through questionnaire research and focus group interviews. According to the young people participating in the research, belonging to a community is the strongest driving force for participation in community life.

Keywords: civic knowledge, active citizenship, attitude, motivation

Bevezetés

A közéletben való részvétel, az egy cél érdekében való összefogás, egymás támogatása erősíti a közösséghez tartozás érzését, segíti a társadalmi tőke építését. A közéleti aktivitás hozzájárul, hogy a különböző társadalmi csoportok hangja eljusson a döntéshozókhoz, lehetőséget ad arra, hogy az emberek kifejezzék akaratukat, és a társadalmi problémák megoldására adott kritikák, javaslatok megfogalmazásával hozzájáruljanak egy élhetőbb társadalom létrejöttéhez. Ahhoz, hogy a fiatalok aktívan tudjanak részt venni a közéletben, elengedhetetlen, hogy elsajátítsák a konfliktuskezelés, a problémamegoldás különböző módjait, és tisztában legyenek a politikai folyamatokkal, értsék és átlássák az összefüggéseket, kulturáltan, érvekre alapozva tudjanak vitázni. A fiatalok közéleti aktivitásának egyik alapvető feltétele az, hogy az oktatás felkészítse őket a társadalmi szerepvállalásra. Az iskola elsődleges feladata a tudás átadása és az ott tanulók számára a megfelelő ismeretek megszerzésének biztosítása, azonban ez nemcsak az alapvető tantárgyi tudás elsajátítását jelenti, hanem a kritikai gondolkodás, a problémamegoldó képesség és az önálló tanulás fejlesztését is. Az iskola feladataihoz tartozik a fiatalok személyiségének formálása, értékrendjük kialakítása, a demokratikus gondolkodásmód és a közösségért érzett felelősségvállalás kialakulásának elősegítése. Az iskola rej-

tett tantervén keresztül szinte észrevétlenül közvetíti a demokrácia alapvető értékeit, az együttműködés, a tolerancia, az empátia és a kölcsönös tisztelet fontosságát. Így válik az iskola nemcsak a tudás forrásává, hanem a demokratikus társadalom fennmaradását biztosító attitűdök és viselkedésminták elsajátításának színterévé is.[2] Mindezek mellett elengedhetetlen az oktatás szabadságának megőrzése, ezért biztosítani kell, hogy semmilyen politikai vagy vallási eszme ne határozza meg kizárólagosan az oktatáspolitikát.[3]

Jelen tanulmány egy, a 2023/24-es tanévben nyíregyházi középiskolások körében zajlott felmérés eredményeit mutatja be. A kutatás arra kereste a választ, fontosnak tartják-e a fiatalok az állampolgári nevelést, mit gondolnak a közéleti aktivitásról, kit tekintenek jó állampolgárnak, mi a véleményük a demokráciáról, milyen szerepe van az attitűdöknek, és milyen motivációk szükségesek ahhoz, hogy a fiatalok aktív közéleti szereplőként segítsék a demokratikus folyamatokat.

A tanulmányban megjelenő fogalmak meghatározása

A demokratikus társadalmak működésének megértéséhez tisztázni kell a politika, a közélet és a közügy fogalmait.

A politika *(politics)* az a folyamat, amelynek során egy közösség tagjai a közös ügyekről döntéseket hoznak, valamint megszerzik, gyakorolják és befolyásolják a hatalmat a társadalom irányítása érdekében.[4]

A közélet a társadalom nyilvános szférája, a politika gyakorlásának színtere, azaz egy közösség politikai és társadalmi életének összessége, amely magában foglalja az állampolgárok nyilvános ügyekben való részvételét, a közös döntéshozatal folyamatait, valamint a közösségi problémák megvitatását és kezelését. A közéleti részvétel magában foglalhatja a választásokon való részvételt, a civil szervezetekben végzett

2 Winthrop 2020.
3 Jakab 2020.
4 Merriam-Webster 1980, 883.

tevékenységet, az önkéntességet vagy a közösségi problémák megoldásában való közreműködést.[5]

A közügy olyan társadalmi jelentőségű kérdés vagy probléma, amely a közösség egészét vagy annak jelentős részét érinti, és amelynek megvitatása, szabályozása vagy megoldása közös döntéshozatalt igényel. Idetartozhatnak például az oktatással, az egészségüggyel, a környezetvédelemmel vagy a helyi fejlesztésekkel kapcsolatos kérdések.[6]

A közéleti szerepvállalás az állampolgárok részvétele a közösséget érintő nyilvános ügyek megvitatásában, alakításában és a demokratikus döntéshozatali folyamatokban,[7] míg a közösségi szerepvállalás az egyén aktív részvétele egy közösség életében annak fejlesztése, támogatása vagy problémáinak megoldása érdekében.[8] A közösségi szerepvállalás jellemzően helyi szinten valósul meg, és nem feltétlenül kapcsolódik politikai folyamatokhoz. Az önkéntes munka, a civil szervezetekben való részvétel, vagy a jótékonysági tevékenységek sorolhatók ide.

A közügyek megvitatása és alakítása a demokratikus társadalmakban nem kizárólag a politikai intézmények feladata, hanem az állampolgárok aktív részvételét is feltételezi.

Hoskins értelmezése szerint az aktív állampolgárság nem más, mint „részvétel a civil társadalomban, a közösségi és/vagy politikai életben, amely kölcsönös tisztelettel és erőszakmentességgel jellemezhető, és összhangban áll az emberi jogokkal és a demokráciával".[9]

A „jó állampolgár" fogalmának meghatározása történeti és társadalmi kontextusonként eltérő lehet. A jó állampolgárság olyan magatartás- és értékrendszer, amelynek keretében az egyén tiszteletben tartja a társadalmi normákat és mások jogait, aktívan részt vesz a közösségi és demokratikus folyamatokban, valamint személyes felelősséget vállal a közjó előmozdításáért.[10]

A demokratikus állampolgárság a demokratikus társadalmak fenntartható működésének egyik alapfeltétele: azon ismeretek, készségek, attitűdök és részvételi formák összességét jelenti, amelyek lehetővé

5 Heywood 2024; Barret–Brunton-Smith 2014.
6 Heywood 2024.
7 Barret–Brunton-Smith 2014; Council of the European Union 2018.
8 Putnam 2000.
9 Hoskins et al. 2009, 462. Gáti 2010, 8.
10 Villalobos-Morel-Treviño 2021.

teszik az állampolgárok számára, hogy aktívan és felelősen vegyenek részt a demokratikus társadalom működésében, miközben tiszteletben tartják az emberi jogokat, a pluralizmust és a jogállamiság elveit.[11]

Módszer és minta

A vizsgálat a kvantitatív adatgyűjtési eszközök mellett kvalitatív megközelítést is alkalmazott annak érdekében, hogy átfogóbb és mélyebb képet adjon a középiskolások motivációiról, közéleti aktivitásáról és demokráciáról alkotott elképzeléseiről. A kérdőíves kutatás számszerűsíthető eredményeit fókuszcsoportos interjúk egészítették ki, amelyek lehetőséget teremtettek a diákok véleményének, tapasztalatainak és attitűdjeinek részletesebb feltárására. A fókuszcsoportos interjúk kérdései egységes vezérfonal mentén épültek fel, így biztosítva az összehasonlíthatóságot és az adatok koherens értelmezését. A kevert módszertan alkalmazása elősegítette, hogy a kutatás ne csupán statisztikai összefüggéseket tárjon fel, hanem a számok mögött meghúzódó indokokat, érzelmeket és véleményeket is feltérképezze.

A kérdőíves kutatás 372 diákot ért el. A minta nem reprezentatív, mert a fenntartók elzárkózása miatt a mintavételhez való hozzáférésnek komoly limitációi voltak, amelynek eredményeként a mintavétel csak a város korlátozott számú középiskolájában tudott megvalósulni. A kérdőíves felmérésben két egyházi gimnázium 9. és 12. osztályos diákjai vettek részt, egy alternatív oktatási intézményből pedig minden ott tanuló középiskolás kitöltötte a kérdőívet. A kapott 372 fő válaszadó közül 144 (38 százalék) fiú és 228 lány (61 százalék) volt. A korosztályi megoszlás 15 és 19 év között volt. A négy fókuszcsoportos interjú a közéletben aktív diákokkal készült, az interjúkban a városi Diákpolgármesteri Iroda tagjai (10), középiskolai diákönkormányzati tagok (8), a Rotary középiskolás szervezetében, az Interactban részt vevő diákok (6) és aktív középiskolások egy baráti csoportja (4), összesen 28 fő vett részt. A fókuszcsoportos interjú három tematikus egységet ölelt fel: (1) a fiatalok csatlakozási motivációi és hosszabb távú elköteleződésének okai, (2) közéleti aktivitás és demokráciakép, (3) városuk helyzetének,

11 Schnaudt et al. 2024.

élhetőségének értékelése SWOT-analízis segítségével. Az interjú középső, közéleti aktivitásra és a demokráciaképre irányuló része a kérdőíves adatfelvétel releváns kérdéseire épült.

A kutatás erősségének számít, hogy mivel a fókuszcsoportok a közéletben aktív középiskolásokból alakultak, ezért ezzel más aspektusból is meg tudtuk vizsgálni a korosztály közéleti aktivitással, demokráciával kapcsolatos véleményét, elvárásait, illetve az eredmények megvilágítottak néhány motivációs tényezőt, amelyek segíthetnek aktivizálni a fiatalokat.

Elméleti keretek

Az aktív állampolgárságot az Európai Unió a felelősségvállalás és a közösségi, társadalmi életben való részvétel kontextusában határozza meg, a társadalmi-gazdasági, jogi és politikai struktúrák megértésén alapulva.[12] Az állampolgári kompetencia magában foglalja a felelős állampolgári magatartást és a társadalmi életben való teljes körű részvételt.[13]

Az aktív állampolgárrá válás hosszú folyamat, amely a szocializáció során a család, az iskola, a kortárscsoportok, a különböző civil szervezetek és a média hatására folyamatosan formálódik. A fiatalkor ebben a folyamatban kiemelt jelentőséggel bír, mivel ekkor alakulnak ki azok az attitűdök és viselkedési minták, amelyek meghatározzák a fiatalok viszonyát ahhoz a világhoz, ahhoz a politikai rendszerhez, amelyben élnek és felnőnek. Ennek a folyamatnak az egyik eszköze az állampolgári nevelés: „Az állampolgári nevelés az állampolgári kompetenciák – attitűdök és készségek és tudás – fejlesztésére irányuló tevékenység, amelynek célja, hogy elősegítse és formálja az állampolgári aktivitást."[14] Az állampolgári nevelés egyik legfontosabb feladata a demokratikus kultúra fejlesztése, a diákok felkészítése a közéleti részvételre, együttműködésre a közösség céljainak elérése érdekében. Az állampolgári nevelés támogatja a tanulókat abban, hogy aktív, tájékozott és felelős

12 Bacian–Huemer 2023.
13 Council of the European Union 2018.
14 Scorza 2011 232; Holle–Ványi 2022, 10.

állampolgárokká váljanak, akik hajlandók és képesek felelősséget vállalni önmagukért és közösségeikért helyi, regionális, nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt.[15]

Az állampolgárság magában foglal aktív és passzív elemeket. A passzív elemek az attitűdök, amelyek cselekvéssé vagy viselkedéssé alakulhatnak. Az aktív állampolgár nem követi passzívan a társadalmi szabályokat és előírásokat, hanem tudatosan vesz részt a közösség életében, véleményt formál, és döntéseivel hozzájárul a közösség működéséhez. Az aktív állampolgárság lényege a felelősségvállalás, amely magában foglalja a jogok és kötelességek ismeretét és tudatos gyakorlását, amely azt eredményezi, hogy az aktív állampolgár tisztában van tettei következményeivel, és vállalja azokért a felelősséget mind egyéni, mind közösségi szinten. Az aktív állampolgár demokratikus értékrendet képvisel: elfogadja és tiszteletben tartja a demokrácia olyan alapvető elveit, mint az emberi jogok védelme, a jogegyenlőség, a tolerancia és a pluralizmus. Magától értetődőnek érzi, hogy részt vesz a döntéshozatali folyamatokban, amivel nemcsak saját érdekeit képviseli, hanem hozzájárul a demokratikus társadalom stabilitásához és fejlődéséhez is.[16] A tájékozott állampolgárok tudják követni, megérteni és kritikusan értékelni a politikai, gazdasági és társadalmi folyamatokat, ezáltal megalapozott döntéseket tudnak hozni a közélet kérdéseiben.

Az állampolgári szocializáció folyamatában az iskola nemcsak tudást ad át, hanem alakítja az értékeket, készségeket és az attitűdöket is. Ehrlich[17] szerint a polgári elkötelezettség/közéleti aktivitás azt jelenti, hogy „meglévő tudásunkhoz, készségeinkhez olyan értékeket rendelünk hozzá, amely motiválja cselekedeteinket annak érdekében, hogy változást hozzunk a közösség életébe, és ezzel előmozdítsuk a közösség életminőségét mind politikai, mind nem politikai folyamatokon keresztül”.[18] Tehát kell tudás, amit iskolai keretek között lehet elsajátítani, és kellenek készségek is. Campbell arra keresi a választ, hogyan járulhat hozzá az oktatás a fiatalok közéleti szerepvállalásához. Nem elég csupán elméleti tudást adni az állampolgári jogokról és kötelességekről, az

15 Eurydice 2017, 9.
16 Gáti 2010.
17 Ehrlich 2000, vi.
18 Ehrlich 2000, vi.

állampolgári ismereteket nem szabad pusztán az ismeretek átadására szűkíteni, az iskolának teret kell biztosítani a részvétel gyakorlására, vitákra, közös döntéshozatalra, hogy élményeken keresztül tapasztalják meg az aktív közösségi szerepvállalást. Az ilyen tapasztalatok erősítik a fiatalok hitét abban, hogy véleményüket és cselekedeteiket figyelembe veszik.[19]

Wesheimer és Kahne szerint a demokratikus iskola célja olyan állampolgárok nevelése, akik személyes felelősségvállalásuk és aktív társadalmi részvételük révén képesek tudatosan alakítani közösségük életét.[20] Ez azt jelenti, hogy a felelős állampolgár nem passzív alanya az állami döntéshozatalnak, hanem tudatosan vállal szerepet a közéletben, és saját, illetve közössége érdekeinek képviseletével hozzájárul a demokrácia működéséhez.

Az általános műveltség tudást, gondolkodási képességet és értelmi önállóságot biztosít, az állampolgári nevelés pedig ezekre építve azokat az értékeket és kompetenciákat alakítja ki, amelyek együttesen szükségesek ahhoz, hogy az egyén képes legyen felelősen élni szabadságával. Dewey szerint az oktatás célja nem az ismeretek felhalmozása, hanem a gondolkodás fejlesztése, amely lehetővé teszi, hogy az egyén önállóan tudjon ítéletet alkotni.[21]

Állampolgárság és attitűdök

Az Európai Bizottság az aktív állampolgárságot a demokratikus értékek, az emberi jogok és a közjó iránti elkötelezettség alapján a közösség és a társadalom életében való tudatos és felelős részvételként határozza meg.[22] A már idézett ehrlichi megfogalmazás szerint ahhoz, hogy valaki aktív állampolgár legyen, nemcsak tudás, készségek és értékek kellenek, hanem motiváció is annak érdekében, hogy pozitív változást akarjunk elérni a közösség érdekében.

19 Campbell 2019.
20 Westheimer-Kahne 2004.
21 Dewey 1916.
22 Commission/EACEA/Eurydice 2017.

Ballard[23] a fiatalok társadalmi és közéleti részvételének motivációs hátterét vizsgálta. Kutatásai alapján négy kategóriába sorolta a részvétel motivációit. A „segítő identitás” esetében a fiatalok leginkább konkrét ügyek mentén, belső meggyőződésből vállalnak közösségi tevékenységet, amely szorosan kapcsolódik értékrendjükhöz és önazonosságukhoz. Az „instrumentális motiváció” azon fiatalokra jellemző, akik számára a közéleti aktivitás inkább eszközként szolgál valamilyen egyéni cél, például tapasztalatszerzés, karrierépítés vagy tanulmányi előnyök eléréséhez. A „személyes ügy” kategóriába sorolhatók azok a fiatalok, akik közéleti szerepvállalását számukra kiemelt jelentőségű társadalmi probléma iránti elköteleződés motiválja. Azok részvétele, akikre a „gyenge motiváció” jellemző, alkalomszerűen, meghívás, kérés vagy felkérés hatására vesznek részt a közösség életében.[24]

A demokratikus társadalmakban az állampolgári nevelés támogatja a tanulókat abban, hogy aktív, tájékozott és felelősségteljes állampolgárokká váljanak, akik képesek és hajlandóak felelősséget vállalni önmagukért és közösségeikért helyi, regionális, nemzeti és nemzetközi szinten.[25]

Price-Mitchell kutatásai szerint abban, hogy a fiatalok hosszú távon is aktív, felelős állampolgárokká váljanak, belső, személyes fejlődési folyamatok is szerepet játszanak. Az empátia mellett kiemeli azt is, mennyire fontos, hogy a fiatal érezze, hogy értékes, amit tesz, és higgyen abban, hogy képes változást elérni a közösségében. Ezáltal a közéleti szerepvállalás az identitás szerves részévé válik.[26] Campbell is azon a véleményen van, hogy az attitűdök, a bizalom, a felelősségérzet és a közösséghez való tartozás teszi lehetővé, hogy a diákok ne csak passzív befogadói legyenek a közéleti információknak, hanem aktív, tudatos résztvevői is.[27] A fiatalok politikai és közéleti attitűdjei elsősorban szocializációs folyamatok során alakulnak ki. A család, az iskola, a kortárscsoportok értékrendje és természetesen a média is hatást gyakorol,

23 Ballard 2014.
24 Uo.
25 Bacian–Huemer 2023.
26 Price–Mitchell 2015.
27 Campbell 2019.

befolyásolja, milyen értékek mentén gondolkodnak a fiatalok a társadalomról, hogyan értelmezik a közéletet.[28]

Azt, hogy a fiatalok milyen mértékben vesznek részt a közéletben, motiválják a szocializáció során magukévá tett értékek, meghatározzák az attitűdök és a megtapasztalt élmények. Az értékek mélyen beágyazódott erkölcsi meggyőződések, amelyek kijelölik az egyéni célokat. Az attitűdök konkrétabbak, jobban behatároltak. Attitűdök határozzák meg például, hogy viszonyulnak a fiatalok az iskolához, a társadalomhoz, a politikához vagy a közösség kérdéseihez. Az attitűdök megjelenhetnek gondolati, érzelmi és viselkedési szinten.[29]

Az, hogy a fiatal generáció részt akar-e venni, és ha igen, milyen mértékben vesz részt a közéletben, attól függ, milyen élményeket és mintákat kap a szocializáció során, és mennyire érzi magát képesnek befolyásolni a közösségi folyamatokat. Az állampolgári nevelés a közös értékek megteremtéséről, valamint bizonyos viselkedés- és attitűdformák elősegítéséről szól.[30]

Az iskolai keretek között folyó állampolgári nevelés célja hagyományosan a „jó állampolgár" formálása: olyan egyéné, aki ismeri az állami intézmények működését, tisztában van jogaival és kötelességeivel, valamint képes a társadalmi normákhoz igazodva felelősségteljesen részt venni a közösségi életben.[31] A 21. század társadalmi, politikai és technológiai átalakulásai új kihívásokat állítottak az állampolgári nevelés elé. A globalizáció kitágította az állampolgárság fogalmát, a nemzetközi együttműködések szükségessé tették a globális állampolgári nevelés megjelenését, amely az empátiára, a kulturális sokszínűség elfogadására és a fenntarthatóságra épít.[32] Az információs környezet átalakulása miatt egyre hangsúlyosabbá válik a kritikai gondolkodásra és a médiatudatosságra való nevelés. A hagyományos állampolgári ismeretek mellett ma már a részvételi, interkulturális és digitális kompetenciák is kiemelt szerepet kapnak.

28 Niemi-Hepburn 1995.
29 Allport 1935.
30 Bacian–Huemer 2023.
31 Kerr 2008.
32 UNESCO 2015.

Az Európa Tanács[33] (Council of Europe 2016) által megfogalmazott *Reference Framework of Competences for Democratic Culture* szerint a demokratikus állampolgárság nem csupán ismeretek, hanem attitűdök, értékek és készségek összessége. A kritikai gondolkodás, a véleménykülönbségek kezelése, az együttműködés és kommunikáció, valamint az aktív részvétel különböző szintjeinek fejlesztése a demokratikus társadalmak fenntarthatóságának záloga, mivel a fiatalok így nemcsak passzív megfigyelői, hanem alakítói is lehetnek a közéletnek.[34]

Az állampolgári nevelés tartalmi expanziója mellett módszertana is jelentős változáson ment keresztül. Az ismeretátadásra épülő frontális oktatás egyre inkább háttérbe szorul a projektmunkát, a tanulói aktivitást, az élményszerű tapasztalatszerzést preferáló módszerekkel szemben. A vita és érvelés, a projektmódszer, a szerepjátékok, a részvétel megtapasztalása nemcsak a kognitív tudást, hanem az érzelmi és szociális tanulást is támogatják.[35]

Korunk iskolai állampolgári nevelésének célja olyan kritikusan gondolkodó, együttműködő és felelős állampolgár formálása, aki képes eligazodni a globalizált és digitális világ kihívásai között. A hangsúly eltolódása a tudásról a részvételre a fiatalok minél változatosabb közéleti aktivitásokba való bevonását célozza meg, azonban ez a képzési intézmények számára is kihívást jelent, hiszen 21. századi elvárásokra felkészített pedagógusok képzését és innovatív módszertani eszközök alkalmazását követeli meg.

Schugurensky és Myers[36] az állampolgári nevelés konzervatív és progresszív irányzatát különböztetik meg.

A konzervatív irányzat céljai közé tartozik a nemzethez való hűség erősítése, a tekintélynek való engedelmesség, ezért az állampolgári nevelésnek el kell fogadnia a meglévő társadalmi struktúrákat, fejlesztenie kell az erkölcsi jellemet, és biztosítania kell a társadalmi kohéziót. A konzervatív felfogás szerint a „jó állampolgár” jó termelő, jó fogyasztó és jó hazafi.

33 Council of Europe 2016.
34 Hoskins–Mascherini 2009.
35 Westheimer–Kahne 2004.
36 Schugurensky–Myers 2003.

A progresszív irányzat céljai közé tartozik a kozmopolitizmus, a kritikai gondolkodás, a politikai részvétel, valamint a kulturális sokszínűség iránti tisztelet és megértés fejlesztése. Az állampolgári nevelésnek közéletileg aktív, tájékozott, kritikus állampolgárokat kell nevelnie. A progresszív szemlélet szerint a „jó állampolgár" együttérző, politikailag elkötelezett, törődik a társadalmi igazságossággal és a környezettel, toleráns másokkal szemben, hajlandó és képes párbeszédre, valamint aktívan vesz részt a közéletben.[37]

Schugurensky és Myers hét pontban foglalták össze javaslataikat a 21. század állampolgári nevelésére:

(1) Meglátásuk szerint az állampolgári nevelésnek olyan jól tájékozott polgárokat kell nevelnie, akik egyben gondoskodóak, felelősségteljesek és elkötelezettek, valamint kritikai gondolkodási készségekkel rendelkeznek.

(2) Az állampolgári nevelés céljai között kell szerepelnie a globális tudatosságra való felkészítésnek.

(3) A szerzők kiemelik a „rejtett tanterv" szerepét is, azaz a rituálék, szabályozások és informális interakciók politikai szocializáció során kifejtett hatását. Ennek alapján érvelnek amellett, hogy az állampolgári nevelésnek elő kellene segítenie a meglévő multikulturális alapokra épülő interkulturális társadalmak kialakítását.

(4) A demokráciát és a befogadást nemcsak a nyilvános tereken kell hirdetni, ezeknek a családokban és az iskolában kell beépülniük a mindennapok gondolkodásába.

(5) Az állampolgári nevelés során a konfliktuskezelési kompetenciák, erőszakmentes kommunikáció elsajátításával, egymásra figyeléssel lehet elfogadó társadalmat építeni.

(6) A demokráciát nemcsak tanítani kell, hanem mindennapos szinten meg kell tapasztalni, és gyakorolni is kell mind iskolai, mind pedig iskolán kívüli helyszíneken is.

(7) A „konstitucionális állampolgárságról" a kritikai pedagógiára való elmozdulás szellemében a tantervnek a formális és a valós demokráciák közötti különbségek kritikai elemzését is tartalmaznia kell.[38]

37 Uo.

38 Schugurensky–Myers 2003.

A kutatás állampolgári és demokráciaképre fókuszáló eredményei

A kérdőív két fő területet fedett le: A közéleti blokk a fiatalok közélethez kapcsolódó értékeit, véleményét térképezte fel, a demokráciablokk pedig a középiskolások demokráciával kapcsolatos percepcióit mérte fel.

A közélethez kapcsolódó egyik kérdés arra irányult, hogy a fiatalok megítélése szerint a hat felsorolt területből melyek azok, amelyek nagyobb hangsúlyt igényelnének az iskolai oktatásban. A felsorolt területek a következők voltak: állampolgári nevelés, vallási kérdések, gazdasági-pénzügyi ismeretek, politikai problémák, erkölcsi kérdések, etnikai problémák.

1.táblázat: Mivel kellene többet foglalkozni az iskolában? (A kérdőíves válaszok százalékban, a fókuszcsoportos interjúk sorrendbe állított eredménye)

	Kérdőív		Fókuszcsoportos interjú sorrend
Gazdasági-pénzügyi ismeretek	84%	Gazdasági-pénzügyi ismeretek	1
Politikai problémák	68%	Állampolgári nevelés	2
Etnikai problémák	59%	Politikai problémák	3
Állampolgári nevelés	54%	Erkölcsi kérdések	4
Erkölcsi kérdések	48%	Etnikai problémák	4
Vallási kérdések	22%	Vallási kérdések	5

Forrás: Középiskolások közéleti aktivitása és demokráciaképe 2023, saját szerkesztés

Az 1. táblázat eredményeiből látszik, hogy a kérdőíves felmérés és a fókuszcsoportok tagjainak véleménye sok esetben hasonló, de bizonyos pontokon eltérést is mutat. Mind a kérdőív eredményei, mind pedig a fókuszcsoportos interjúk egyöntetűen a gazdasági-pénzügyi ismeretek fontosságát emelik ki. Ez érthető, hiszen korunkban áthatják, befolyásolják az egyének mindennapi döntéseit a gazdasági és pénzügyi tényezők. A pénzügyi nevelés segíti a mindennapi életben szükséges gyakorlati kompetenciák kialakulását, segít a társadalmi és gazdasági folyamatok megértésében, továbbá elősegíti a gazdasági tudatosságot, a felelős döntéshozatalt.

A kérdőíves felmérésben részt vevő fiatalok az állampolgári ismeretek oktatását csak a negyedik helyre tették a politikai és az etnikai problémák után, míg a fókuszcsoportoknál a második helyre került, megelőzve a politikai problémákat. Hogy miért fontos a politika a fiatalok számára? Ahogy a különböző fókuszcsoportok tagjai fogalmaztak: „Benne élünk a politikában és a közéletben. Nem lehet, hogy ne tudjunk többet róluk." „Azt mondják [a középiskolások], hogy nem érdekli őket a politika. De hát politika minden! Az is, hogy mennyibe kerül a kenyér, hogy milyenek az utak, hogy járnak-e a buszok, hogy működik-e a vasút, az oktatás, az egészségügy. Ha nem érdekli őket, hogy várnak változást?"

A középiskolások az interjúk során bár kiemelték az állampolgári ismeretek fontosságát, a tanítás módszerét kritikával illették: „Nem elég csak a tényeket megtanulni. Azzal, hogy elolvasom, bemagolom a tényeket, nem leszek aktív állampolgár. Sőt, talán még a kedvem is elmegy tőle. Gyakorolni kell. Kipróbálni, és megérezni, hogy sikerül valamit elintézni." Az élményalapú tanulási folyamat elősegíti az aktív állampolgársághoz szükséges attitűdök, különösen a felelősségvállalás, a közösségi elköteleződés és a szolidaritás kialakulását, valamint erősíti a fiatalok azon kompetenciáit, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy későbbi életük során tudatosan, reflektált módon és felelősen vegyenek részt a társadalmi és közéleti folyamatokban. Az aktív állampolgárság egyik gyakorlóterepe a diákönkormányzat. „Itt tanultam meg, hogy kell felnőttekkel kommunikálni. Megtanultunk leveleket írni, hogy kell szervezni. Ez bátorságot és gyakorlatot ad. Sokat fogunk ebből profitálni a felnőtt életünkben."

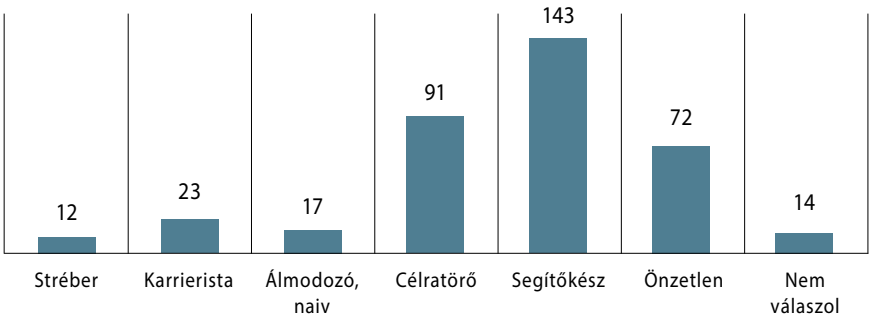
Az állampolgári ismeretek oktatásának céljai között szerepel, hogy a fiatalok kritikai gondolkodást, kommunikációs készségeket, együttműködési képességet, konfliktuskezelési módszereket, döntéshozatali készségeket sajátítsanak el. A fókuszcsoport részvevői kiemelték, miért lenne fontos az oktatás során nagyobb hangsúlyt helyezni a vitakultúra és az érdekérvényesítés lépéseinek elsajátítására: „Hogy ne az győzzön, aki hangosabb." „Az volt a legnehezebb, hogy kiálljak, és értelmesen elmondjam, mit szeretnék. Erre kellene sokkal hamarabb felkészíteni."

A középiskolások véleményének feltérképezése azokról a személyekről, akik aktívan részt vesznek közösségük életében lehetőséget nyújt

annak vizsgálatára, milyen értékeket tartanak követendőnek és milyen magatartásformákat tekintenek példamutatónak. Amennyiben a fiatalok pozitívan nyilatkoznak azokról a személyekről, akik aktívan tevékenykednek saját közösségük javára, az arra enged következtetni, hogy a szolidaritás, a felelősségvállalás, valamint a közösség iránti elköteleződés olyan értékként jelenik meg számukra, amely normatív szinten is meghatározó jelentőséggel bír. Az ilyen jellegű értékpreferenciák arra utalnak, hogy a fiatalok képesek pozitív módon értékelni azokat a magatartásformákat, amelyek a közjó előmozdítását szolgálják. Ezen attitűdök jelenléte nem csupán a közösségi értékek iránti fogékonyságot jelzi, hanem egyúttal annak a valószínűségét is növeli, hogy a fiatalok maguk is hajlandóak lennének aktív szerepet vállalni a közösségi és társadalmi folyamatokban. Nemzetközi kutatások is alátámasztják, hogy a középiskolás fiatalok demokratikus, proszociális és közösségorientált értékpreferenciái jelentősen hozzájárulnak a közéleti részvétel iránti nyitottság, a társadalmi felelősségvállalás és az aktív állampolgári magatartás kialakulásához.[39]

A fiatalok közösségi részvételhez való viszonyulásának vizsgálata releváns információkkal szolgálhat arra vonatkozóan, hogy milyen eszközökkel ösztönözhető hosszú távon társadalmi és közösségi aktivitásuk, valamint miként erősíthető elköteleződésük a közösségi élet iránt.

1. ábra: Milyen ember az, aki sokat tesz a közösségért?
(az adott kifejezést választók száma)

Forrás: Középiskolások közéleti aktivitása és demokráciaképe 2023, saját szerkesztés

39 Crocetti et al. 2012; Metzger et al. 2018; Stattin–Amnå 2022.

A kérdőívben szereplő kérdésre a középiskolás résztvevők hat megadott válaszopció közül jelölhették meg a számukra legmegfelelőbbet. Az eredmények arra utalnak, hogy a válaszadók értékrendjében kiemelt helyet foglalnak el azok a személyek, akik aktívan hozzájárulnak közösségük jólétéhez. Az 1. ábrán látható, hogy a válaszadók leggyakrabban „segítőkésznek" írták le az ilyen személyeket. Ez azt jelzi, hogy a közösségért végzett tevékenységek során a mások iránti támogató hozzáállás kiemelkedően fontosnak számít a megítélés szempontjából. Érdemes azonban kiemelni, hogy 91 fő a „célratörő" jelzőt választotta, amely a második leggyakoribb válasznak bizonyult, az „önzetlen" jelző előtt, amelyet 72 válaszadó tartott relevánsnak. Ez az eloszlás arra utal, hogy az altruista magatartás mellett a céltudatos, hatékony fellépés is jelentős értékként jelenik meg a közösségi cselekvések megítélésében. A „célratörő" jelző „segítőkész" és „önzetlen" közé ékelődése különösen érdekes dinamikát jelez, amely arra enged következtetni, hogy a közösségért végzett tevékenységek értékelésében egyszerre fontos az empátia, az önzetlenség és a céltudatos, eredményorientált hozzáállás. A legalacsonyabbra értékelt jelzők a karrierista (23 százalék), az álmodozó, naiv (17 százalék), valamint a stréber (12 százalék) voltak. Érdemes kiemelni a karrierista és a célratörő fogalmak közötti jelentésbeli különbséget, mivel a két kifejezés eltérő attitűdbeli és értékelő tartalommal bír. A célratörő az elvégzendő feladatra fókuszál, belső motivációja hajtja a kihívások leküzdésére, míg a karrierista számára saját érdekeinek az érvényesítése az első, céljait például a magasabb pozíció elérése motiválhatja.

Az értékpreferenciák és attitűdök vizsgálatában ki kell emelni a közösség szerepének megítélését a középiskolások körében. A fókuszcsoportos interjúk során az első két kérdés arra vonatkozott, miért csatlakoztak az adott csoporthoz, szervezethez, és miért maradtak, mi tartotta őket az adott közösségben. A válasz minden esetben a „közösség" volt. A közösség mellett a leggyakrabban elhangzott kifejezések a „befogadó közeg" és a „van egy hely" volt.

A közösségi életet nagyban befolyásolja az a hely, ahol az emberek találkoznak. A hely és a befogadó közeg nemcsak háttér, hanem meghatározó tényező minden közösségi aktivitás sikerében. Ha a légkör nyitott, barátságos, biztonságos, kényelmes, az odalátogatók bátrabban vesznek részt a közös programokban, szívesebben működnek együtt és

2. ábra: A közösség szerepe

Forrás: Középiskolások közéleti aktivitása és demokráciaképe 2023, saját szerkesztés

gondolkoznak közösen. A befogadó közegben mindenki érezheti, hogy számít a véleménye, és hogy elfogadják olyannak, amilyen. „Azért maradtam, mert hasonlóan gondolkozunk, mert sok dologról azonos a véleményünk. Mert itt nem kell megjátszanom magam.” Ha a helyszín és a közeg ösztönző, kialakul az összetartozás érzése, a közös munka, a közösen elért sikerek inspirálhatják a közösség tagjait új ötletek és kezdeményezések megvalósítására.

A városi kutatások eredményei már 2012-ben csökkenést mutattak ki a baráti kapcsolatok számában.[40] Ezt csak fokozta a világjárvány, amely alatt és amely következtében megfigyelhető volt a baráti kapcsolatok online térbe való visszahúzódása és ezzel párhuzamosan a személyes társas kapcsolatok jelentőségének felértékelődése. Nem lehet tehát azon csodálkozni, ha arra a kérdésre, hogy miért csatlakoztak az adott csoporthoz, a közösség, a közösségi érték fogalmazódott meg legmarkánsabban: „Hogy tartozunk valahova. Mert ez ma nagyon hiányzik a fiataloknak. Jó érzés tartozni egy közösséghez.” Campbell kiemeli a bizalom, a felelősségérzet és a közösséghez való tartozás érzésének fontosságát.[41] A bizalom kérdése visszaköszön a fókuszcsoportok véleményében: „Itt nem ítélnek el. Elfogadják a véleményem, hasonló-

40 Patyán–Huszti 2016.
41 Campbell 2019.

ak vagyunk, lehet nagyokat beszélgetni, és ha nem is értünk valamiben egyet, azt meg lehet beszélni, nem közösítenek ki." A közösség fontossága jelenik meg abban is, mivel lehet leginkább bevonni a kortársakat: „A közösséghez tartozás vágya, és találni valamit, amivel szívesen foglalkoznának. Könnyebb bevonni, ha érzi, hogy befogadják." „Persze, igazad van, de sokszor azért nehéz rávenni őket, hogy segítsenek, mert ha megemlítem, hogy akkor biztos, hogy számítunk rájuk, nem jönnek, mert felelősséget jelent, és azt nem vállalják."

Nagy[42] szerint az ifjúsági életszakaszokat felelősségvállalási határok különítik el. A magáért való felelősségvállalást felváltja a másokért való felelősségvállalás.[43] „Mit jelent a felelősség? Felelősségem magam felé van. Ha elvállaltam, megcsinálom. Nekem ezt jelenti a felelősség." Ez az életszakasz azonban nemcsak az egyéni fejlődésről szól, hanem a közösségről is, hogy a felelősség nemcsak az egyénre, magára, hanem másokra is kiterjed. „Én ezzel nem teljesen értek egyet. Persze, az én felelősségem is, hogy ha megígérek valamit, akkor teljesítsem is. Mert különben hogy nézzek a tükörbe? De felelősség azzal szemben is, akinek megígértem, akik számítanak rám. Szóval nemcsak magam felé követelmény."

Sokat jelent, ha érzik a középiskolások, hogy számít a véleményük, hogy számítanak rájuk a közösségben. Ezzel kialakul egyfajta felelősségérzet a közösség felé, és ez ösztönző lehet a közéleti szerepvállalás irányába.

A fókuszcsoport tagjai ugyanakkor kritikát is megfogalmaznak a kortársaikkal szemben: „A fiatalok csak nagyon kevés részét érdekli a közélet. Nehezen mozdíthatók a diákok." „Kellene aktiválni őket, de nincs ember, aki felkarolná a dolgokat." „Általában nehéz aktivizálni a fiatalokat, és csatlakozni rendezvényhez is nagyon nehéz. A saját bubiból nehéz kimozdítani, vagy legalább arrébb tolni a fiatalokat."

A közéleti részvétel mértéke és intenzitása többtényezős jelenség, amely szoros összefüggésben áll az adott személy céljaival, értékrendjével és élethelyzetével. A közéleti aktivitást befolyásolhatják olyan belső tényezők, mint az egyéni motivációk, attitűdök, identitás és kompetenciaérzet, de olyan külső körülmények is hathatnak rá, mint a tár-

42 Nagy 2007.
43 Uo.

sadalmi környezet, az intézményi lehetőségek, vagy a közösségi normák. Emellett a részvételnek lehetnek személyes indíttatásai, mint például az önmegvalósítás vagy érdekvédelem. A részvétel lehet társadalmi orientációjú, mint a közösségi felelősségvállalás, vagy a közjó iránti elköteleződés, illetve érzelmi és erkölcsi alapúak (empátia, igazságérzet, szolidaritás). Ezek a tényezők együttesen határozzák meg, hogy az egyén milyen formában és milyen intenzitással kapcsolódik be a közéleti folyamatokba. Visszautalva Ballard[44] motivációs modelljének négy fő kategóriájára, láthatjuk, hogy a fókuszcsoportos interjúk során mind a négyféle motivációt tetten lehetett érni.

A segítő identitás, azaz a személyes ügyekhez vagy problémákhoz kötődő motivációk csoportjába saját bevallásuk alapján az interactosok tartoznak („Jó érzéssel tölt el, hogy szükség van ránk”), és az aktív középiskolások („Szeretek pörögni, élvezni, hogy tudok tenni valamit a diákságért”).

Az instrumentális motivációs csoportba, ahol a közéleti részvétel valamilyen egyéni célhoz kapcsolódva jelenik meg, leginkább a diákönkormányzatok tagjai tartoznak, akik kiemelték, hogy azt a tudást, amelyet a diákönkormányzati munka során elsajátítanak, későbbi egyetemi, vagy felnőttkori karrierükben is hasznosítani tudják.

Az egyén személyes fejlődését és céljai megvalósulását szolgáló személyes ügy kategória, ahol a belső indíttatásból fakadó törekvések hozzájárulhatnak az egyéni értékrend érvényesítéséhez az interactosokhoz és az aktív középiskolásokhoz áll legközelebb: „Belelátunk a hátrányos helyzetű emberek életébe, és jó érzés, hogy tudunk segíteni.”

A gyenge motivációs kategória, amely azokat a helyzeteket foglalja magában, amikor az egyént más személyek vagy csoportok hívják, vonják be az állampolgári szerepvállalásba, a legjellemzőbb a Diákpolgármesteri Iroda tagjaira: „Rám írt valaki egy szülinapi bulin, hogy rengeteg feladat van, nem segítenék-e.” „Belerángattak. De a nyelvvizsgát is ennek köszönhetem!”

Természetesen a fiatalok közösségi szerepvállalásának mozgatórugói ennél összetettebbek, az élethelyzet, a társadalmi háttér és a belső késztetések szintén hatással vannak rájuk, és mindezek következtében gyakran több motivációs típus egyidejű jelenléte figyelhető meg egy-

44 Ballard 2014.

egy fiatal vagy csoport részvételi mintázatában.[45] Ballard kategóriái mellett ismét csak ki kell emelni a közösség szerepét és fontosságát. „A valahova tartozás. Az vonz, hogy eljöttem ismeretlenül, de az este végére befogadtak."

A kérdőív demokráciával foglalkozó blokkja arra irányult, hogy feltárja, a válaszadók szerint melyek a demokrácia legfőbb értékei. A kérdés a demokrácia négy klasszikus alapértéke, a szabadság, egyenlőség, igazságosság és tolerancia mellett egy ötödik elemet, a bátorságot is vizsgálta.

Az eredmények alapján a válaszadók körében a szabadság, az egyenlőség és az igazságosság egyaránt kiemelkedően fontos (57-57-57 százalék) demokratikus értékként jelent meg. Ezzel szemben a tolerancia és a bátorság kevésbé hangsúlyos szerepet kaptak a demokráciához kapcsolódó értékpreferenciák között. A toleranciát a válaszadók mindössze 26 százaléka, a bátorságot a megkérdezett diákok 25 százaléka tekinti a demokrácia szempontjából meghatározó értéknek.

A fókuszcsoportos interjúk során a demokrácia értékeit illetően eltérések mutatkoztak a csoportok között. A Diákpolgármesteri Iroda tagjai szerit a szabadság a legfontosabb: „A szabadság az a jog, ahol egy társadalomban mindent ki lehet nyilvánítani, de utána felelősséget is kell vállalni." Az interactosok, akik gyakorta szerveznek integrált programokat sérült és hátrányos helyzetű gyerekekkel, az egyenlőséget és az egyenlő bánásmódot emelték ki. A középiskolai diákönkormányzat tagjai szerint az igazság a legfőbb demokratikus érték.

A szabadság mint legfontosabb érték fontosságát erősítik meg a demokrácia legnagyobb előnyeire vonatkozó kérdésre adott válaszok. A kérdőív négy válaszlehetősége közül a válaszadók körében a szabadság a legfontosabb érték. Ezt a megkérdezettek 45 százaléka jelölte meg. Ezt követte az állampolgárok egyenlősége (41 százalék), az egyenlő és tisztességes igazságszolgáltatás (30 százalék), míg a felelős és stabil közigazgatás csupán 17 százalékos támogatottságot ért el.

A fókuszcsoportos beszélgetés során az aktív középiskolások az egyenlő és tisztességes igazságszolgáltatás fontosságát emelték ki, míg a Diákpolgármesteri Iroda tagjai megerősítették előző véleményüket: „A szabadság. Mert ha szabadság van, minden van."

45 Uo.

A demokrácia legnagyobb hibájaként a kérdőíves felmérés eredményei szerint a diákok 55 százaléka a korrupciót jelölte meg, amelyet a médiával való visszaélés követett (42 százalék). A fókuszcsoportos interjú során megfordult a sorrend, gyakorlatilag mindenki a médiával való visszaélést emelte ki: „Nagy a média felelőssége az állampolgárok egyenlőségében.” „Ahhoz, hogy felelősségteljesen tudjak szavazni, valid információkra van szükség.”. A válaszokban a korrupció a második helyre szorult.

Összegzés

Az állampolgári nevelés nem más, mint az attitűdök, készségek és tudás, tehát az állampolgári kompetenciák fejlesztésére irányuló tevékenység,[46] amelynek célja olyan állampolgárok nevelése, akik képesek vitázni, mérlegelni a különböző nézőpontokat, és felelősen részt venni a közéletben, mert ez az alapja a demokratikus társadalmak működésének.[47]

Az attitűdök alapvetően meghatározzák, hogy a fiatalok miként viszonyulnak a társadalomhoz, valamint azt is, hogy mennyiben tekintik saját részvételüket jelentőségteljesnek és hatékonynak. Pozitív attitűdök, mint például az érdeklődés, az intézményi bizalom és a politikai hatékonyságérzet jelenléte esetén nagyobb valószínűséggel alakul ki aktív állampolgári magatartás, míg negatív attitűdök, így az apátia, a cinizmus vagy a kiábrándultság inkább a passzív, szemlélődő szerep felé terelik a fiatalokat.

A fiatalok közéleti részvételének támogatása nemcsak a demokratikus értékek elsajátítását jelenti, elősegíti személyes fejlődésüket, társadalmi integrációjukat, valamint hosszú távú prevenciót is jelent. Az attitűdformálás révén a fiatalok nyitottabbá, tudatosabbá és empatikusabbá válnak. A közéletben való részvétel során szerzett élmények és kapcsolatok hozzájárulnak a kapcsolati tőke bővítéséhez. Azok a fiatalok, akik közéleti részvételük eredményeként részesei lehetnek a döntéshozatalnak, hangot adhatnak véleményüknek, kiállhatnak társai-

46 Kaposi 2019.
47 Gutmann 1999.

kért és önmagukért, kevésbé érzik magukat kirekesztettnek, így nemcsak hogy ritkábban fordulnak deviáns magatartási formák felé, de az is előfordul, hogy tudatosan fordulnak segítő, építő aktivitások felé, tudatosan vállalnak olyan feladatokat, amelyekkel segíthetik társaikat, közösségüket. „Az motivál, hogy számítanak rám. Lehet, hogy nem mindig tudunk segíteni, de legalább megpróbáljuk. Legalább addig is együtt vagyunk."

Irodalom

Allport, G. W. 1935: Attitudes. In Murchison, C. (szerk.). *Handbook of social psychology*. Worcester, MA, Clark University Press, 798–844

Ballard, P. J. 2014: What motivates youth civic involvement? *Journal of Adolescent Research*, 29. évfolyam, 4, 439–463. https://doi.org/10.1177/0743558413520224

Brander, P. – De Witte, L. – Ghanea, N. et al. 2012: *Compass: Manual for human rights education with young people*. Council of Europe Publishing, 458.

Barret, M. – Brunton-Smith, I. 2014: Political and Civic Engagement and Participation: Towards an Integrative Perspective. *Journal of Civil Society,* 10. évfolyam, 1, 5-28. https://doi.org/10.1080/17448689.2013.871911

Campbell, D. E. 2019: What social scientists have learned about civic education: A review of the literature. *Peabody Journal of Education*, 94. évfolyam, 1, 32–47. https://doi.org/10.1080/0161956X.2019.1553601

Crocetti, E. – Jahromi, P. – Meeus, W. 2012: Identity and civic engagement in adolescence. *Journal of Adolescence,* 35. évfolyam, 3, 521–532. https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2011.08.003

Council of Europe 2016: *Reference framework of competences for democratic culture*. Council of Europe Publishing.

Dewey, J. 1916: *Democracy and education*. New York, NY, Macmillan.

Easton, D. 1965: *A systems analysis of political life*. Wiley.

Ehrlich, T. (szerk.) 2000: *Civic responsibility and higher education*. Oryx Press.

Facione, P. A. 2015: *Critical thinking: What it is and why it counts.* Millbrae, CA, Measured Reasons.

Gáti, A. 2010: *Aktív állampolgárság Magyarországon nemzetközi összehasonlításban: Másodelemzés nemzetközi adatbázisok és szakirodalom alapján*. TÁRKITUDOK Kutatás.

Gutmann, A. 1999: *Democratic education* (átdolgozott kiadás). Princeton, NJ, Princeton University Press.

Heywood, A. 2024: *Politics* (6. kiadás). Bloomsbury Academic.

Holle, A. – Ványi, É. 2022: Helyzetkép a hazai iskolai állampolgári nevelésről: Kontextus, kudarcok, kutatási irányok és kihívások. *Politikatudományi Szemle,* 31. évfolyam, 3, 7–33. https://doi.org/10.30718/POLTUD.HU.2022.3.7

Hoskins, B. L. – Mascherini, M. 2009: Measuring active citizenship through the development of a composite indicator. *Social Indicators Research*, 90, 459–488. https://doi.org/10.1007/s11205-008-9271-2

Ichilov, O. – Nave, N. 1981: “The Good Citizen” as viewed by Israeli adolescents. *Comparative Politics,* 13. évfolyam, 3, 361–376. https://doi.org/10.2307/421903

Jakab, G. 2022: Demokrácia demokraták nélkül? Oktatási reform és állampolgári nevelés. In Kozma, T. (szerk.) *Oktatás és társadalom, új sorozat (10).* Budapest, HERA és Gondolat Kiadó, 162.

Kaposi, J. 2019: A demokráciára nevelés aktuális kérdései. In SzőkeMilinte, E. (szerk.) *Pedagógiai mozaik*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 84–99.

Lasswell, H. D. 1936: *Politics: Who gets what, when, how.* McGraw-Hill.

Levine, P. 2013: *We are the ones we have been waiting for: The promise of civic renewal in America.* Oxford University Press.

Merriam-Webster 1980: *Webster's new collegiate dictionary.* Merriam-Webster, 883.

Metzger, A. – Alvis, L. M. – Oosterhoff, B. – Babskie, E. – Syvertsen, A. – Wray-Lake, L. 2018: The intersection of emotional and sociocognitive competencies with civic engagement in middle childhood and adolescence. *Journal of Youth and Adolescence,* 47. évfolyam, 8, 1663–1683. 10.1007/s10964-018-0842-5

Niemi, R. G. – Hepburn, M. A. 1995: The rebirth of political socialization. *Perspectives on Political Science*, 24. évfolyam, 1, 7–16. https://doi.org/10.1080/10457097.1995.9941860

Oross, D. – Szabó, A. 2019: *A politika és a magyar fiatalok*. Budapest, Noran Libro Kiadó.

Patyán, L. – Huszti, É. 2016: Közéleti aktivitás, helyi közösségről alkotott vélekedések és intergenerációs kapcsolatok a nyíregyházi ifjúság körében. *Acta Medicinae et Sociologica,* 7, 197–210.

Price-Mitchell, M. 2015: *Tomorrow's change makers: Reclaiming the power of citizenship for a new generation.* Bainbridge Island, WA, Eagle Harbor Publishing.

Putnam, R. D. 2000: *Bowling alone: The collapse and revival of American community.* Simon & Schuster.

Schnaudt, C. – Van Deth, J. W. – Zorell, C. – Theocharis, Y. 2024: Revisiting norms of citizenship in times of democratic change. *Political Studies,* 44. évfolyam, 3, 557–578. https://doi.org/10.1177/02633957211031799

Schugurensky, D. – Myers, J. P. 2003: Citizenship education: Theory, research and practice. *Encounters on Education*, 4. Ontario Institute for Studies in Education, University of Toronto (OISE/UT), 1–10.

Scorza, J. 2011: Civic education. In Kurian G. T. (szerk.) *The encyclopedia of political science.* CQ Press.

Stattin, H. – Amnå, E. 2022: Basic values transform political interest into diverse political values, attitudes and behaviors. *Journal of Youth and Adolescence,* 51, 2205–2218. https://doi.org/10.1007/s10964-022-01654-w

Villalobos, C. – Morel, M. J. – Treviño, E. 2021: What is a “good citizen”? A systematic literature review. In Fraillon, B. Z. J. – Schulz, W. – Ainley, J. (szerk.) *Good citizenship for the next generation.* Springer, 13–32. https://doi.org/10.1007/978-3-030-75746-5_2

Warren, R. L. 1956: Toward a Reformulation of Community Theory. *Human Organization*, 15. évfolyam, 2, 8–11. https://doi.org/10.17730/humo.15.2.4257q4v26r687124

Westheimer, J. – Kahne, J. 2004: What kind of citizen? The politics of educating for democracy. *American Educational Research Journal*, 41. évfolyam, 2, 237–269. https://doi.org/10.3102/00028312041002237

Internetes források

Bacian, I. – Huemer, M.-A. 2023. november: *Citizenship education in national curricula: Implementation in action* [Briefing]. European Parliamentary Research Service (EPRS), Ex-Post Evaluation Unit. PE 747.459. European Parliament. https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2023)747459 (letöltve: 2026. 01. 30.)

Council of the European Union 2018: *Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning*. Official Journal of the European Union, C189, 1–13. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01) (letöltve: 2026. 01. 30.)

Democracy Barometer: Democracy Barometer. *democracybarometer.org*. https://democracybarometer.org/ (letöltve: 2026. 01. 30.)

European Commission/EACEA/Eurydice 2017: *Citizenship education at school in Europe – 2017*. Publications Office of the European Union. https://doi.org/10.2797/536166

Kerr, D. 2008: Hatást gyakorolni a világra. *Új pedagógiai szemle,* 2008. november-december. https://ofi.oh.gov.hu/en/david-kerr-hatast-gyakorolni-vilagra (letöltve: 2026. 01. 30.)

Nagy, Á. 2007: Az ifjúságügy története Magyarországon. In *Ifjúságsegítés: Probléma vagy lehetőség az ifjúság?* 199–223. https://acta.bibl.u-szeged.hu/67719/ (letöltve: 2026. 01. 30.)

UNESCO 2015: *Global citizenship and peace education*. https://www.unesco.org/en/global-citizenship-peace-education/need-know (letöltve: 2026. 01. 30.)

Winthrop, R. 2020: The need for civic education in 21st century schools. *Brookings Policy 2020*. https://www.brookings.edu/articles/the-need-for-civic-education-in-21st-century-schools/ (letöltve: 2026. 01. 30.)

https://doi.org/10.65295/SZF.2026.2-9

PERVAI LILLA[1]

A tízperces ablak: Az amerikai fegyveres erőszak alternatív értelmezése

The Ten-Minute Window: An Alternative Interpretation of American Gun Violence

Bevezetés

Az *Unforgiving Places: The Unexpected Origins of American Gun Violence*[2] első ránézésre egy olyan könyvnek tűnhet, amely bár felkelti érdeklődésünket izgalmas témájával és sejtelmes borítójával, mégis könnyen elkövethetjük azt a hibát, hogy visszatesszük a polcra, hiszen az „amerikaiak fegyveres problémái" nem érintenek közvetlenül bennünket. Ezzel a döntéssel pedig pontosan egy olyan folyamat játszódna le bennünk, amely valójában Jens Ludwig könyvének elméleti alapját adja. Ilyenkor ugyanis gyorsan, kevés információ birtokában, heurisztikák alapján döntünk szinte automatikusan az időigényes, alapos információgyűjtés és mérlegelés helyett. Ugyanakkor ezen idő- és energiatakarékos megoldásnak megvan a hátránya is: gyakran hibázunk.

Jens Ludwig könyvében nem csupán Chicago városát vagy az Egyesült Államok jellegzetes problémáit mutatja be, hanem a fegyveres erőszak gyökereként az emberi viselkedés és döntéshozás kognitív folyamatainak vizsgálatával magyaráz olyan társadalmi folyamatokat és jelenségeket, amelyeket a korábbi döntéshozói megközelítések, valamint a szerző szavaival élve „az általános vélekedés" logikája nem tud. Ludwig kilenc fejezeten át járja körbe a problémakört és az elméleti kerete által kínált magyarázatokat. Könyvének legnagyobb sajátossága, hogy a lőfegyverrel elkövetett gyilkosságokat és a fegyveres erőszakot

1 Pszichológus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem.

2 Ludwig 2025.

nem az emberi gonoszsággal és az erkölcs hiányával vagy – a rossz társadalmi helyzet következményeként – haszonszerzési motivációkkal magyarázza, hanem olyan elhibázott döntésekkel, amelyek hátterében tökéletlen kognitív folyamatok állnak. Ezen tökéletlen folyamatok hibái pedig a mi életünkben is komoly következményekkel járhatnak. Ezáltal a könyv, amellett, hogy új szempontokkal gazdagítja a kriminológia, a szociológia, a pszichológia és a közgazdaságtan művelőit, célközönségében helyet kapnak az érdeklődő laikusok és a döntéshozók is. A szerző könnyed, humoros stílusa, valamint szemléletes esetbemutatása és személyes történetei pedig könnyen fogyasztható és érdekes olvasmánnyá tesznek egy olyan témát, amely könnyen válhatott volna nyomasztó hangulatúvá vagy száraz elméletté.

Jens Ludwig Németországban született és mindössze hároméves volt, amikor családjával az Egyesült Államokba költözött. Első generációs egyetemistaként New Brunswickban tanult közgazdaságtant, amikor az 1980-as évek végén a crack-kokain-járvány és az azzal járó lövöldözések végigsöpörtek a városon. A fegyveres erőszak családokra és egész városrészekre gyakorolt romboló hatásait így elsőkézből tapasztalta meg. A szerző immár három évtizede foglalkozik a fegyveres erőszak hátterének megértésével. Munkásságának különlegessége, hogy a problémát az adatelemzés felől közelítette meg: empirikus adatokra alapozva olyan intézkedéseket dolgozott ki munkatársaival, amelyek a megelőzésre helyezik a hangsúlyt. Ludwig jelenleg a Chicagói Egyetem professzora, valamint a Crime Lab és az Education Lab alapító igazgatója. Kutatásait rendszeresen publikálja a közgazdaságtan, a szociológia, a kriminológia és a közegészségügy vezető tudományos folyóirataiban. Elméleti munkásságát a gyakorlatban is kamatoztatja: a chicagói rendőrséggel és a New York-i polgármesteri hivatallal folytatott együttműködései hozzájárultak a fegyveres erőszak visszaszorításához, valamint a közpolitikai források hatékonyabb, bizonyítékalapú elosztásához. Korábban több szakmai kötet társszerzője volt,[3] legújabb könyve, a jelen recenzió tárgyát képező *Unforgiving Places* pedig bekerült a *The New Yorker* 2025-ös legjobb könyvei közé. A siker egyik kulcsa, hogy a kötet a fegyveres erőszak kezelésére a korábbiaktól eltérően, kognitív és döntéselméleti folyamatokra alapozott pre-

3 Cook–Ludwig 2000; Ludwig–Cook 2003; Cook–Ludwig–McCrary 2011.

venciós megközelítést javasol. Ludwig elképzelése ugyanakkor nem szakad el teljesen a hagyományos irányzatoktól: a közegészségügyi megközelítés négy leghatékonyabb stratégiája között szerepel a kritikus pontokra összpontosító rendőri jelenlét; a célzott elrettentés, amelynek során a bűnüldöző szervek képviselői figyelmeztetik a magas kockázatú személyeket a folytatódó erőszak következményeire; a város- és környezettervezésen keresztüli bűnmegelőzés; valamint „erőszakmegszakítók" alkalmazása, vagyis olyan civileké, akik (akár korábbi bandatagságuk révén) megbízható mediátorként tudnak működni a magas kockázatú személyeknél és szituációknál.[4] Ezek szerepére a könyv során Ludwig is kitér, ugyanakkor nem csupán hatékonynak bizonyult stratégiákként kezeli őket, hanem elméleti keretével magyarázatot is kínál hatékonyságuk okára.

Gyors és lassú gondolkodás

A kilenc fejezetre tagolt, összesen 352 oldalas könyv terjedelmének nagyjából mintegy kétharmadát a törzsszöveg teszi ki, míg a fennmaradó egyharmadot a rendkívül bőséges hivatkozásjegyzék és bibliográfia. Az olvasó már a felütésben találkozik azokkal a bűnügyi esetekkel, amelyekre Ludwig a későbbiekben különböző aspektusokból újra és újra hivatkozik. Az elemzéseket ráadásul saját életéből vett, hétköznapi példákkal is színesíti. Ennek köszönhetően a téma sokkal közvetlenebbé válik, és óhatatlanul arra készteti az olvasót, hogy eltöprengjen a saját életében tapasztalt hasonló helyzeteken. A könyv alapvetése – amelyet a szerző más nyugati országok bűnügyi statisztikáival is alátámaszt –, hogy a lőfegyveres erőszak = lőfegyver + erőszak, vagyis a problémát e két tényező együttesen idézi elő. Míg egyes országokban magas arányban birtokolnak fegyvereket, de az erőszakos bűncselekmények aránya alacsony, így a fegyverrel elkövetett erőszakos bűncselekmények száma is, addig más országokban az erőszakos bűncselekmények száma magas, viszont ott aránylag kevesen birtokolnak fegyvereket. Az Egyesült Államokban a probléma súlyosságát az adja, hogy mind a fegyverviselés, mind az erőszakos bűncselekmények ará-

4 Abt 2019.

nya magas, így az utóbbiak nagyobb eséllyel végződnek tragikusan. A szerző az egyenletet alapul véve először bemutatja a fegyverviselés szabályozásának történetét, valamint azokat a tényezőket, amelyek miatt ezek nem hoztak szignifikáns előrelépést a fegyveres erőszak csökkentésében. Ennek legfőbb oka, hogy az alkotmányuk egyik módosítása (és annak legelterjedtebb értelmezése) szerint az állampolgáraiknak joguk van a fegyverviseléshez, amely miatt a korábbi szabályozások lehetőségei is csak korlátozottak voltak, valamint jelenleg politikai támogatottsága sincs a jelentős szigorításnak e téren. Jens Ludwig könyvében ebből kifolyólag a fegyveres erőszak egyenletének erőszak komponensére koncentrál.

A szerző az általa „általános vélekedésnek" nevezett megközelítések, valamint ezek hiányosságainak bemutatásával folytatja, amelyek az erőszak és azon belül is a fegyveres erőszak okairól alakultak ki. Teszi ezt azért, hogy később ezen hiányosságokra reflektálva tudjon alternatív magyarázatot nyújtani saját elméleti keretével. Az egyik népszerű megközelítés szerint az elkövető morális gyengeségéből, eredendően gonosz mivoltából fakad az erőszak, így az csak zéró toleranciával és a büntetési tételek szigorításával előzhető meg, ezzel elrettentve a potenciális elkövetőket. A másik elterjedt nézet szerint ezzel szemben a társadalmi problémákat, a szegénységet és a kilátástalanságot látja a probléma hátterében, amelyet a szociális háló fejlesztésével javasol orvosolni. Bár a két megközelítés eltér egymástól, közös bennük, hogy mindkettő vélekedés arra a feltételezésre épít, hogy az egyén racionális döntéseket hoz, mérlegelve a nyereségeket és a költségeket. A szerző nem vitatja, hogy léteznek ilyen, racionálisan kalkulált bűncselekmények. Kiemeli azonban, hogy a média rendkívüli hírértékük miatt drasztikusan felülreprezentálja ezeket az eseteket, amelyek hozzájárulhatnak a hozzáférhetőségi torzítás kialakulásához a társadalomban és a döntéshozókban, akik ezáltal a probléma csupán egy kis hányadára koncentrálva szorgalmaznak szabályokat, a csökkentve a beavatkozás hatóerejét. Jens Ludwig empirikus adatokkal bizonyítja, hogy ezeknél jóval gyakoribbak a konfliktusokra visszavezethető, előre meg nem tervezett gyilkosságok, melyeket a klasszikus racionalitáselmélet helyett a korlátozott racionalitással,[5] valamint a gyors és lassú gondolko-

5 Thaler–Sunstein 2008.

dás[6] elméleti keretével magyaráz, Richard Thaler és Daniel Kahneman Nobel-díjas kutatók munkája alapján.

A könyv második felében a szerző a gyors és lassú gondolkodás elméletének bemutatása során fejti ki az általa „System 1"-ként (azaz gyors gondolkodás) és „System 2"-ként (azaz lassú gondolkodás) hivatkozott kognitív folyamatok funkcióit, erősségeit és gyengeségeit, majd a korábban bemutatott esetekre és statisztikákra támaszkodva összegzi ezek szerepét a fegyveres erőszak kialakulásában. A System 1 felel az automatikus, gyors döntésekért, amelyeket szinte tudattalanul, heurisztikák alapján hozunk meg. Pontosan ezért ez a rendszer a megszokott helyzetekben, mintázatok alapján dolgozva a leghatékonyabb. A döntések gyorsaságát egy dichotóm, fekete-fehér gondolkodással segíti, ám ez a végletesség könnyen katasztrofizációhoz vezethet. Ezzel szemben a System 2 egy lassú és tudatos folyamat, amely során az egyén a lehetőségeket elemezve, információkat gyűjtve tud döntést hozni, valamint felülbírálni a System 1 automatizmusait. Az ismeretlen vagy bizonytalan helyzetekben, valamint fontos döntések során ez a működésmód nyújt adaptív megoldást, ahol a fekete-fehér gondolkodásmód már kevésnek bizonyul. Egy interperszonális helyzetben – például egy félreértés során – a System 2 felel azért, hogy higgadtabban végiggondoljuk a másik fél szempontjából is a szituációt, ami hatékonyan hozzájárulhat a komolyabb konfliktusok megelőzéséhez. Habár az utóbbi helyzetben a System 2 bevonása lenne előnyösebb, magasabb stressz-szint esetén ugyanakkor háttérbe szorul a tudatosság és hajlamosak vagyunk a gyorsabb, kevesebb mentális energiát igénylő System 1-ra támaszkodni, amely kiszámíthatatlan környezetben nem teljesít jól. Idő hiányában ugyanis elmarad az információk gyűjtése és adatok mérlegelése, a korábbi mintázatok híján pedig jelentősen nő a hibázás valószínűsége. A mai feszült, felgyorsult és állandóan változó világban ráadásul rengeteg impulzus ér bennünket, megemelve az általános stressz-szintet is, amelynek következtében még a korábbinál is gyakrabban hagyatkozunk a System 1 működésére. Jens Ludwig pontosan ezekkel a kognitív folyamatokkal és hibáikkal magyarázza a konfliktusok gyakori eszkalációját, amelyet a fegyveres erőszak jelentős hányadának kiváltó okának tart. Ebből a felismerésből kiindulva a szerző

6 Kahneman 2011.

egy úgynevezett „tízperces ablak” szerepét hangsúlyozza, amely időkeret alatt a kívülállók hatékonyan közbe tudnak lépni a konfliktus során. Ekkor kizökkenthetik az automatikus, ösztönszerű gondolkodásmódból a feleket, lehetőséget adva a System 2-nak, hogy felülbírálja és újraértékelje az automatikus feltételezéseket, félreértéseket és döntéseket. Ezt a közbelépést tartja Ludwig az informális társadalmi kontroll lényegének, amely szerepe meghatározó az erőszak megelőzésére irányuló jógyakorlatok során is.

Könyörtelen helyek

A műben azt a kérdést is felteszi Ludwig, hogy mi okozhatja azokat a jelentős eltéréseket a fegyveres erőszak megjelenésében, amelyek még szomszédos fekvés és hasonló szocioökonómiai státuszú lakosok mellett is fennállnak a különböző szomszédságokban. Az egyik jelentős tényező a szerző szerint az informális társadalmi kontroll jelenléte, vagyis az, hogy egy lakóhelyen vannak-e íratlan normák, amelyeket a lakók egymással be is tartatnak, valamint az ezeket lehetővé tévő körülmények adottak-e egy szomszédságban. Ahhoz, hogy „sok szem lehessen az utcán”[7], azaz konfliktus esetén legyen a közelben olyan, aki közbe tud lépni és deeszkalálni a helyzetet, már a várostervezés és -fejlesztés során érdemes megteremteni a megfelelő körülményeket. Ennek kialakulását elősegíti, ha sok üzlet van a lakóépületek között, amelyek gyalog, járdán is megközelíthetőek, valamint ha átlátható és barátságos az utcakép, ugyanis minél több időt töltenek az utcán a környékbeliek, annál nagyobb valószínűséggel alakul ki az informális társadalmi kontroll. Emellett a lakosság korosztályos összetétele is különbségeket okozhat az erőszakos bűncselekmények megjelenése szempontjából: a fiatalok a szerző szerint nagyobb valószínűséggel követnek el erőszakos bűncselekményeket, míg a felnőttek és idősek jelenléte lehetővé teszi a közbelépést.

7 Bár a szerző Jane Jacobstól (1961) vette át a kifejezést, ugyanakkor nem csupán abban az értelemben használja, mint az épületek utcára néző ablakaiból való megfigyelése az utcán történteknek, hanem hozzáveszi az utcákon jelen lévő személyeket is, akik fizikailag is közbe tudnak lépni egy konfliktus során.

Az informális társadalmi kontroll hiánya esetén pedig a formális kerül előtérbe, amely többek között magában foglalja a rendőrséget, a fizetett és önkéntes biztonsági őröket, polgárőröket vagy akár a pedagógusokat is. Ilyen környékeken nagyobb eséllyel alkalmaznak zéró toleranciát is, amely a szociális tanulás szempontjából károsabb, ugyanis sokkal nagyobb ára van a hibáknak, valamint kevesebb visszajelzést is kap a fiatal, amelyből tanulni tudna. A szerző példaként említi, hogy míg egy jobb környéken működő iskolában ugyanazért a viselkedésért valószínűbb, hogy csak egy figyelmeztetést kap a diák – ami segít neki elsajátítani a közösség normáit –, addig egy másik iskolában ugyanezért a hibáért akár el is tanácsolhatják. Ez utóbbi azonban sokkal költségesebb visszajelzés: az ilyen típusú intézményekbe járó tanulók 30 százalékkal nagyobb eséllyel lesznek korai iskolaelhagyók, valamint 40 százalékkal nagyobb a valószínűsége, hogy börtönbe kerülnek életük során a Ludwig által bemutatott kutatások szerint. A környezet, amelyben élnek, a visszajelzések költségeinek különbségei mellett a kiszámíthatóság mértékén keresztül is jelentős hatással van a szociális tanulásra és a System 1 folyamataira. Ez a rendszer a mintázatok felismerésére épít, amelyek alapján gyorsan tud reagálni a környezetére. Egy olyan környezetben pedig, ahol mindig következetesen, kiszámíthatóan ismétlődnek a mintázatok, rendkívül hatékonyan tud teljesíteni, minimális hibázással. Ha az utcán kirabolnak minket egy ilyen környezetben, gyorsan megtanuljuk, hogy ha engedelmesen átnyújtjuk az értékeinket, nagy eséllyel sértetlenül hagyhatjuk el a szituációt. Ugyanez az engedelmesség adaptív abban a helyzetben is, amikor a tanárnő az iskolában szid meg, amelyet szintén fenyegető helyzetként értékelhetünk. Ezzel szemben a szerző szerint egy kiszámíthatatlan környezetben ezek a mintázatok nem ilyen egyértelműek, amely sokkal nagyobb teret hagy a System 1 hibázásának. Ha olyan környéken lakunk, ahol nincs informális társadalmi kontroll, és mindennaposak a rablások, akkor már gyermekkorban megtanuljuk, hogy ha hagyjuk magunkat, célponttá válunk – vagyis fenyegetettség esetén adaptívabb az agresszív válasz, mint az engedelmesség. Ugyanakkor ha például az iskolában leszid a tanárnő, és ezt a System 1 ugyanolyan fenyegető helyzetnek észleli, mint a rablást, az agresszív válasz még rosszabb helyzetbe sodorhat: büntetést kaphatunk, eltanácsolhatnak az intézményből vagy eleshetünk a tanárnő támogatásától és jóindulatától.

Tehát míg az első környezetben a System 1 hatékony működéséhez megfelelő a környezet, addig a második környezetben a kiszámíthatatlanság és a sok változó miatt nehezebb a tanulás, továbbá több lehetősége is van a System 1-nak a hibázásra. A több hibalehetőség, valamint ezek magasabb költsége pedig hozzájárul a magasabb stresszhez, amelynek következtében még inkább háttérbe szorul a System 2, amely tudatosan tudná korrigálni és felülbírálni a hibákat. Jens Ludwig ezt a környezetet *wicked learning environment*-nek, vagyis „gonosz tanulási környezetnek" hívja, amely hozzájárul az *unforgiving places*, azaz a könyörtelen helyek[8] kialakulásához – amely a mű címét is adja.

Az elmélet szerepe és helye

Ludwig végül empirikus adatokkal, tanulmányokkal és bevált intervenciók eredményeivel támasztja alá a viselkedési közgazdaságtani megközelítést. Kiemeli, hogy nem a System 1-t tartja a fegyveres erőszak kizárólagos felelősének, hanem véleménye szerint a döntéshozás során eddig alábecsülték a szerepét, elhanyagolva azokat a prevenciós eszközöket, amelyek segítségével látványos eredményeket érhetnének el belátható időn belül. A könyv igazi jelentőségét éppen ez a szemléletváltás adja. Megközelítését pedig nem csupán elméleti szinten mutatja be, hanem a gyakorlatban is elhelyezi azt korábban is sikeresen alkalmazott modellek, valamint egyéni és csoportos szintű beavatkozások folyamataiban, rámutatva ezen kognitív folyamatok kiemelt szerepére. Elméletének igazolására randomizált kontrollált kísérletek és természetes kísérletek eredményeit mutatja be, amelyek közül a chicagói Gautreaux-programot és a Moving to Opportunity programot emeli ki. Érvelésébe továbbá beépíti Jane Jacobs klasszikus városökológiai elméletét, végül pedig két emblematikus szereplőn keresztül szemlélteti az egyéni szintű beavatkozások lehetőségét, kiemelve jógyakorlatként a Becoming a Man (BAM) programot.

8 A szerző a kifejezés alatt azt érti, hogy a pillanatnyi téves ítéletekből fakadó hibák, melyeket alapvető emberi gyengeségnek tart, egyes környezetekben és a körülmények függvényében sokkal súlyosabb következményekkel járhatnak, mint máshol.

A könyv mondanivalójának összefoglalása után a szerző kitér arra is, hogy az általa bemutatott elméleti keretet miért hívja viselkedési-közgazdaságtani megközelítésnek pszichológiai elmélet helyett. Véleménye szerint ugyanis „a pszichológiai kifejezés azt a látszatot kelti, mintha a fegyveres erőszak abból fakadna, hogy valakinek baj van az elméjével" – melyet „szeretett volna elkerülni". A pszichológiai magyarázatok cáfolataként, valamint hatástalanságuk és magyarázóképességük korlátaiként a pszichopátia mint emberi gonoszság magyarázatát hozza fel, valamint egy 20. századi kriminológiai könyv alacsony önkontrollelméletét, amelyekre rövid anekdotikus példát hoz a megközelítések érvényességének cáfolatára: az alacsony önkontroll szerinte nem lehet a magyarázat, ugyanis a szegényebb kerületekben lakó gyermekek a hideg chicagói teleken is járnak busz nélkül is iskolába, amely a magas önkontrolljukat bizonyítja. Végül a BAM-programhoz hasonló kezdeményezések kritikájaként megfogalmazza, hogy azok pszichológiai magyarázati keretet használnak a viselkedés-közgazdaságtani keret megnevezés helyett, olyan „szerencsétlen szakzsargon címkéket" alkalmazva, mint a kognitív viselkedésterápia, amelyben a terápia szót „utálja", mivel az véleménye szerint utalás arra, hogy valamit meg kell javítani az egyénben. Fontosnak tartom, hogy ezekre a megjegyzésekre az értékelésem során még visszatérjek, előtte azonban még a könyv lezáró szakaszát ismertetem, amely összefoglalja a szerző által bemutatott elméleti keret szerepét a gyakorlatban.

A kilencedik, záró fejezet talán legfontosabb megállapítása az, hogy a viselkedési közgazdaságtan nem egyszerűen egy újabb magyarázatot ad az erőszakra. Sokkal inkább egy olyan metaelméletet, amely egységes keretbe foglalja a közegészségügy, a városrendezés vagy a kriminológia eddig egymástól elszigetelten alkalmazott eszközeit. Ezen integrált elméleti alap nélkül a különböző beavatkozások csupán ötletszerű próbálkozásoknak tűnhetnek, a kutatási eredményekkel összekapcsolva azonban szilárd alapot nyújthatnak gyakorlati alkalmazásukhoz. Ludwig hangsúlyozza, hogy ez a megközelítés a büntető-igazságszolgáltatási rendszer fontos kiegészítője. A meglévő intézmények – iskolák, szociális programok vagy akár börtönök – minimális ráfordítással beépíthetik a mindennapjaikba, preventív hatása révén pedig jelentősen tehermentesíti a túlterhelt ellátórendszert. Végül a szerző arra is rámutat, hogy a fegyveres erőszak megfékezése önmagában is hozzájárul

a probléma gyökereinek megoldásához: a biztonságossá váló városrészek gazdaságilag is képesek megújulni, míg a kezeletlen erőszak olyan ördögi kört teremt, amelyből utólag rendkívül nehéz kitörni.

Összegzés

A mű hűen tükrözi azt a szakértelmet, amelyet Jens Ludwig a pályafutása során szerzett, valamint a téma, és még inkább a probléma megoldása, illetve megelőzése iránt érzett szenvedélyét. Ugyanakkor ez a szenvedély hozzájárulhatott ahhoz, hogy a könyv során az olvasó időnként azt érezheti, hogy a szerző eladni szeretné a megközelítését annak objektív bemutatása helyett. Hiányoltam továbbá az elméleti keret kritikusabb értékelését, valamint azon meglátásokat, amelyek az elmélet alkalmazhatóságának vagy a gyakorlati eszközök és intervenciók hatásainak lehetséges korlátait, hiányosságait vagy feltáratlan területeit mutatják be. A fejezetek olvasása során visszatérő módszertani kérdésként merült fel, hogy a szerző csupán az olvasói élmény fokozása és a szemléltetés kedvéért használ személyes példákat és esettanulmányokat ellenérvként az alternatív értelmezésekkel szemben, vagy pedig egyfajta elfogultság miatt tekint valódi empirikus alátámasztás nélkül is bizonyító erejűnek olyan eseteket és anekdotákat, amelyek illeszkednek az elméleti keretébe.

Továbbá már a mű kezdetén feltűnt, hogy a szerző kifejezetten ritkán használja a pszichológia és pszichológus szavakat, amelynek okára az utolsó fejezetben derült fény. A szerző azzal indokolta a kifejezések kerülését, hogy mivel elméletének lényege az, hogy bárki elkövethet végzetes hibát a környezete és a kognitív döntési folyamatainak kölcsönhatása következményeként, a pszichológiai elmélet kifejezés használata nem lenne optimális, hiszen az azt sugallná, hogy „gond van ezekkel az emberekkel fejben". Ugyanakkor ez az érvelés a saját torzítását és előítéletét tükrözi a pszichológiával szemben, amely a terápia szóval kapcsolatban érzett averziójában is megjelenik. Az elmélet és a könyv népszerűsítésének szempontjából valahol érthető, hogy nem szeretné kockáztatni, hogy mások is a hasonló előítéletek miatt mellőzzék azt, mindazonáltal ezzel a döntésével ő is hozzájárul annak a káros sztereotípiának a fenntartásához, miszerint a pszichológus csak

olyanokkal foglalkozik, akikkel „baj van fejben". A gyors és lassú gondolkodás elmélete, amelyre a könyvét alapozza, Daniel Kahneman izraeli–amerikai pszichológusé, aki mellett számos más pszichológus munkájára hivatkozik a mű során.[9] Emellett maga is kognitív pszichológiai és döntéselméleti keretben interpretálja a fegyveres erőszakot, így visszásan hat a kijelentése, miszerint a pszichológia nem tudta megmagyarázni a fegyveres erőszak hátterét, valamint az implikációja, hogy a pszichológia csak a mentális betegségekkel foglalkozik terápiás keretek között. A viselkedési közgazdaságtan tudománya épp Kahneman és Tversky pszichológusok, valamint Richard Thaler közgazdász közgazdaságtani Nobel-díjai után nőtte ki igazán magát, és valójában egy olyan interdiszciplináris terület, amelyet nem érdemes és nem is lehet élesen elválasztani sem a közgazdaságtantól, sem a pszichológiától.

Összességében ugyanakkor érthető a szerző szenvedélye a könyvben bemutatott megközelítés iránt, ugyanis az egy olyan friss perspektívát nyújthat a döntéshozásban, amely számos eddig kiaknázatlan lehetőséget nyithat a fegyveres erőszak megelőzésében és kezelésében. Ludwig megközelítése szerint a könyv során bemutatott kognitív döntési folyamatok, amelyeket a korlátozott racionalitás, valamint a gyors és lassú gondolkodás elméletére alapozva vizsgál, könnyedén vezethetnek tragédiához pillanatnyi hibáik miatt egy olyan társadalomban, ahol a fegyverek csupán egy karnyújtásnyira elérhetőek. Ezáltal pedig a fegyveres erőszak kezelését elsősorban nem a kiszabott büntetések szigorításában vagy a társadalmi egyenlőtlenségek megszüntetésében látja, amely rövid távon szinte lehetetlennek tűnhet, hanem olyan prevenciós programokban, amelyek segítségével a tízperces ablak során az egyén hatékonyan felismerheti és megszakíthatja a saját vagy más személyek gyors, automatikus gondolkodási folyamatát a magas kockázatú helyzetekben.

Habár a szerző a bemutatott keretre nem új felfedezésként tekint, hanem a korábbi klasszikus elméletek eltérő területen való alkalmazásának, eddigi tapasztalatainak és elméleti alapjainak szintéziseként, munkája mégis hiánypótló a területen, amely új perspektívát és lendületet adhat az erőszak megfékezésében. Ludwig a kötetben imponáló

9 Köztük: Amos Tversky, Richard Herrnstein, Steven Pinker, Eldar Shafir, Aaron Beck, Jonathan Baron.

mennyiségű szakirodalmat használt fel, amelyet több évtizedes személyes szakmai tapasztalatával kiegészítve tett hitelessé. Az elmélet erőssége, amellett, hogy humánus megoldásokat kínál a problémára, az, hogy felkeltheti a belátható időn belül elérhető látványos eredmények reményét, szemben a sokszor reménytelennek tűnő morális vagy gazdasági és társadalmi gyökérokok megszüntetésével, illetve a fegyverviselés szabályozásának nehézségeivel. Az elmélet beemelhető az oktatásba, a várostervezésbe, a fogvatartottak szabadulás utáni reintegrációjába, a rendőrség képzésébe, a törvényalkotásba, amelyekre már a mű során is hozott jógyakorlatokat, valamint mérhető eredményeket a szerző. A könyv pedig pszichoedukációs eszközként is funkcionálhat, hiszen a laikus olvasókat is rávezeti a metakogníció képességére, vagyis a gondolkodásról való gondolkodásra, miközben a részletes esettanulmányok révén a szerző olyan folyamatokon viszi végig őket, amelyek az utolsó fejezetekben bemutatott intervenciók logikáját követik. Emiatt pedig annak, aki nem csupán a könyv borítóját, hanem ezt a recenziót is olvassa – vagyis a System 2-ra támaszkodva információt gyűjt és mérlegel – bátran ajánlható, hogy mélyüljön el Jens Ludwig *Unforgiving Places* című könyvében.

Irodalom

Abt, Thomas 2019: *Bleeding out: The devastating consequences of urban violence—and a bold new plan for peace in the streets.* Basic Books.

Cook, Philip J. – Ludwig, Jens 2000*: Gun Violence: The Real Costs.* NY, Oxford University Press.

Cook, Philip J. – Ludwig, Jens – McCrary, Justin (szerk.) 2011: *Controlling Crime: Strategies and Tradeoffs.* Chicago, University of Chicago Press.

Jacobs, Jane 1961: *The Death and Life of Great American Cities.* New York: Random House.

Kahneman, Daniel 2011: *Thinking, fast and slow.* Farrar, Straus and Giroux.

Ludwig, Jens 2025: *Unforgiving places: The unexpected origins of American gun violence.* University of Chicago Press.

Ludwig, Jens – Phillip J. Cook (szerk.) 2003: *Evaluating Gun Policy.* Washington, D. C., Brookings Press.

Thaler, Richard H. – Cass R. Sunstein 2009: *Nudge: Improving Decisions about Health, Wealth, and Happiness.* New Haven, CT, Yale University Press.

E szám szerzői

Dúró József PhD politológus-közgazdász, jelenleg a Budapesti Corvinus Egyetem Politikatudományi Tanszékének egyetemi adjunktusa. Főbb kutatási területei: euroszkepticizmus, radikális jobboldal, populizmus, közép- és kelet-európai politikai rendszerek, olasz politika.

József Dúró, Ph. D., political scientist, economist is currently an assistant professor at the Department of Political Science at Corvinus University of Budapest. His main research fields: Euroscepticism, radical right, populism, political systems in Central and Eastern Europe, Italian politics.

Hajdú András politológus, alap- és mesterszakos diplomáját, valamint tudományos fokozatát a Budapesti Corvinus Egyetemen szerezte. Főbb kutatási területei: pártok és pártrendszerek, kormányzás és közpolitika, sport és politika kapcsolata.

András Hajdú, political scientist. He earned his degrees (BA, MA, PhD) at the Corvinus University of Budapest. Research topics: parties and party systems, governance and public policy, politics of sport and sport policy.

Molnár András politológus, alap- és mesterdiplomáját az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán szerezte, jelenleg ugyanitt folytatja doktori tanulmányait. Kutatási területe a politikai szocializáció, ezen belül pedig az állampolgári nevelés, különös tekintettel az informális oktatási formák fiatalok politikai attitűdjeire és motivációira gyakorolt hatása. Az ELTE TK Gyereksegély-kutató Csoportjának külső munkatársa.

András Molnár is a political scientist who earned his bachelor's and master's degrees from the Faculty of Law and Political Science at ELTE, where he is currently

pursuing his doctoral studies. His research focuses on political socialization, specifically civic education, with a particular emphasis on the impact of informal educational forms on young people's political attitudes and motivations. He is an external collaborator with the ELTE Faculty of Law's Child Welfare Research Group.

Molnár Balázs jogász, politológus. Előbb a Nézőpont Intézet elemzőjeként, majd a központi közigazgatás különböző területein (Közpolitikai Kutatások Intézete, Miniszterelnökség, Miniszterelnöki Kabinetiroda) dolgozott. Később az Alapjogokért Központ szuverenitási, illetve kormányzásértékelő projektjeit vezette. Jelenleg kommunikációs és stratégiai tanácsadással foglalkozik.

Balázs Molnár Lawyer, political scientist. He previously worked as an analyst at the Nézőpont Institute, and later in various areas of central public administration (Institute for Public Policy Research, Prime Minister's Office, Cabinet Office of the Prime Minister). Later, he led the sovereignty and governance evaluation projects at the Center for Fundamental Rights. He currently works in communication and strategic consultancy.

Merkovity Norbert PhD (habil.) politikaikommunikáció-kutató. Tanszékvezető egyetemi docens a Szegedi Tudományegyetem Politológiai Tanszékén. Főbb kutatási területei: politikai kommunikáció, figyelemalapú politika, mediatizáció, online kampánykommunikáció. A Nemzetközi Politikatudományi Társaság RC22 – Politikai kommunikáció elnöke.

Norbert Merkovity, Ph.D. habil., is a political communication researcher. Dr Merkovity is an Associate Professor at the Department of Political Science, University of Szeged. Main research interests: political communication, attention-based politics, mediatisation, and online campaign communication. He is the chair of the International Political Science Association RC22 – Political Communication.

Orbán Ferenc politológus, junior kutató a Századvég Politikai Kutatások Intézeténél. Kutatási területei közé tartozik a politikai megosztottság és a politikai bizalom.

Ferenc Orbán is a political scientist and junior researcher at the Institute for Political Research of the Századvég Foundation. His research interests include political polarization and political trust.

Pervai Lilla pszichológus, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen végzett, Társadalom- és szervezetpszichológia specializációval. A Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány Társadalmi Folyamatok és Média Kutatóintézetének kutató gyakornoka.

Lilla Pervai psychologist, graduated at Pázmány Péter Catholic University with a specialization in social and organizational psychology. She is a research intern at the Institute for Social Processes and Media Research of the Századvég Centre for Public Knowledge Foundation.

Stefkovics Ádám 2012 óta dolgozik a Századvégnél, jelenleg a Politikai Kutatások Intézetének igazgatója. Doktori fokozatát az ELTE Társadalomtudományi Karán szerezte 2023-ban. Emellett az ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpontjának tudományos munkatársa és a Harvard Egyetem Kvantitatív Társadalomtudományi Intézetének vendégkutatója. Fő kutatási területe a politikai szociológia és a survey módszertan.

Ádám Stefkovics has been working at Századvég since 2012 and is currently the director of the Institute for Political Analysis Research. He obtained his PhD degree at the Faculty of Social Sciences of ELTE. He is also a research fellow at the Centre for Social Sciences of ELTE and a visiting researcher at the Institute for Quantitative Social Science at Harvard University. His main research interests are political sociology and survey methodology.

Toldi Andrea nyelvtanár, valamint a Debreceni Egyetem Egészségtudományi Kar nyíregyházi telephelyén tanuló nemzetközi hallgatók koordinátora. Tanulmányait a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán, a Ho Shi Minh Tanárképző Főiskolán, továbbá a Gorizia Faculty of International and Diplomatic Relations of Trieste University of Political Sciences és a Bessenyei György Tanárképző Főiskola közös képzésén szerezte. Nyelvtanári munkája mellett az Egészségügyi Világszervezet (WHO) program asszisztense volt Magyarországon. PhD-tanulmányait a Pécsi Tudományegyetem Interdiszciplináris Doktori Iskola Politikatudományi Doktori Programjában végzi. Disszertációja címe: *Nyíregyházi középiskolások közéleti aktivitása és demokráciaképe*.

Andrea Toldi is a language teacher and the coordinator for international students at the Nyíregyháza campus of the Faculty of Health Sciences at the University of Debrecen. She completed her studies at the György Bessenyei Teacher Training College, the Ho Chi Minh Teacher Training College, and a joint program between the Gorizia Faculty of International and Diplomatic Relations at the University of Political Sciences in Trieste and the György Bessenyei Teacher Training College.

In addition to her work as a language teacher, she served as a programme assistant for the World Health Organization (WHO) in Hungary. She is pursuing her PhD studies in the Doctoral Programme in Political Science at the Interdisciplinary Doctoral School of the University of Pécs. The title of her dissertation is: "The Civic Engagement and Perceptions of Democracy Among High School Students in Nyíregyháza."

Ugrósdy Márton a *Gócpont* Substack és YouTube-csatorna alapító házigazdája. Politológusként végzett az ELTE-n, majd a Budapesti Corvinus Egyetemen szerzett doktori fokozatot. Húsz éve foglalkozik külpolitikai elemzéssel, hét évig dolgozott a Külügyi és Külgazdasági Intézetben, ebből négy évet igazgatóként. 2022–2026 között a Miniszterelnök Politikai Igazgatójának irodáját vezetve foglalkozott külpolitikai kérdésekkel a Miniszterelnökségen. Elsősorban Közép-Európával, a transzatlanti kapcsolatokkal, valamint a magyar külpolitika stratégiai kérdéseivel foglalkozik. A Nemzeti Közszolgálati Egyetem munkatársa.

Márton Ugrósdy is the founder and host of Gócpont, which can be found on both Substack and YouTube. He received his MA in political science from Eötvös Loránd University, and defended his PhD at Corvinus University of Budapest. He has been writing foreign policy analysis for twenty years, and spent seven years with the Institute for Foreign Affairs and Trade, where he was director for four years. He served the public service between 2022-2026, serving as the head of the Office of the Prime Minister's Political Director at the Prime Minister's Office. His main research interests are Central Europe, the Transatlantic relations, as well as Hungarian foreign policy. He works at the Ludovika University of Public Service.